

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

॥ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥

१-अ (१०) १८

मूलगाथा, मूलार्थ, श्रीलक्ष्मीवट्टभगणि प्रणीत टीका तथा तेना गुजराती भाषानव्युत्पत्तिः

भाग प्रथम

— छपावी प्रसिद्ध करनार —

पण्डित हीरालाल हंसराज

किंमत रु. ४-०-०

(वीरसंवत् २४६२)

(सन् १९३५)

॥ अथ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥

मूलगाथा अने तेनु भाषातर—टीका अने टीकानु भाषातर

(मूलकर्त्ता—श्रीसुधर्मास्वामी, टीकाकार—श्रीलक्ष्मीवल्लभसूरि)

भाषातरसहित छपावो प्रसिद्ध करनार—पण्डित श्रावक हीरालाल हसरान—(जामनगरवाळी)

मा रु

अर्हंतो ज्ञानभाज सुरवरमन्त्रिता सिद्धिसौधस्थसिद्धा । पञ्चचारप्रवीणा प्रगुणगणधरा पाठकाश्रयमात्मि ॥
लोके लोकेशवया, सकलयतिवरा, साधुधर्माभिनीना । पञ्चास्येते सदासा विदधतु कुशल विघ्ननाश विधाये ॥१॥

अर्थ.—श्रीलक्ष्मीवल्लभसूरि श्रीसुधर्मास्वामीकृत उत्तराध्ययनमूत्रनी टीकाना आरंभार्थ मङ्गलाचरणरूपे नमस्कारयोग्य 'पञ्चणमुष्कार' पठित पांचे परमेष्ठीनु यथाक्रमे स्मरण करे छे अर्हन्तो—ज्ञानभाज,=केवलज्ञानसेवी तथा सुरवरमन्त्रित=देवेन्द्रा

દિકે પૂજિત, એવા અર્હન્તઃ=તીર્થંકરો, (૧) સિદ્ધિસૌધસ્થ=યુક્તિરૂપી મહાલય ઉપર સ્થિત થયેલા=સિદ્ધો, (૨) પંચવિધ આચારમાં પ્રવીણ પ્રકૃષ્ઠ ગુણવાન્ ગણધરો=આચાર્યો, (૩) આગમગ્રન્થોના પાઠક=અધ્યાપન કરાવનારા ઉપાધ્યાયો (૪) તથા લોકમાં લોકેશ ગણાતા મહાપુરુષો પ્ણ વન્દન કરવા યોગ્ય, સાધુઓના ધર્મ પાઠવામાં તહીન રહેનારા, સકલયતિવર=સાધુઓ (૫) આ સદાપ્ત=જેમનાં વચનો સમયાદિદોષરહિત સર્વનાં શ્રેયસ્કર હોઈ સર્વેયે ગ્રહણ કરવા યોગ્ય મનાય=એવા ૫ પાંચે વિદ્વાનો નાશ કરી સર્વેયું કુશલ કરો. ૧

શ્રીભીરં ક્ષીરસિંધુદકાવિમલગુણં મન્મથારિપ્રધાતં । શ્રીપાર્શ્વં વિદ્ધનવહ્નીવનદલનવિધો વિસ્ફુરત્કાંતિધારમ્ ॥
સાનેદં ચેન્દ્રભૂલ્યાઽઽહતવચ્ચરસં દત્તદૃક્કર્ણબોધં । બંદેઽહં શ્રુરિભસ્યા ત્રિમુવનમદિતં વાચ્ચનઃક્રાયયોગેઃ ॥૨॥

અર્થઃ—ક્ષીરસાગરના જલ જેવા વિમલ છે ગુણ જેના, કામદેવરૂપી સત્ત્વનો ઘાત કરનારા, ઇન્દ્રભૂતિ=ગૌતમસ્વામી ૫ આનંદ-સહિત જેના વચનરસનું આદરથી સેવન કર્યું છે તથા ત્રણે મુક્તિ એવા શ્રીભીરં=મહાવીરસ્વામીને તથા વિદ્ધનવહ્નીના વનનું દલન કરવામાં શ્રમકતી છે દેહકાંતિરૂપી ધાર જેની તથા દત્તદૃક્કર્ણબોધ=જેને દૃક્કર્ણ=નાગને ચોધ દીધો છે એવા શ્રીપાર્શ્વનાથને હું મન વચન તથા કાયાના યોગવટે કરી યળી ભક્તિસહિત વન્દન કરું છું. ૨

ઉત્સરાધ્યયનસુબ્રહ્મચયઃ । સંતિ યગ્યપિ જગલ્યનેકશઃ ॥ સુગધઘટસદનબોધદીપિકાં । દીપિકામિવ તનોમ્યહં પુનઃ ॥૩॥

અર્થ—ઉત્તરાધ્યયનમૂત્રની યગ્યપિ જગતમા અનેક દૃષ્ટિઓ થયેલી છે પુનઃ=તથાપિ મુગ્ધ=પંદાધિકારિ જનોના હૃદયમુદ્રામાં

શોયનુ દીપન કરનારી આ દીપીકા આ (મશાલ તુલ્ય) દ્વિતિ ૬૫ વિસ્તાર છુ ૩

પ્રાપ્તચારુચિમ્બો ગિરાં ગિર' । શ્રીગુરોશ્વ વિઠાદપ્રભાવત ॥ ચરિત્તિ લક્ષ્મ્યુપપન્ત્વલ્લભ । સંજ્ઞાના મયિ ભવતુ સાદરા' ૧૮ ।

અર્થ—ચારુદેવીના તથા શ્રીયુક્તા નિર્મલ પ્રભાવથી વાણીનો સુન્દર વૈભવ જેને માત્ર થયેલ છે એવો લક્ષ્મ્યુપપદ વલ્લભ, અર્થાત્ શ્લક્ષ્મીવલ્લભનામા વ્યાખ્યાનકાર કહે છે કે—સંજ્ઞાનો મારે વિષયે સાદર=આદરભાવયુક્ત થાઓ ૪

શ્રેયસે સ્તાદ ગણનૃતા । ચતુર્દશાશતી સતા ॥ શ્રીપુહરીકમુગ્ધાના । યા ત્રિપચાશદૃનરા ॥ ૫ ॥

અર્થ—શ્રીપુહરીક આદિક વાચન જેમા અધિક છે એવી ગણપ્રરોની ચતુર્દશાશતી, અર્થાત્ ચત્તરશો વાચન ગણધરોનો સમુદાય સતપુરુષોના શ્રેય =ફલ્યાણકારક થાઓ. ૫

x આત્મનામ ગુરોર્નામ નામાડતિષ્ઠપણસ્ય ચ ॥ આયુષ્કામો ન યૃહીયાજ્ ડ્યેષ્ટાગત્યકલત્રયો ॥

આયુષ્યનો કામનાવાઙ્મા પુરુષે પોતાનુ ગુરુનુ ચતિષ્ઠપણ હોય તેનુ મહોટા પુત્રનુ તથા પોતાની યત્નોનુ નામ ન ઉચ્ચાર્યું આ નિવેધથી થયેલા પ્રકારાતરે એ વિભાગ કરી પ્રયકારે પોતાનુ નામ નિર્દેશ્યુ છે યદ્યપિ મક્તામરકારે 'ત માનતુ મ મયદગસમુધેતિલક્ષ્મી' સદ્દી પોતાનુ નામ પ્રદ્દણ કર્યું છે જેથી આત્મનામ પ્રદ્દણ મર્દેવ નથી થમ કોઈ શકા કરે તથાપિ મક્તામર કારે પણ માન=સ્વાભિમાનથી તુગ=ઉચ્ચત યવા પુરુષને લક્ષ્મી પરાતીન થાર આધી થરે છે ૬ અર્થે લોધન કરવા ધ્વાને શ્રેયમ યોગ્યા પોતાનુ નામ પ્રકટ કર્યું છે, સાક્ષાત્ માદ નામ માનતુગ' થમ ઉચ્ચાર્યું નથી જેથી તેને ગણ ઉપયુક્ત યચનના નિવેધને માય રાખ્યો છે

संजोगा विष्पमुक्कस्स । अणगारस्स भिक्खुणो ॥ विणयं पाउकरिस्सामि । आणुपुब्बि सुणेह मे ॥ १ ॥
(संजोगा) संयोग=सांसारिक संबंधी (विष्णुमुक्कस्स) विप्रमुक्त (अणगारस्स) अगार=नियतनिवास्थान रहित [भिक्खुणो] भिक्षा-
वदे=मधुकर वृत्तिवदे आहार ग्रहण करीने शरीर धारण करानारा एवा साधुनो (विणय)=विनय=साधुन पाळवाना आचारने (पाउ-
करिस्सामि) हुं प्रगट करीश (आणुपुब्बि) अनुक्रमे [मे] ते विनयने [सुणेह] हे शिष्यो! तमो सांभळो १

व्या०—श्रीसुधर्मास्वामी जम्बूस्वामिने वक्ति, जम्बूस्वामिनमुद्दिश्य अन्यानपि शिष्यान् वदति, भोः शिष्याः! अहम् आनूपूर्या अनुक्रमेण भिक्षोर्भिक्षया मधुकरवृत्त्याद्वारं गृहीत्वा शरीरधारकस्य साधोर्विनयं प्रादुःकरिष्यामि, प्रकटीकरिष्यामि मे मम विनयं प्रकटीकरिष्यतो युयं वाक्यं शृणुत? यतो जिनशासनस्य मूलं विनयधर्म एव, उक्तं च श्रीदशैकालिके—विणयाओ नाणं, नाणाओ दंसणमित्थादि. कथंभूतस्य भिक्षोः? संयोगात् बाह्याभ्यंतर भेदेन द्विविधाद् विप्रमुक्तस्य विशेषेण गृहीतस्य, तत्र बाह्यसंयोगो धनधान्यपुत्रभिन्नकलत्रादि, अन्तःसंचित्तादि-
रूपः. अभ्यंतरसंयोगो मिथ्यात्वबेदत्रिकहास्यादिपट्टकक्रोधादिचतुष्करूपः. एवंविधत्रिविधसंयोगाद्विरतस्य. पुनः कीदृशस्य भिक्षोः? अनगारस्य, न विनयते अगारं गृहं यस्य सोऽनगारोऽगृहः, तस्य नियतवासरहितस्य. १

अर्थ—सुधर्मास्वामी जम्बूस्वामीने कहे छे तेय जम्बूस्वामीने उद्देशीने बीजा शिष्योने पण उपदेशे छे, हे शिष्यो! हुं आनुपूर्वींथी=अनुक्रमे भिक्षुना, भिक्षा (मधुकरी) वृत्तिथी आहार लावीने शरीर धारण करानारा साधुना विनयनुं प्रकटन करीश

ए विनय मकट करता हु जे वाक्य कहु ते तमे भ्रवण करो कारणके। जिनशासनतु मूळ विनयधर्मज छे श्रीदसैकालिफमां कयु छे के—‘विनययकी ज्ञान, अने ज्ञानयमी दशन’ इत्यादि. हवे ए भिक्षुना विशेषणो निर्देशे छे सजोगा-बाब तथा आभ्यंतर आबा वे प्रकारना संयोगी विममुक्त=विशेषकरी रहित बाह्यसयोग-धन धाय पुत्र मित्र स्त्री इत्यादिरूप=अचित्तसचित्तादि भेदमिन्न, तथा आभ्यंतर सयोग=मिथ्यात्ववदत्रिक, हास्यादि पट्टक तथा क्रोधादि चतुष्टयरूप, आम वेय प्रकारना संयोगयी निरव यणलो तेयज अनगार=जैने (गृह) नयी, अर्थात् एक स्थाने निगत वास न करनार, एवा भिक्षुनो विनय कहेवाय छे ?

आणाणिद्वैसयरे । । गुरुणेमुववायकारए ॥ इगियंगारसपन्ने । से विणीय सिं वुच्चई ॥ २ ॥

जे शिष्य [आणाणिद्वैसयरे] आह=जिनेभरनो घाणी प्रमाणे यतनारो (गुरुण) आचार्यादिक गुरुनी (उववायकारए) समीपे रहेनारो (इगियंगारसपन्ने) इ गित=मुख नेत्र मृदुटी विनेरेनो चेणधी समजनारो जे होय (स) ते (विणीय सिं) चिनयपालो छे, (वुच्चई) एम तीथ करोए कए छे २

व्या०—स शिष्यो विनीत इत्युच्यते, स इति क ? य शिष्य आज्ञायास्तीर्थंकरप्रणीतसिद्धातवाण्या निर्देश उतसर्गापवादकथन तस्य कारको भवति, अथावज्ञाया गुरुवाक्यस्य निर्देश प्रामाण्यमाज्ञानिर्देशस्त काराती त्याज्ञानिर्देशकर पुनर्य शिष्यो गुरुणाम् उप=समीपे पात. स्थितिस्तत्कारक उपपातकारक., गुरुणा हगोचरे तिष्ठतीत्यर्थ पुनर्य शिष्य इक्षिताकारसपन्नो भवति, गुरुणामिहित मानसिक चेष्टिन नानाति, पुनर्गुणगामकार

बाह्यं शरीरचेष्टितं च जानाति, इद्वितं निपुणमतिगम्यं, प्रवृत्तिनिवृत्तिज्ञापकं. इषद्वृत्तिः कल्पनादिकं, आकारः स्थूलमतिगम्यश्चलनादिदिशाचलोकनादिसूचकः. यदुक्तं—अवलोकनं दिशानां । चिजंभणं शाटकस्य संवरणं ॥ आसनशिथिलीकरणं । प्रास्थितल्लिङ्गानि चैतानि ॥ १ ॥ तस्माद्यः शिष्यो गुरोरिद्विज्ञाकारौ सम्यक् प्रकर्षेण जानातीति इद्विज्ञाकारसंपन्ना. एतादृशः शिष्यो विनयवान् उच्यते ॥२॥ अथाविनीतस्य लक्षणमाह—

अर्थ—ते शिष्य विनीत=विनयवान् कहेवाय के जे शिष्य आज्ञानिर्देशकर=तीर्थकरप्रणीत सिद्धान्तज्ञानीना उदसर्ग अपवादादिक जे निर्देश=रुयन-नेने यथावत् करनारो होय, अथवा गुरुवाइयनुं प्रमाण्य मानी ए आज्ञाने अनुसरनारो, वली जे शिष्य गुरुउपपत्तकार=अर्थित-गुरुनी समीपे स्थिति करनारो-गुरुने दृष्टिगोचर रहेनारो होय ते साथे इद्विज्ञाकारसंपन्न=गुरुना मनमां होय ते जानी नइ, तेमज गुरुना बाह्य चेष्टित उपरथी समजी लइ तदनुकूलवर्तनारो, अहो इंगित=निपुणमति होय तेज जानीशके निदर्शनार्थ-गुरु भूकुटी जरा वक्र करे अथवा मस्तक धुणावे ते उपरथी प्रवृत्ति तथा निवृत्ति समजी नाय, अने आकार=स्थूलबुद्धि गण समजीशके-जेमके-चालवाभाडे अथवा दिशाओ तरफ जोवा लागीजाय, आवा प्रकारनां इंगित तथा आकार उपथी गुरुनो अभिप्राय समजी तदनुकूल प्रवृत्ति वा निवृत्ति करे—कणुं छे के—‘दिशाओभणी जोवा लागे, दलचल करवा मांढे, ओढवानुं वस्त्र संकोचवा मांढे, आसन शिथिल करनालागे तो जानवुं जे ए बधां चिन्ह क्यांक बहार जया मांढे चालता थवनां छे’—मांढे जे शिष्य गुरुना इंगित तथा आकार सम्यक् प्रकारे जानी तदनुसार वर्ते ते शिष्य विनयवान् कहेवाय ॥३॥

— इहे विनीतयी विपरीत अविनीतनु लक्षण कहे छे —

आणाणिद्विसयरे । गुरुणमणुववायकारए ॥ पडिणीए असबुद्धे । अविणीए त्ति बुच्चई ॥ ३ ॥

जे शिष्य [आणाणिद्विसयरे] आझाना निर्देशने नहि कलारो तथा (गुरुणमणुववायकारए) गुरुनो समीपे (पडिणीए) गुरुयो प्रतिकूल पणे धर्तनारो (असबुद्धे) तत्त्वतो नहि जाणनारो (अविणीए)=विषय रहित छे (त्ति) एम (बुद्धए) तीर्थ करारिक कहे छे ३

व्य०—स शिष्योऽविनीत इत्युच्यते, य आज्ञायास्तीर्थकरवास्यस्य गुरोर्वीर्यस्य चानिर्देशकरोऽप्रमाणकर्ता ज्ञानधिराधकः, पुनर्यो गुरुणामनुपपातकारको भवति, गुरुणा दृग्विषये स्थितिं न करोति, आदेशभयाद् दूर तिष्ठतीत्यर्थं पुनर्यं शिष्यो गुरुणा प्रत्यनीको गुरुणा छलान्वेपी, पुनर्योऽसमुद्धस्तत्वस्यावेत्ता, एतादृशलक्षणोऽविनीतो भवति ॥ ३ ॥ अत्र कूलवालकस्य दृष्टात —

अर्थः—ते शिष्य अविनीत कहेवाय के जे—आज्ञा तीर्थकर वाक्यो तथा गुरुना वाक्योनो अनिर्देशकर=न माननारो, अर्थात् ज्ञाननो विराधक तथा गुरुनो अनुपपातकारक=गुरुनी पास नहि वर्तनारो, 'गुरु वद आज्ञा करसो' एवा भययी हमेशां गुरुयो दूरज रहेनारो, एटलुज नहि किंतु विशेषमां गुरुनो प्रत्यनीक=गुरुनां छिद्र जोनारो अने असमुद्ध=तत्त्वयी अजाण, आवां लक्षण-वाळो जे शिष्य होय ते अविनीत=विनयरहित कहेवाय छे ३ आ विषयमां कूलवालकनु दृष्टात—

यथा एकस्य आचार्यस्य क्षुल्लकोऽविनीतः, तमाचार्यः शिक्षार्थं वाचा ताडयति, स क्षुल्लको रोपं वहति. अन्यदा आचार्यस्तेन क्षुल्लकेन समं सिद्धशैलं बंदिषुं गतः. तत उत्तरत आचार्यस्य वधाय तेन पृष्ठस्थितेन क्षुल्लकेन शिला मुक्ता. आयांल्याचार्येण दृष्टा, स्वपादौ प्रसारितौ, अन्यथा स आचार्यो मृतोऽभविष्यत्. आचार्येण शापोऽस्मै क्षुल्लकाय दत्तः, हे दुरात्मन् त्वं स्त्रीतो विनंदयसि, अथ स क्षुल्लक आचार्योऽयं मिथ्यावादी भवत्विति विचिन्त्य पृथग्भूतस्तापसाश्रमे गत्वा तिष्ठति, तन्नासन्नदीकूले आतापनां कुन्ते. मार्गसमीपे साधे विलोकयति, यदि शुद्धं प्राप्नोति तदाहारं गृह्णति, नो चेत्तादा तपः करोति, तस्यातापनाप्रभावेण नयन्यत्र व्युढा, ततो लोकैरस्य कुलवालक इति नाम कृतं.

एक आचार्य पासे क्षुल्लक अविनीत शिष्य हतो. आचार्य तेने वाणीयी शिक्षा देवामा बहु तरछोंडता त्यारे ए क्षुल्लक रोपे भरातो. एक समये ए क्षुल्लकने साते लइ आचार्य सिद्धशैल=शैलुंजानी बन्दना करवा गया त्यांयी उतरता हता तेवारे वांसेयी क्षुल्लके एक शिला गवडावी पण आचार्ये बे पग मोकळा कर्या एट्टेले वच्चेयी नीकळी गइ, जो आम न कर्हु होत तो आचार्यनुं मरण जात. आचार्ये क्षुल्लकने शाप दीधो के—‘हे दुरात्मन्! जा तुं स्त्रीयी विनाश पायीश’ आ आप साभलीने—आचार्यना आवा वचन मिथ्या याओ’ आम मनमां चितन करतो क्षुल्लक आचार्ययी छटो पडी एक तापसना आश्रममां जइने रवो, त्यां रही नदीना तीर उपर नित्य आतापना आदरी. मार्गसमीपे माणसोना साथ जाता तेने जोतो अने जो कोड शुद्ध आहार मळे तो ग्रहण करतो. न मळे तो पण तप कर्या करतो. तेनी आतापनाना पभावयी नदीनो प्रवाह हतो त्यांयी हठीने अन्यत्र जरा छेदे बहेवा लाग्यो. आ उपरयी लोकोए तेने ‘कुलवालक’ अर्थात्—नदीना कांठाने वाळनार=एक ठेकाणेयी बीजे लइ जनार एवुं नाम आप्युं.

इतञ्च श्रेणिकुपुत्र कृणिको राजा स्वपत्नीपद्मावतीप्रेरित स्वभ्रातृहृष्टाबहलपार्श्वे जनकश्रेणिकार्पितदिव्य कुडलाष्टादशसरिकङ्कारसेचनकहस्यादिक वस्तु मार्गितवान् तौ च सर्वं लाल्वा मातामहचेटकमहाराजपार्श्वे वैशालीनगरीं गतौ. कृणिकेन मातामहचेटकमहाराजपार्श्वे सर्ववस्तुसहितौ तौ भ्रातरौ मार्गितौ, शरणागतव-
ज्रपञ्जर यिरुद वज्रता तेन चेटकमहाराजेन न प्रेषितौ, ततो रुष्ट कृणिक समाराधितशक्रचमरप्रभावेण स्वजी-
वित रक्षश्रमोघबाणेन चेटकमहाराज सग्रामे निजित्य वैशालीनगरीमध्ये क्षिप्यमान सञ्चितवप्रा च ता वैशालीं
नगरीं स कृणिको रोधयतिस्म नगरीमध्येस्थितश्रीमुनिसुव्रतस्वामिस्तुपप्रभावां नगरीं ग्रहीतु न शक्नोति,
ततो बहुना कालेन देवतयैवमाकाशे भणित—

एवामा श्रेणिक राजानो पुत्र कृणिकराज पोतानी पद्मावती नामनी राणीनी प्रेरणायी पोताना हल्ल अने विहल्ल नामना बे
भाइओ पासेयी, ते भाइओने पिता श्रेणीके आपेला दिग्य कुण्डल, अंगरसरो हार तथा सेचनक हाथी वगेरे वस्तु माग्या
त्यारे ते बने भाइओ पोतानु सर्वस्व साथे लइने पोताना मातामह [नाना] महाराजा चेटकने शरणे वैशालीनगरीमा
जवा रवा कृणिके 'सर्ववस्तुसदित बन्ने भाइओ मारे हवाछे करो,' आम पोताना नाना चेटक पासे मागणी करी पण—
शरणागत थाय तेने वज्रपञ्जर पटले बजना पाजराजेवु रक्षण आपवानु विरुद धारण करनार प चेटराजाप पोताना विरदनी
टेक जाळववा खातर हल्ल तथा विहल्ल बनेने कृणिकने सोप्या नहि, आ उपरथी कृणिके इन्द्रचमरनी आराधना करी जेना

प्रभावथी पोताना जीवितनुं रक्षण करी चेदक महाराजाने संग्राममां जीती वैशालीनगरीमां खंधी मूकयो, किंतु ए वैशालीनगरीमां श्रीमुनिसुव्रतस्वामिनो स्तूप हतो ए स्तूपना प्रभावथी वैशालीनगरी ग्रहण न करी शक्यो. केदलोक काल बीततां आकाशवाणीथी देवताए कहुं के—

समणे जहकूलवालए । मागहिअं गणिअं रमिस्सए ॥ राया य असोगचंदए । वेसालिं नयरीं गहिस्सए ॥ १ ॥
कगिकेनेमां चाणीं थुत्वा स कूलवालकअमणो विलोक्यमानस्तत्र स्थितो ज्ञातः, राजगृहादाकारिता मागधिका गणिका, तस्याः सर्व कथितं, तथापि प्रतिपन्नं तं कूलवालकअमणमहमत्रानेव्यामीति. सा कपटश्राविका जता, सार्धेन तन्नागता, तं कूलवालकं वन्दित्वा भणति स्थाने चैलानि साधूंश्च वन्दित्वाहं भोजनं कुर्वे, यूयमत्र श्रुताः, ततो वन्दनार्थमागता, अनुग्रहं कुरुत ? मासुकमेपणीयं भक्तं गृहीत ?

‘ज्यारे कूलवालकअमणने मागधी गणिका रमण करावशे त्यारे राजा अशोकचन्द्र वैशाली नगरी ग्रहण करशे? कुणिके आ आकाशवाणी सांभळी कूलवालकअमणनी गीत करावतां ज्यां ते स्थित होता त्यां पत्तो मेळवी आदया. राजगृहमांधी मागधी गणिकाने बोलावी बधी बात समजावी. ते गणिकाए त्रधुं कबूल कर्युं के—‘हुं ए कूलवालक अमणने अहीं आणी आपीश’ पछी ते मागधी गणिका कपट श्राविका बनी सार्धे लडने कूलवालकअमण पासे जइ वन्दना करी बोली के—‘ठेकठेकाने चैत्योनी वन्दना करती आबुं छुं; आप जेवा साधुओनुं वन्दन करीने भोजन करुं छुं, आप आंही विराज्या छो एम सांभळी आपनुं वन्दन करवा अत्रे आवी छुं, हवे आप अनुग्रह करो अने पुष्कळ अभिलषित भक्त=भिक्षात्र=ग्रहण करो.’

इति श्रुत्वा कूलवालकश्रमणस्तस्या उशस्के गत , तथा च नेपालगोटकचूर्णसयोजितामोदका दत्ता तद्भक्षणानतर
तस्यातीसारो जात , तथा औषधप्रयोगेण निवर्तितः प्रक्षालनोद्वर्तनादिभिस्तथा तस्य चित्त भेदित , कूलवालकश्रम-
णस्तस्यामासक्तोऽमृत , तथापि स्ववशीभूत स साधु कृणिकसमीपमानीत , कूणिकेनोक्त भोः कूलवालकश्रमणः
यथेय वैशालीनगरी गृह्यते तथा व्रियता? कूलवालकेनापि तद्वच प्रतिपद्य नैमिस्त्रिकवेपेण वैशालीनगर्गभ्यतरे गत्वा
मुनिमुव्रतस्यामिस्तृपप्रभावो नगरीरक्षको ज्ञात , नैमिचिकोऽय नगरीलोकै पृष्ट , कदा नगरीरोधोऽपगमिष्यति? स
प्राह यदेनं स्तृप यूयमगमयत तदा नगरीरोधापगमो भवतीति श्रुत्वा तैलोकैस्तथा दृष्ट कूलवालकश्रमणेन बहिर्गत्वा
सज्जित . कूणिकस्तेन तदैव स्तृपप्रभावरहिता सा नगरी भग्ना , एव पतित कूलवालकश्रमणोऽग्निनीतत्वात् इति
कूलवालकश्रमणश्चाग्निनीतस्य दोषपूर्वं दृष्टातमाह—

आर्षा वचन सांभळी कूलवालकश्रमण तेणीने उतारे गया . ए गणिकाए तेमने नेपाळाना गोळा मेळवीने चुरमानां लाडू
आप्या जे खावाथी श्रमणने अतिसार (झाडो) पयो ए गणिगाए तेने औषधोपचारथी अतिसार मटाड्यो ते साये मळ
प्रक्षालन तथा अग तांपग वगेरे वरदासथी तेनु चित्त एवु तो भेदी नारयु के ए श्रमण ए गणिकामां आसक्त रनी गया ते
गणिका पण पोताने वश पयेला ए माथुने कूणिकराजा पासे ऋ गद् , कूणिके तेने पयु के—‘हे श्रमण ! आ वैशाली
नगरी ग्रहण कराप तेम परी द्यो? कूलवालके ते वचन कसूल करीने पोते नैमिचिक=नेत्रस्फुरणादि निमित्त उपरथी जनोने

शुभ अशुभ फल कहेनार=नो वेप लइ वैशाली नगरीमा गयो. अंदर जतां तेणे जाण्युं के सुनिमुत्रतस्वामिनो स्तूप नगरी मध्ये छे तेना प्रभावथी नगरीनी रक्षा थाय छे. नगरीनां लोकोये आ श्रमणने भविष्यवेत्ता समजीने पूछ्युं के—‘आ नगरीनो बेरो क्यारे उठशे.’ त्यारे श्रमणे कहुं के—‘आ स्तूपने तमे ज्यारे नष्ट करशो त्यारे आ घेरो उठशे. आ वचन सांभली लोकोए ए स्तूप खसेडी नाख्यो के कुलवालकश्रमणे वहार जइ राजा कूणिकने मज्ज थवा जणाव्युं तेज समये स्तूपना प्रभावथी रहित बनेली नगरी भांगी. आवी रीते ए कुलवालकश्रमण अविनीत होवाथी पतित थयो. [कुलवालक कथा]

जहा सुणी पड़कैत्री । निकसिज्झइ सबसो ॥ एवं दुस्सीलपडिणोए । मुहरी निक्कंसिज्झइ ॥ ४ ॥

[जहा] जेम (पूरकणी) सडेल कानवाली (सुणी) कुतरी [सबसो] सर्व ठेकाणेथी [निकसिज्झइ] काढी मूकाय छे (बव) तेज प्रमाणे (दुस्सील) दु.शील तथा (पडिणीए) प्रत्यनीक (मुहरी)=बहु बोलनारो शिष्य (निकसिज्झइ) सर्व ठेकाणेथी काढी मूकाय छे. ॥४॥

व्या०—एवममुना प्रकारेणानेन दृष्टानेन दुःशीलो दुष्टाचारः प्रत्यनीको गुरुणां द्वेषी, पुनर्मुखरी वाचालः एतादृशः कुशिष्यो दुर्विनीतो निष्कास्यते गणात् संघादकात् बहिः क्रियते, अथवा मुहरी मुखम् अरिष्यस्य स मुखारिरसंबद्धभाषी, प्राकृतत्वात् मुहरीतिशब्दः. केन दृष्टानेन निष्कास्यते? यथा प्रतिकर्णो सद्रितकर्णो शुनी कुर्कुरी सर्वतः सर्वस्थानकादृग्हादितः सर्वनिष्कास्यते, अत्र शुनीनिर्देशोऽधिकनिंदासूचकः, सद्रितकर्णीनिविशेषणेन सर्वाङ्गमिकुलाकुलं सचितं, इत्यनेन दुर्विनीतत्वं ल्याज्यं. ॥४॥ अथ पुनस्तदेव दृढयति—

— अविनीतनु दोषपूर्वक दृष्टांत बहे છે —

अर्थ — उक्त प्रकारના ए દૃષ્ટાંત બહે દુ શીલ=દુરાચારી તથા ગુરુને પ્રત્યનીક=પામો યનારો [ઝિપી] તેમજ મુલ્કરી=વાચાર= વદ્ધુલો, આલો શિષ્ય, જેમ સહેલ કાનવાલી શુની=કૂતરી સર્વસ્થાનેથી નિષ્કાશિત કરાય છે=કાઢી મેલવામાં આવે છે, તેમ સર્વ સપાઠામાથી એ અવિનીતને કાની મેલવામાં આવે છે અહીં 'શુની' શબ્દ અધિક નિંદાનો મુલ્ક છે વલી 'સહેલ કાનવાલી' એ વિશેષણ- સર્વાંગમા જેને કીડા પડ્યા હોય-એવું મૂલન કરે છે અને નેથી એવી કૂતરીની પેઠે દુર્વિનીતને દૂરત પરિહરણીય દર્શાવે છે ॥ ૪ ॥

કણકુંડેગ ચંદ્રતાણ । વિંઠ મુજંદે સુયંરો ॥ એવ શીલં ચંદ્રતાણ । દુસ્સીલે' રમંદે મિંપ ॥ ૫ ॥
જેમ (સઅરે) મુડ [કણકુંડેગ] કાણાનુ ભાજન (ચરતાણ) તજીને (વિંઠ) વિષાને (મુજંદ) લાયક છે (એવ) તેજ પ્રમાણે (મિંપ) મુગ= મૂર્ખ શિષ્ય (શીલ) સારા આચારને [ચરતાણ] તજીને (દુસ્સીલે) બનાચારને વિષે (રમંદ) રમે છે ૫

વ્યા૦--એવમમુના પ્રકારેણાનેન દૃષ્ટાતેન મિપ્ત્તિ મુગો મૂર્ખોઽવિવેકી શીલ સમ્યગાચાર લક્ત્વા દુ શીલે દુષ્ટાચારે રમતે, અત્ર શીલશબ્દો વિનયાચારસૂચક, કેન દૃષ્ટાતેન તદાહ-પથા શુકર કણકુંડક તદુલભક્ષ્યમ્ભૂત ભાજન લ્યમત્વા વિષ્ટા મુક્તે તથા શીલં લ્યમત્વા મૂર્ખ. કુશીલમાદત્તે, દુ શીલસ્ય વિષ્ટોપમા, મૂર્ખસ્ય શુકરોપમા શીલસ્ય તદુલભૂતભાજનોપમા ॥ ૫ ॥

— ફરીને એ અર્થની દૃઢતા દર્શાવે છે —

અર્થ:—પ્રકારાન્તરે દૃષ્ટાંતનો ઉપન્યાસ કરે છે-મૃગ=મૂર્લ-અવિવેકી, શીલ=સમ્યક્ આચારનો ત્યાગ કરી દુઃશીલ=દુષ્ટ આચારમાં રમે છે. (અહીં શીલ શબ્દ વિનયાચારનો સૂચક છે) જેમ સૂક્ષ્મ, કણ=ધાન્ય મધ્યથી મરેલાં કુંડાંને ત્યજીને વિદ્યા મક્ષણ કરે છે તેમ મૂર્લ શીલ ત્યજી દુઃશીલને સેવે છે. અહીં દુઃશીલને વિદ્યાની ઉપમા આપી અને મૂર્લને સૂક્ષ્મની ઉપમા આપી અને શીલને મધ્યપૂર્ણ પાત્રની ઉપમા આપી છે. ૫

સુણિયાઽભાવં સાળસ્સ । સુરેરસ્સ નરેસ્સ યં ॥ વિર્ણેણ ઠવિજ્ઞે અર્પણં । ઇચ્છંતો હિયમ્પણી ॥ ૬ ॥

[સાળસ્સ] કુતરીનો તથા [સુમસ્સ] મુંદનો (ય) તથા (નરસ્સ) અધિનીત મનુષ્યોનો (અભાવ) અશુભ ભાવ (સુણોઽ) સાંભળીને (અર્પણો) પોતાના આત્માનું (હિંચ) હિત ઇચ્છતો ષ્ઠો (અર્પણ) પોતાના આત્માને (વિણચ) વિનયમાં (ઠવિજ્ઞ) સ્થાપન કરે ૬

વ્યા૦—આત્મનો હિતમિચ્છન્ પુરુષ આત્માને વિનયે સ્થાપયેત્, કિં કૃત્વા? શુનઃ કુર્કુરસ્ય. ચ પુનઃ શૂક્રસ્ય નરસ્યાભાવમશુભં ભાવં દૃષ્ટાંતં નિચ્ચસુપમાને, 'સુણીય' હિત ધ્રુત્વા પૂર્વગાથાયાં શુની પૃતિકર્ણીતિ સ્ત્રીલિંગનિર્દેશઃ કૃતઃ, ઇદાનીં શુન હિતિ લિંગવ્યત્યયઃ પ્રાકૃતત્વાત્. ॥૬॥

અર્થ:—પોતાના આત્માનું હિત ઇચ્છનાર પુરુષે, પૂર્વગાથામાં-કુતરા તથા સૂક્ષ્મના અશુભ ભાવરૂપી નિચ્ચ દૃષ્ટાંત આપ્યાં

ते सांपलीने पोताना आत्म्याने विनयमां स्थित करवो पूर्व 'शुनी' प स्त्रीर्द्धोगनिर्देश कर्यो, अने आ माथामां (शुन) एम पुलिंग निर्देश कर्यो एम लिंग व्यत्यय ययो ते दोष नथी कारणके प्राकृतमां लिंगव्यत्यय अनुगत छे ६

तम्हा विणयमेसिज्जा । सोल पडिलभेजंओ ॥ बुद्धपुत्ते नियागंठो । नं निक्कसिज्जेइ कण्हुइ ॥ ७ ॥
(तम्हा) ते माटे (बुद्धपुत्त) ज्ञानवान् गुणना पुत्र तुल्य तथा (नियागंठो) नियाग=मोक्षनो अर्थो साधु (विणय) विनयने [एसिज्जा] अंगीकार करे (जओ) के जे विनयथी (सील) शीलने (पडिलभे) प्राप्त थाय छे तेथी (कण्हइ) कोइ ठेकाजेथी (न निक्कसिज्जइ) काढी मूकातो नथी ७

व्या०—तस्मात्कारणात् बुद्धपुत्रो बुद्धानामाचार्याणां पुत्र इव पुत्रो बुद्धपुत्र आचार्याणां शिष्य पुनर्नियोगो मोक्षस्तमर्थयतीति नियोगार्थी, एतादृशः साधुर्विनयमेवयेद्विनय कुर्यात् यतो विनयाच्छील सम्यगाचार प्रतिलभेत स विनयवान्, शीलवान् कण्हइ इति कस्मादपि स्थानान्न निष्कास्यते सर्वत्राप्याद्रियते, अय परमार्थ -विनयवान् सर्वत्र सादरो भवति. ॥७॥

अर्थ—ते कारणथी बुद्धपुत्र=ज्ञानी आचार्यना शिष्य, जे नियोगार्थी=मोक्षना अर्थी=दोष तेजे विनयनी एषणा=चाहना राखवी, कारणके विनयवढे शील=सम्यक् आचारनो प्रतिलाभ थाय छे अने तेथी प शिष्यनु कोइ पण स्थानेथी निष्कासन करवामां आवतु नथी किंतु ए सर्वत्र आदर पामे छे, ७

निसंते सियाऽमुहरी । बुद्धाणं अति ए स्या ॥ अट्टजुत्ताणि सिक्खिज्जा । निरट्ठाणि उ वज्जेए ॥८॥
साधुए (निसंते) निःशांत (सिया) धनुं, तथा (अमुहरी) अवाचाल धनुं तथा (बुद्धाणं अति ए) आचार्यादिकनी समीपे (स्या) सदा (अट्टजुत्ताणि) आगमनावाक्योनो (सिक्खिज्जा) . अभ्यास करवो [उ] परंतु (निरट्ठाणी) निरर्थक (वज्जेए) वर्जवां ८

व्या०—अथ विनयपरिपाटी दशम्यति—नितरामतिशयेन शांतो निशांतः क्रोधरहितः साधुः सियाशः देन स्यात् भवेत्. साधुना क्षमावता भाव्यं. पुनः सुशिव्योऽमुहरी अवाचालः स्यात्, पुनर्बुद्धानामाचार्याणां ज्ञाततत्वा-
नामंतिके समीपे अर्थयुक्तानि हेयोपादेयसूचकानि सिद्धांतवाक्यानि शिक्षेत. तु पुनर्निरर्थकानि निःप्रयोजनानि धर्मरहितानि स्त्रीलक्षणादिसूचकानि कोकवात्स्यायनादीनि वर्जयेत्. ८

— विनयपरिपाटी दशावे ते —

अर्थ—निःशांत=अत्यंत शांत (क्रोधरहित) थनुं, अर्थात् साधुपुरुषे सर्वदा क्षमावान् रहेतुं. ए सुशिव्ये हमेशां अमुहरी=अर्थ वाचाल न थनुं अने बुद्ध=ज्ञाततत्त्व आचार्योंनी समीपे रही अर्थयुक्त=‘आ ग्रहण कराय; आ त्याजाय’—एवा अर्थनां सूचक सिद्धांत वाक्यो शीखवां; निरर्थक=प्रयोजनशून्य धर्मरहित=स्त्रीलक्षणादि सूचक कोकशास्त्र जेवां वर्जवां. ८

अणुसोसिओ न कृप्पिज्जा । खंति सेविज्ज पंडिणं ॥ खुवेहिं सह संसग्गि । हांसं कीडं चं वज्जेए ॥९॥

(पण्डित) अभिन्न शिष्य, गुरु [अणुसाक्षिभ्यो] शिक्षा करे तो पण (न कुण्डिजा) कोप करवो नहि किंतु (स्मृति) क्षमानेज (सेविज्) सेवकी तथा (खुदेहि सह) धुद्र जनोती साये (ससर्ग) ससर्ग (हास) हास्यने (च) तथा (कीड) कीडाने (वज्जय) वर्जवो ९

व्या०—पुनर्विनयी साधुरनुशाशितो गुरुभि कठोरवचनैस्तर्जितोऽपि हित मन्यमान. सत्र कुप्येन् कोप न कुर्यात्, पण्डितस्तत्त्वज्ञ क्षाति सेवेत क्षमा कुर्वीत पुन सुसाधु धुद्रैर्चलै सहायवा धुद्रै पार्श्वस्थादिभिर्ममचर्म सह ससर्ग सगति वर्जयेत्, पुनरीत्य पुन क्रीडा च वर्जयेत् ९

अर्थ—गुरु कठोर वचनोवदे शासन करे तो पण ए विनयी साधु पोतानु हित मानी कोपे नहि किन्तु पण्डित-तत्त्वज्ञ थद क्षाति=क्षमा सेवे, तेमत्र पडखे रहेनारा धुद्र=ममचर्म जनोती साये ससर्ग वर्जे अने तेओनी साये हास्य क्रीडा आदिकतु पण वर्जन करे ९

मा ये चडालीय कौंसी । वहुंय मा ये आलवे ॥ कालेण ये अहिजितो तेओ झाइजें पंगो ॥ १० ॥
(य) तथा हे शिष्य! तु (चडालिय) चड=कुपित थदने असत्य भाषण (माकासी) परीश नहि (य) अने (वहुय) यणु [मा आलवे] बोलीश नहि (य) तथा (कालेण) नियत कालने विये अहिजिता अभ्यास करीने (तवो) त्यापछी (पंगो) एकलो [झाइजें] प्यान कर १०

व्या०—भो शिष्य! त्व चडालीक माकार्षी, चड क्रोधस्तेनालीक एव लोभायलीक कपायवशान्मिध्याभाषण माकार्षी, पुनर्बहुक, यद् एव बहुक, आलजालरूप त्व न आलपेर्मा द्रूया, बहुभाषणाद् यद्वो दोषा भवन्ति,

च पुनः काले प्रथमपौरुषीसमये अधीत्याध्ययनं कृत्वा, तत एकक एकाकी सन् ध्यायेद्भीतमध्ययनं भवान् चिन्तयेत्,
एको भावतो द्रव्यतश्च, भावतो रागद्वेषादिरहितोऽप्यश्रये स्थितः ॥१०॥

अर्थः—हे शिष्य! तू चंडालीक=क्रोधमां आनी लोभादिक मनोमलने लीधे मिथ्याभाषणादि कंड पण खोटुं काम मां करीश.
बली बहु आळ जेवुं कंड बोलीश नहिं. कारणके बहु भाषणथी घणा दोपो संभवे छे तेम काले एटले प्रथम समयमां अध्ययन
करी एकलो=अर्थात् भावथी रागद्वेष रहित रही तथा द्रव्यथी पशु आदि रहित रही केवल अपाश्रयमां एकाकी स्थिति करी करेला
अध्ययननुं चिंतन कर्यां करजे.

आहं च चंडालीयं कैटु । न निहंहुविज्ज कयाईवि ॥ कैडं कडिन्ति भासिंजा । अंकडं णो^{१२} कैडिन्ति ये^{१३} ॥११॥
(आहं) कदाचित् (चंडालियं) अस्य भाषण [कटु] करीने ते (कयाइवि) कदापि [न निहंहुविज्ज] ओलखहुं नहिं त्त्यारे शुं करबु?
(कड) कयुं होय ते (किडन्ति) में कयुं छे बम (भासिंजा) कहेबु. [अ] तथा (अंकड) न कयुं होय ते (णो किडन्ति) में नधी कयुं
बम कहेबु ११

व्या०—आहल्य कदाचित्क्रोधादिकपापवशादलीकं दुःकृतं कृत्वा चिनीतः साधुर्गुरुणामग्रतो न निहृवीत, कृतस्य
दुःकृतस्यापलपनं गोपनं न विधेयं, कृतं कार्यं कृतमेव भाषेत, अकृतं कृतं कार्यं न भाषेत, अयं परमार्थः—गुरुणां
पुरतः सुशिष्येण सत्यवादिना भाव्यम्. ॥११॥

अर्थ — कोइ समये कोषादि स्पायने लीधे कइ चडाली=दुष्टवत् कराइ गयु तो यिनयवान् साधुए गुरुनी आगळ तेनो निन्हव न करवो अथात् दुपायबु नहि कितु करेलु कार्य 'हा मे कर्षु' एम कही देबु अने न करायु होय ते 'कर्षु' एम न क्रहेबु. पर-
मार्थ एटबोज के-गुरुनी आगळ सुशिल्ये सत्यवादी यतु एन वचितावरण छे. ११

मौ गलिअस्सु वै कंस । वयर्णमिच्छे पुणो पुणो कंस वै दहंमाइन्ने । पांवग पडिवज्जेण् ॥ १२ ॥
[गत्रिअस्सु] अपलोड अथ (कस घ) जेम कशा=चाबुक थारवार मारवो गढे तेम (पुणो पुणो) थारवार (वयण) गुरुना वचना न इच्छे, परतु (कस) कशाने=चाबुकने (दहु) जोइनेज [मारणेव] अकीर्ण (पावग) पाप (परिवज्जण) त्याग करे १२

व्या०—अथ विनीताविनीतययोर्दृष्टातमाह—विनीत साधुराकीर्ण इव सुविनीताश्च इव गुरोर्वचन शिक्षारूप करणयोग्यस्य कार्यस्य प्रवृत्तिसूचक करणयोग्यस्यकर्मणो निवृत्तिसूचक च मा इच्छेत्, पुन पुनर्न इच्छेत् कितु एकवार ज्ञापित सत्सर्व स्वकार्यं गुरोर्द्विषत् च जानीते, किं कृत्स्वेव कथं प्राजनकं दृष्ट्वा इव यथा गल्यश्वो दुर्विनीत-
तुरगोऽश्ववारस्य त्राजनकमिच्छेत् तथा विनीतो वचनतर्जनं नेच्छेत्तथा सुविनीतशिष्य आचार्यस्याकारमिद्वित ज्ञात्वा पापानुष्ठानं वर्जयेदित्यर्थ ॥ १२ ॥

— विनीत तथा अविनीतानां दृष्टात=उदाहरण आपे छे —

अर्थ — विनीतसाधु; करावा योग्य कार्यनी कर्तव्यतानु बोधन करतु तथा न करावा योग्य कार्यतु वर्जनेन दर्शायतु गुरु

વચન વારંવાર ન રહે—અર્થાત્ એકવાર સાંખ્યલીનેજ દૃઢ નિશ્ચય કરી લીધે. જેમ અપલોટ ઘોડો સવારને હાથે વારંવાર ચાબુક સ્વાય તેમ વિનીત શિષ્ય એકવાર ગુરુનું શિક્ષા વચન સાંખ્યલી ગુરુનું ચિત્ત જાણી જાય અને આચાર્યના આકાર તથા રૂઢિત વરાવર લક્ષ્યમાં લઈ પાપાનુદ્ધાન ત્યજી દીધે, જેથી ફરીથી ગુરુના મુશ્વથી તરછોડનું વચન સાંખ્યલીનો અવસર આવવા ન દીધે; આ વિનીતતાની સ્પષ્ટ નિશાની છે. ૧૨

અણાસવા શૂલવયા કુસોલા । મિંડપિ ચંડં પંકરંતિ સીસા ॥
ચિત્તાણુયા લેહુ દંવલોવવેયા પસંયાએ તે^{૧૦} હું દુર્ગેસયંપિ ॥ ૧૩ ॥

[અણાસવા] અનાશ્રવ (શૂલવયા) સ્થૂલ વચનવાળા તથા [કુત્સિત] સ્તરાશ્ર આચારવાળા (સીસા) શિષ્યો [મિંડ' પિ] મૃદુ ગુરુને [ચંડ] કોપયુક્ત [પંકરંતિ] કરે છે. અને [ચિત્તાણુયા] ગુરુના ચિત્તને અનુસરનારા [દંવલોવવેયા] ચતુર થવા [તે] તે શિષ્ય [હું] નિષ્ઠે (દુર્ગેસયંપિ) દુરાશય (લેહુ) શીઘ્રપણે (પસંયાએ) પ્રસન્ન કરે છે. ૧૩

વ્યા૦—અથ પુનર્વિનીતાવિનીતયોરાચારમાહ—પૂર્વાર્ધેન દુર્વિનીતશિષ્યાણામાચારં વદતિ, એતાદૃશાઃ શિષ્યા મૃદુમપ્યાચાર્યં મરતમપિ ગુરું ચંડં કોપસહિતં કુર્વંતિ, એતાદૃશાઃ? કીદૃશાઃ? અનાશ્રવા ગુરુવચનેઽસ્થિતાઃ, આશ્રવો વચને સ્થિતા इति हेमः, न आश्रवा अनाश्रवाः, पुनर्ये स्थूलवचसः स्थूलमनिपुणं वचो येषां ते स्थूलवचसोऽविचार्यभाषिणः. पुनः कुशीलाः. अथोत्तरार्धेथ विनीतस्याचारं वदन्ति-चित्तानुगा आचार्यचित्तानुगामिनः पुनर्लेघु शीघ्रं दाक्ष्यं

ચાતુર્યે તેનો પેતા તદ્દુદાધ્યોપપેતા , ત્વરિત ચાતુર્યસહિતા પતાદશા શિષ્યા દુરાશ્રય દૂરમપિ સક્રોતમપિ ગુરું પ્રસા
દયેયુ પ્રસન્ન કુર્યુ ॥૧૩॥ અત્ર ચઙ્ક્રદ્વાચાર્યકથા—

અર્થ — વિનીત તથા અવિનીતના આચાર કહે છે, તેમાં પ્રથમ પૂર્વાર્દ્યથી દુર્વિનીતનો આચાર વર્ણવે છે. અનાશ્રવ = ['આશ્રવો
વચને સ્થિત' આ હૈમકોપના પ્રેમાળથી] વચનમા સ્થિત પુરુષ આશ્રવ રહેવાય અને ઈથી વિપરીત અનાશ્રવ, અર્થાત્ વચ-
નમા સ્થિત ન રહેનારા વહી જે સ્થૂલવચન પટલે વગર વિચાર્યે ચોલનારા તથા કુશીલ = નિદિત આરણવાળા જે શિષ્યો હોય તેઓ
મૃદુ ગુરુ હોય તેને પણ ચદ = કુપિત કરી દીધે છે હવે ઉત્તરાર્દ્યથી વિનીતના આચાર વર્ણવે છે. જે શિષ્યો, ચિત્તાનુગા = આચાર્યના
ચિત્તને અનુસરનારા તેમજ શીઘ્રતા તથા દક્ષતાથી ઉપેત = પુક્ત હોય; અર્થાત્ ગુરુષ્ણ ચૌધેલુ કાર્ય વગર વિલંબે અને ચતુરાઈથી કરી
શકે તેવા હોય તેવા શિષ્યો દુરાશ્રય = ક્રૂર-સક્રાપ ગુરુને પણ પ્રસન્ન કરી દીધે છે ૧૩ આ વિષયમા ચઙ્ક્રદ્વાચાર્યની કથા—

ઞ્જાનિયા ચઙ્ક્રદ્રશ્વરિ સમાયાત , સ રોપણમ્કૃતિ સાધુભ્યઃ પૃથગેકાતસ્થાને આસાચક્રે, માનૂત્કોપોત્પ-
સિરિતિ ચિત્તે વિચારયતિ 'ઇતથેભ્યસુત કોઽપિ નવપરિણીત સુહૃત્પરિશ્વિતસ્તદ્રાગત્ય સાધૂન્ વન્દતે, કેશિત્તન્મિત્રે
ર્હાસ્યેન પ્રોક્તમમુ મત્રાજયત? સાધુર્ભિર્ભરમિત્યભિધાય ગુર્દર્શિત , તેઽપિ ગુરુસમીપે ગતા , તથેવ તેનૃત
ગુરુર્ભિર્ભૂતિમાનયેતિ પ્રોક્ત તેન નવપરિણીતેન , હાસ્યાદેવ સ્વયં મૂતિરાનિતા, ગુરુર્મિર્પલાદેવ ગૃહીત્યા તહોચ કૂત ,
સુહૃદ ગ્વિદ્વાસ્તાદા નષ્ટા , તસ્ય તુ કૃતલોચસ્ય લઘુકર્મતયાઽન પર મન મત્રગ્જયેવાસ્તિતિ પરિણામ સપન્ન , તનસ્તેનોત્ક

केलिः सत्वीभृतोऽथान्यत्र गम्यते, गुरुराह अहो शिष्य! सांप्रतं रात्रिर्जाता, अहं रात्रौ न पश्यामि तेन शिष्येण स्वस्कंधे
गुरुरारोपितः, उच्चनीचप्रदेशे मार्गे वहतां तेन गुरोः खेद उत्पादितः, खिन्नेव तेन गुरुणाऽस्यै शिरसि दण्डप्रहार
दत्ताः, असौ मनस्येवं विचारयत्यहो महात्मायं मयेदृशीवस्थां प्रापित इति सम्यग्भावयतस्तस्य केवलज्ञानमुत्पन्नं,
केवलज्ञानयत्नेन समप्रदेश एव वहन् गुरुभिरुक्तः, मारिः सार इति कीदृशः समो वहन्नसि? तेनोक्तं युष्मत्प्र-
सादान्मे समं वहन्, गुरुभिरुक्तं किं रे ज्ञानं समुत्पन्नं तव? तेनोक्तं ज्ञानमेव, गुरुभिरुक्तं प्रतिप्रवृत्तिपाति? तेनो-
क्तमप्रतिपाति गुरवस्तु हा मया केवली आशातितः, इत्युक्त्वा तच्छिरसि दण्डप्रहारोद्भूतं रुधिरप्रवाहं पश्यंतः
पुनः पुनस्तत् क्षामणं कुर्वतः केवलज्ञानमापुरिति विनीतशिष्यैरीदृशैर्भान्यं ॥ १३ ॥

उज्जयिनी नगरीमां चंडरुद्रनाम्ना साधु आव्या. पोते रोपण प्रकृति होवाथी बीजा साधुओथी नोखा एकांतमां स्थान गांती
बेठा रहेता; अने 'मने कोप न उद्भवे' एम चित्तमां भावना कर्या करता. एक वखते नवो परणेल धनिकपुत्र पोताना मित्रोने
साथे लइ साधुओने वंदन करवा आव्यो; त्यारे साथे आवेला मित्रोमांना एक बे जणा उपहास करता होय तेम बोल्या के-महाराजा!
आ शेठना पुत्रने प्रवज्या=साधु दीक्षा=आपो. साधुओए 'बहु सारं' आम कही पेला एकला बेठेला साधु तरफ आंगळी चीथी
कबुं के ए गुरु पासे जइ दीक्षा लीओ. ए शेठना पुत्रना मित्रो ते नोखडसाधुनी पासे गया अने कबुं के-मुनीजी! आ शेठना पुत्रने
प्रवज्या आपो. चंडरुद्रमूरिण कबुं के-'भूति लइ आयो' त्यारे ते नवो परणेलो शेठनो पुत्र हसतां हसतां भूति लइ आव्यो, गुरुए बला-
त्कारथी पकडीने तेनो लोच कर्यो; त्यारे तेना मित्रो बहु कवाचणा अने भागी गया; पण पेला शेठना पुत्रने कर्मनी लघुताने लीधे

‘हवे तो मने प्रव्रज्याज भलें होय’ आचो मन परिणाम थयो, त्यारे तेणे कष्टु के-‘आतो रमतमांथी साचो त्याग थइ गयो’ हवे हु अन्य स्थाने विचरीश गुरु कहे-‘अहो शिष्या! हवे रात्रि पढी मने रातनु मूजतु नथी आ वचन सांभळी शिष्ये गुरुने पोतानी कांथे उपाळ्या अने उवा नीचा प्रदेशवाळा विषम मार्गमां गुरुने उपाढी चालता गुरुने खेद थयो खेद पामता गुरुए शिष्यना मस्तक उपर दटयी प्रहार कर्चो शिष्य तो मनमां विचार करे जे जे ‘अरे! आ महात्मा गुरुने मे आची दुर्दशाए पर्हो-चाळ्या’ आम विचार करतां तेने केवळज्ञाननी लब्धि थइ

ए केवळज्ञानना प्रभावथी गुरुने सम प्रदेशमान वहन कराववा लाग्यो त्यारे गुरुए पूछ्यु के-‘मारि-सार! हवे केम सम वहन करे छे? त्यारे ते शिष्ये कष्टु के-‘आपना प्रसादथी मने समवहन सापड्यु गुरुए कष्टु के-‘अरे शु तने ज्ञान उत्पन्न थयू? तेणे उत्तर आप्यु के-‘हा ज्ञान उपनुज’ गुरु कहे-‘प्रतिपाति के अमतिपाति? तेणे कष्टु-‘अमतिपाति’ आ सांभळी गुरुना-‘हाय! मे केवळीनी आशातना करी’ आम मनमा कचवाइ ते शिष्यना माथामां पडेल प्रहारमांथी उभराता कपिर प्रवाहने जोइ फरी फरीने तेने खमावता पाते पण केवळज्ञान पाम्या विनीत शिष्ये आवा थवु जोइए ॥ १३ ॥

नांपुढो वांगरे किंचि । पुढो वा नांलिय वंण ॥ कोह आंसच कुंविजा । धारिजा पियंमप्पियं ॥ १४ ॥

(अपुढो) गुरुए पूछया चिना (किंचि) काशपण (न वांगरे) थोऱ्हु नहि (वा) अथवा (पुढो) गुरुए पूछये चके [अत्रिअ] असत्य [न वदे] थोऱ्हु नहि तथा (कोह) कवाच कोच आवे (असत्तच) निष्कळ [बुद्धिग्न] करवो (अप्यिअ) अप्रिय (प्रिय) प्रिय छे एम [धारिजा] धावु अर्थात् निवा अथवा स्तुतिमा राग देय न करवो १४

व्या०—सुविनीतशिष्योऽपृष्टः सन्न किञ्चिद्व्याकुर्वात् व्याश्लीयात्, न किञ्चिदपृष्टो वदेत्, अथवापृष्टोऽल्पं पृष्टोऽपृष्टः सन् विनीतः किमपि न व्याश्लीयात्, अपृष्टोऽल्पमपि न व्यामिति भावः, अथवा पृष्टः सन्नलीकं न वदेत्. पुनः क्रोधमसन्त्यं कुर्यात्, गुरुभिर्निर्भस्मितः कदाचित्स क्रोधः स्यात्तदापि क्रोधं विफलं कुर्यात्, अप्रियमपि गुरुवचनं प्रियमिवात्मनो हितमिव स्वमनसि धारयेत्. १४

अर्थः—सुविनित शिष्य अपृष्ट=वगर पूछये कोइने कइ पण कहे नहि; तेम कोइ पूछे तो तेने अलीक-खोटुं कइ कहे नहि. गुरु कदाच तरछोडे तो क्रोध आवे पण ते क्रोधने असत्य=निष्फल=करे अने गुरुनुं वचन अप्रिय होय तो पण पोताना मनमां हित-कर गणी प्रिय जेहुं माने. ॥१४॥

अथ क्रोधस्यासत्यकरणे उदाहरणं—यथा कस्यचित्कुलपुत्रस्य भ्राता वैरिणा व्यापादितः, अन्यदा कुलपुत्रो जनन्या भणितः, हे पुत्र ! त्वद्भ्रातृघातकं वैरिणं घातय ! ततः स वैरी तेन कुलपुत्रेण शीघ्रं निजबलाज्जीवभ्रातृं गृहीत्वा जननीसमीपे आनीतो भणितश्चारे भ्रातृघातक ! अनेन खड्गं दृष्ट्वा भयभीतेन भणितं, किं शरणागता हन्यन्ते? एतद्वचः श्रुत्वा कुलपुत्रेण जननीमुखवृक्षलोकितां. जनन्या च सत्यमवलंब्योत्पन्नकरुणया भणितं, हे पुत्र शरणागता न हन्यन्ते, घतः—शरणागयाण विस्सं-भियाण पणयाण वसणपत्साणं ॥ रोगिगय अजुंगमाणं । सप्युरिसा नेव पहरन्ति ॥ १ ॥

— क्रोधने असत्य केग कराय तेनु उदाहरण कहे ले —

काइ कुलपुत्रना भाइने बैरीये मारी नारयो त्यारे तेनी माताए ए कुलपुत्रने कहु के—‘तारा भाइनो घात करनार बैरीने तु मारी नाख’ आ वचन साभळी ए कुलपुत्र पोताना वळथी पोताना भाइने मारनार बैरीने जीवतो पयडीने पोतानी मा पासे लइ आब्यो, अने खड्ड उगायी कहु के—‘हे आतृयातक! मारा भाइने मारनारा!’ आ वखते कुलपुत्रना हाथमा खड्ड जोइ भयभीत रनेला ए पावके कहु के—‘थु शरणागतने माराय के?’ आ वचन साभळी कुलपुत्रे पोतानी माना मोन साधु जोयु, सत्सुणनो आचिर्भाव यवायी जेना हृदयमा करुणा उत्पन्न यइ ने एवी जननीए कहु के—‘हे पुत्र ! शरणागतने इणाय नहिं’ कहु छे के—‘शरणागत, विश्वास करनार, प्रणयवाँन्, व्यसनपात्रन् दु त्वमा आवी पडेल, रोगी तथा आर्जवयुक्त जनाने सत्पुरुषो महार रस्ता नही’

तेन कुलपुत्रेग भणित कथ रोप सफलीकरोमि ? जनंगोक्त तस ! सर्वत्र न रोप सफलीक्रियते, जननी-वचनान् स तेन मुक्त , तयोश्चरणेषु पतित्वा क्षामयित्वा चापराध स गत एव क्रोधमसत्य कुर्यात्

त्यारे ते कुलपुत्रे कहु के—‘हवे आ मारो रोप हु केम सफत्र कर?’ माताए उत्तर आप्पु के—‘हे वत्स! रोप कइ सर्वत्र सफल नज कराय’ आवा जननीनां वचन उपरथी ते कुलपुत्रे पोताता भाइना यातकने छोडी मूवयो. त्यारे ए घातक कुलपुत्रना पगमां पडी पोताना अपराधनु क्षमापन परावीने गयो आवी रीते क्रोधने असत्यन्निष्फल करी.

‘ ધારિજા પિયમસ્પિયં ’—પ્રતપ્તપદકથા યથા—વીતભયપત્તને એકદા મહદશિવમુત્પન્નં, તન્નિશમ્ય ઇયો માંત્રિકાસ્તત્રાયાતાઃ. રાજઃ પુનસ્તૈઃ કથિતં વગમશિવમુપશમયિष्याમઃ, રાજા ભણિતં કેન પ્રકારેણ? તેષાં મધ્યે એકે-નોક્તં મંત્રસિદ્ધં મમૈકં ભૂતમસ્તિ તદત્યંતં રૂપવદ્ગોપુરથ્યાદિપુ અમથઃ પદ્યતિ સ ઓચિતે, યસ્તદ્દદ્શાડયોમુલ્હઃ સ્યાત્સ સર્વરોગૈર્મુચ્યતે, રાજા ભણિતમલમનેનાતિરોપણેન ભૂતેન! અય દ્વિતીયમાંત્રિકેનોક્તં મમ ભૂતં મહાકાચં લંબોદરં વિસ્તીર્ણકુક્ષિપંચશીર્ષમેકપાદં વિકૃતરૂપમદ્રહાસં કુર્વદ્દદ્શા યો હમતિ તસ્ય શિરઃ સસથા સ્ફુટતિ, યસ્તુ તદ્ભૂતં ધ્રુપપુષ્પસ્તુલ્યાદિભિઃ પૂજયતિ સ સર્વરોગૈર્મુચ્યતે.

— હવે ‘ ધારિજા પિયમસ્પિયં ’ આ પદની કથા કહે છે. —

વીતભય નામના પત્તન=નગરમાં એકસમયે મહોદું અગિત=અંગલ=ઉત્પન્ન થયું તે સાંપકી ચળ માંત્રિક=મંત્રગ્રાહના જ્ઞાતા=ત્યાં આવી ચઢ્યા, રાજા પાસે જઈ તેઓએ કહ્યું કે—‘આ અશિવનું અમે ઉપશમન કરી દઈએ’ રાજાએ કહ્યું—‘કેવી રીતે?’ ત્યારે એ ત્રણમાંથી એક બોલ્યો કે—‘મારે એક મંત્રસિદ્ધ ભૂત છે તે અત્યંત રૂપવાન્ છે તે જ્યાં જ્યાં દરવાજા તથા ગેરીઓમાં ફરે ત્યાં તેને જે દેલે તે મરી જાય, પણ તેને જોડને નીચું મોંડું કરી જાય તે સર્વ રોગથી મુક્ત થાય’ રાજાએ કહ્યું—‘એવા અતિ ક્રોધી ભૂતનું મારે કામ નથી.’ ત્યારે વીજો માંત્રિક બોલ્યો કે—‘મારું ભૂત છે તે લાંબાં ઉદરવાળું મહોદી કાયાવાળું તથા વિસ્તીર્ણ પેટવાળું પાંચ માથાં એક પણ અને વિકરાલ રૂપવાળું છે. તે અદ્રહાસ કરે છે તે જોડને જે દસે તેના મસ્તકના સાત ટુકડા થઈ જાય અને જો એ ભૂતને ધ્રુપ પુષ્પ સ્તુતિ આદિકથી પૂજે તે સર્વ રોગથી મુક્ત થાય.’

(अप्याचेव) आत्माज (दमेयवो) दमय योग्य छे (हु) कारणके (अप्या) आत्माज (खलु) निखे (दुहमो) दुर्दम=दमवो (अप्या) आत्मा
[रतो] दम्यो थको (अखिललोप) आ लोकमा (पे) अने (परथ) परलोकमा (सुखी) सुखी (होइ) थाय छे १५

व्या०—आत्मा एव दमितव्यो वशीकर्तय, हु इति निश्चयेन खलु यस्मात्कारणादात्मा दुर्दमो वर्तते आत्मान
दमन जीव सुखीभवति अस्मिन् लोके च पुन परत्र परभवे च सुखीभवति ॥१५॥ आत्मदमने दृष्टात —

अथ —आत्मानेन दमवो जोइए=श करवो जोइए कारण के—आत्माज दुर्दम छे; अर्थात् एनु दमन करतु अत्यत दु साम्य
छे, आत्माने दमे ते जीव आ लोकमा तथा परभवमा पण सुखी थाय छे ॥१५॥ आत्मदमनमा दृष्टात —

यथैकस्या पत्न्या द्वौ भ्रातरौ तत्स्करनायकौ स्त सार्धेन सह गच्छता साधूना वर्षाकृतु प्राप्ता, न च तत्र कोऽपि
साधुभक्तोऽस्ति, तेन साधवस्तत्स्करनायकयो समीपे गता, तान् प्रणम्य कथयत किं प्रयोजन भवता? साधुभि
र्भणितमस्माक वर्षासु विहर्तुं न कल्पते, ततो वर्षावासमायोग्यमुपाश्रय प्रार्थयाम, ताभ्या च सहर्षं साधुनामुपाश्रयो
दत्तस्तत्र विश्वस्तास्तिष्ठति साधव, चौरनायकाभ्या भणितमस्माक गृहेषु संपूर्णं भक्तादि गृहीनन्य, साधुभिर्भणितं
न कल्पते एकस्मिन् गृहे पिंडग्रहण साधूना, ततः सर्वेषुचितगृहेषु विहरिष्यामः, उपाश्रयदानेनैव भवता
महापुण्यसंबधो जातः

राज्ञोक्तमनेनापि भूतेन सृतं ! अथ तृतीयेन मांत्रिकेणोक्तं ममाप्येवंविधभूतमस्ति, परं प्रियाप्रियकारिणं जनं दर्शनादेव रोगेभ्यो मोचयति, राज्ञोक्तमेवं भवतु. तथा कृते तद्वगराशिवमुपज्ञातं. ततो नृपादिजनैः स तृतीयमांत्रिकः पूजितः एवं साधुरपि पूजां निदां प्रियापियं सहेत. उक्तं च—लाभालाभे सुखे दुःखे । जीविते मरणे तथा ॥ स्तुतिनिदिदाविधाने च । साधवः समचेतसः ॥१॥ स्तुतिनिदादानगरोष्ठेष्वान् साधुर्भवनीति. ॥१४॥ क्रोधाद्यसत्यताकरणं चात्मदमने एव स्यादतस्तदुपदेशं तत्फलं चाह—

राजा कहे ए भूतमां पण अमारुं काज न सर्यु. त्वारे त्रीजो मांत्रिक कोल्यो के—‘पारे पण एवुज एक भूत छे पण ते तो पोतानुं पिय करे के अप्रिय करे गमे ते जन होय तेने पोताना दर्शनमात्रवी रोगनिमुक्त करे छे.’ राजाए कहुं के—जो एम होय तो भले थाय. आम करवाधी ए नगरमां अशिर उपजांत थयुं; तेथी राजा आदिक सर्व जनोए ए चीजा मांत्रिकनी पूजा करी. एम साधु पण पूजा निदा वगेरे पिय अप्रियने समभाववी सहन करे. कहुं छे के—‘साधु पुरुषो लाभ अलाभ, सुख दुःख, जीनि मरण, स्तुति निदा मयुति विधानमां सर्वदा समबुद्धिवाला होय छे.’ ॥ १४ ॥ क्रोधादिकनी असत्यता करवी ए ज्यारे आत्मदमन होय त्वारेज वनी अके छे. पाटे आत्मदमननो उपदेश तथा ए आत्मदमननुं फळ दर्शावे छे.

अप्या चैव दमेयवो । अप्या हुं खेळु दुंदमो ॥ अर्प्या दंतो सुंही होई । अंसि लोए परत्थे यं ॥१५॥

एक गामडामा वे चोरना सरदार रहेता हता त्या सार्थ=साथे चालता साधुओ आरी चड्या वर्गकृतु आरी जवाही साधुवी आगळ न वधाय तेम ए गामडामा कोइ साधुभक्त न हता तेथी ए साधुओ ए तस्कर नायक पासे आढ्या तेओने प्रणाम करी तस्कर नायक गेल्यो के आपने शु. प्रयोजन छे? साधुओए कह्यु के-‘अमे आ पर्पाकृतुमा विहार करी न शमीये मोटे वर्षा कृतुमा रहेरा योग्य रइ उपाश्रयनी प्रार्थना छे’ ते रने तस्कर नागमो राजी थइने साधुओने उपाश्रय आप्यो त्या साधुओ नीराते रखा ए चार नायमोए कह्यु के-अमारे घरेथी पूर्ण अनादिक लेजो साधुआ गेल्या के-साधुने एक घरेथी विदग्रहण न कराव तेथी अमने ठीक लागले तेवा सर्व गृहोवी आढार बोरी लावथु तमे अमने उपाश्रय दीधो तेथी तमने महान् पुण्य समथ थयो छे

उक्त च-जो देइ उवस्सय । मुनिराण तत्रनियमजोगजुत्ताण ॥ तेण दिना चटरन-पाणसयणासणमिगणा ॥ १ ॥ तवसजमसज्जाओ । नाणज्जासो जणोवयारी य ॥ जो माहणमग्गाह-कारी सिज्जायरो तस्स ॥ २ ॥ पावइ सुरनररिद्धि-सुकुलुप्पत्ती य भोगसामिद्धि ॥ नित्थरइ भयमगारी । सिज्जादोणेण साहण ॥ ३ ॥ इद साधु-त्रच श्रुत्वा तात्पत परितुष्टौ, तेपा माधूनामुपद्रव रक्षन्तो विश्रामणादिभक्तिं च कुर्वन्त, सुखेन साधूना वर्षा कालोऽस्तिष्कात्, गच्छद्भि साधुभिस्तयोश्चैरनायकयोरयत्रतग्रहणाऽस्मर्ययोर्निशाभोजननियमोदत्तस्त्वयोरैरमुपदिष्टं कथं छे के-‘आ विनययुक्त मुनिरने जे उपाश्रय दीये तेणे चख, अन्न, पान, शयन, आमन, वगेरे सर्व दीधु गणाय तप मयम स्वाभ्याय क्षानाभ्यास जनोपकार अने साधुने जे अवगाहकारी थाय ते सिद्धकर थाय ते (२) अने तेने गुरनर सिद्धि,

सुकुल प्राप्ति तथा भोगसमृद्धि प्राप्त धाय छे वली साधुने जग्या दीये ते भवमार्गथी निस्तरे छे. [३]' आ साधुना वचन सांभळी ते तस्कर नायक बहु प्रसन्न थया अने ए साधुओनी उपद्रवथी रक्षा करता तेमज विश्रामणादिकथी साधुओनी भक्ति करता हता. आम करतां साधुओनो वर्षाकाल व्यत थयो त्यारे साधुओ जवा लाग्या ते समये ए वन्ने चोर सरदारोने साधुओए बीजा व्रतो नहिं पाळी शके एम धारी-रात्रिभोजन न करवानो नियम उपदेख्यो.

मालिति महीयलं जा—मिणीसु रयणीअरा समं तेण ॥ ते वित्थलंनि य कुडं । राइए सुंजमाणाओ ॥ १ ॥
मेहं पवीलिआओ । हणन्ति वयणं च मत्थिया कृण्ड ॥ जूआ जलायरं तह । कोलिओ कुठुरोणं च ॥ २ ॥ वालो
सरस्स भगं । कंडो लगइ गलंमि दारु च ॥ तालुंमि विवड अली । वंजणमज्जंमि भुज्जंनो ॥ ३ ॥ जीवाण
कन्थुमाइण । घायणं भायणधोअणाईसु ॥ इमाइ रयणिभोअण । दोसे को साहिउं तरइ ॥ ४ ॥ उलूककाकमाज्जर-
गृध्रसंचरशूकराः ॥ अहिबृश्चिकगोधाथ । जायंते रात्रिभोजनात् ॥ ५ ॥ अनोऽस्मिन् व्रते दृढगयत्तैर्भचितव्यमिति
भणित्वा गताः साधवः, तावपि चौरनायकौ सपरिचारोक्तियन्मार्गमनुगम्य निवृत्तौ, सुनिसेवया कृतार्थत्वं
मन्यमानौ तिष्ठतः.

कण्ठे छे के—'यामिनि=रात्री=पां रजनीचर=राक्षसो रात्रीभोजन करनारने महीतले आरीने छत्ते छे. (१) गेह वरसता
पिपीलिकाओ=कीडिओ=तेमज मक्षिकाओ वमन करावे छे जलगां जुं गेरे अने करोलीया कृष्टोण करे. [२] वाळ नयाथी स्वर-

भगन्साद वेसी जाय, गळामा काटा लाग्या जेउ धउ आवे, व्यजन=दाळ रुनी वगेरेमा खातां सळी जेबु तणखळु आनी जता ताळबु रींघाड जाय [३] शीणा जीवानो घात वासण मये भोजन करतां थाय; आ कथा रात्रिभोजनना दोपोयी कोण वची शके तेम छे? [४] रात्रीभाजन मरगावी घुवड, कागडा, विलाडा, गीथ, सागर, मृसर, सर्प, वीळी, गरोळी, इत्यादि यानिमा जम धाय ते [५] भाटे तमे येने ए तळ मरार सावधानीची पाळजो' आनडु पदी साधुओए विहार म्यो ए तस्सर नायरो परिहार महित थोडे दूर मृथी यळावीने पाछा मज्या मुनिसेसाथी पोताने कृताय मानी रवा-

अथदा ताभ्या धाटीगनाभ्या धहुगोमहिपमानीत, अतरालमार्गे तत्परिवारपुरुषे कैश्चिन्महिपो व्यापादिस्त श्रोजनाय सपरिवारौ तौ तत्र स्थितौ, केचित्परिवारपुरुषा मग्नानयनार्थं ग्राम्यमध्ये गता, महिष्यापादके परस्परमिति स्मिष्ट, मासाद्धे विप प्रक्षिप्य मध्ये गतेभ्यो दीयते तदा बहुगोमहिष भागे आगच्छन्ति आत्मनामिति विमृश्य तैस्तथैव कृत, भस्मितव्यताग्नेन ग्राममध्ये गतैरपि तथैव संचित्य मग्राद्धे विप प्रक्षिप्त, तत्रागता परस्पर मिलिता कञ्चित्ता सर्वेऽपि, चौरनारकौ तु नि कूटौ स्त, ताग्रता रुर्योऽस्त गत, तौ भ्रातरौ इहलोके च सुनिनौ जातौ रात्रिभोजनव्रतग्रहेन जिह्मद्विगदमनात्, इति चौरगायकदृष्टात ॥

एक समये ए वने चोर सिरदारो गीजा केडलारु धाडपाडुओनी साये धाडपाडवामा घणी गायो भेत्तो गाय्या सायेना धाड पाडुओए मार्गमा महिप मार्गो त्या भाजन वरवा परिवार सन्नि आ वने तस्सर नायरो रोमणा केन्नाए परिवार पुन्य मय

लाववा गाममां गया. अहिं गृहिप मात्नाराओए अंदर अंदर संतलम करी के-आ मांसना अर्थ भागपां विप नाखी दइए तो आप-
णने पुष्कल मांस भोग पडे, आम धारी तेमां विप नाखुं, गाममां गएलाओए विचार्युं के आ मयमां विप नाखी दइए तो आपणना
भागमां मद्य तथा मांस पुष्कल आवे; आग विचारी तेओए अर्थ गद्यमां विप नाखुं आम वेय पाटीमां परस्पर कपटभावथी विप
प्रयोग करी मजी वेठा, अने जमवानी तैयारी करे छे त्यां रात्रि पडी गइ. आ वे तस्कर नायक तो निष्कपट हता पण रात्रीभोजन न
करवानुं व्रत लीधेलुं अने जिह्वाइंद्रियनुं दमन करी जम्या नहिं. तेथी वची गया. (चोर नायक दृष्टांत)

‘वरं मे अप्पादंतो । संजमेण तवेण यं ॥ माहं परेहिं दम्मंतो । वंधणेहिं वेहेहिं थं ॥ १६ ॥

(मे) में (संजमेण) संजमे करीने (य) तथा [तवेण] तपे करीने (अण्णा) आत्माने (दंतो) दस्यो दोय तो ते [वरं] श्रेष्ठ छे. (हं)
हुं=मारी देह (परेहिं) बीजा लोकोथी (बंधणेहिं) बंधनोए करीने (अ) अने (वेहेहिं) लाकडी आदि सामग्रीए करीने (दम्मंतो)
दमन कराय ए (मा) साहं नहिं १६

व्या०—अथ किं चित्तयन्नात्मानं दमयेदित्याह—च पुनस्तपसा मया स्वात्मा दांतो वशीकृतो वरं भव्यः,
अत्रात्माशब्देन देह आत्मन आधारभूतत्वात्, दांतोऽसंगममार्गाविषिद्धो भव्यः संगमेन सप्तदशविधेन,
तथा तपसा द्वादशविधेनात्मा पंचेन्द्रियरूपः साधुमार्गे नेतव्यः, यथा दूर्विनीतोऽश्वो घृपभो वोन्मार्गात् ब्राजनक्रेन
नोदनकाष्ठेन माग नीयते, तथायमात्मापीत्यर्थः. पुनर्मनस्येवं चित्तयेदेह परैरन्यलोकेष्वधनैः शृंगलादिभिश्च पुनर्वधैर्ल-
कुटथंकुशचपैश्चब्राजनकादिभिर्दमितो मा भवेयं यदान्ये मम ताडनातर्जनादिभिर्दमनं करिष्यति तदा मम श्रेया

करिणी यूगदपसरति, गायना यूगधिपतिना यूथमवहोययते तानता द्वितीये दिवसे सा यूथमध्ये गत्वा मिलति,
नय कुण्डला तयाऽन्यदा ऋग्याथमयद दृष्ट, सा तत्रातीना गुप्तस्थाने प्रसृता, गजकलभो जात, स गज कुमारे
सहारामान् सिंचति, तनस्तापसैस्त्वस्य सेनक इति नाम कृत, स वयस्यो जात, अमृत यूगधिपति दृष्टा नवोदित-
बल स मारितयान्, स्वय यूगधिपतिर्जात, तापसाश्रममपि समूल विनाशितवान्, मन्मातेवान्यायकारिण्यत्र
प्रच्छन्न प्रतिष्ठतिविति निचारितवांश्च ततस्ते रुष्टा ऋषयः पुण्यफलपूर्णहस्ता अगिक्त्व राज्ञः पार्श्वे गता

आ विषयमां सेनकन्नु दृष्टांत कहे छे-एक अटवी=जगलमां महोदु हाथीनु दोख रहेतु, ए यूथना अधिपति जे मदमत्त
मातम हलो ते हाथणीओ नानां बच्चा जेम जेम जेमे तेम तेम मारी नाखनो आरामां एक हाथणी गर्भिणी यद, तेने विचार्यु
के-रुदान मने कळभ (बाळ हस्ती) जन्मने तो आ मातग विनष्ट करेले, आम विचार करली ते हाथणी गजयूयमायी दुनी
पदी जती अने ज्यार पेलो गजयूयपति एकांतरा जोवा आवे त्वारे नीजे दिवसे यूथमध्ये आवी मळे आम करतां ते हाथणीए
एक मुनिनो आश्रम दीठो तेमां गुप्त स्थानमा जइ वीयाणी अने तेणीने एक नानो कळभ=गजवालक अरतयो आ कळभ मुनि-
माथममां जरा मोडो ययो त्वारे मुनि कुमारोनी साये आराम हुंतांनु सेचन [पाणी पाचानु] काम करावा लाग्यो, आ उपरयी
तपस्वीओए तेने सेचनक आवु नाम आप्युं, ज्यारे ते बरार उमरमां आयो त्वारे एक बखते फलां फराग पेल्य यूथपति साये
तेनो भेडो ययो तेमां आ सेराने यूथपतिने मार्गो अने पोते गजयूयपति ययो आटळेयी न अटकता तेने तपस्वि जनोना आश्र-

नास्ति, यदुक्तं-सहकलेवर खेददमचित्तयन् । स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा ॥ यदुत्तरं च सहिष्यसि जीव रे । परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥ १ ॥ इत्यादि शिक्षयात्मा वशीकर्तव्यः ॥ १ ॥

— हवे केवा विचारथी आत्मानुं दमन करवुं ते कहे छे —

अर्थः—मारा आत्माने संयम तथा तपवडे हुं दसुं ए भळुं. अहीं आत्मा शब्द आत्माना आधारभूत देहनो वाचक समजवानो छे. मारो आत्मा असंयम मार्गथी रोकुं ए वरन्श्रेष्ठु=भव्यमानुं संयम सतर प्रकारनो, तथा तप वर प्रकारनुं कहेवाशे. आत्मा पंचेन्द्रियरूप साधु मारने दोरवो. जेम दुर्विनीत अश्व अथवा वृशभ=सांड उन्मार्गथी चावुक अथवा दंडथी मार्गे लइ अवाय छे तेम आ आत्माने पण तपः संयमादि साधन वडे अमार्गथी वाळी सन्मार्गे दोरवो. मनमां एम चित्तन करवुं के—हुं अन्य लोकोए सांकळे बांधीने अथवा लाकडी अंकुश थप्पड चावुक वगेरेथी दम पामीने हेरान न करांड. ज्यारे अन्य जनो मार मारी अथवा तरछोडी मारुं दमन करवो एम थवाथी मारुं श्रेय नथी भवावुं. कहुं छे के—‘हे कलेवर=देह! जरा पण मनमां न लावतां खेद सहन कर. केमके एम न कराय तो तागी स्ववशता दुर्लभ मानजे माटे हे जीव! लोकांतरमां परवश वनी घणुं सहन करीश तेमां कंद तारो गुण नहीं मनाय. (?) आवी आवी जिला मणोथी आत्माने वश करवो जोइए. ॥ १६ ॥

अत्र सेचनकदष्टांतः—एकस्यामदव्यां महत्तरं गजयूथं वसति, यूथाधिपतिर्जातं जातं कलभकं विनाशयति. अन्यदा तत्रैका करिणी सगर्भिणी जाता एवं चित्तपति, यदा कथमपि मे गजबालको जायते तदनेन विनाशयते, ततः सा

मानो समूहगो नाश कर्षो, ते एम प्रीने के मारी मा जेवी अन्यायकारिणी भावा छाना स्थानमा आनीने रही तेयी आवां स्थान न जोइए जा उपरयी कृषिओ कुपित गइने हाथमा पुष्पफळ आदिक लइ राजा श्रेणिक पासे गया

कथित च ते सर्वलक्षणसपूर्णो हस्ती सेचनकनामा वने तिष्ठति, तत श्रेणिकेन स्वय तद्वने गत्वा महता घलेन गृहीत्वानीय स आलानस्तमे घट्ट, कृषिभिस्तन्नागत्येति निर्भर्त्सित . हे गजराज ! क ते शौडीर्य गत ? प्राप्त त्वयाऽस्मद्विनयकृत्त्वमिति श्रुत्वा स गज प्रकाम रुष्ट स्तभ भञ्जवा तेषा पृष्टे घातित, ते सर्वे हतप्रहता कृता, हे प्राप्नोऽटव्या, भस्मा पुनरपि तेष्टामाश्रया, पुन श्रेणिक तद्गजप्रणाय गन, पूर्वमयसगतदेवेन गजस्योक्त, हे घट्टम ! परेभ्यो दमनात्स्वय दमन चरमिति तद्वच श्रुत्वा स्वयमागलालानस्तंभमाश्रित, यथा ह्यस्य स्वय दमनाद्-गुणो जातस्त्वयाऽप्येयमिति ॥

अने कयु के-सर्ग ग्लण सपूर्ण सेनक नामनो हायी वनमा रही गहु भजवाड करे छे आ उपरयी राजा श्रेणीके महोड्डे सैन्य साथ लइ ए वनमा जइ ए हायीने परडी लायी अगडमां लायी बाण्यो कृषिओए त्या आनीने ते हायीने तरछोड्यो के-हे गजराज ! हवे तारु सामर्थ्य क्यां गयु ? अप सायेना अविनयनु फल तने मळ्यु, आ वचन साभञ्जी ते हायी अत्यत रोपे मराणो अने गचनस्तंभ भांगीने ते कृषियोनी पाछळ दोह्यो अने तेओ सर्गने अधमुवा जेवा हणीने अटगीमां जइ ते आना आश्र-मोने भांगी नारया फरीने पण श्रेणीक ते गजने पण्डवा गयो त्यारे ते हस्तीना पूर्वमचना समागमी दवे नेने कयु के-हे

वत्स! पारकाने हाथे दमन पामवा करतां पोतेज दमन पामवुं श्रेष्ठ छे.' आवुं ते देवतुं वचन सांभळतानी साथेज ते हस्ती पोतानी मेळे अगडमां आवी आळान (हाथी बांधवाना स्तंभ) नो आश्रय कर्यो. जेम आ गजने स्वयं दमनथी गुण थयो, अर्थात् राजा श्रेणीकना माणसोना हाथे भालांना मार न खावा रुपी गुण थयो-तेम अन्यने पण स्वयं दमनथी गुण प्राप्ति थाय छे.

पैडिणीयं च बुद्धाणं । वाया अदुव कम्मुणा ॥ आवी वा जईवा रहस्से । नेव कूजा कंयाइ वि ॥१७॥

(च) तथा (बुद्धाणं) आचार्यादिकुं (पडिणीयं) शत्रुपणुं (वाया) वाणीवडे (अदुवा) अथवा (कम्मुणा) क्रियावडे वने ते पणे (आचीवा) प्रगट (जइवा) अथवा (रहस्से) पक्रांतमां (कंयाइवि) कदापि [नेव] नज (कूजा) करे १७

व्या०—अथ पुनर्विनयशिल्यमाह—च पुनर्वुद्धानामाचार्याणां प्रत्यनीकं शत्रुभावं वाचा वचनेन कृत्वा न कुर्यात् त्वं किं जानासीत्यादिरूपेण निर्भर्त्सनां न कुर्यादथवा कर्मणा क्रिया संस्तरकोह्यनेन चरणादिना संवदनेनाविनयं न कुर्यात्तदपि आवी इति लोकसमक्षं यदि वा रहस्येकांते कदापि सुशिल्यो गुरुभिः सह शत्रुभावं न कुर्यादित्यर्थः, शत्रोरपि गुणा ग्राह्या । दाया वाच्या गुगेरपि ॥ इति कुमनिनिरासार्थं कदापि नैव शब्दस्य ग्रहणं. ॥१७॥

पुनरपि शिल्यने विनय समजावे छे—बुद्ध=आचार्योने प्रत्यनीक=सामा धवुं=शत्रुभावन, वाचा=वाणीथी; अर्थात्-तुं शुं जाणसे' आचां वचनथी निर्भर्त्सना करवी नहिं, अथवा कर्म=क्रियाथी-तेनो संस्तर ओळंगवो अथवा पण अडाडवा विगेरेथी अविनय

करनो नहि एम लोकोनी समक्षमां अगवा एकतामा कदापि मुचि य गुरुनो शत्रुभोव नत्र करे 'शत्रुना पण गुण होय ते सराहवा अने गुरुना पण दोष होय ते कही, देवा' आनी जे लोकोक्ति छे तेना निरासार्थ आ गाथायां 'कदापि नहि' एम भार दइने कहेवायां आव्यु मे १७

नं पयंओ नं पुरंओ । नेनं किच्चाणं पिठ्ठो ॥ नं जुजं ऊरुणा ऊरु । संयणे नो" पडिस्सुणे" ॥१८॥
विनित शिष्ये [किच्चाण] गुरुनी (पस्सुओ) पडले [न] वेससु नहि तथा [पुरओ न] गुरुनी आगळ तथा (पिठ्ठो ओष) पाउळ तथा [उरुणा] पोताना साथळ साधे (उरु) गुरुना साथळनो (न जुजे) सघटो करवो नहि [सयणे] सघारामा [नो पडिस्सुणे] गुरुयचन अमीकार ७ करसु १८

व्या०—अध्यामनस्य विधिमाह—विनीत साधु पक्षतो न निपीदेत्पक्तिसमावेष्टात्, गुरुणा सह समानत्वं स्यात् तस्माद्गुरोर्वाहना सह पादु कृत्वा न निष्टेत पुनर्गुरुणा पुरतोग्रनोऽपि न निपीदेत्, वन्दना कुर्वन्त गुरुपस्य गुरुणा मुग्धालोचन न स्यात्, कृत्यानामाचार्याणां प्रष्टनोऽपि न स्यात्तव्य, गुरुशिष्ययोरुभयोरपि मुग्धादर्शने तस्मात्पिथरसपत्वाभाय स्यात्, न च पुनर्गुरुणामूरुणा जघया सहोक्त जग्रा मुजेत् सप्तद्वयेद्व्यासगादविनय स्यात् पुन शिष्यो गुरुणा वचन शयने शय्याया शयान सन्नामीनो वा न प्रतिशृणुयात्, गुरुभिरुक्ते सति शय्यायां स्थितेनैव शिष्येणैव कुर्म इति न उक्तव्य, किंतु गुरुणा समीपे आगत्य वचन श्रोत यमित्यर्थ . ॥१८॥

हवे आसन पटले केनी गीते वेससु तेनो विधि कहे छे विनित साधु पक्षत =गुरुना पडलामां न वेसे, अर्थात् गुरुना वाहने

पोतानो बाहु अडे एवी रीते न वेसे; केमके एम करवाथी गुरुनी सभानता थइ जाय; तेम गुरुनी आगळ पण न वेसे कारण के कोइ वंदना करवा आवे ते गुरुनुं मुख न जोइ शके तेवी रीते आडो थइ न वेसे, वळी कृती=आचार्योनी पृष्ठतः=पाछळ पण न वेसवुं केमके गुरु तथा शिष्यने परस्पर मुख न देखावाथी जोइए तेचो रस न पडे, तेम गुरुनी जांयनी साथे पोतानी जांय अथ-
डाय एम पण न वेसवुं, केमके एम अति आसंगथी अविनय थाय छे, तेम शयनमां=पयारीमां=पड्या गुरुना वचननुं प्रत्यु-
त्तर न आपवुं. अर्थात् पयारीमां पड्या होइये अने गुरु कंइ कहे तो तेनो जराय विछानामां पड्यां पड्यां न आपतां=चोलावे के तरत उठी गुरु पासे जइ उभवुं अने जे कहे ते सांभलीने प्रत्युत्तर आपवुं. १८

नेवं पैहृत्थियं कुंजा । पक्खिपिंडं च संजए ॥ पाए पसारिए वात्रि । नें चिंहे गुरुणंतिहं ॥ १९ ॥

(संजए) साधुए (पहृत्थियं) पलांडी वालोने वेसवुं (पक्ख पिंडं) पक्षपिंड=केडे मेठ यांधीने वेसवुं (जेव कुंजा) नज करवुं [वात्रि] अथवा ता [पाए] पगने (ण पसारए) लांथा करीने वेसवुं नहिं. (गुरुणंतिहं) गुरुनी नजीक (ण चिंहे) वेसवुं नहिं १९

व्या०—पुनरासनविधिमाह—शिष्यो गुरोः समीपे पर्यस्तिकां नैव कुर्यात्, जंघोपरि पादमोचनं न विदधीत, च पुनः पक्षपिंडं जातुजंघोपरि वस्त्रवेष्टनात्मिकां योगपट्टाश्रयिकामथवा बाहुद्वयेनैव कायबंधात्मिकां गुरुणां पार्श्वे न कुर्यात्, च शब्दः पुनरर्थः, पुनर्गुरुणामनीके सन्मुखं वा पादौ प्रसार्य न तिष्ठेत्.

— फरीने पण आसन प्रकार=शिष्ये केम वेसवु ते दर्शवि छे —

अथ—शिष्ये गुरुनी समीपे पर्यस्तिर=साथळ उपर पण चढावीने न वेसवु तेम पक्षपिंड=घुटण तथा जाय उपर पछेडी वीडी [योग पट्टा श्रयिमा फरी] न नेसवु अथवा चे हाथयी घुटणने वीडीने=माया बाधीने पण न वेसवु अथवा गुरुनी सामे पोताना पण पसारीने पण न वेसवु १९

आयंरिण्हि वांहित्तो । तुसिणीओ न कयाइवि ॥ पसायपेहो नियागट्टो । उवचिट्ठे गुरु संया ॥ २० ॥
(आयस्सिण्हि) गुरुप (वाहित्तो) दोलाबेला पया शिष्ये (कयाइवि) कदापि (तुसिणीओ) सुगा (ण) वेसो न रहेवु (पसाय पेहो) प्रसादप्रेक्षी तथा (नियागट्टो) मोक्षना अभिगमो पण शिष्ये (गुरु) गुरु पासे [सगा] सदा (उवचिट्ठे) जबु २०

व्या०—पुन सुशिष्य आचार्यगुरुभिर्व्याहृत आहृत सन कदाचिदपि तुणीको न भवेत्, अत्र कदापि शब्दात् ग्लानाद्यवस्थायामपि गुरभिरामन्त्रित शक्तौ सत्या मान कृत्वा श्रुतमश्रुत न कुर्यादित्यर्थ कथम्भूतं सुशिष्य ? प्रसादप्रेक्षी, प्रसाद गुरुणा स्नेह प्रक्षितु शील यस्य स प्रसादप्रेक्षी, यतः—अन्येषु शिष्येषु सत्सु गुरवो मा शब्दयति, ततो मम महद्भाग्यमिति मनसि चिंतयति, पुनः कथम्भूत सुशिष्य ? नियागट्टो, मोक्षार्थो विनयस्य मोक्षकारणत्वात् सुशिष्योऽनेन विधिना गुरु संप्रतिष्ठेत्सेवेन. ॥ पुनर्निनयशिक्षा वदति—

अर्थ:-आचार्यो ज्यारे बोलावे त्यारे सुशिष्य कदापि गुपचुप वेसी न रहे. अहिं 'कदापि' शब्द आप्तो छे तेनु तात्पर्य एवुं छे के-थाक्यो होय के अस्वस्थ होय तो पण शक्ति होय त्यांसुधी गुरु हाकल मारे त्यारे सांभळ्युं न सांभळ्युं करी गुंगा वेसी न रहेवुं मिन्तु सुशिष्ये गुरुना प्रसादापेक्षी-अर्थात्-गुरु अन्य शिष्यो छे छतां तेने नहिं बोलावतां मने बोलावे छे ए मांके अहोभाग्य छे एम समजी शीघ्र गुरु आगळ जइ उभा रहेवुं अने नियोगाथी=मोक्षार्थी रही हमेशां उक्त प्रकारे गुरु समीपे रही वर्तवुं. २०

आलंबंते लंबंते वा न निसीदज्जं कयाईवि ॥ चंडऊण आसणं धीरो । जओ जंतं पडिस्सुणे ॥ २१ ॥
गुरु (आलंबते) एकचार बोलते छते [वा] अथवा (लंबते) चारचार बोलते छते (कयाइवि) कदापि (ण णिसिज्ज) शिष्यो वेसी रहेवुं नहिं परंतु (धीरो) बुद्धिमान् तथा (जओ) उद्यमवन्त एवा शिष्ये [आमण] आसननो (चंडऊण) त्याग करी [ज] जे गुरु आदेश (त) ते तेमनी पास [पडिस्सुणे] अंगोकार करवो. २१

व्या०-धीरो बुद्धिमान् यतो यत्नवान् सन् शिष्यो यद्विधेयं कार्यं गुरुभिरूपदिष्टं तत्कार्यं प्रतिश्रुणुयादंगी-
कुर्यात्. पूर्व गुरावालपति सतीपद्वदति सत्यथवा गुरौ लपति सति चारचारं कथयति सति सुशिष्यो न नीपीदेत्,
गुरुणा कार्ये उक्ते सत्यासन स्वस्थानं त्यक्त्वा धीरो धैर्यवान् यत्नेनैकाग्रचित्तेन यद् गुरुणा कार्यमुक्तं भवेत्त-
त्कार्यमंगीकुर्यादित्यर्थः. ॥२१॥

अर्थ-धीर=बुद्धिमान् शिष्य गु ए चींधेलुं कार्य पडिस्सुणे=लक्ष्यमां लीए. प्रथम गुरु धीमेथी बोलता होय अथवा चारचार

गोल्ता होय ने नारे मुद्रिप्य वसी नज रहे गुरूप कार्य वयु के-तरत आसन छोडीने यत्नपूर्वक एमप्रचिनी गुरूप वदेउ उपदिष्ट कार्य अंगीकार करे २१

आसेणगओ ने पुच्छिञ्जा । नेनं सिंजागओ केया ॥ आगंममुक्कुडूओ संतो । पुच्छिञ्जा पजलिउंडो ॥२२॥
शिष्ये (आसणगओ) आसनपर स्थित ध्येला (ण पुच्छिञ्जा) कार पण पुछु नदि तथा (कया) कदापि (सिंजागओ) सधरामा (जेव) नज पुछु परतु (आगम) गुरनी फासे आगीने (उम्कुडूओ संतो) उम्कुडूओ आसने (पजलिउंडो) वे हाथ जोडीने [पुच्छिञ्जा] सूत्रादिक पुछु २२

‘या०—आसने स्थित एव सुशिष्यो गुरुमति सूत्रार्थादिक न पृच्छेत्तथा पुन ध्याया गतो रोगानुपद्रव विना कदापि शयान सूत्रार्थादिक न पृच्छेत्तर्हि किं कुर्यादित्याह—गुरो समीपमागत्योत्कुडूओ मुक्तामनः कारणत पाद पुछनादिस्य सन् शान्तो चा प्राजलिर्यद्वाजलि सूत्रार्थादिक पृच्छेत् ॥२२॥

अर्थ—आसनगत=आसनपर रेवा वेवात्र मुशिष्य कदापि=गुरने सूत्रार्थादिक न पूछ, तथा रोगादिक उपद्रव विना शय्या पर पढ्या पढ्या पण सूत्रार्थादिक न पूछे म्निन्तु-गुरुनी समीपे आगीने अम्कुडूव=मुक्तामन कारण वशाद् पादपुछनादिस्य यद्ने प्राजलि=हाथ जोडीने सूत्रार्थादिक पूछे २२

एवं विणययजुत्तस्स । सुत्तं अरथ चे तदुभय ॥ पुच्छंमाणस्स सीसस्स । वागरिञ्जं जहासुंय ॥ २३ ॥

(एवं) आ प्रकारे (विणययुक्तस्य) विनय वडे (सुत्तं) सुवने (अर्थ) तेना अर्थने (च) अने (तदुभयं) ते वन्नेने [पुच्छमाणस्स] पूछता वया [सीसस्स] शिष्यने आचार्ये महाराजे (जहासुअं) जेहुं श्रवण करुं होय तेहुं (वागरेज्ज) कहेंहुं २३

व्या०—आचार्य एवममुनाप्रकारेण विनययुक्तस्य शिष्यस्य सूत्रमर्थं च तदुभयं सूत्रार्थं पृच्छमानस्योभयं पूर्वोक्तं सूत्रार्थं व्याकुर्याद्वेद्विनयवतः शिष्यस्याग्रे. यथाश्रुतं गुरुपरंपरानो यथा ज्ञातं सूत्रार्थं गुरुः कथयेदित्यर्थः. २३

अर्थ—आचार्य एवी रीते विनययुक्त प्रकारे सुत्र तथा अर्थ पूछता शिष्यने ए उभयन्मूत्र तथा अर्थ पोते गुरुपरंपराधी जेम जाणेल होय तेम स्पष्ट करी कहेवो. २३

मुंसं परिहरे भिक्खु न यं ओहारिणि वैए ॥ भासादोसं परिहरे । मायं चं वज्जेए सया ॥ २४ ॥
(भिक्षु) साधुए (मुसं) मृपा वाणीनो (परिहरे) त्याग करवो [य] तथा (ओहारिणिं) निश्चये [ण वण] चोखी नहि (भासादोसं) भाषाना दोष तेनो [परिहरे] त्याग करवो. (च) तथा (मायं) मायाने (सया) सदा (वज्जेए) वर्जवी. २४

व्या०—भिक्षुः साधुर्मृपां भाषां परिहरेत्, च पुनः 'ओहारिणि' अवधारिणीं निश्चयात्मिकामेवमेवेतिरूपां भाषां न ब्रवीत, भाषादोषं सावधानुमोदनादिकं परिहरेत्, च पुनर्मायां वर्जयेत्, मायाया ग्रहणेनान्येषामपि क्रोधमानलोभादीनां ग्रहणं सर्वान् कषायान् परिवर्जयेत्, कषायाणां वर्जनामृपाभाषाया वर्जनं स्यादेव, कारणभावे कार्याभावः ॥ २४ ॥

अ५—भिषु=साधुषु मृषा भाषा=भसत्य भाषण परिहरयु=त्यजयु गळी अत्रारिणी=भा आमज टे=परा प्रकारे निश्च-
यात्मक भाषा पण न गोलवी भाषाना दोष-अर्थान् कोइ सदोष वास्यनु अनुमोदन कराइ जाय इत्यादिक दोषने तेमज माया=
कपट वाक्यनु पण र्जन करयु अही माया शब्दना गृहणथी क्रोध मान लोभ आदिकनु गृहण समजी लेबु-अर्थान् सर्व कपायनु
परिवर्जन=तहन त्याग करवो कपायोत्रु वर्जन करवाथी मृषा भाषानु=र्जन यइ शके छे केमके क्राधलोभादि छे ते मृषा भाषाना
कारणो छे ते कारणनो त्याग करवाथी तेनु कार्य जे मृषा भाषा=भसत्य भाषण=नेनी उत्पतिन रोकाइ जाय छे कारण जे
अभावे कार्यनो अभाव गाय ॥ २४ ॥

नै लविज पुढो सावज । नै निरुह नै मम्मय ॥ अप्पण्ठा परंठा नी । उंभस्संतरेणं वों ॥ २५ ॥

साधुषु (पुढो) कोइक पूछया थका (सावज) सावय वचन (ण लविज) बोलनु नहि तथा (णिरुह) निरर्थक (ण) बोलनु नहि
(मम्मय) कोइना ममनु वचन (ण) बोलनु नहि आ ममाने (अप्पण्ठा) पाताना अथे के (गरुहा) परते अथे (घा) अधवा (उभ
यसु) य-ने अर्थे [वा] अधवा [अतरेण] चिना कारण बोलनु नहि २५

व्या०—युन साधु श्रुत सन् सावय सपापवचन न लपेन्न भाषेत, निरर्थक रचन च नालपेत, न च मर्मक
मर्मरूप वास्य साधुर्ध्यात, क्रियतेऽनेनेति मर्म लोकराजविम्बादिक, अथवा मर्मणि गच्छतीति मर्मग, यस्मिन्

कर्मणि प्रकटीभूते सति मनुष्यस्य मरणमेव स्यात्तदपि वाच्यमात्मार्थं वाच्यार्थमन्तरेण प्रयोजनं विनापि च न वदेदित्यर्थः ॥२५॥ स्वगतदोषत्यागमुक्तवोपाधिकृतदोषत्यागमाह—

अर्थ—साधु पुरुष, कोइ पूछे त्वारे सावयन्पापयुक्त वचन न लपे=गोले, तेम निरर्थक वचन पण न बोले. तथा मर्मक= कोइहुं हृदय दुखाय जाय तेवुं वास्य साधु न बोले. मर्म शब्दनो अर्थ एवो छे के जेना हणावाथी प्राणी मरी जाय ते मर्म=लोक राजविरुद्धादिक=मर्मक कहां छे. आ गाथां 'मर्मयं' ए पदनी छांया मर्मक तथा मर्मग एम चे प्रकारे थाय छे तेथी मर्मग पाठ स्वीकारीए तो—कोइना मर्मने जाय—अर्थात् छेठ मर्म सुथी स्पर्श करे—एटले के जे कर्म प्रकट थतां मनुष्यनुं मरणज थाय तेवुं वाच्य पोताने माटे पारकाने माटे अथवा वदने माटे प्रयोजन विना पण साधु सर्वथा न बोले. २६

समरेसु अंगारेसु । संधोसु यं महोपहे ॥ एगो एगित्थिए सद्धि । तेवं चिट्ठे ने संलवे ॥ २६ ॥

(समरेसु) लुहारनी शाळां (अंगारेसु) गरोमां (संधीसु) वे घरनी वच्चे [अ] तथा (महापहे) राजमागंमां (एगो) एकला साधुए (एगित्थिए) एकली स्त्रीनी (सद्धि) साथे (जेव चिट्ठे) तज उभा रहेयुं तथा (णं संलवे) वानचीत करवी नहि २६

व्या०—एतेषु स्थानेष्वेक एकाकी सन् साधुरेकाकिन्या स्त्रिया सार्धं न निष्ठेत्, न चैकाकी साधुरेकया कामिन्या सह संलपेत्. तानि कानि स्थानानि? समरेषु गर्दभकुटीरेषु लोहकारगालासु वा, तथाऽगारेषु, शुन्यगृहेषु, तथा

सधिषु गृहद्वयातरालेषु, तथा महापथे राजमार्गे, अवैकस्याप्यग्रहणमत्यंतदृष्ट्यप्रतिपादनार्थं ॥ २६ ॥ अथ गुरुभि
शिश्वार्थं शिक्षमाण शिष्य किं कुर्यादित्याह—

अथ—आत्मा स्थानके एरुत्रो साधु, कोइ एकली स्त्री साये न उमे त स्थानमा कहे ते समर=गर्दभकुटीर=लुहारनी
कोडमां, अगार=शूय गृहमा, सधस्थान=ने मकानना वामा छीतरी जेयु होय त्या, महापथ=राजमार्गमा, एतया स्थानमा एरुत्री
स्त्री साये साधुए उभयु नहि तेम नेनीनी साये आयाप=वात पण कम्पी नहि २६

जे मे वुंदाणुसांसति । सीएण परुसेण वा ॥ मम लोभोत्तिपेहाए । पर्यओ त पडिस्सुणे ॥ २७ ॥
[धुवा] गुरुमहाराज [न] जे [मि] मने (मीएण) शीतळ (वा) अथवा [परुसेण] कठोर वचन बढे (अणुसासति) उपदेश आपे छे,
ते [मम] मने [लोभो] लग्न छे (त्ति/ ए प्रमाणे (पदाए) जाणीने (पर्यओ) प्रयत्नवान थयो थको शिष्यामणने
[पडिस्सुणे] शमीकार करे २७

या०—बुद्धा गुरवो ग्रमे मम शीतेन शीतलचनेन वाथवा परुषेण कठोरचनेनाऽनुशामति शिक्षा प्रय-
च्छति तन्मम 'लभुनि' मम लाभायाप्राप्त्यस्तुप्राप्तये भविष्यतीति प्रेक्ष्येति बुद्ध्या प्रयत प्रयत्नवान् सन् शिष्यो
गुरुवचन प्रविश्रुणुयादगीकुर्यात्, न च गुरुणा कठोरगन्धार् क्रोध कुर्यात् ॥ २७ ॥

—गुरु शिक्षार्थं शिष्यामण आपत्ता होय त्यारे शिष्ये शु करतु ते कहे छे—

अर्थ—गुरु=ज्ञानी गुरुओ जे मने शिक्षा तथा कठोर वचनो बढे अनुशामन करे ने=शिक्षण आपे छे=ते मारा लाभनु ने,

अर्थात् माने जे प्राप्त नथी थयेल तेवा ज्ञानादिकनी प्राप्ति करावनार थशे एवी बुद्धिथी शिष्ये प्रयत्नपूर्वक गुरुनुं वचन अंगीकार करथुं. गुरुना शिक्षा वचन कदाच कठोर होय तो पण शिष्ये क्रोध न करता गुणभावे ग्रहण करवां. २७

अणुसासनमोवायं । दुर्कंडस्स यं चोद्यणं ॥ हियं तं मंनइ पंनो । वेसं होई अंसाहुणा ॥ २८ ॥

(पण्णे) डालो शिष्य [ओनाय] कोमल के कठोर वचनरूप उपायवाळा [अणुसासन] शिक्षावाळा (च) तथा (दुर्कंडस्स) अरे! ते दुष्कार्यनी (चोद्यणं) चोथणा (तं) ते गुरुवचनने (हियं) आ अने परलोकमां (मंनइ) माने छे, (अंसाहुणे!) कुशिक्ष्यने (वेसं) द्वेष करवा लायक [होइ] थाय छे. २८

व्या०—‘पन्नत्ति’ प्रज्ञावान् प्राज्ञः शिष्य उपाये मृदुपरूपभाषणादौ भवमुपायं गुरुशिक्षावाक्यं, तथा च पुनर्दुःकृतस्य प्रेरणं हा किमिदं दुष्टं कर्म कृतमित्यादिरूपं तद्वचनं हितमिहलोकपरलोकसुखदं मन्यते, ‘असाहुणे’ असाधोः कुशिक्ष्यस्य तद्गुरुणां परुषवाक्यं दैव्यं द्वेषोत्पादकं भवति. ॥ २८ ॥ इममेवार्थं पुनर्दृढीकरोति—

अर्थ—पन्न=प्राज्ञ=समञ्जु शिष्य, अनुशासन=शिक्षण संबंधी गुरुवचनरूप उपाय-मृदु अथवा कठोर भाषणादियुत गुरु शिक्षा वाक्यने पोताना दुष्कृत=पापनुं प्रेरण=दंडसेलनार माने अरे आ शुं ते दुष्टकर्म कर्यु? इत्यादि रूप वचन हित माने अर्थात् आ लोक तथा परलोकमां सुख देनारं छे एम माने ज्यारे असाधु शिष्यने तेवां गुरुवचन दैव्य=द्वेषोत्पादक थाय छे. २८

हिय विंगेयभया बुद्धा । फरुसपि अणुसासणं ॥ वेस' त होइ" मृढाणं- । खतिसोहिकर पय ॥ २९ ॥
[विंगेयभया] गुरुनो अनुशासने (द्विअ) हितकारक माने छे, तथा (मूढाण) मूर्ख एया बुझियोने तो [मत्तितोहिकर] क्षमा कर
नाक तथा (पय) क्षान्तादिकना स्थानरूप एउ पण (त) ते गुरुचन (वेस) द्वेगनु काण (होइ) थाय छे २९

व्या०—विगत भया सप्तभगरहिता बुद्धा ज्ञातवत्था, गताहवा शिष्यो आचार्यकृतमनुशासन परम्पमपि
कठोरमपि हित मन्वते, मूढाना सूत्राणा कुशिल्याणा क्षति क्षमाकर क्षोधिकरमात्मशुद्धिरुपादक, पुन पद ज्ञाना
विस्थानमेनाहवा गुरुणा शिष्याचन द्वेय द्वेपहेतुक भवति ॥ २९ ॥

—एज अर्थने करी दृष्ट करे छे—

अर्थ—विगतभय=सप्तप्रभारना भयभी रहित बुद्ध=ज्ञाततत्व=शिष्यो भक्ते परम्प=मन्दोर लाने तेवु पण गुरुनु अनुशासन=
शिक्षाचन हितकर माने छे अने मूढ=मूर्ख=कुशिल्याने क्षति=क्षमा करे एव तथा क्षोधिकर=आत्मशुद्धिनु उत्पादक होय तेवु पण
गुरुनु शिक्षाचन द्वेय=द्वेपु उत्पादक थाय छे २९

आसणे उवचिद्विज्ञा । अणुचे अमंकुए धिरे ॥ अप्पाठाई निरुठाई । निंसीइज्जपपकुक्कए ॥ ३० ॥
(अणुच्चे) उचा गद्दी (अमकुए) शब्द न करे तेचा तथा [धिरे] स्थिर (आसणे) पीठादिक आतानी उगर वर्गामुमा (उवचिद्विज्ञा)

वेसतुं केवी रीते वेसतुं. ते कहे छे (अ'पुष्टाद) चारंवार उठतु नहिं, तथा [निरुद्धाद] कार्य विना उठतुं नहिं (अ'प'रुम्भुण) तथा अवयवोने हलावचा नहिं [निसीइज] ए रीते वेसतुं. ३०

व्या०—सुशिल्प एतादृशो आसने उपनिष्ठेत्, कीदृशो आसने तदाह-अनुचे द्रव्ये ग भवेनानुचे गुरोरासनाद्धीने. पुनरकचे चीत्कारादिशब्दरहिते, तादृशस्यासनस्य शृंगारांगत्वात्, पुनः स्थिरं आसने समपादे तिष्ठेत्. अथ स साधुरीदृशो आसने कीदृशः सन् तिष्ठेत्तदाह-अल्पोत्थायी, कार्यं सलप्यल्पमृत्तिष्ठनीत्येवंशीलोऽल्पोत्थायी, मुहुर्मुहुरासनाच्चोत्तिष्ठेत्, पुनः कीदृशः? निरुत्थायी निमित्तांविना नोत्तिष्ठेत्, स्थिरं तिष्ठेदित्यर्थः. पुनः पुनस्त्यानग्नी-
लस्य साधुत्वं न भवेत्? पुनः स साधुः कीदृशो भवेत्? अल्परुम्भुचो भवेत्, हस्तपादशिङ्गः प्रमुखरीरावयवान-
धुग्वानो निश्चलस्तिष्ठेदित्यर्थ. ॥ ३० ॥ चरणे विनग्रहणमेषणमाह —

— सुशिल्पे केवा आसन उपर वेसतुं ते कहे छे —

अर्थ—अनुच=द्रव्यथी तथा भावथी उठुं न होय, अर्थात् गुरुना करतां नीचुं होय नेवा तथा अरुज=चित्कार जेवो शब्द न करतुं होय तेवा [जेना उपर वेसतां उठतां कोड प्रसारनो नाद यतो होय तेवुं आसन शृंगारनुं अंग गणाय छे] तथा स्थिर=समान पायावाळुं एटले के-दृढतुं चलतुं न होय तेवा आसन उपर साधुए वेसतुं. केम वेसतुं? अल्पोत्थायी=कार्य होय त्वारे धीमेथी उठतुं; चारंवार आसनथी न उठतुं. निरुत्थायी=रगर प्रयोजने घड़ी उठानी देव न राखवी किंतु स्थिरताथी

वेस्य गारुड उठवानी देर साधुए न राखबी; अने अल्पकृपकुच=शय पग मस्तक आदिक शरीरना अययनीने नहि पूणावतां
निशल्पणे आसन उपर वेसबु ३०

कालेण निमंस्वमे भिम्बु । कालेण यं पडिक्कमे ॥ अकालं च विविज्जित्ता । काले कौलं सैमायरे ॥ ३१ ॥
(भिम्बु) साधुए (कालेण) समय यये छते (णिक्कमे) भिक्षा माटे नीकळबु (च) तथा (कालेण) योग्य समये (पडिक्कमे) पाहु
आयबु (च) तथा (अकाल) अयोग्य कालेने [विवज्जित्ता] चर्चीने (काले) योग्यावसरे (काल) कालेने उचित बची क्रियाने
(समायरे) करली ३१

या०—काले प्रस्तावे भिम्बु साधुनि क्रमेद्विद्वार्य, निगच्छेत्, च पुन काले एव प्रतिक्रमेदाहार गृहीत्वा स्वस्या-
नाय पश्चादागच्छेत्, अकालमप्रस्ताव विशेषेण वर्जयित्वा प्रियाया असमयं त्यक्त्वा काले क्रियायोग्यप्रस्तावे
एव काल तत्समययोग्यप्रियाममृष्ट समाचरेत्कुर्यात् ॥ ३१ ॥

— चरणमा पण विनय एषणानु निरुपण करे छे —

अर्थ—भिम्बु=साधुए काले=नियमित ठाणेज भिक्षार्थे नीकळबु तेम पाहु काले=नियमित घेळाएज आहार लइने स्वस्थान
तरफ वळबु, अकाले=असमयनो त्याग करी क्रियायोग्य अवसरेज ते ते समये उचित कर्मानु आचरण करबु ३१

परिवाडीए न चिट्ठिजा । भिम्बु दत्तेसणं चरे ॥ पडिक्कवेण एसित्ता । मिय कालेणं भव्वेए ॥ ३२ ॥

(भिक्षु) साधुए (परिवाडीए) परीपाटीने विद्ये=भोजन करती पंक्तिने विधे (ण चिह्नेजा) भिक्षार्थे उभा रहेबु नहि तथा (दत्तेसणं) गृहस्थी दान आपे ते वखते दोपोनी अन्वेषणाने [चरे] करवी. (पडिरूवेण) पूर्व मुनिओने प्रतिकूपे करीने (एसित्ता) गवेपणा करीने (कालेण) नमस्कारपूर्वक [मित] परिमित (भक्खण) आहार करवी ३२

व्या०—भिक्षुः साधुः परिपाट्यां गृहस्थगृहे जीमनवारादौ भोजनस्थितपुरुषाणां पंक्तौ न तिष्ठेत्, तत्र भिक्षो-
रप्रीतिशंकादिदोषसंभवात्. पुनिर्भिक्षुः साधुर्दत्ते दाने गृहस्थेन दीयमाने आहारदाने एषां चरेदाहारदोषविलोकने
कुर्यात्, न तु जिह्वालोल्येन सदोषाहारं गृह्णीयात्. तच्छुद्धमाहारं प्रतिकूपेण सुविहितप्राचीनमुनिनां रूपेण, यथा
पूर्वाचार्यस्थविरकल्पैः साधुभिः पात्रे आहारं निर्दोषं गृहीतं, तथा गृहीत्वा तदप्याहारं मितं स्ताकं स्वकुक्षिपूर्तिमात्रं
गृहीतव्यं, अमितभोजने बहुदोषसंभवात्. एवं विधिनाहारमानीय कालेन नमस्कारपूर्वकप्रत्याख्यानपारणसमयेन सिद्धां-
तोक्तविधिना भक्षयेदाहारं कुर्यादित्यर्थः. ॥३२॥ पुनर्गृहस्थगृहे आहारग्रहणविधिमाह—

अर्थ—भिक्षुःसाधु परिपाटी=गृहस्थने घरे जमणवार होय त्या जमवा वेठेला पुरुषोनी पंक्तिमां न रहेबुं, कारण के त्यां
भिक्षुने अप्रीति शंका आदिक दोपनो संभव रहे छे. वळी साधुए गृहस्थ ज्यारे आहारदान दीए त्यारे एषणा आचरे=अर्थात्
आहारना पदार्थोनां दोषावलोकन करे. एठेले के जीभनी लोलुपताने वश वनी मदोप आहार न स्वीकारे. प्रतिकूप पूर्वना वृद्धा-
चार्योए पात्रमां जेन्ना निर्दोष आहार गृहण करता तेवा अने ते पण स्तोत्र=थोडो अर्थात् पोताना उदरभरणपूरतोज आहार गृहण
करवी, कारण के अपरिमित भोजनमां घणा दोपो संभवे छे. आचीरीते आहार लावीने काले=योग्यताणे नमस्कार पूर्वक प्रत्या-
ख्यान पारण समये सिद्धांतोक्त विधिथी आहार भक्षण करबुं. ३२

नाइंदूरमणासन्ने । नेंनेसि चक्कुफासओ ॥ एंगो चिट्टिज्ज भत्तडा । लघित्ता त नइक्कमे ॥ ३३ ॥

(णाइंदूर) साधुप मिश्रा लेवा जती पखते थदु दुर तथा (अणासण्णे) घणु नज्जिक उमा रहदु नदि तथा (अण्णेसि) अय (चक्कुफासओ) दणिना विपयमा [ण] उमा न रहदु परतु [एंगो] एक रहित [चिट्टिज्जा] उमा रहदु तथा (भत्तडा) मिश्राना अथ [त] ते प्रथम भिक्षुने (लघिता) मोळगीने (णारक्कमे) घरमा न प्रवेश करत्यो ३३

व्या०—साधुगृहस्थगृहे नातिदूर तिष्ठेत्, पूयसमागतापरभिक्षुनिगमननिरोधसमागत् आहारदृष्यस्यादर्शनाच्च, पुनस्तथा नामन्नस्तिष्ठेत्, आसन्ने न तिष्ठेदपरभिक्षूणामप्रीतिसमवात्, पुनरन्येषा भिक्षुकापेक्षया गृहस्थाना चक्षु-स्पर्शतश्चक्षुस्पर्शो न तिष्ठेत्, यथाऽन्ये भिक्षवो गृहस्थस्य चक्षुस्पर्शो तिष्ठति तथा न तिष्ठेदित्यथ कथं तिष्ठेत्तदाह-एकान्तदेशे यथा गृहस्थ एव न जानाति, अथ साधुरन्यभिक्षुनिर्गमनमिच्छति, एवमेक पुनरागतभिक्षुकोपरि देयरहितो भक्तार्थमाहारार्थं-साधु पूर्वमागत त भिक्षु लघयित्वा नातिक्रमेनृहृद्य न प्रविशेदित्यर्थः ॥ ३३ ॥ पुनराहारग्रहणविधिराह—

— इवे गृहस्थने घरे केची रीते आहार गृहण करवु तेनो विधि कहे छे —

अथ—साधुप गृहस्थने घरे आहार गृहण करवा जवु त्वारे प्रथम आवेला अन्य साधुने निषळवामा निरोध यवानो सभव रहे तेमज आहारनां दृपण पण यारन न जोइ शक्याय तेन्ना माटे-अतिदूर न उभय, तेम अय साधुनी अप्रीतिनो सभव होयायी

अति समीपे पण न उभयं. तेम बीजा साधुना कर्तां आगळ पडी गृहस्थना चक्षुःस्पर्श=नजरे पडे तेवी रीते न उभयं, किंतिहि एकांत देशां गृहस्थने एम न जणाय जे, आ साधु बीजा साधु नीकलत्तानी राह जुवे छे-एवी रीते पूरे आवेला माधु मति द्वेप भाव रहित ए प्रथमागत भिक्षुं उल्लंघन करी आहारार्थ प्रवेग करे. ३३

नाइ उच्चै वै णाए वा । नासन्नो नाइ दूरंओ फासुअं परकंडं पिंडं^{१३} । पडिगाहिज्ज संजंए ॥ ३४ ॥

(ण अइउच्चै व) अति उच्चै स्थाने तथा (णीए) नीचै स्थानके (ण आसण्णे) तेमज अति समीप तथा (ण अइ दुरगो) अति दूर आवी रीते [संजण] साधुण (फासुअ) प्रासुक तथा (परकंडं) बीजाण=पोताना माटे करेला (पिंडं) आहारने [पडिगाहिज्जा] ग्रहण करवो. ३४

व्या०—उच्चैः स्थाने मालादावाहार न गृहीयान्, आहारस्याहारदातुर्वा पतनसंभवात्, न पुनर्नीचैः स्थानेऽपि भूमिशुद्धादावाहारं न गृहीयात्तत्र चैषणायासंभवात्, दायकस्य कप्रादिसंभवाद्वा, अथवात्युच्चैः सरसाहारलब्धेरहं लब्धिमानीत्यभिमानरहितः, आहारैः लब्धेरहं दीनोऽस्मि मद्यं कोऽपि न ददातीति दीनबुद्धिरहित इति भावः. उच्चत्वनीचत्वरहितो नासनो नातिनिकटवर्ती, नातिदूरवर्ती, यथायोग्यस्थाने स्थितः प्रासुकं निर्दूषणं नवकोटि-विशुद्धं परकृतं गृहस्थेनात्मार्थं कृतं पिंडमाहारं सयतो जितेन्द्रियः साधुः प्रतिगृहीयात्. ॥३४॥ अथाहारकरणस्थानमाह—

— फरीने पण आहार ग्रहणनो विधि कहे छे. —

अर्थ—उंचा स्थाने=मेडीमाळ उपर चडीने आहार न लेवो कारण के आहार अथवा देनारने पडवानो संभव रहे; तेम

રંકાદિદીનયાચકાદીનાં યાચને દાનાભાવે નિંદાયા ઉત્પત્તેઃ પ્રદેશસંભવાત્, દાને સતિ પુણ્યબંધસદ્ભાવાત્, તસ્માન્નિ-
રવચસ્થાને આહારં કુર્યાત્. ॥૩૫॥ અથાહારકરણપ્રસ્તાવે વાગ્યતનામાહ—

— હવે સાધુએ કેવા સ્થાનમાં વેસી આહાર કરવો તે કહે છે. —

અર્થ:—સાધુએ અલ્પપ્રાણ અલ્પવીજ=અર્થાત્ વીજ શબ્દોપલક્ષિત એકંદ્રિયાદિ અલ્પપ્રાણી રહિત, તથા પ્રતિચ્છન્ન=સંપાતિજીવની રક્ષા માટે સંવૃત=ધીંતિ અથવા સાદરાં વગેરેથી આચ્છાદિત હોય તેવા સ્થાનમાં વેસીને અપરિ સાદિત=અન્નના કણ દેઠા હોવાય નહિ તેવી રીતે સંયત=ચલવાન રહી સાધુઓની સાથે જરા પણ સરસરાટ કે સવડકાના ફડફડાટ અથવા હકાર વગેરે શબ્દો કર્યા વગર આહાર કરવો. જો સ્થાન ઢાંકેલું ન હોય તો કોઈ યાચક આવે તેને જો ન દેવાય તો નિંદા થાય અને દીણ તો પુણ્ય સદ્-
ભાવનો સંબંધ થાય એમ વેવડો ભય હોવાથી નિર્દોષ સ્થાનકે વેસી આહાર કરવો. ૩૫

સુકંડિ તિ સુપૅક્તિ તિ । સુચ્છિન્ને સુહંડે મંડે ॥ સુનિદિષ્ણ સુલૅઠિ તિ સાવજ્ઞં વજ્ઞેણ મુંળો ॥ ૩૬ ॥

(સુકંડિત્તિ) આ અન્ન ઠીક છે, (સુપૅક્તિ) ઠીક પકાવ્યું છે (સુચ્છિન્ને) સારું સુધાર્યું છે (સુહંડે) કડવાશનો ઠીક વિનાશ કર્યો છે (ચંડે) મગમાં ઘી સારું છે [સુનિદિષ્ણ] આ આહાર રસયુક્ત છે (સુલૅઠિ) ઓદન અતિ સુદર છે [સાવજ્ઞ] વચન [મુંળો] મુનિ (વજ્ઞમ્) વજ્ઞેન બોલે. ૩૬

અથા—સુનિરેતાદૃશં સાવજ્ઞં સપાપં વચનં વર્જયેત્ત્ર ત્રવીદૈતાદૃશં, કીદૃશં તદાહ—સુકૃતમિદમન્નાદિ, પુનઃ સુપક્વ ઘૃત-

પરાદિ, મુસ્લિમશ્રદ્ધિ ગાજાદિ મુહૂત કારકશ્રદ્ધિયં કટુરથ મમ્યકરણ, અગા વચરાદિના મગશ્ચીરક-
કમારાદિના ટા મુટુ જા, તા ગ પુનમુંત મુદગાદિકે મુટુ ઘૂત મુલમેનદાશર મમ્યપ્રિતિ પ્રાપ્ત મમસંયં પ્રાપ્ત
પુનરિદમાપાર મુલ્લમમરગેલ્લતદુલ્લગનિતમુદગાદિનિપનમેતત પ્રાપ્ત મોગનમિયાદિક રાત રાજેરા, નિરમય
તુ નાવેત, તથા જમાલ મુહૂતં ધમણ્યાનાદિ મુપરમ્ય વગનવિજ્ઞાનાદિ, મુટુ છિન રોટપાગાદિ, મુટુ હતં મિયા-
રાદિ, મુટુ મૂલ પટિમરણેન, મુનિષ્ટિત સાધ્યાપારે મુલ્લટ ઘનમહણમિયાદિ નિરમય વગનં મુગાવિનયં ॥૩૬॥

— આશર વરતાના પ્રસંગમાં ગણીનું નિયમન થઈ છે —

ધર્મ — મુનિ માયુ — ‘આ મુહૂત=પારી રીને પનાયુ જે’ તથા આ વી પૂરીને માફ પડાયુ જે’ આ સારી રીને છિપ=
સેવાયુ છે’ ‘આ કારણ વગેરે ઢીક જટયાનચાત્રો છે’ અથવા ‘રડાં ભેર ભેન મગન મીરા તુવાર આદિકપા વી ઢીક નામ્યુ
છે’ તેમ ‘આ વગમાં વી વરાપર મઢી મયું છે’ રૂપાદિ સંદોષ=મપાપ રાનનુ ર્જન કરે લા નિરાપ=નિર્દોષ રાત તો પોતે
જેમ જે-પર્મણ્યાનાદિ સાંકં જ્યું ‘વચન તથા વિજ્ઞાન ઢીક વાસી જ્યો’ ‘સ્નેહ વાગીદિ વરાપર લેવા’ મિલ્યાન્ય ખાદિક
માતી રીને ર્યા’ ‘પટિંગ વી ઢીક મરી નાયુ’ ‘માયુ આચારમાં ઢીક નિહા મેઝમી’ ‘ત્રઝ ક્રણ થદુ મવપીને ટાળે થદુ
પરા નિર્દોષ રાત ચાલે ૩૩ ॥

રમેન્દ પટિંગે સાસ । હંચ ભરે વાઈલ ॥ વાંલ સમમેંદ સાંસતો । મહિંએસસવ વાંહલ ॥ ૩૭ ॥

મૂળગાથાર્થઃ—ગુરુ (પંડિત) પંડિત (સાસ') ઉપદેશ દેતા સતા (રમણ) પ્રતાપ થાય છે. (વ) જેમ (વાહન) અશ્વાર મહં સુશિક્ષિત (હય') અશ્વને આનંદ પામે છે, તેમ (વાલ') મૂર્ખ શિષ્યને (સાંસતો) ઉપદેશ દેતા (કમમદ) થાકી જાય છે (વ) જેમ (વાહન) અશ્વાર (ગલિઅસસ') હઠીલા અશ્વને ચલાવતા થાકી જાય તેમ ॥ ૩૭ ॥

વ્યા૦—અત્ર ગુરુરિતિ કર્તૃપદમનુક્તમપિગ્રહીતવ્યં. ગુરુઃ પઢિતાન્ વિનીતશિષ્યાન્ શાસયન્, શિક્ષાં દદન્ પાઠયન્ રમતે રતિમાન્ સ્યાત્ પ્રયત્નો ભવેદિત્યર્થઃ, ક ઇવ? વાહક અશ્વવારો ડગ, યથાશ્વવારો મદં સુશિક્ષિતં હયં વાહયન્ ચેલયન્ રમતે હર્ષિતો ભવેત્, વાલં મૂર્ખ શિષ્યં શાસનાચાર્યઃ આમ્યન્તિ અમં પ્રાપ્નોતિ, કમિવ? ગલ્યથ્વં દુર્વીનીતતુરગં વાહક દવાશ્વવાર ઇવ, યથાશ્વવારો દુર્વીનીતતુરગં વાહયન્ ચેલં પ્રાપ્નોતિ, તથા કુશિષ્યં પાઠયત્ ગુરુદુઃસ્વિતો ભવેદિત્યર્થઃ. ॥ ૩૭ ॥

અર્થઃ—અહિં યદ્યપિ કર્તૃપદ નથી આપું તથાપિ ગુરુપદ કર્તા રૂપે ગૃહણ કરવાનું છે, ગુરુ, પંડિત=બુદ્ધિમાન્ શિષ્યને શામન આપવામાં રમે છે. જેમ સવાર મદ્ર=મલા ઘોડાને ચેલવવામાં હર્ષ પામે છે તેમ અને વાલ=મૂર્ખ શિષ્યને ચેલવતા આચર્યને શ્રમ પડે છે, જેમ ગલ્યથ્વ=અપઝોટ ઘોડાને ચલાવવામાં સવાર થાકી જાયછે—ચેલ પામેછે તદ્વત્ કુશિષ્યને મળાવતાં ગુરુ દુઃસ્વિત થાયછે. ૩૭

ચલદુથ્યા મે ચવેડા મે. અક્ષોસા ય વહો યં મે. કલ્હાળમણુસાસંતો. પાંત્રદિદિદિ નિ મેન્નદ ॥ ૩૮ ॥

મૂળગાથાર્થઃ—(કલ્હાળ) દ્વિતકારક (અણુસાસતો) ઉપદેશ આપતાં ગુરુને (પાંત્રદિદિ) આ પાપદુષ્ટિવાળા ગુરુ (મે) મને (ચલદુથ્યા) ટકોર કરે છે (મે) મને (ચવેડા) લાત મારે છે (ય) તથા (અક્ષોસા) મને આક્રોશ કરે છે. (ય) તથા (મે) મને (વહા) દંડાદિકવહે મારે છે (ત્તિ) ન પ્રમાણે (મળનદ) માને છે ॥ ૩૮ ॥

स्वजनस्य स्वस्वेवानुशास्ति, स्वकीयस्य बुद्ध्या मे मथ पाठयति, पापदृष्टिं कुशिल्यो गुरुणा शास्यमानमात्मानं दासमिव मनुते, अथ मा दासमिव तर्जयतीति मनसि दु खितो भवत्याचार्यं निदनीत्यर्थं ३९

— इवे विनोत अने दुर्विनीतनु वर्णन आपे छे —

अ४—साधु=शुश्रूष्य, कल्याण=हितकर गुरुने तथा गुरुना वचनने कल्याण कारर माने ते अभिप्राय एवो छे के-ज्यारे विनयवान् शिष्य प्रति आचार्यं शिखामण आपे छे त्यारे ए शुश्रूष्य भनमा एम जाणे छे जे-आ आचार्यं मने पुनने जेप, भाइने जेप, ज्ञाति=स्वजनने जेम शिष्य आपे तेम मने निष्पण आपे छे मने पातानो जन गणीने भणावे छे अने पापदृष्टि=कुशिल्य गुरु ज्यारे तेने शिष्य आपे त्यारे पोताने दासजेवो मनमा माने अने 'आ गुरु मने पोताना दास जेवो गणी तरछोडे छे आम मनमा दु खित यइ गुरुने निदे छे ३९

ने कोमए आर्यरिअ । अप्पाण पि न कोवए ॥ बुद्धावधाइ न सिया । न सिया । तोत्तंगवेमए ॥ ४० ॥
(आर्यरिअ) आचार्यने (ण कोयए) कोधीत न करया तथा [अप्पाण पि] पोताना आत्माने [ण कोयए] कोप न पमाडवो (उच्चोत्र धाए) कोप घाय छता गुरुको उपघात करनार [ण सिया] न थवु [तोत्तंगवेसए] गुरुने पीडाकर [न सिया] न थवु

व्या०—विनीतशिष्य आचार्यं न कोपयेत्तथापरमपि न कोपयेत्तथात्मानमपि न कोपयेत्, पुन शिष्यो

વ્યા૦—દુર્વિનીતશિષ્યઃ કલ્યાણમિહલોકપરલોકહિતમનુશાસનં શિક્ષયંતમાચાર્યં પાપદૃષ્ટિ રસ્યેતિ પાપદૃષ્ટિ-
રયમાચાર્યઃ પાપદૃષ્ટિરસ્તિ, પાપકારી વર્તેતે, મે મણં ચપેદા દદાતિ, મે મણમાક્રોશાન્ દુર્વચનાનિ શ્રાવયન્તિ, પુનર્મે મણં
વધાન્ કંઠાદિઘાતાન્ દદાતિ, અપરં સમીહિતં કિમપિ ન દદ્યતે, આચાર્યઃ કેવલં મણં દક્ષરાદીનેવ દદાતીતિ મન્યતે
ન તુ હિતકારકમાચાર્યં મનુતે. ॥ ૩૮ ॥ અથ પુનર્વિનીતદુર્વિનીતયોર્વર્ણનમાહ—

અર્થઃ—દુર્વિનીત શિષ્ય, કલ્યાણ=આ લોકનું તથા પરલોકનું હિતકર શિક્ષણ આપતા આચાર્યને—‘ આ આચાર્ય પાપદૃષ્ટિ છે,
મને ચપેદા=થપાટ મારે છે, મને આક્રોશ= દુર્વચનો સંભલાવે છે. મને વાંધે છે તથા લાકડાની કાંચીથી મારે છે. આમાં કંઈ ઇચ્છવા
જેવું તો નથી આ તો ગુરુ માત્ર મને ટકોરા માર્યા કરે છે.—‘આમ માને છે; આચાર્યને હિતકર નથી માનતો. ॥ ૩૮ ॥

પુત્તો મે ભાય ણાંઈ ત્તિ । સાહુ કંહ્યાણ મંન્નઈ ॥ પાંવંદિદ્ધો ઉ અપ્પાણં । સાંસં દોંસિ ત્તિ મેન્નઈ ॥ ૩૯ ॥
આ ગુરુ (મે) મને પુત્તો પુત્રની જેમ [ભાય] આતની માફક તથા (ણાંઈ ત્તિ) ક્ષતિ સ્વજનની જેમ (સાહુ) ચિનિત શિષ્ય [કંહ્યાણ]
ગુરુના વચનને (મણદ) માને છે (ઉ) પરંતુ (પાવંદિદ્ધો) પાપદૃષ્ટિવાલો (સાસ) ઉપદેશ આપતા (અપ્પાણં) પોતાના આત્માને [દાસત્તિ]
મને દાસની પેઠે હુકમ કરે છે એમ (મણદ) માને છે. ૩૯

વ્યા૦—સાધુઃ સુશિષ્યઃ કહ્યાણં હિતકારકં ગુરું ગુરુવચનં ઘા કલ્યાણકારક મનુતે, અગમભિપ્રાયઃ—યદા
સુશિષ્યં પ્રત્વાચાર્યો ગુરુરનુશારિત તદા સુશિષ્યો મનસ્યેવં જાનાતિ, આચાર્યો મે મમ પુત્રસ્યેવ આતુરિવ જ્ઞાતેઃ

— अत्रे एक दृष्टांत कहे छे —

कोइ एउ भाचार्य, भट्टनिय गणि सप्तत्यी समन्वित तथा बहुश्रुत अने घात मकृतिवाला क्षीण जयाबल अथात पगमा हरबा फरवानु सामर्थ्य न रहेबाया कोइ गाममा स्थित करी रक्षा त्यां कुशिल्यो, वेयावृत्य=आहारादिक आपीने गुरुनी भक्ति करवी ते वेयावृत्य, कहेराय=आ रिपि पिधानमा भक्त परिणाम बनीए, अर्थात् ए अशक्त आचार्यनी भक्ति करयामा निरुत्साह थइ, हमेशा ए आचार्यना औपपादियनी पिता करनारा थायका पास जइ ए कुशिल्यो कहेबा लाग्या के—गुरु कइ खावाने इच्छवा नयी तेम कइ औपभादिक पण ग्रहण करता नयी—आम वाली आनु वालुमायी कइ आहार खाीने गुरुने आपे अने कइ के—तमे अत्रे जायु पटना रक्षा नेधी गृहस्थो कइ आपता नयी ते उपरथी सेवकोए आरीने सछेखना=पटले शारीरिक तथा मानसिक तपयी कपाया-दिक्कना नाश करराकए तप=नु स्वरूप पूछवा साधुए शिल्योनु कपट तथा अप्रीति जाणीने अनन्दन तत चालु राग्यु जेम आ कुशिल्योए आचार्यनो उपयात कर्ने तरी रीते आचार्योपयाति न थयु ४०

आयरिय कुनिय नैच्चा । पत्तिण्य पंसायय ॥ विज्झेज्झ पजलिउडो । वड्ढे ने पुणेत्तिथि ॥ ४१ ॥

[आयरिय] गुरुन [पुविभ] काए पामेला (गच्चा) जाणेने (पत्तिण्य) प्रीति उत्पन्न करे तेचा पचनथी [पसायय] प्रसन्न करया (पजलीउडो) से हाथ जोडाने (विज्झियिज्झ) तेमनो कोय शात करवो (अ) तथा (ण पुणेत्तिथि) परीधी आम नदि कद ए प्रमाणे [पत्तज] चोलेउ ४१

—या०—मुशिल्य आचार्य गुरु पत्तिण्य प्रीतिसमुत्पादकेन वचनेन प्रमादपेत्तसन्न कुर्याति, किं कृत्वा? कुपित

बुद्धोपधात्वाचार्यस्योपघातकारी न स्यात्, गुणप्रधानाचार्योपघातिकुशिल्यवन्न स्यात्, पुनस्तोत्रगवेषकोऽपि न स्यात्, यथा दुर्विनीततुरगः प्राजनकगवेषको भवेत्तथा सुशिष्यो द्रव्यतो भावतश्च स्तोत्रस्य प्राजनकस्य गवेषको न भवेत्. द्रव्यतोऽत्र चपेटादि भावतोऽत्र व्यथाकारिवचनं ज्ञेयं.

अर्थः—विनीत शिष्य आचार्यने न कोपावे. तेम पोताना आत्माने पण न कोपावे. तेम बुद्धोपधाती=युग प्रधान आचार्यना उपघाती कुशिल्यनी पेठे गुरुनो उपघातक न थाय अने तोत्रगवेषक=अपलोठ घोडो चाबुक गोतावे तेम सुशिष्य द्रव्यथी के भावथी तोत्रनो गवेषक. न वने; अर्थात् द्रव्यथी तोत्र थपाट वगेरे अने भावथी तोत्रनो व्यथाकारि वचन, आ वने प्रकारनां तोत्रने गोतावनारो नज थाय. ४०

अत्र दृष्टांतः—कोऽप्याचार्योऽष्टविधगणिसंपत्समन्वितो बहुश्रुतः प्रकृत्यापि ज्ञातः श्रीणजंघावलः क्वापि ग्रामे स्थितः. तत्र कुशिल्याः सततं वैयावृत्यविधिविधानभग्नपरिणामैर्गुरुमारणार्थं सदैवपधादिचिन्ताकारकाणामपि श्रावकाणां पुर इति प्रवदन्ति गुरवो नाशनं चिकीर्षवः किमप्यौपधादिकं न गृह्णन्ति, इत्युक्तत्वांतर्मातृहारमानीय गुरवे प्रयच्छन्ति, वदन्ति नित्यावस्थायित्वेन तमनां गृहस्था अतिविशिष्टं न किञ्चिद्यच्छन्ति. ततः श्राद्धैः संलेखनास्वरूपं गुरवः पृष्टाः, शिष्याणां कृतममीति च ज्ञात्वा कृतमेवानशनं तैरित्येवमाचार्योपघाती न स्यात्. ॥ ४० ॥

ज्ञात्वा गुरु सक्रोध ज्ञात्वा विनीतशिष्य प्राजलिपुट सन् मुद्रमाचार्यं विध्यापथेच्छात कुर्यात्, मुद्रस्य गुरोरोऽग्रे सुशिष्येणैव वक्तव्यं, हे स्वामिन् पुनरेव न कुर्या ममापराधोऽय क्षतय ॥ ४१ ॥

— मुशिष्ये केवी रीते आचार्य=गुरुनी परिचया करवी ते कहे छे —

अर्थ — सुशिष्य आचार्य गुरुने मीति उत्पन्न करे तेवां वचनो वडे प्रसन्न करे क्यारे? ते कहे छे—गुरुने कुपित जाणीने विनीत शिष्य हाय जोडी क्रुद्ध धयेला आचार्यने मिनने मुद्र धयेला गुरु आगळ मुशिष्ये नइने कहेयु के—हे स्वामिन् ! फरीने हू आम नहि करू मारो आ वरुतनो अपराध क्षमा करो, आम विनय रचनया गुरुना क्रायजु अपनयन करे ४१

धर्म्मजिज्ञय च ववैहार । बुद्धेहोयैरिय संया ॥ तंमायंरतो ववैहार । गेरह नाभिगच्छेइ ॥ ४२ ॥

(धर्म्मजिज्ञय) धर्मे करीने उत्पन्न करेलो (च) अने (बुद्धेहि) तत्पक्ष (मया) सदा (आयरिब) सेवेलो (गवहार) जे व्यवहार (त) तेचा (ववैहार) पापधर्मेनो नाश करतार (आयरतो) सेवतो प्यो साधु (गरह) अधिनीत पणाना निदाने (णाभिगच्छइ) पाळतो नयी

व्या०—साधुस्त व्यवहार साध्याचारमाचरन् गर्ही नाभिगच्छति, व्यवहियते अगीक्रियते धर्माधिभिरिति व्यवहारस्तमगीकुर्वन् मुनिर्निदाः न प्राप्नोति, त कः व्यवहार, यो व्यवहार सदा सर्वदा बुद्धेशान्तत्वैराचरित, पुनर्यश्च व्यवहारो धर्माजितो धर्मेण साधुधर्मेणोत्पादित, कथंभूत व्यवहार? व्यवहार विशेषेणापहरति पापमिति न्यवहारस्त व्यवहारमेन प्राणातिपाताद्याश्रयनिवारक साध्याचारो दर्शित ॥ ४२ ॥

अर्थः—साधु, तं व्यवहारं आचरण करवाथी निंदा नथी पामतो के जे व्यवहार धर्माजित होय; अर्थात् साधु धर्म बडे उत्पादित होय ते साथे सदा बुद्ध-ज्ञातत्व महात्माओए आचारित-स्वीकृत होय अने व्यपहार=पापने हरनार होय; एटले प्राणा-तिपातादिक आश्रवनो निवारक होय एओ व्यवहार आचरवाथी मुनि निंदा पामतो गथी. ॥ ४२ ॥

मैणोगयं वैक्लगयं । जाणत्तायरियेस्स उं ॥ तं परिगिज्झं वायाए । कम्मं गुणा उववायए ॥ ४३ ॥

[आयरिअस्स] आचार्यनुं (मणोगयं) मनमां रहेलुं तथा [वक्लगयं] वचनमा रहेलुं (उ) तथा कायामां (जाणित्ता) जाणीने (त) ते गुरुनुं कार्य (वायाए) गाणीवडे (परिगिज्झ) आ कार्य हुं करुं हुं एम अंगीकार करीने (कम्मं गुणा) कायावडे करीने (उववायए) ते कार्य करी देयु. ४३

व्या०—सुशिक्ष्यैराचार्यस्य मनोगतं मनसि स्थितं कार्यं पुनर्वाक्यगतं कार्यं पूर्व ज्ञात्वा पश्चात्तत्कार्यं वाचा परिश्रुत्यांगीकृत्याहमेतत्कार्यं करोमीत्युक्त्वा कर्मणा क्रियया तत्कार्यमुत्पादयेत्, गुरोर्मनसि स्थितं गुरुकृतं गुरुणा क्रियमाणं कार्यं सुशिक्ष्येण त्यजितं विधेयमित्यर्थः ॥ ४३ ॥

अर्थः—सुशिक्ष्ये गुरुना मनमा रहेलुं कार्य, वाक्यगतवचनथी गणात्रेलुं कार्य पथपथी जाणीने पश्चात् ते कार्य वाणीधी—‘हुं ए कार्य करुं हुं, आम अंगीकार दर्शावी ए कार्य क्रियावडे संपादित करयुं. अर्थात् गुरुना मनमा उगेलुं, गुरुए, वचनथी फरमावेलुं गुरुनुं कार्य सुशिक्ष्ये तुरत करयुं. ॥ ४३ ॥

त्रिने अचोइए निंछव । खिंत्प हवई सुचोइए ॥ जंहोवइठ सुक्य । किंचाइ कुंठवई सेया ॥ ४४ ॥

(चित्ते) चिनीत शिष्य (अचोरए) कीया विनाज (निच) कायमा प्रवर्ते छे (सुचोरए) विशेष प्रेरणा थाय त्यारे (सुक्य) सारी सेते (किंचाइ) गुरुना कायने (सेया) हमेशा [कुंठ] करे ४४

व्या०-चित्तो चिनयादिगुणेन प्रसिद्धो चिनीतशिष्योऽनोदितोऽप्रेरितोऽपि सर्वेषु कार्येषु नित्य प्रवर्तते, कदाचित्स्वयं कार्यं कुर्वाण आचार्येण प्रेरितश्चेत्तदा क्षिप्रं भवति शीघ्रं कार्यं कुरुत्विति, कार्यं कुर्वन्नाचार्यप्रेरित शिष्य एव न ज्ञयादहं तु कार्यं करोम्येव, किं भवद्विद्वेषं प्रलप्यते? यथोपदिष्टं सुकृतं कार्यं सदा कुर्वीत, एकं कार्यं वाथवा कृत्यानि बहूनि कार्याणि कुर्वीत, गुर्वदेशेष्वालस्यं न विधेयं, प्रसन्नतया तदेव कार्यं स्वरितं विधेयमित्यर्थः

अर्थ—चित्त=चिनयादि गुणोयी प्रसिद्ध=चिनीत शिष्य गुरुए अप्रेरित छता सर्वं कार्यमां नित्य प्रवृत्त थाय कदाचित् पोते कार्यं करतो होय अने गुरु प्रेरणा करे तो—‘हु काम तो करु छु तोय तमे मने दया शामाटे घोदवो छो, आम गुरु सामु न बोले मितिहि यथोपदिष्ट=जेम गुरु चींघे तेम सुकृत कार्यं सदा करे एक अथवा घणां काम होय तो पण गुरुनी आज्ञा यतां आलस्य न करता प्रसन्नतायी ते कार्यं शीघ्र संपादन करे. ॥ ४४ ॥

नचा णमइ मेहावो । लोए कित्ती से जायए ॥ हवई किंचाण सरेण । भूयेण जेगई जहा ॥ ४५ ॥

(ળઘ્વા) આ પ્રમાણે જાણીને (મેઘાવી) બુદ્ધિમાન સાધુ (ળમદ્) વિનય કરે તેમ (ળોળ) લોકમાં (સે) તેની (કિત્તી) કીર્તિ ઢોલાય (જઢ્ઢા) જેમ (ભૂઆળ) પ્રાણીઓનો આશ્રય (જળદ્) પૃથ્વી છે તેમ તે (કિઢ્ઢાળ) પુણ્ય ક્રિયાઢાના (સરળ) આશ્રયરૂપ થાય છે ૪૫

ન્યા૦--મેઘાવી બુદ્ધિમાન સાધુર્નપ્રતિ વિનયં કરોતિ, કિં કૃત્વેતિ વિનયશિઢ્યાં જ્ઞાત્વા તસ્ય નમ્રસ્યલોકે કીર્તિર્જાયતે, પુનઃ સ વિનયવાન્ સાધુઃ કુલ્વાનાસુચિનકાર્યાળાં શરળં ભવત્વાશ્રયો ભવતિ, કેપાં કા? યથા ભૂતાનાં તરૂળાં જગતી પૃથ્વી યથા આશ્રયભૂતા તથા સર્વેપાં સાધુકાર્યાળાં વિનયી સાધુરાશ્રયો ભવતીત્યર્થઃ. ॥૪૫॥

અર્થ--મેઘાવી=બુદ્ધિમાન્ સાધુ. વિનયચર્ચા જાળીને નમે છે. અને તે નમ્ર શિષ્યની લોકમા કોર્તિ ઢાય છે. જેથી તે સાધુ, કૃત્ય=ઉચિત કાર્યનો શરળ=આશ્રય થાય છે; જેમ ભૂત=દૃક્ષોનો આ પૃથ્વી આશ્રય છે. તેમ સર્વ સાધુ કાર્યનો ં વિનયી સાધુ આશ્રય ઢાય છે. ॥ ૪૫ ॥

પુજ્ઞા જૈસસ પૈસીયંતિ । સંબુદ્ધા પુર્વસંથુયા ॥ પૈસન્ના લાંભદ્સસંતિ । વિઝલં અઢિયં સુયં ॥ ૪૬ ॥

(સંબુદ્ધા) તત્ત્વજ્ઞ તથા (પુર્વસંથુઆ) પ્રથમ પરીચિત ંવા (પુજ્ઞા) પૂજ્ય ગુરુમહારાજ [પસળ્ળા] પ્રસન્ન થયેલા ગુરુ (વિઝલ) વિસ્તીર્ણ અને [અઢિય] મોક્ષ પમાડનારુ (સુય) થુતજ્ઞાન (લાંભદ્સસંતિ) ભળાવશે ૪૬

દયા૦--પૂજ્યા આચાર્યા ગુરવો યસ્ય શિષ્યસ્ય પ્રસીદંતિ પ્રસન્ના ભવંતિ, તે ગુરુવઃ પ્રસન્નાઃ સંતસતં શિષ્યંપ્રતિ

વિપુલમર્થિન વિસ્તીર્ણ વાછિત શ્રુત શ્રુતજ્ઞાન લાભયિષ્યતિ, કથમ્ભૂતા? પૂજ્યા સવુદ્ધા સમ્યગ્જ્ઞાતતત્વા' પુન' કથમ્ભૂતા? પૂર્વસત્તુતા પૂર્વ સમ્યક્પ્રકારેણ સ્તુતા પઠનકાલાત્પૂર્વમેવ સસ્તુતા વિનયેન પરિચિતા રજિતાસ્તત્કાલ- વિનયસ્ય દુતિપ્રતિવિધિયારૂપત્વેન તથાવિધપ્રસાદાઽજનકત્વાત્, તેન સર્વદા સસ્તુતા અથવા કથમ્ભૂત? શ્રુતમાર્થિક- માર્થો મોક્ષ પ્રયોજનમસ્યેતિ, આર્થિકમગમ્મોક્ષોત્પાદક શ્રુતધર્મ પ્રાપયિષ્યતિ ॥૪૬॥

અથ—પૂજ્ય=આચાર્ય ગુરુઓ જે શિષ્યને પ્રસન્ન થાય છે, તે ગુરુઓ પ્રસન્ન થઈને વિપુલ=પુષ્કળ અર્થિત=વાછિત શ્રુતજ્ઞાનની છત્રિ કરાવે છે. એ પૂજ્ય ગુરુઓ સમ્યક્પ્રકારે બુદ્ધ=જ્ઞાનતત્ત્વ દોઈને પૂર્વ સમ્યક્ સ્તુત=અર્થાન્ સારી રીતે પરિચિત થયેલા, પટલે વિનયવાન્ શિષ્યે પ્રથમથી ચિરકાલ પરિચર્યાવદે રન્નિત કરેલા હોવાથી અર્થિક શ્રુત=મોક્ષોપાયમ્ભૂત જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. આમાં 'પ્રથમથી મારે ચિત્ત' કહેવાનું તાત્પર્ય એવું છે કે—તત્કાલિન વિનય નો કર્યાનું પ્રતિક્રિયા રૂપ દોસાથી તેથી પ્રસન્નતાનો ઉત્પાદક નથી થતો. એટલે પ્રથમની પરિચર્યાજ તેવી પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરી શકે છે કે જે પ્રસન્નતાના આવેશમાં ગુરુ વિનયી શિષ્યનો અનુગ્રહ કરવા પ્રેરાય છે ॥ ૪૬ ॥

સે પુન્નસત્થે સુવિણીયસસણ્ । મળોરુદ્ધં ચિદ્દં કમ્મસપપા ॥

તેવો સમાયારિસમાહિસવુદ્ધે । મેહજ્જુદ્ધ પચ્ચર્યાણિ પાલિયા ॥ ૪૭ ॥

(स) ते (पुञ्जसत्थे) पूज्य तथा (सुविणीअसंसण) गुरुनडे करीने संशयनो विनाश थयो छे जेनो एवा तथा (मणोरुइ) मननो रुचिने अनुसरनारो एवो ते [कम्मसंपया] किया सहित (चिट्ठइ) रहे छे तथा (तवोसमायारिसमाहि सबुडे) तपुं आचरण समाधि, अने चित्तनी स्वस्थता ए सहित [पचवयाइ] पांच महाव्रतानु (पालीया) पालन करीने (महज्जुइ) महान् कान्तिवाळो थाय छे ४७

व्या०—स सुशिष्य आचार्येभ्यो लब्धश्रुतधर्मे मनोरुचिस्तिष्ठति, मनसो रुचिर्नैर्मल्य यस्य स मनोरुचिर्निर्मलचित्तः, अथवा मनसो गुरोश्चित्तस्य रुचिर्यस्य स मनोरुचिः, गुरुचित्तस्य बुद्धियुक्त इत्यर्थः. पुनः कीदृशः? यस्य स पुज्यशास्त्रः. गुरुसुखादधीतं शास्त्रं विनयपूर्वकमधीतं च पुज्यशास्त्रं भवत्येव. यदुक्तं न हि भवति सुशिष्यः सुविनीतसंशयः सुतरामतिशयेन विनीतो दूरीकृतः संशयो यस्य स सुविनीतसंशयोऽग्नयस्य ॥ १ ॥ पुनः कीदृशः? लब्धरहस्य इत्यर्थः. पुनः कीदृशः? स सुशिष्यास्तपःसमाचारी समाधिसंयुतस्तपसः समाचारीतपःसमाचरणं समाधिशित्तस्य स्वास्थ्यं, तपः समाचारी च समाधीश्च तपःसमाचारीसमाधी, ताभ्यां संयुतो निरुद्धाश्रवः, पुनः कीदृशः सुशिष्यः? महाद्युतिर्महती द्युतिर्यस्य स महाद्युतिः महातपास्तेजोलेख्यापुलाकलध्यादिसहितो भवति, तादृशः सन् पंचमहाव्रतानी पालयित्वा कीदृशो भवति? ॥ ४७ ॥ तदाह—

अर्थः—ते सुशिष्य आचार्यो पासेथी लब्ध जे श्रुतधर्म तेमां जेनी मनोरुचि छे एवो थइ, अथवा मनोरुचि=निर्मलचित्तवाळो

‘યદ્ અથવા ગુરુ ચિત્તસ્ય ચુદ્ધિયુક્ત યદ્ ત ગ કર્મસપદાન્દશવિધ સાધુસમાચારો નરણ સપદ્યી ઉપલક્ષિત અને પૂજ્યશાસ્ત્ર=ગુરુ મુગ્ધયી અધીત તે સાથે વિનયપૂર્વક અગ્નયન કરેલું શાસ્ત્ર પૂજ્યશાસ્ત્ર કહેવાય તેવા શાસ્ત્રાગ્નયનવાન્ પુરુષ પળ પૂજ્યશાસ્ત્રી કહેવાય, કહ્યું છે કે—‘જેને ગુરુહુલ્લુહુ ઉપાસન નથી કર્યું તેવા શિષ્યનું વિજ્ઞાન અનિર્દિત નથી હોતું, નુત્ય કરતા મયુરોનો પાછલો ભાગ જોડે લીઝા’ અર્થાત્ ગુરુકૃપા લગ્ન વિજ્ઞાનવાન્ મુશિષ્ય મુચિનીત સાગ્ય=સર્વસગ્યો જેના દૂર યથા છે એવો વની તપ સમાચારી= તપ સમાચરણશીલ તથા સમાધિસમૃત=ચિત્તની સ્વસ્થતા વડે સદૃત, અથાત્ નિરુદ્ધ છે આશ્રમ જેને એવો એ મુશિષ્ય, મદાચ્યુતિ=મદા તેજસ્વી=મદાતપા —અર્થાત્ તેજાલેશ્યા પુલામલઃ નાદિ સહિત હોડ પચ મદાત્રતોને પાલે છે ॥ ૪૭ ॥

સે દેવેગધવમણુસ્સપૂરૂપ । ચરેતુ દેહ મલેપકપુલ્લય ॥

સિદ્ધં વા હર્વદ્ સાસપ્ । દેવે” વા અપરંપ મેંદ્દિપ્ સિ” વેમિ” ॥૪૮॥

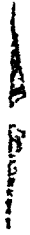
(દેવગધવમણુસ્સપૂરૂપ) દેવ ગધર્વ અને મનુષ્યોવડે પૂજાયેલો (સ) તે વિનીત શિષ્ય (મલપકપુલ્લય) મલ પક પુલ્લક (વેદ) ઘરીસ્તો (ચરેતુ) ત્યાગ કરોને [સાસપ] શાન્ત (સિદ્ધેયા) સિદ્ધ (હવદ) થાય છે, (વા) અથવા (અપરંપ) નતપક્ષમવાલો (મેંદ્દિપ્) મદ્દિપ્ક (દેવે) દેવ થાય છે (સિ) એ પ્રમાણે (વેમિ) હુ કહુ હુ ૪૮

વ્યા०—સ પૂર્વોક્તલક્ષણસહિતો મુનિવિનયી શિષ્યો દેવેદ્વાદશકલ્પવાસિર્ભિર્ગર્ધવેદેવગાગ્યનૈસ્તથા’ મનુષ્યે પૂજિતો ભવતિ, તતર્થાનુ કથે દેહ ત્પત્ત્વા સિદ્ધો ભવતિ, કથમ્ભુત સિદ્ધ ? શાશ્વતો જન્મમરણરન્તિ કથમ્ભુત

देहं? मलपंकपूर्वकं मनुष्यशरीरं हि औदारिकं शुक्ररक्तजनितं भवति, तादृशं लवरावा सिद्धिभाक् स्यात्, अथवा देवो भवति, देवः कीदृशः? अल्परतोऽल्पमविद्यमानं रतं क्रीडितं मोहनीयजनितं कर्म यस्य सोऽल्परतः, अथवाऽल्प-
रजा रजोरहितः, पुनः कथंभूतो देवः? महर्द्धिको महति कर्द्धिर्यस्य स महर्द्धिकः, कर्द्धिर्यिकुर्वाणा तया सहित इति परिसमाप्तौ. एवममुना प्रकारेण वा एतद्विनयश्रुताध्ययनं ब्रवीमि गणधरास्तुपदेशेन, न तु स्वनुष्ठया ब्रवीमि. ॥४८॥

अर्थः—पूर्वोक्त लक्षण संपन्न सुशिष्य मुनि, देव=छादशकल्पवासी गर्धर्ध=देव गायन तथा मनुष्य; ए सर्वानो पूजित थाय छे अने अंते=आयुःक्षय थये देहत्याग करी सिद्ध वने छे. केवो सिद्ध थाय छे. तेनां विशेषणो कहे छे. आमलपंकपूर्णं मनुष्य शरीर औदारिक=एटले शुक्रशोणित जन्य छे तेवा शरीरने छोडी शान्त=जन्म मरण रहित सिद्ध थाय छे अथवा देव=ते पण अल्परत, अर्थात् जेनुं मोहनीय जनित कर्म=रत अल्प=अविद्यमान जेहुं छे, अथवा अल्परत्वा एटले रजोरहित तथा महर्द्धिक=महोटी=कर्द्धि-
युक्त; देवभावने पामे छे. इति=एवी रीते आ उत्तराध्ययननुं विनयश्रुत अभिधानवाहुं प्रथमाध्ययन हुं कहुं छुं. ते कंइ नारी पोतानी बुद्धिथी कल्पित नथी कहेतो किंतु गणधरादिकना उपदेशनुसार कहुं छे. ॥४८॥

। इति प्रथमाध्ययनं विनयश्रुतं नाम. ॥

॥ अथ द्वितीय परीपहाध्ययन प्रारम्भ्यते ॥

अग च चिनय परिपहेतुभि माधुभि कर्तयस्तस्मात् सुधर्मस्वामी जम्भूस्वामिन प्रत्याह-

पूर्व अध्ययनमा निरूपण मरेलो त्रिनय परिपहेतुयो साधु पुरुषाए करवाना छे तेयी सुधर्मस्वामी जम्भूस्वामी प्रत्ये कहे छे-

सुअ मे आउस तेण भगवया एवमम्वाय, इह खलु वावीस परिसहा समणेण

भगवया महावीरेण कासवेण पवेइआ, जे भिक्खु सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय

भिमखायरियाए परिचयतो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा ॥ इत्याद्यालापक ॥

सुधर्मस्वामी जम्भूस्वामी-ग कहे छे वे-(आउस) हे आयुष्मन् शिष्य! [मे] मे (सुअ) सामळ्यु छे के (तेण) ते (भगवया) भगवत महावीरे (पय) एवे पछी कहेयासे ते प्रमाणे (अपय्याय) कहा छे (इह गट्ठु) निधयां ग छे (वावीस) वावीस (परीसहा) परिसहो कहेल्य छे [समणेण] धम्मण-तपस्वी (कासवेण) काश्यपगोत्री (भगवया महावीरेण) भगवत महात्माए [पवेइआ] प्रविदिता-स्व यस्मात् (जे) जे परिपहेने (भिक्खु) साधु (सोच्चा) गुरुपासे सामळ्याने तथा (जिच्चा) जीवीने (अभिभूय) सर्वथा प्रकारे तेमनु सामर्थ्य हणीने [भिमखायरियाए] भिक्षाचायने विदे (परिचयतो) परिचमण ररतो कदाच [पुट्ठो] ते परिपहे आनी पडे तो गण (जो विहन्नेज्जा) न हणाय-ए साधुना शयमरूप शरीरतो उपघात न घाय

अस्यार्थ — 'आउस' इति शिष्यस्यामन्त्रण, हे आयुष्मन्! हे शिष्य! मे मया श्रुत, 'तेण' इति तेन सद्गुरुणा प्रसिद्धेन भगवना ज्ञानवतैरमारयातेमेव समतात् कथित इहास्मिन् जिनशास्त्रे हे शिष्य! हे जम्भू!

श्रमणेन भगवता महावीरेण काव्यपगोत्रेण खलु निश्चयेन द्वाविंशतिपरीपहाः प्रवेदिताः प्रकर्षेण स्वयं साक्षादज्ञाताः, तीर्थकराणां स्वयं संबुद्धत्वादात्मागमः. गणधराणामनंतरागमः, तीर्थकरेभ्यो यादृशमर्थं गणधराः शृण्वन्ति. तादृशमनंतरं धारयन्ति, तस्माद्गणधराणामनंतरागमो गणधरशिष्याणां हि, परंपरागमः, तस्मात् श्रीमहावीरस्वामिना स्वयमेव ज्ञाताः.

अर्थ—शिष्यने संबोधन करे छे. हे (आउसं) आश्रुप्पन् ! ते मसिद्ध ज्ञानवान् भगवान् सदगुरुए एम जे कहुं ते में सांभळ्युं—आ जिनदासनमां श्रमण भगवान् महावीर काश्यपगोत्रीण् यावीज परीपह प्रवेदित करेला छे—सस्फुट रीते स्वयं साक्षात् जाणेला छे कारण के तीर्थकरो स्वयं संबुद्ध होवाथी आत्मागम कहेवाय अने गणधरो अनंतरागम होय कारण के तीर्थकरोथी जेवो अर्थ गणधरो सांभळे तेवो अर्थ अनंतर धारण करे छे तेथी गणधरोना अनंतरागम कहेवाय छे; अने गणधर शिष्योंने गणधर पासेथी मळे पट्टळे तेओनो परंपरागम कहेवाय; पट्टळे महावीरस्वामी स्वयमेव ज्ञात होइ स्वयं संबुद्ध कहेवाय.

परि समंतात् सभ्यंते साधुभिरिति परीपहा द्वाविंशतिर्यान् द्वाविंशतिपरीपहान् भिक्षुः साधुः श्रुत्वा गुरुमुखात् कर्णं धृत्वा ज्ञात्वा यथास्वरूपेणावबुध्य यान् परीपहान् जित्वा पुनः पुनः पुनरभ्यासेन परिचितान् कृत्वा, पुनर्यान् परीपहानभिन्मूय धैर्येण तिरस्कृत्य भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् साधुस्त्वैर्द्वाविंशतिपरीपहैः स्पष्ट आश्लिष्टः सन्न विहज्येत संयमरूपशरीपातेन न म्रियेत इति मुधर्मस्वामिना प्रोक्ते मति जम्भूस्वामी गुरुमति पृच्छति—

ए महावीरस्वामीए वाचीन परीपह--(परित सद्यन्ते) समताव् लागु धता जे साधु पुरुषोए सहन राय-ते परीपह जे वाचीन परीपहने भिक्षु-साधु गुरुमुखी साभळीने-श्रवणमां धारण करी, ययार्थ स्वरूपे जाणी-समजी, वारवार अभ्यासद्वारा परिचित करीने, फरी ते परीपहोने धैर्यधारणपूर्वक अभिभव-तिरस्कार करी, भिक्षाचर्यामां परिव्रजन-विहस्तो ए साधु ए वाचीन परीपहधी स्पष्ट-घोराइ विहत न धाय अर्थाव्-सयमरूप शरीर पोते फरी मृत न धाय आम सुधमास्वामिए वहु तयारे जन्म-स्वामी गुरुने पूछे छे

कयरे खलु ते वाचीन परीसहा समण भगवया महावीरेण कासवेण पवेइया ?

जे भिक्षु सुत्ता नत्ता जिउत्ता अभिभूय भिक्षवायरियाए परिचयतो पुटो नो विहत्तेजा ॥

(कयरे) कया (ते) ते (वाचीन) वाचीन परीपहो (समणेण) तपस्यो (कासवेण) काश्यपगोत्री (भगवया) महावीरेण भगवान श्री महावीरस्वामीए (पवेइया) भण्णा छे (जे) जे परिपहोने [भिक्षु] साधु (सुत्ता) साभळीने [णत्ता] जाणीने (जिउत्ता) परिचीत करीने (अभिभूय) तेमउ सामर्थ्य हणाने [भिक्षवायरियाए] भिक्षाचर्याने विषे [परिचयतो] परिभ्रमण करतो [पुटो] सहन करतो [जो विहत्तेजा] न हणाय

या०—हे स्वामिन् ! कतरे के ते कि नामान , खलु निश्चयेन , खलु शब्दो वाक्यालकारे , वा द्वाविंशतिपरीपहा यान् श्रुत्या ज्ञात्या जित्वाऽभिभूय भिक्षाचर्याया परीव्रजन् साधुर्धर्माविंशतिपरीपहै स्पष्ट सन्न निरयेत तदा श्रीमुधर्मास्वामी जन्मुस्यामिनप्रति वदति—

अर्थः—हे स्वामिन ! ते बावीश परीपह क्या? क्या क्या नामवाला छे? [अहीं खलु आ पद निश्चयार्थ वाक्यालकाररूप छे] जे परीपहोने सांभळीने, जाणीने, जीतीने अभिभूत करीने, भिक्षाचर्यामां विहरतो साधु, ए बावीश परीपहोवडे स्पृष्ट-वेरायेलो विहत-संगम शरीरपातद्वारा-मृत न थाय ?

इमे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइवा,

जे भिक्खु सुचचा नचचा जिच्छा अभिभूय भिक्खायरियाए परिचचयंतो पुट्ठो नो विहन्निज्जा ॥

(इमे) आ (खलु) निश्चये (ते) ते परिपहो काश्यप गोत्री महावीरप्रभुए जाणैला छे अने कहैला छे के जे परिपहो साधु सामझो जाणी परिचित करी. सर्वथा तेमनुं साम्यर्थ्य हुणी भिक्षाचार्यने विषे जतो कदाच ते परीपहो वडे स्पर्श कराय त। पण पोते हुणातो नथी.

व्या०—हे जम्बू ! इमे वक्ष्यमाणा हृदि वर्तमानत्वात् प्रत्यक्षा ये त्वया सोढास्ते द्वाविंशतिपरीपहाः अमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिता, यान् परीपहान् उत्वा ज्ञात्वा जित्वाभिन्नूय भिक्षाचर्यायां परिवृजन् साधुः परीपहैः स्पृष्टः सन्न विहन्थेत.

— आबो प्रश्न सांभळी सुधर्मस्वामी जंबूस्वामीने कहे छे —

अर्थः—हे जंबू ! आ-तरतज कहेवाशे एवा ए बावीशे परीपहो (हृदयमां विद्यमान होवाथी प्रत्यक्षत् 'आ' ए पदश्री

निर्देश कर्षो) जे तमे सहन कया ते श्रमण भगवान् वाइयपगोन महावीरस्यामीए प्रवेदित-जणावेला छे जे परीसहोने साभळी, जानी जीती, भिन्नान्यामा विहरतो साधु परीपहोवडे स्पष्ट-नेरायेल होवा छता पण विदित-सयम नरीर पोते करी मृत थनो नवी

त जहा-(तेया परीपहाणा नामान्युच्यते) दिगच्छापरीसहे १ पिवासाप० २ सीयप० ३ उसणप० ४ दसमसयप० ५ अचेलप० ६ अरतिप० ७ इत्थीप० ८ चरियाप० ९ निसीहियाप० १० सिजाप० ११ अकोसप० १२ वहप० १३ जायणाप० १४ अलाभप० १५ रोगप० १६ तणकासप० १७ अछप० १८ सक्कारप० १९ पद्माप० २० अन्नाप० २१ दसणप० २२

नृत्तगार्थ-ते परीपहोना नाम बहे छे ते जेया के-दिगच्छा प० इत्यादिक नामो सुगम छे देशी भाषामा 'दिगिच्छा' शब्द भुधानो वाचक छे (सस्तर 'लिपित्ता' शब्दनो अपभ्रंश छे) ते क्षुधा बहेज पट्कायमदत्तात्माक असंयमना भये करी आहार पाकादिक यथायत् न थाय तेम शुद्ध आहार न मळवायो मन मारु पडे, एम परिचारेकोरथी-सदन करपा पडे ते उपरथी ते परीपह कहेवायो तेमा प्रथम भुधा गणो तेथी ते दिगिच्छा परीपह कहो एम ब-बी पण व्युत्पत्ति समनी लेयी

या०-नामानि सुगमायेव नवर दिगच्छाशब्देन देशीभाषाया लुघोच्यते, सा लुघैव पट्कायमर्दनपातक-भयेनाशरपाकादि निवर्तते, न शुद्धाहारालाभेन वा, परि समतात् सद्यते इति परीपहो दिगच्छापरिपह, एम-परैत्यपि युत्पत्ति कार्या परीपहणा नामान्युत्त्वा स्वरूपेण वस्तुतामः सवधायमाह-

— ते परीपहोनां नाम कही देखाडे छे. —

अर्थः—प्रथम दिगंछा परीपह-देशी भाषामां दिगंछा खुधाने कहे छे एटछे खुधाज पट्कायमर्दनपातक भयने लइ आहार पाकादि निवृत थाय छे, शुद्ध आहारना अलाभे करी नहिं; ए खुधा परि-सर्व रीते सहन कराय एने दिगंछा परीपह कहेवाय छे एज प्रमाणे वीजा परीपहोना नामनी व्युत्पत्ति करी लेवी.

परीसहाणं पविमत्ती । कासवेणं पवेइया ॥ तं मे उदाहरिस्सामि । आणुपुविं सुणेह मे ॥ १ ॥
हे शिष्यो ! [परीसहाणा] परीपहोनी (पविमत्ती) विभाग कल्पना (कासवेणं) काश्यपगोत्रीय [पवेइया] प्रवेदित (त) ते स्वरूप (मे) तमने (उदाहरिस्सामि) हुं कहीश तेने (आणुपुविं) अनुक्रमे [मे] मारी पासेथो (सुणेह) तमे साभळो १

व्या०—हे शिष्याः परीषहाणां पविभक्तिः प्रकर्षेण विभजनं पविभक्तिः, पृथक्पृथग्विभागः प्रविभक्तिः, काश्यपेन काश्यपगोत्रीयेण श्रीमहावीरदेवेन प्रवेदिता विद् ज्ञाने प्रकर्षेण ज्ञाता इत्यर्थः. तां परीषहाणां प्रविभक्ति-महमानुपूर्व्यामनुक्रमेण मे भवतामुदाहरिष्यामि, मे मम कथयिष्यतस्तां परीषहप्रविभक्तिं यूयं शृणुत? ॥ १ ॥

—परीपहोनां नामो कहीने हवे तेओनां स्वरूप कहेवानी इच्छाथी संवध दर्शविवा उपक्रम करे छे—

अर्थ—हे शिष्यो ! परीपहोनी प्रविभक्ति=पृथक्पृथक् विभाग काश्यपगोत्रीय श्रीमहावीरदेवे जेवीरीते प्रकट करी जाणीने जणावी छे ते हुं तमोने अनुक्रमे कही देखाडीश ए परीपह प्रविभाग हुं कहुं ते तमे श्रवण करो. १

अत्र सर्वेषु परीपहेषु पूर्वं ध्रुवाया निर्देश, सर्वेषु परीपहेषु ध्रुवाया दुस्स्वरत्वात्, यदुक्त—‘सुहासमा
वेयणा नत्थि’ इति अथ द्वाभ्या ध्रुवापरीपहजय वदति—

अत्रे यथा परीपहोमाथी प्रथम ध्रुवानो निर्देश कर्षो कारण के-सर्व परीपहोमा भुधा अति दु खह छे-यलु छे के-‘सुहासमा
वेयणा=णत्थि’=‘सुहासमा वदना नास्ति’=भूल जेमी बीजी वेदना नथी-एटले वे गाया वढे ध्रुवा परीपहनो जय महे छे

दिगंघ्रापरिगए देहे । तंस्सी भिक्खु थामव ॥ नं छिंदांणं । नं पणं नं पयात्रं ॥ २ ॥

कालीपव्वगसकासे । विसे धम्मणिसतए ॥ मायंने असणपाणस्स । अदीणमणसो चरे ॥ ३ ॥

(तचस्सी) तपस्वी (थामव) समयना यलवाळा (भिक्खु) साधुए (देह) पोतानु शरीर (दिगिछापरिगए) ध्रुवाथी पौडाय तो पण
[न छिं दे] पल्लादिकने छेदवा गहि (णपए) अन्नादिक राधवु नहि (ण पयावए) राधवयु नहि २
(कात्थीपव्वग स कासे) फागडानी जया जेयो (किसे) कुरा शरीरवाळो (धम्मणिस ताए) नसोए करी व्यात (असणपाणस्स) आहार
पाणीना (भयण्णे) प्रमाणन जाणनारो तपस्वी [अदीणमणसो] दीनताथी रहित (चरे) विचरे ३

या०—तपस्वी साधुगिगडा ध्रुवा, तथा परिगते व्याप्ते देहे सति न छिंयात्, तरुणा फलादिक स्वय न

त्रोदयेत्, न चापरेण छेदयेत्, न च स्वयमन्नादिकं शाकादिकं च पचेत्, न चापरेण पाचयेत्, नवकोटिशु-
द्विवाधां न कुर्यात्.

अर्थ—तपस्वी साधु दिगंछा—क्षुधाश्री देह व्याप्त भाय तो पण न छेदे; अर्थात् झाडमांथी फलादिक फंड पण पोते तोडे
नहिं. तेम बीजा पासे तोडावे पण नहिं, तथा पोते कंड अन्न अथवा शाकादिक रांथे नहिं तेम बीजा पासे पोता माटे रंधावे पण
नहिं. अर्थात् आहारनी नवकोटिशुद्धिने बाध आवे तेवुं कंड पण न करे.

कथंभूतस्तपस्वी स्थामवाद् मनोबलयुक्तः, पुनः कीदृशः? कालीपर्वसंकाशः, काली काकजंवा, तस्याः
पर्वाणि मध्ये तनूनि भवंति, अंत्ये स्थूलानि भवंति, तदाकाराणि बाहुजंवाद्यंगानि भवंति यस्य तपस्विनो जानु-
कूर्परादयोऽवयवाः काकजंवासदृशा दृश्यन्ते इत्यर्थः. कालीपर्वसंकाशांग इति पाठो युज्यते कालीपर्वसंकाशः,
इति पाठस्तत्त्वार्थत्वात्, प्राकृतत्वात् संकाशशब्दस्य परनिपातः, अंगशब्दस्य पूर्वनिपातः, पुनः कथंभूतस्तपस्वी?
कृशाः, पुनः कथंभूतस्तपस्वी? धमनीस ततः धमनीभिर्नाडीभिः संततो व्याप्तो यस्य शरीरं नसाभिव्यर्ज्यं दृश्यते
इत्यर्थः. पुनः कीदृशस्तपस्वी? अशनपानस्य मायन्नति मात्रज्ञो मात्रमन्नपानेन स्वस्योदरपूर्तिमप्रमाणं जानाति
यावताऽऽहारेण स्वकीयोदरपूर्तिः स्यात्सावत्प्रमाणमेवाहारं गृह्णीयात्, ननु यस्तपस्वी रसादिलौल्यादधिकं गृह्णा-
तीत्यर्थः, इति मात्रज्ञः पुनर्यस्तपस्वी अदीनमनाः, अदीनं मनो यस्य सोऽदीनमनाः, तपसः पारणादावाहारस्या-

પ્રાસાયણવીનનિસાં મન્ ચરેત સયમમાર્ગે પ્રયત્નેત, અલબ્ધે તપસો વૃદ્ધિર્લબ્ધે દેહધારણા દતિ શુદ્ધિ મિત્તે દયાન
સ્તિષ્ઠેદિચર્ય, ॥ ૩ ॥ તત્ર દષ્ટાતો યથા—

હવે તપસીના વિશેષણ કહે છે—સ્થાપમાન=મનાવલ્યુક્ત તથા કામગાની ટાંગ જેવા જેના અગ છે, અર્થાત્ કારજના જેમ
વચમાં પાત્તલી તથા છેદે ત્રાહી હોય છે તેવા મોઠળ વોળી વગેરે જેના અગ છે, કેમકે તપસીના પૃષ્ઠળ વોળી રંગેરે અગો એ વાચ
જથા જેમાં થદ ગયાં હોય છે અહીં ‘કાલીપર્વગસકાન’ અને રૂદલે ‘વાલીપર્વ સન્નાંગ’ વગેરે પાઠ યોગ્ય હતો પણ છદો
દોષ આવે તેથી અગ નબ્દનો પૂર્વનિવાન આર્પ કર્યો રહ્યો તે તપસ્વી કૃશ, દુર્બલો તથા ધમનીસતત=ચરેરમા નાહી=રંગોટાથી વ્યાપ્ત
અર્થાત્ આગુ ગરીર જેનું નસોંધી વ્યાપ્ત દેગ્વાય તેમાં, અગનપાન=ત્રાસ પીયાની માયાને જાણીને ઘોતાના પેટ પૂરતી અનમાત્રા
ગ્રહણ કરે. રસમાં લોચનુષ્ણાચાલો=ચની સાધુ અતારિકની અધિક માત્રા ગૃહણ ન કરે એ માત્ર સ્વેચાચ રહ્યો એ સાધુ ધર્મી-
નમના જણે મનમાં દીનતા ન રાલે=અથાત્ તપના પારણા રંગેરે પ્રસતો ચદાચ આહાર ન મળે તો પણ દીનચિત્ત ન થાય અને
સયમ માર્ગમાં મટત રહે અર્થાત્ જો આહાર નહિ મળે તો મારુ તપ હદિ પામશે અને જો આહાર મળી જશે તો વેદનું ધારણ થશે
એમ માને કે દદ વીત્તથી મદા રહે ॥ ૩ ॥ આ ત્રિપયથા દષ્ટાત કહે છે

ત્વચિપા દસ્તિમિત્રપ્રેષ્ટી વર્તેતે, તસ્ય દસ્તિભૂતનામ માલકોઽસ્તિ, અન્યદા દસ્તિમિત્રપ્રેષ્ટિન પ્રિયા મુના,
દુઃખગર્ભે વૈરાગ્યેળ દસ્તિમિત્રપ્રેષ્ટી દરિતભૂતદારકેળ સમ પ્રાજિતઃ, અન્યદા દુઃખિથે સાધુમિ. સમ ગિહન્નસો

हस्तिमित्रसाधुर्भोजकटनगरमार्गाद्व्यां कंठकेन विद्धपादोऽग्रे विहर्त्तुमक्षमोऽष्टव्यामेव स्थितः. तमक्षमं दृष्ट्वासाधुभि-
र्भणितं वारकेण त्वां मार्गे बहिर्व्यामः, मा विषादं कृथाः, तेन भणितं मदायुः स्तोकमेवास्ति, अतोऽहमत्रैव भक्तं
प्रत्याख्यामि, यूयं यात ? मदर्धमत्र स्थितस्यान्यस्य कस्यापि साधोर्माभूद्विनाश इत्युक्तवन्तं क्षमयित्वा भक्तपान-
प्रत्याख्यानं कारयित्वा तत्रैव सुकृत्वा चानिच्छन्तमपि क्षुल्लकं गृहीत्वा ते साधवश्चेलुः.

उज्जयिनीमां हस्तिमित्र नामना शेष रहेता हता, तेमने हस्तिभूप नामे बालक धयो. ज्यारे हस्तिमित्र शेठनी प्रियास्त्री मरी
गइ त्यारे हस्तिमित्र शेठे दुःखप्रेरित चैराग्य पामी हस्तिभूत बालक सहित प्रवज्वा लीधी. एक समये दुष्काळ पड्यो त्यारे
साधुओनी साथे विहार करतो हस्तिमित्र साधु, भोजकट नगर जतां मार्गना जंगलमां कांटाधी एग वींघाय गयो जेथी आगळ विहार
करवा अशक्त चन्यो अने ए अटवीमांज वेसी रह्यो, साथेना साधुओए कल्लुं के अमे वारा फरती तने दोरथुं, माटे जराय खेद म कर
तेणे कल्लुं के-हवे माहं आयुष्य अल्प रह्युं छे माटे हुं तो अहीज अकल्लुं प्रत्याख्यानऽपब्रवणऽलइश; तमे वधा सुखेथी जाओ.
मारे माटे अहीं रोकाइने बीजा कोइ साधुनो विनाश म थाओ. आ प्रमाणे वधानुं क्षमापन करी अन्न तथा पाननुं प्रत्याख्यान करावी
ए हस्तिमित्रने त्यांज मृकीने. आयवाने न इच्छता बालकने पराणे साथे लइने ते साधुओ चालता थया.

क्षुल्लकोर्ध्वमार्गात्तान् विप्रताय पितृमोहेन तत्रायातः, तावता गृहीताऽनशनः स मृतो देवोऽभूत्, क्षुल्लको
मौग्ध्यात् स मृतं न जानाति, मुप्तस्य तत्कलेवरस्य पार्श्व एव भ्रमति, क्षुधात्तोऽपि फलादिकं न गृह्णाति, ततः स देवः

धुल्लुकमोहेन निजदेहमधिप्रायावददत्स ! गच्छ भिक्षाया? धुल्लुकेन भणित कुत्र व्रजामि ? तेन भणितमेतु धव
निक्कुजेषु त्व व्रज ? तत्रियामितो जना भिक्षा दास्यति

पेनो धुल्लुक नानो बालक अर्थ मार्ग साधुओने छेतरा पितामा मोह होवाने लीधे ज्या तेनो वाप पढ्यो छे त्यां अटवीमा आरो
पहोच्यो, त्या तो अनसन लइ बैठेले तेनो वाप मरी जइ देउ ययो आ बालक मुग्ध होवायी पिता मरी गयो एम जाणनो नयी
यिन्नु पढेला ते कलेसरना पढखामां फर्यां करे छे भूखयी पीढाय तोय फलादिक काइ छेतो नयी तेयी ते देउ ए बालकमाना
मोहने लीदे पढेला पोताना देहमां आदिष्ट यह बोल्यो के-हे वत्स! भिक्षा छेवा जा बालक बोल्यो के-ज्या जाउ? तेणे यहु
आ धव वृषनी झाडीमां जा एमा रहेनारा जनो तने भिक्षा आपरो

मत्तस्तथेति भणित्या धुल्लुकस्तत्र गतो घर्मलाभमुचचार, स देवो नरनारीरूप विधाय कर प्रसार्य दिव्यशक्त्या
तस्मै भक्तपानादि ददौ, तावद्यद् दुर्भिक्षे निष्ठो भोजकनगरात् पश्चाद्वलिताः साधवस्तैव मार्गेण तत्रागता,
जीर्णशव दृष्ट्वा ज्ञातदिव्यप्रयोगास्त धुल्लुक गृहीत्वा विजहः, यथा ताभ्या पितृपुत्राभ्या धुत्परीषह सोऽस्तथा
साप्रतिकमुनिभिरपि सोढव्यः ॥ अथ भिक्षार्थमटतस्तृपाया उदय स्यात्तदा तत्परिपश्येऽपि सोढव्य, इम-
मेवार्थं गाथाद्वयेनाह—

त्यारे 'भले त्यां जाउं छुं' आम चोलीने ए वाळूने त्यां जडने 'धर्मलाभ' आम उचार कर्यो. त्यारे देव थयेला तेना पिताए नरनारीरूप धारण करीने लावा हाथ पसारी दिव्यशक्तिचढे तेने अन्नपानादि देवा मांडयुं एम करतां दुष्काल उतरतां भोजकड नगरथी पाछा नळेला साधुओ एज मार्गे त्यां आत्र्या. जेभुं शत्र जेइ दिव्य प्रयोग जाणीने पाछा ए वाळूने लइ विहार कर्यो. जेम ए पिता तथा पुत्रे वनेण धुया परीपढ सहन कर्यो तेगीज रीते सांप्रतकाळना मुनिओए एण सहन करयो जोइए.

तेओ पुढो पिवासाए । दुगंछो लजांसंजए ॥ सीओदंगं न सेविजा । विंगडस्सेसंगं चरे ॥ ४ ॥

छिन्नावाएसु पंथेसु । आउरे सुपिवासिए ॥ परिमुक्कमुहे दीणे । तं तितिवखे परीसंह ॥ ५ ॥

(तओ) पछी (पिवासाए) पिवासा (तुगचढे) पुढो पीडाता [विगुंछी] अनाचारधी छीता (लजसंजए) लजाथी संयमने विवे यतना करनार साधुए [सीओदंगं] शीतोदक=सचिच पाणी (न सेविजा) न सेवबुं. परंतु (विंगडस्स) विंगुत=अग्निथी उकाळेला जळनी (एसणं) गवेयणा (चरे) करची. ४

(छिन्नावाएसु) छिन्न=आवजा वगरता मार्गमां (पथेसु) मार्गने विवे पूर्वोक्त साधु (गाउरे) आहुल [सुपिवासिए] तुयातुर थवाथी (परिमुक्कमुहे) मुग मुकातु होय तो एण [अदीणे] दीनता रहित थाने (तं) ते (परीसहं) तुया परीमहने (तितिवखे) तितित्था पूर्वक सहन करवो ५

व्या०—ग्रामनगरादौ भिक्षार्थ भ्रमन दुगंछी अनाचाराद्गीतः, एतादृशा लजसंयनो लजायां स सम्यक् यतते यतं कुर्वते इति लजसंयतो लजावान् साधुर्न हि निर्लजो भर्माहः, तस्य लजसंयतस्तपस्वी, ततः क्षुधापरीपहानंतर एव पिपासया तृपया स्पष्टः सन् शीतोदकमप्राप्तुं कजलं न सेवेत न पिबेदित्यर्थः, 'विंगडस्स' प्रासुकजलस्य

दास्यपरिणीतस्य रसातर वर्णांतर च प्राप्तस्य बहगादिना शुद्धस्यैषणाय ग्रहणाय चरेत्, प्रासुकपानीयग्रहणाय गृहस्यगृहे व्रजेदित्यर्थः ॥ ४ ॥

इवे भिक्षार्थं अन्नं करता वृषानो उदयं धाय त्वारे ते परीपह पणं सहनं करवो-ए अथ ने गायाओयो वदे छे —

अथ — गामनगरादिद्या भिक्षा अर्थे फरलां दुगुली-अनाचारमी इरतो तथा लज्जावदे शरमाइने सम् र-भारे यत्नं परता-अगान् शरमाळ स्वभावशालो-क्रेमके निर्लज्जं साधु धर्मयोस्य न मनाय माटे साधुए लज्जसयत रहेछु-आवो तपस्वी साधु भुथा-परीपह पछी तरतन्न पिपासा=तुपावदे बाधित ययो तो शीतोदक-अमासुक जल सेवे-न पिये, किंतु=(पियडस्स) मासु र=रस मरिणीत, रसात तथा वर्णांतरने पामेला, अर्थात् अग्नि आदिकथी शुद्ध जग्गी एषणा माटे फरे-एट्टे प्रासुक पाणी मेळयय माटे गृहस्थने गरे जाय ४

अथ गामनगरादिभ्यो ग्रहर्धनादव्यादिमार्गे व्रजन् साधुश्चेत्तपया पीडित स्यात्तदापि तृपापरीपह सहेयं तु तत्र साधुर्नैव ज्ञातयमन्नं कोऽपि गृहस्थो दाता न ददयतेऽह स्वयमेव जल गृहीत्या पिबामि तदेव मार्गचैयम्यमा- ' छि-नेति ' एतादृशेषु पथिषु मार्गेषु पूर्वोक्तस्तपस्वी पिपासापरीपह तितिक्षेत्त सहेत्, कीदृशेषु? पथिषु छिन्नो गत आपातो लोकानां गमनागमनं येभ्यस्ते छिन्नापातास्तेषु, कीदृशः? स्वयं तपस्यातुरतरपाया आकूलतन्, पुनः कीदृशः? सुपिपासितः, सुतरामतिशयेन पिपासिनोऽप्यत तृपितः, पुनः कीदृशः? परिशुष्कमुग्धो गतनिष्टीरनन्त्येन शुष्कतालुजिहोष्ठः पुनः कीदृशः? एतादृशोऽप्यदीनः ॥ ५ ॥

गाम नगर नगरेषी भिन्न वन अटवि आदिक मार्गमां जतौ साधु कदाच तृपाथी पीडाय त्यारे पण तेणे तृपा परीपह सहन करवो पण त्यां साधुए एम मनमां न मानवुं के.—‘अहो कोइ देनार गृहस्थ नथी माटे हुं मारी मेळेज जळ लडने पी लडं’ आवी मार्ग विपमता समये थुं करवुं ते कहे छे. ‘छिन्न’=एवा मार्गमां पूर्वोक्त तपस्वी साधुए पिपासा परीपह सहन करवो—अर्थात् तितिक्षा वारण करी तृपा वाधा सहन करवी केवा मार्गमां ए साधुये तितिक्षा सेववी ते मार्गनुं वर्णन करी देखाडे छे छिन्नापात=जेमां कोइ पण लोकानी आव जाव न होय ते साथे पोते तपस्वी पण तृपावडे आतुर=अति पीडित=ने एटलेमुयीके परिश्रुक्कमुल=मोढामांथी अमी जतुं रदेवाथी जेनां ताळवुं जीथ तथा होठ सुकतां होय, आटलुं छातां पण जराय पण मनमां दीन= दुःखितभावना-वाळो न थतां तृपा परीपह सहन करे.

अत्र धनमित्रकथा—उज्जयिन्यां धनमित्रो वणिक्, धनशर्मनाम्ना स्वसुतेन समं प्रव्रजितः अन्गदा मागं क्षुल्ल-कस्तृप्पीडितो नदी दृष्ट्वा पित्रावादि वत्स ! पितृ जलं पथादालोचना दोषशुद्धिर्भानिनी, इत्युक्ते क्षुल्लो नेच्छति, ततः पिता साधुः स्वशंकानिरासार्थं शीघ्रं नदीमुत्तीर्यग्रे गतः.

— आ विपयमां धनमित्रनी कथा —

उज्जयिनी नगरीमां धनमित्र नामनो एरु वणिक् रहेतो हतो तेने धनग्रमां नायनो पुन हतो आ पिता तथा पुन वदोए साथे प्रव्रज्या लीधी. एक समये ए वदो मागे चालतां क्षुल्लक=गळरु तरसथी पीडावा लाग्यो एटलायां नदी आवी ते जोटने पिताए

पुत्रने कहु के-‘हे वत्स ! जल पीछे पछी आलोचनायी दोषशुद्धि करी उवाशे’-आ प्रमाणे पिताये कहु तथापि पुत्रे जल पीधु नहिं त्यारे पिताए जाण्यु के मारी हाजरीमा पीता अचक्राय ते तेथी पिता शीघ्र=उतावळा आगळ चाली नदी उतरी गयो

छुल्लो नया प्रविष्टो जलाजलिमुत्क्षिप्य चिंतितवान् कथं जलं पिबामि ? येत,--गममि उदगर्विन्मि । जे जीवा जिणवरेहिं पत्रत्ता ॥ ते पारेयमिच्छा । जम्बूद्वीपे न मायति ॥ १ ॥ जलजल तत्थ वण । जल वण तत्थ निचिओ अग्नी ॥ तेवाउसहगया । न सा य पचस्त्वया चैव ॥ २ ॥

पेलो वाळक तो नदीमा पेवो त्यारे खोयामा पीया माणे जल भरी विचार करे छे-आ जठ केम पीयाय ? एरुज जल मिदुमा जिनचरोये जेटळा जीयो प्रज्ञात छे ते अपार जीवो आ जम्बूद्वीपमा माय नहिं १ ज्या जल त्या वन अने ज्या नन त्या निश्चये अग्नि, ए तेउ तथा वायुना सहगामी (जीवो) प्रत्यक्ष यता नथी २

हतूण परप्पाणे । अप्पाण जे कुणति सप्पाण ॥ दिवसाण दिवसाग कए य नासेड अप्पाण ॥ ३ ॥ इति सवेगेन जलमञ्जलित पथायत्नेन मुक्त ततस्तृपाया मृत्वा स देवो जान, अग्निजानागगतप्रचम्बवृत्तातेन तेन साधुनामनुकपया पथि गोकुल कृत, तत्र तत्रादि शुद्धमिति गृहीत्वा माधव सुखिनो जाता, अग्रे चलित्ता

पारका माणने इणीने पोताने समान करे छे तेओ केटल्याक (थोडाक) दिवसोसा आत्मानो नाश करे छे=अयोगतिए पर्णे-

ચાહે છે. ૨ આવા સંવેગથી હાથની અંજલિમાં લીધેલું જલ યત્નથી પાછું નદીમાં નાચી દીધું. ત્યારે પોતે તુપા પીડિત થઈ મરી ગયો અને દેવ થયો. અવધિજ્ઞાનની લક્ષી થવાથી પૂર્વ ભવનો સઘળો વૃત્તાંત જ્ઞાત થયો ત્યારે તેણે સાધુઓના અનુગ્રહાર્થે એ સ્થાનકે માર્ગમાં ગોકુલ (ગાયોનું ઢોલું) રાखું જેથી તે માર્ગે જતા આવતા સાધુઓ છાશ વગેરે શુદ્ધ પદાર્થો ગ્રહણ કરી સુખી થઈ આગલ ચાલતા થતા.

તેન દેવેન સ્વસ્વરૂપજ્ઞાપનાર્થમેકસ્ય સાધોવિટિકા ગોકુલે સ્થાપિતા. વિટિગ્રહણાર્થે પશ્ચાદ્યથાવૃત્તશ્ચનિવચસા સર્થરપિ સાધુભિર્જાતિગોકુલાભાવૈસ્તત્ર દિવ્યમાયા જ્ઞાતા, તર્લિપટ્ભોજનવિષયં મિથ્યાદુઃકૃતં દત્તં. તતસ્તન્નાયાતેન દેવેન પિતર મુક્ત્વા સર્વે સાધવો વંદિતાઃ, પિત્રાડંડનકારણં પૃષ્ઠઃ સર્વ સ્વવૃત્તાંતં પિતુર્જલપાનાનુમતિં ચ પ્રોચ્ય ગતો દેવઃ સ્થાનં, एवं ક્ષુલ્લકક્રુત્તૃપરીપહઃ સોઢ્યઃ. ॥ ૨ ॥

તે દેવે પોતાનું સ્વરૂપ જાળવા માટે એક સાધુની વિટિકા [ઓસીકું] ગોકુલમાં રાચી એ વિટિકા લેવાને પાછા વળ્યો તે સ્થાને આવેલા મુનિયે જોયું તો ત્યાં ગોકુલ કે કશું દીધું નહિ, આ વૃત્તાંત એ સાધુએ ઘીજા સાધુઓને જણાવ્યો તે ઉપરથી સર્વેએ જાણ્યું કે-એતો કોઈ દિવ્યમાયા હતો. એમ જાણી તેના પિંડભોજન વિષયક ‘મિથ્યા દુષ્કૃત’ દીધું ત્યારે તે દેવે ત્યાં આવીને પોતાના પૂર્વભવના પિતાને છોડીને ઘીજા સાધુઓને વંદન કર્યું, પિતાએ વંદન ન કરવાનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે-પોતાનો સકલવૃત્તાંત તથા પિતાયે જલપાન કરવા જે અનુમતિ આપેલી તે ઘણું કહીને દેવ પોતાને સ્થાને ગયા, આવી રીતે એ ક્ષુલ્લકે (ચાલકે) કરેલા તુપા પરીપહની પેઠે સાધુએ પણ તુપા પરિપહ સહન કરવો. ૨

अथ क्षुधापिपासापीडितस्य रुशस्य शीतमपि शरीरे लगति, तदपि सोढव्यं, तदपि गाथाद्वयेनाह

क्षुधा तथा वृषापी पीडित होइ कुछ [दुर्बल] गान्वाळाने शीत=गढ पण लागे ते पण सहन करे एम चे गाथायी कहे छे

चरत विरय लूह । सीय फुसई एगया ॥ नोंइवेळ' मुणी गॅच्छे । सुच्चा ण जिणसासण ॥ ६ ॥

ने मे निवारण अर्थ । छविताण ने विरसे ॥ अह तुं अंगि सेवामि । ईइ भिक्षुं न चितपे ॥ ७ ॥

(चरत) प्रामातरे विचरता (विरय) अग्नि आदि सावद्य योग्यी निवर्तेल्य तथा [लूह] तृणा धयेला साधुने [एगया] एकदा (सीय) शीत=डाढ (फुसई) स्पर्श करे तो पण (मुणी) मुनिप (जिणसासण) जिनेश्वरनु शासन (सोच्चाण) सामळीन (अइवेळ) स्वाध्यायादिकना टाणे [ण गच्छे] गतु नहि ६

(मे) मारे (निवारण) टाढतु निवारण करे तेतु (न अरिय) काइ नयी तथा (छुपिचाण) चामडीना रयणाथे कायत्री जेतु (न अरिय) नथी, [अह तु] इ तो (अंगि) अग्नितु (सेवामि) सेवन कर (इ इ) ए प्रमाणे [भिक्षु] साधुद (न चितप) विचार पण न करयो ७

व्या०—एकदा महाशीतकालदौ प्रतिमावहनादौ कायोत्सर्गे स्थित तपस्विन शीत स्पृशे शरीरे लगेत्तदा स मुनिस्तपस्यनिवेल स्वाध्यायकरणप्रस्तावमतिक्रम्य शीतभीत सन् स्थानातर न गच्छेत्, किं कृत्वा? जिनशासन श्रुत्या जिनशासने हि जीवोऽयो देहग्रान्यः, कीदृश मुनि? ग्रामानुग्राम विहरत चरत, अथवा मुक्तिनगरानुगृहे साधुमाग विचरत, पुन कीदृश? लूह रक्ष स्निग्धभोजनैतैलाभ्यागादित्यागेन रुक्षाग, पुन. कीदृश? चिरतमग्निप्रज्ज्वालनादिरत, तदा

पुनः शीतपीडितो भिक्षुरिति न चितयेदिति न विचारयेत्, इतीति किं ? मे मम 'छवित्ताणं' देहचर्माच्छादनं शीतनिवारणं किमपि न विद्यते नास्ति, तेनाहमग्निं सेवामीति चितितमपि न कुर्यात्, तदाग्निसेवनं दूरमेव त्वत्कं

अर्थः—कोई समये महाशीतकालमां प्रतिमावदनादिक कार्गोत्सर्ग स्थित तपस्विने शीत=डाढ शरिरे लागे त्यारे ते मुनिए वेळानो अतिक्रम कराने अर्थात् स्वाध्याय करवाना प्रस्तावने छोडी दाढथी व्हीने, जिनशासन साभळीने स्थानांतरे जतुं न रहेवुं—केमक जिनशासनमा जीव अन्य अन देह अन्य एम कहेलुं छे.

तेथी ए मुनि एक गामथी बीजे गाम विहार करतां, अथवा मुक्ति नगरने अनुकूल मार्गमां विचरतां, स्निग्ध भोजन तैळनो अभ्यंग वगेरना अभावने लइ सकल देह जनां लुखा लागे एवो, तेमज तापया माटे अग्नि सकलाववा वगेरे क्रियाथी विराम पायी, आ मारा देहने ढांकवा काइ आढवांनुं नथी तथा दाढनुं निवारण करवा बीजुं कंइ साधन नथी तेथी हुं आ अग्नि तापुं छुं—आम मनमा चितन एण कर नहिं. ता पछा आग्न सेवननी तो वातज क्यां रही. ७

अत्र भद्रबाहुशिष्याणां कथा—राजगृहे चत्वारो वयस्या वणिजः श्रीभद्रबाहुगुर्वैतिके प्रव्रज्य श्रुतं चाधीत्यैका-
किप्रतिमया विहरंतस्तत्रावैयुः, तदा हेमंत आसीत्, ते च भिक्षाभोजनमादाय तृतीयपौरण्या न्यवर्तत, रात्रौ,
पृथक् पृथगवसन्, तेषामेकस्य चरमपौरुषी वैभाराद्रिगुहावद्वारेऽवगाढा, तत्रैव सोऽस्थात्, द्वितीयः पुरोधाने
तृतीयस्तृद्यानसमीपे, चतुर्थस्तु पुराभ्यर्णे.

—આ વિષયમા ભદ્રગાદુના શિષ્યોની કથા કહે છે —

રાજગૃહમા ચાર સરસી ઉમરના વૈશ્યો મનગ્યા લઈ શાસ્ત્રાધ્યયન કરી નોત્તનોસ્ત્રી વિહાર કરતા શ્રીમદ્રવાહુચુર પાસે આવી ચઢયા તે સમયે હેમત ક્રતુ ચાલી રહો હતો એ ચારે જળા ભિક્ષા ભોજન લઈને ત્રીની પૌરુષી (પહોર)મા પાછા ચલતા અને રાત્રે સર્વે પૃથસ્પૃથક્ નિગાસ કરતા. તેમાના એમને છેલી પૌરુષી વૈભાર પરંતની ગુફાના દ્વારમાં પડી તેથી તે સો ત્યાજ સ્થિત થયો, વીજો નગરોદ્યાનમા, ત્રીજો એ ઉદ્યાનની સમીપે અને ચોથો સો પુરની સમીપમાજ રહી ગયો

તત્ર યો વૈભારાદિગુહાસન્ન સ મહાશીત યથિતો રજયાગ્યમામે મૃત, ઉદ્યાન-
મન્નસ્તૃતીયે યામે મૃત પુરાસન્નસ્તુ પુરોજ્જ્વળાલ્પશીતત્વેન ચતુર્થે મહરે મૃત, સર્થેડ્વ્યેતે સાધયો દિવ જામુ, એવ
શીતપરીપદ સોઢય ॥ ૭ ॥ શીતકાલાનતર ધ્રીષ્ણકાલસ્યાગમન સ્યાત, તત્પરીપદોડપિ સોઢવ્ય

હવે આ ચારમાથી જે વૈભારાદિની ગુફા પાસે હતો તેતો ટાઢની અતિવ્યથાની રાત્રિના પહેઝાજ પહોરમા મરણ પામ્યો વીજો
જે ઉદ્યાનમા હતો તે ત્રીજા પહોરમા મૃત થયો, ઉદ્યાનની નજીમમા હતો તે ત્રીજા પહોરમા મૃત થયો અને નગરની નજીમમા હતા
તેને નગરની જરા હુફ મલી તેથી તેને પહેલા ઝળના કરતા ઓછી ટાઢ લાગવાની ચોથા પહોરમા મરણ પામ્યો, અને તે ચારે
સાધુઓ સ્વર્ગે ગયા એવી રીતે સાધુજનોએ હમેશા શીત પરીપદ સહન કરવો જોઈએ. ૭ શીત ઘાઠ પડી ઉષ્ણ ઘાઠ આવે
તે પરીપદ પણ સહન કરવો

उसिणप्परियावेणं । परिदाहेण तज्जिण् ॥ धिसु वा परितवेणं । सायं णो परिदेवण् ॥ ८ ॥
उणहंहित्तो मेहावी । सिण्णं नो वि पत्थण् ॥ गायं नो परिसिच्चिजा । न वीइज्जा य अप्पयं ॥ ९ ॥

मूलगार्थः—(धिसु) ग्रीष्मऋतुमां (वा) शरदऋतुमां (उसिणप्परियावेण) उष्ण तथा (परिदाहेण) परिदाहवधे तथा (परिआवेणं) सूर्यना सख्त तापवधे (तज्जिण्) तर्जित साधुण (साय) सुख प्रत्ये (नो परिदेवण्) द्वाय ! आ ताप क्यारे शांत थाय पवो प्रलाप न करवो ॥ ८ ॥

(मेहावी) मयादित साधुण (उक्कभित्तो) उष्णतायुक्त छातां पण (सिण्ण) क्षातनी (नो वि पत्थण्) इच्छा पण न करवी (गायं) गात्रने (नो परिसिच्चिजा) जलवती भीनु करवु नहिं (य) तथा (अप्पय) जरा पण (न वीइज्जा) वींम्वुं नहिं ॥ ९ ॥

व्या०—मेधावी स्थिरबुद्धिमान् साधुग्रीष्मे उष्णकाले वा शब्दाच्छरदि ऋणावपि सातं सुखहेतुं न परिदेवेत्, कदा मम शरीरे शीतलत्व स्यादिति न प्रलापं कुर्वीत. कीदृशः साधुः ? उष्णपरितापेन यः परिदाघस्तेन तर्जितः ग्रीष्मकाले सूर्यस्यातपेन भूमिशिलादयः परितप्ताः संति, नत्र साधुरातापनां कुर्वस्तसभृभेः, शिलातो लोहकारशालासमीपत्वाद्वा परिदाघेन बहिः प्रस्वेदमलाभ्यां बहिना वा, अंतश्च तृष्णारूपेण तर्जितोऽतिपीडितः, पुनरप्युक्तमर्थमेव दृढयति—मेधावी साधुरुष्णाभितप्तः स्नानं नैव प्रार्थयेत्, नाभिलेखेत्, पुनर्गात्रं शरीरं नो परिसिचेत्, न च प्रस्वेदादिसद्भावे आत्मानं स्वदेहं वीजयेत् ; वीजनेन शरीरस्य न चात प्रक्षेपं कुर्यादित्यर्थः.

अर्थ —मेघाग्नी=स्थिरबुद्धिमान्=साधुए ग्रीष्म=उष्णमाळमा वा=शरदृऋतुमा उष्ण परिवापवढे यता परिदाय=अर्थात् ग्रीष्मकाळमा सूर्यना तडगाने लीधे पृथ्वी शिळा इत्यादिक वधा परितस होय छे ते समये साधु आतापना एटछे तपेन भूमिधी अथवा तपेली शीलायी तेमज लुहार वगैरेनी कोड पासे होवाधी जे परिदाय भाय

यहार तो परसेचो मेल तथा सताप धाय अने अतरमा तृष्णारूपी एम वेय प्रकारना परिदाययी वर्जित=पीडतो होय तो पण सात=सुख हेतु सपादनार्थ 'घरे गरीरे क्यारे शीतलता धाय' आम परिदेवन=मलाप करे नहि ८ पुनरपि कहेला अर्थने ह्म करे छे —मेघाग्नी साधु तडकाधी तपे ता पण स्नाननी अभ्ययना न करे, तेम पोतानु गात्र=शरीरने सींचे पण नहि अर्थात् जनयी प्रोक्षण जेनु पण करे नहि अने परसेवाधी गमे तेचो अकलातो होय तो पण बीजणावती गरीरने पचन नाखे नहि

अन्नातलन्नकृया यथा—तगरानगर्यामिहंन्मित्राचार्यपार्श्वे दत्तनामा वणिग्भद्राभागांरहन्नक्रुध्रेण सम प्रव्रजित पित्रा सर्ववैयावृत्त्यकरणेनेतरत परिभ्रम्य भयभिक्षाभोजनसपादनेन स घालोत्यत सुखो कृत, उपविष्ट एव मुक्ते, कदापि भिक्षायै न भ्रमति, तद्विद्वांस्यै स्वभिक्षार्थं च पितुरेव भ्रमणात् अयदा पितरि मृते साधुभि प्रेरित स घालो ग्रीष्मे मासे भिक्षार्थं गत .

—आ विपयमा एक अरहन्नानी रथा कहे छे—

तगरा नगरीमा अर्हमिण आचार्यनी पासे दत्त नामना वणिके भद्रा भार्या तथा रहन्न पुन सहित प्रव्रज्या गृहण करी, पिता

हमेशां पोतेज फरी भटकीने सारं भिक्षा भोजन मेळची लावी ए वाळकने अत्यंत सुखी राखतो. ए छोकरो क्यांय भिक्षा मांगवा न जाय, तेने माटे तथा पोताने माटे पिताज भ्रमण करी आवे, छोकरो तो वेठां वेठां लावी आपे ते खाय, एम करतां वाप मरी गयो त्यारे ए छोकराने साधुओ कहेवा लाग्या के- 'भिक्षा मागवा जाओ' एटले ते छोकरो भिक्षा मागवा जवा लाग्या.

तापाभिभूतः प्रोत्तुंगगृहच्छायायासुपविशति, पुनस्तत उत्तिष्ठति. शनैः शनैर्यति. एवं कुर्वतमत्सुकुमारं तमरहन्नकुमारं रूपेण कंदर्पाचितारं दृष्ट्वा काचित्प्रोपितवज्जिग्भार्याकार्यं गृहे स्थापितवती. तथा सह स विपयासक्तोऽभूत्.

एक वरुते भिक्षा मागतां वपोरना तडकाथी गभराइने एक उंचा घरनी छायापां वेठो, वळी त्याथी उठीने धीमे धीमे चाले छे तेटलापां ते अति सुकुमार अने रुपमा कामदेव समान ए अरहन्नक कुमारने जोइ. एक वणिक्नी स्त्री के जेनो पति परदेश गयेलो होवार्थी घरमां पोते एकलीज हती तेणे आ अरहन्नकने बोलावी पोताना घरमा राख्यो, तेणीमा आ अरहन्नक विपयासक्त थयो.

अथ तन्माता साध्वी पुत्रमोहेन ग्रथिलीभूगारे अरहन्नक ! अरे अरहन्नक ! इति निर्घोषयंती चतुष्पथादिपु भ्रमति. एकदागवाक्षस्थेनारहन्नकेन तादृशान्वस्था माता दृष्टा, संजातात्यंतसंवंगः स गवाक्षादुत्तीर्थ पादयोः पतित्वा मातरमेवाह हे मातः ! सोऽहमरहन्नकः, इति तद्वचःश्रवणात्स्वस्थचित्ता माता तमेवमाह वत्स ! भव्यकुलजातस्य तव केयमेवस्था ?

एक समये ए अरुन्नरु कुमारनी माता साधनी पुत्रमोहणी विहल यद् 'अरे अरुन्नरु ! हे अरुन्नरु ! आम धूम पाहती चरुळा चोतरमा फरती होती तेज्यामा गोखमा वेठेला अरुन्नरु कुमारे पोतानी माताने आवी दुरवस्यामां जोड के तेज सणे अत्यंत सवेग उत्पन्न यवाथी झट गोखमायी नीचे उतरीने माताना पगमा पडी माने कहे छे के हे माता ! 'ते हु आ अरुन्नरु, ' माता आ वचन साभळी स्वस्थचित्त यद्ने कहेया लागी के- 'हे वत्स ! उत्तम बुळमा जन्मीने तारी आ अवस्था केम यद् ?'

स प्राट मातश्चारित्र्य पालयितुमत् न शक्नोमि, सा प्राट तर्पनशन कुरु ? मातृवचसा स तप्तशिलाया सुपवा पादपोषगमन चकार सम्यगुष्णपरीपह विसृज्य समाधिभाग्देवत्य प्राप्तयान् एव मन्येरपि साधुभिरुष्णपरीपह सोढय ॥ ४ ॥

ते मोल्यो- 'हे माता ! हु चारित्र्य पाळी शक्ता नथी ' त्वारे माताए वदु के- ' त्वारे अनशन करो ' ते यातानु वचन साभळी तप्तशिला उपर सुद्ने तेणे पादपोषगमन र्थ्यु अने सम्यग्प्रकारे उष्ण परीपह सहीने समाधि सेवी देवभावने प्राप्त ययो आबीज रीते अय साधुगोष्ठ पण उष्ण परीपह सहन करवो जोडए ९

ततो ग्रीष्मकालादनंतर वर्षाकाल समागच्छति, वर्षाकाले दशमशकादय उत्पद्यते तैश्च पीडितेन सता तत्परीपह सोढय ॥ ८ ॥ ९ ॥

ગ્રીષ્મકાલ પછી વર્ષાકાલ આવે છે. વર્ષાકાલમાં ઢાંસ યાચ્છર વગેરે ઉત્પન્ન થાય છે એ દંશમશાકાદિકૃત્રી પીડિત થતા સાધુનુ
એ વર્ષાપરીપદ પળ સહન કરવો જોઈએ.—

પુંડ્રો ય દંસમસૈર્ણિં । સમેરેવ મહાગુણી ॥ ણાંગો સંગામસીસે ઝા । સુરો અભિહૂને પેરં ॥ ૧૦ ॥

ળ સંતેસે નૈ વારિજ્ઞા । મર્ણપિ ણ પઓસણ ॥ ઉવેહ ણે હૂને પીંણે । મુંજંતે મંસસોણિયં ॥ ૧૧ ॥

નુલ્લગાર્થઃ—(સમેરેવ) સમભાવી (મહાગુણી) મહાગુણિણ (દંસમસણદિ) ઢાંસ, મચ્છર, જૂ, માકડ વિગેરેથી (પુંડ્રો ય) સ્પર્શ કરાયા છતાં પણ (સંગમસીસે) રણસગ્રામને મોગરે રહી (સુરો) શૂરવીર (ણાંગો યા) હાથો જેમ (પર) શત્રુને (અભિહૂણે) હૂણે છે તેમ ભાવશત્રુને દૂળવા ૧૦ મુનિણ (ળ સતસે) ઢાસ પામવો નહિં (ળ પરિજ્ઞા) તેમને ઉડાવવા નહિં તથા (મર્ણપિ) મનમાં તેની ઉપર (ળ પઓસણ) દ્વેષ લાવવો નહિં પરંતુ (ઉવેહ) તેમની ઉપેક્ષા કરવી=કરુણા તથા (મંસસોણિય) પોતાનું માંસ અને રુધિરને (મુંજંતે) ગાતા ગવા (પાણે) પ્રાણીઓને (ળ હૂણે) હૂણે નહિ ॥ ૧૧ ॥

વ્યા૦—મહાગુણિર્મહાતપસ્વી દંશમશકૈર્જતુભિઃ સ્પૃટો ભક્ષિતઃ સન્ન સંવસેત્, ઢાસ ન પ્રાપ્નુયાત્, પુનસ્તાન્ દંશાદીન્ ન નિવારણેત્. તેપાં વારણે છાદ્યારાંતરાયઃ સ્યાત્, મનોઽપિ ન પ્રદૂપયેત્, મનોઽપિ કલુપં ન કુર્યાત્, નિવારણં તુ દૂરે એવ વ્યક્તં, તેષુ મનસ્યપિ ક્રોધં ન કુર્યાત્, કિંતુ તેષુ દંશમશાકાદિષુ દુષ્ટજીવેષુ માંસશોણિતં પલ્લરુધિર મુંજાનેયુપેક્ષેત. ઉદાસીનભાવે વર્તેત, રાગદ્વેષરદિનો ભવેત્, પ્રાણાંસ્તાન્ દંશમશાકાદીન્ માંસરુધિરં મુંજાનાન્ હન્યાત્.

अथ —महायुनि=महातपस्वी=डास मसत्रा कगेरे जनुओ आचीने स्पर्श करे; अर्थात् करडे तो पण जराय त्रास न पावे, तेम ए त्रास मसला नादिने निवारे पण नहिं, अर्थात् झापट मारीने उडाडे पण नहिं केमके एओने उडाडायी तेना गुजारामो अचण नाखाल्य 'आहारातराय' नामक दोष लागे जे तेम ए प्राणियो निवारण करवानु तो दूर रहु पण मनने पण दूषित रहु नहिं अर्थात् मनमा पण जराय करानु नहिं, तेना उपर क्रोधछेश पण करवो नहिं, किंतु ते द्रुष्ट जनुओ ज्यारे मांस त्रा रंधिर भक्षण करे त्यारे उपेक्षा करी-रागद्वेष रहित उदासीन भावे रहेतु ए मास रंधिर खाता त्रास मसलो आदिक प्राणीने हणया नहिं

अत्र श्रमणभद्र क'ग यथा—चपाया जिनशत्रुपस्य पुत्र श्रमणभद्रो युवराजा श्रीधर्मयोपाते प्रव्रज्यैकाकि रानिहारेण विहरयदा शरदि क्कपाटया प्रतिमास्थितो दशमशकै पिण्णमानोऽपि निश्चल स्यमनंतशो सुक्त-
नरकवेदनास्वरूप चितयन्न समाधिना मृत्वा दिव गतः एव दशमशकपरिपह मोहय ॥ ५ ॥

—आ विषयमा श्रमणभद्रनी एक एसी कथा जे के—

चपानगरीमा जितशत्रु राजानो पुत्र श्रमणभद्र नामे युवराज हतो तेणे धर्मपोषणा सांभळीने अते प्रजत्या न्ह एकाही विहार नरतो एक समये शरद् ऋतुपां अटवी=जगलमा भटमो एक स्थळे वेठो त्यां दशमशकादिक जनुओ करडवा लाग्या तयापि पोते

निश्चल रह्यो. केमके पोते अनंतवार नरकवेदनाओ भोगवेली तेनो विचार राखी अडग रहीने समाधि दशा पापी मृत थयो अने स्वर्ग गयो. आजीज रीते दंशमशकपरीपह अथवा नामांतरे वर्यो परीपह पण साधुओए सहन करवो जोइये. ११

अथ च दशमशकादिभिः पीडयमानो वस्त्राद्यास्यान्तरो न स्यादतोऽचेतपरीषद्ब्रह्माह—

ए दंशमशकादिकथी पीडातो साधु वस्त्रानी आशा मुचक आकारवान् न थाय तेने माटे अवेल परीपह कहे छे.—

परिजुनेहिं वंत्येहिं । होवखामितिं अचेलए ॥ अहुवा सचेलए होवखं । ईइ भिक्खु नं चित्तए ॥ ९२ ॥
एग्या अचेलए होइ । सचेलएअवि एग्या ॥ एयं धम्मं हियं नच्चा । पाणी णो परिदेवए ॥ ९३ ॥

मूलगार्थ—(परिजुनेहिं) जीर्ण एवां (वत्येहिं) वखोए करीने हु (अचेलए) वखरहित (होवखामितिं) थइ जइश (अहुवा) अथवा (सचेलए) वख सहित (होवखं) हु थइश (इइ) ए प्रमाणे (भिक्खुअ) मुनिए (ण चित्तए) चिंतवहुं नहिं ॥ ९२ ॥
(एग्या) एकदा (अचेलए) वख रहित (होइ) होय, तथा (ए गया) एकदा (सचेलए आवि) वख सहित तेश्री (एअ) वा सचेल तथा अचेल वने (धम्म हियं) साधु धर्मेने उपकार करनाहं छे एम (णच्चा) जाणीने (पाणी) ज्ञानी मुनि (णो परिदेवए) कोइ पण वस्यते दीनता पामे नहिं ॥ ९३ ॥

व्या०—भिक्षुः साधुर्वस्त्रेषु परिजोर्णेष्विति न चितयेत्, मनसि न विचारयेत्, इतीति किं? अहं वस्त्राभा-

वेऽञ्जलको निर्वन्धो भविष्यामि, न प्रियते चेत्त वस्त्र यस्य मोऽञ्जलक इति दैय न क्रयति अथ वैतादृज जीर्ण स्फुटितवस्त्र मा दृष्ट्वा कश्चिद्भर्मात्मा दाता मया वस्त्र दास्यति तदाह सञ्चेलको वस्त्रमहितो भविष्यामीति प्रमोद-
भागमपि न म्यात्, गतायता वस्त्रस्याप्राप्तौ उद्वेगप्राप्तौ वा विषादो वा हर्षो वा साधुना न विधेय, प्राप्याप्राप्यो मदृशेन भाग्यमित्यार्य ॥ १२ ॥

अथ — भिक्षु-साधु, भठे वस्त्र परिजीर्ण=अत्यत जुना थइ गयेल हाय तो एण ते वायत मनमां “अरेरे आ वस्त्र जुना थइ फाणी जना आयां छे” एम भावना न परे अर्थात्-हवे आ वस्त्र नष्ट थये अने हु अञ्जेलक=वस्त्रहीन थइ जइश एमी दीनता मनमा न आवे अथवा ‘आतु आ फाटठ तुल्ल वस्त्र जोइ कोइ धर्मात्मा मने वस्त्र देसो तयारे हु सञ्चेलक=वस्त्रवान थइग’ आम मनमा धारी प्रमोद=हर्ष एण न पामे आ उपरयी साधुए वस्त्रनी मासि तथा अमासि प्रसंगे हर्ष अथवा खेद न परवो मितु वस्त्र प्राप्त थाय के न थाय उत्रे प्रसंगे समान भावे रहेवु १०

पुन साधुरेय चिन्तयेत्—एकदा जिनकल्पावसगाया साधुरञ्जलक स्यात्, इयमपि साधुरेयायस्या, स्थिर-
कपेऽपि दुर्लभमस्त्रत्वेन पूर्वमस्त्रस्य जर्णत्वाद्वाशे जाते सत्यपरवस्त्रपाप्त्यभागेन निमित्ता विनापि निर्वन्ध स्यात्, तदा मनसि साधुनेति चिन्तनीय इदानी मह जिनकल्पायस्या भजामि, जिनकल्पीमुनिरञ्जलक एव तिष्ठति पुन-
रेकदा स्थिरकल्पावस्थाचिन्तनेनोभय धर्म ज्ञात्वा ज्ञानी साधुना परिदेवेत्, नो पिलाप कुर्वीत, कीदृश धर्म? हित हितकारक ॥ १३ ॥

पुनः साधु एव चित्तन करे के—एक राये साधु जिनकल्प=जिनराहश अवस्थागां अचलेक=अवत वने; आ पण साधुनीज अवस्था वीय, वृद्धावस्थागां पण वस्र दुर्लभ होय त्यारे अथवा पूर्वनां वस्र जीर्ण थइ फाटी तुटी नाज पागे अने अन्य वस्रनी प्राप्ति न थाय त्यारे निमित्त विना पण निर्नस्र दशा आवे त्यारे साधुए मनमां एम चित्तन करुं के—‘हवे हुं जिनकल्प अवस्था भजुंछे’ कारण के जिनकल्पी मुनि अचेलक=निर्नस्र=ज रहेछे. कोइ समये रथवीरकल्प=वृद्धजेनी=अवस्थागुं चित्तन करी उभयधर्मेने जाणीने ज्ञानी साधु परिदेवन=निलाप न करे केमके ए साधु पोतानो द्वितर मानी ले.

अत्र दृष्टांतो यथा—दशपुरे नगरे सोमदेवो द्विजोऽस्ति, तस्य भार्या रुद्रसोमा नाम्नी वर्तते, तयोः पुत्रावार्य-
रक्षित फल्गुरक्षितौ स्तः, आर्यरक्षितेन पितुर्विद्या पूर्णा गृहीता, पश्चत्पाटलिपुत्रे नगरेऽधिकविद्यापठनाय कस्यचि-
दुपाध्यायपार्थ्वे गतः, तत्र तेन सांगोपांगाश्चत्वारो वेदाः पठिताश्चतुर्दश विद्यास्थानानि गृहीतानि.

—आ विषयमां एक दृष्टांत कहे छे—

दशपुर नगरमां एक सोमदेव नामनो ब्राह्मण रहेतो हतो. तेनी भार्या रुद्रसोमा नामनी हती, तेने आर्यरक्षित तग फल्गुरक्षित
एवा नामना बे पुत्र हता, तेमांना आर्यरक्षिते पोताना पिता पासेथी पूर्ण विद्या भणीने अधिक विद्या संपादन करवा पाटलिपुत्र
नगरमां कोइ उपाध्यायनी आगल जइने ते अंग उपांग सहित चारे वेद भण्यो, अने चउदे विद्यास्थान गुरु पासेथी पाम्यो.

ततो दशपुर नगर प्राप्त, नृपादिमकल्लोकैः प्रवेष्टोत्तमः कृत्या पूजितश्च स्वगृहे गत्वा पितरौ प्रणत वित्ती-
तीरुर्हर्षवान् जात, माता तु नैव हर्षं मनागदर्शयति आर्षरक्षितं प्राह हे मानस्तव मदभ्ययनेन किं न हृष्टा ? सा
प्राह किमेतेन जीवयातादिनिमित्तेन बहुशास्त्राभ्ययनेन ! किं तया दृष्टिवादोऽधीत ? येन मम हर्षं स्यात् ततस्तेन
पृष्ठ दृष्टिवाद यथास्ति ? मात्रोक्त ईश्वरवाटके स्थितानां तोमलिपुत्राचार्याणां समीपेऽस्ति

भणी गणीने ज्यारे पाछो दशपुर नगरमा आव्यो त्यारे राजा आदि सकल लोकौए गाजते वानते तेने गाथमा प्रवेग
करावी पूजा करी पोताने घरे जइ मा रापने पगे लाग्यो त्यारे पिता सोमदेव अत्यंत हर्ष पाभ्या पण माता रदसोभाए ठेअ पण
हर्ष दर्गा-यो नहि त्यारे आ आर्षरक्षित पुत्र सोल्यो-‘ हे मात हु भण्या तेथी तमे जराय हप केम नयी पामता ? त्यारे मागा
बोल्यां के-आमा जीव घात बगेरेना निमित्तभूत बहुशास्त्रना अभ्ययनयी शु वळ्यु ? शु तु दृष्टिवाद भग्यो ? के जेथी मने हर्षं थाय
त्यारे पुत्रे फरी पूछ्यु ‘ ए दृष्टिवाद क्या ने ? ’ माताए उत्तर आप्थु के-‘ गेरडीना वाडमा रहेवा तोसत्रिपुत्र आगार्य समीपे ने ’

ततस्तेन भणित हे माता कल्पे तत्र यास्यामि दृष्टिवादभगनार्थं, रात्रौ सुप्त संचेव चिंतयन्ति दृष्टीना गदो
दृष्टिवाद इति नामाप्यस्य शास्त्रस्य सुदरमिति प्रभाते तद्गणनार्थं तत्र चलित, मार्गे प्रथमत एव दशपुरनगरप्रत्या-
सन्नग्रामवासी पितृमित्र सार्धनवेक्षुयष्टिहस्तो ब्राह्मणो मिलित, कथित च तेनाह तव मिलनार्थमागतोसि, तत
स्वागत परस्पर पृष्ठ, पश्चादाग्यरश्मितेनोक्तमह स्वचित्कार्याय गच्छन्नस्मि, इदं साधनवेक्षुयष्टिप्राभृत मातुर्हस्तेऽप्यणीय,
कथनीय चाह पूर्वमार्ग्यरक्षिताय मिलित

त्यारे पुत्र मोल्यो—‘हे माता काले हुं दृष्टिमाद भणवा माटे त्यां जइश. राचीभा मृता मृतां एम विचार करवा लाग्यो के—‘दृष्टिनां वादो दृष्टिवादः’ अथवा दीठेलु कहेचुं आ दृष्टिमाद नाम केतुं गुंदर छे. सवारमां उठीने ते भणवा माटे चाल्यो, मार्गमां पहेलांज दशपुर नगरनी समीपना गामडानो रदेवासी तेना पितानो मिन एक ब्राह्मण शेरडीना साडानव सांग हाथमां लइने तेने सामो मल्यो अने मोल्यो के तमनेज मळवा आउं छुं. एक बीजा परस्पर रसागत करी कुशळता पूछी त्यारे आर्यरक्षिते कहुं—हुं तो कंडे कार्य अर्थे जाउंछुं; आ साडानव शेरडीना साडांनु उपायन (भेट)मारां मानाना हाथमां आपजो, अने कहेतुं के हुं आर्यरक्षितने मल्यो.

अथ तेन तथैव कृतं. ततो माता तुष्टा सती चिन्तयति मम पुत्रेण सुंदरं मंगलं दृष्टं, माधेनवपूर्वोपगच्छेन्नति पुत्रः, आर्यरक्षितोऽपि शुभं आकृतं चिन्तयन् मन ईक्षुचाटके. तत्रैकस्मिन् पार्श्वे स्थित्वा ददुरश्चाद्रवन्दनविधिं दृष्टोपाश्रयमध्ये प्रविष्टः, वंदिता स्तोसल्लिपुत्राचार्याः, तैः दृष्टं स्वरूपं प्रयोजनं च सर्वमभ्युत्तवा मम दृष्टिवादम-
ध्यापयंत्विति वदंतं तं सूरयः प्रोचुर्यगसदंतिके प्रव्रज्या गृह्णासि तदा तमध्यापयामः, तेनोक्तमेवमप्यस्तु.

ए ब्राह्मणे ते ममाणे कथुं, ते सांभळी माता—‘मारा पुत्रे सुंदर मंगल दीठुं’ एम जाणी राजी थइ, अने मारो पुत्र साडाना पूर्व भणशे एम धारी मनमां संतोप पामी. आर्यरक्षित एण पोताने शुभ आकृत मल्युं एम विचारवो ईक्षुचाटके=(शेरडीने वाडे) पदोच्यो, त्यां एक पडले उभो रहींने ददुर आद्रवन्दन विधि जोइने उपाश्रय मध्ये प्रवेश करो अने तोसल्लिपुत्र आचार्यने वंदन कथुं त्यारे आचार्ये ‘तुं कोण छुं?’ अने ‘केम आल्यो छुं?’ पूछयुं तेनो उत्तर वधी हकीकत कहीने ‘आप मने दृष्टिवाद भणवो’

एम ज्यारे गोत्यो त्यारे मुरिए कहुं के-‘ जो तमे अमारी पासे मत्रज्या=दीक्षा=गृहण करो तो अमे दृष्टिवाद भणानीए ‘ त्यारे तेणे ‘ मळे एम हा ’

तत स प्रव्रजित. कथयति भगवन्नत्र सकललोकयास्त्रिसस्य मम विषयाग्रहण स्वप्नमेव भावि, तेने ववाप्य न्यत्र गम्यते, गुरुभिस्तथा कृत भाषितोऽसौ सोपागायेकादशागानि अथ पूर्वपठनार्थं तोसलिपुत्राचार्यपरसाबा र्यरक्षित श्रीवज्रस्वाम्यतिके प्रेषित, यथि गच्छन्नवत्या श्रीभद्रगुप्तसूरीणा नियार्पना कृतवान् तैश्चात्यसमये प्रोक्त पठता त्वया वज्रस्वामिमडल्या न स्येय, यतस्तनमडली स्थितो तेनैव सह त्रियते

आम उत्तर आप्यु एट्छे तेने मत्रज्या गृहण करामी त्यारे तेणे मुरिने कहु के-‘ हे भगवन् ! अहीं कथा लोक सपरकं जन्य विज्ञेपने लीवें मने स्वल्प पण विद्या ग्रहण धडु दुष्कर छे तेथी कयांक अन्य स्थळे जइए तो ठीक गुरए तेम कर्पु अने तेने उपाग सहित एकादश अग भणाया हवे आगळ भणवा माटे तोसलिपुत्राचार्य ए भार्यरक्षितने श्रीवज्रस्वामीनी पासे मोकल्यो मागे चालतां तेणे भवतिमां श्रीभद्रगुप्तमुरिनी नियार्पना=अत्यक्रिया=चरी त्यारे ते भद्रगुप्ते तेने अत समये कहु के-‘ वज्रस्वामि पासे भणतां तारे तेनी मडलीमां रवेदु नहि कारण के तेनी मडलीमां रहेनारो तेनीज साये मरे छे ’

एव तच्छिक्षां श्रुत्वा ततो गत श्री वज्रस्वामिपार्श्वे, तैश्च रात्रौ क्षीरभृत पात्रमागतुकेन शिष्येण किंचिदून

पीतमितिस्वप्नो दृष्टः. ततस्तेन पृथग्मंडलीं कृत्वाऽधीतानि श्रीवज्रस्वामिपार्श्वे नव पूर्वाणि. वज्रस्वामितु पृथग्मंडलीकारणं ज्ञात्वा न किञ्चित्तस्योक्तवान्. दशमपूर्वाधिकाराः केनन यावत्तेन पठितास्तावदशपुराचिरकालविरहादि-तमातृपितृप्रमुखकुटुंबपेरितः फल्गुरक्षितो भ्राता तस्याकारणाय समायातः, आर्यरक्षितेन तत्रैव प्रतिबोध्य प्रव्राजितः.

आची तेनी शिखामण सांभळी ते वज्रस्वामी पासे गयो. तेज रात्रीमा वज्रस्वामीए कंडक ऊगुं धुधयी भरेलुं पात्र कोइ आंगतुक शिष्ये पीधुं एवुं स्वप्न दीहुं-तेथी तेणे नोखी मंडली करीने वज्रस्वामी पासे नव पूर्वतुं अध्ययन कयुं. वज्रस्वामीए तो जुदी मंडलीनुं कारण जाणीने तेने कंड कहुं नहिं ज्यारे आर्यरक्षित दशम पूर्वना केटलाक अधिकार भणतो हतो तेवामां घणा समयना वियागथी पीडाता तेना मा वाप वगेरे कुटुम्बीजनोए मोकलेलो तेनो नानो भाइ फल्गुरक्षित तेने बोलाववाने आच्यो. आर्यरक्षिते पोताना नानाभांइ फल्गुरक्षितने केटलोक बोध दइ प्रव्रजीत=दीक्षित कर्यो.

एकदा आर्यरक्षितः श्रीवज्रस्वामिनं पृच्छति भगवन्तःऽपरं पूर्वपाठः किमनवशिष्टोऽस्ति ? वज्रस्वाम्याह वत्स ! त्वया विंदुमात्रं पठितं, समुद्रोपमं दशमं पूर्वमस्ति, ततोऽसौ धक्कपरिणामः प्राह नाहमतःपरं पूर्वपाठं कर्तुं शक्नोमि, गुरवस्तु दशमपूर्वाधिस्य स्वस्मिन्नेव व्युच्छेदं ज्ञात्वा मौनेन स्थिताः. असौ गुरुननुज्ञाप्य स्वसंसारिकचंदापनार्थं दशपुरनगरे प्राप्तः.

एक समये आ वज्रस्वामीने आर्यरक्षिते पूछयुं के-‘भगवन् ! हवे आथी आगळ पूर्वपाठ केटलोक भणयो वाकी अवशेष रह्यो?

वज्रस्वायी गोल्या के- 'हे वत्स ! इन्ही तो तु एक विदुमात्र भण्यो छु, इन्ही समुद्र तुल्य दशमपूर्व तो गानी छे ' आ साभळी याकी गयेला जेवो यइने ते वोल्हो के-आयी आगल हवे हु पूर्वपाठ करवाने शक्तिमान् नथी, आ वचन साभळी गुरु तो दशम पूर्वार्द्धनो पोतामाज व्युच्छेद जाणी मौन धारण ररी स्थित थया आ आर्यरक्षित गुरुनी अनुज्ञा छइ पोताना सासारिक सम्यन्ध्याने वन्दन करावा दशपुर नगर भणी चाल्या

गच्छतस्तस्य गुरुणा सूरिपद दत्ता अर्थायरक्षितमूरिस्तत्र स्वमातृभगिनीप्रमुख्यसर्वमामारिकरगो दीक्षा ग्रहित , विता तु प्रतिबोधितोऽपि साधुर्लिंग न गृह्णाति, स्वज्ञातीयजनाना लज्जा न वहति आचार्या दीक्षायग्रहणाय तस्य बहु कथयति

जता जता गुरु ए तेने मूरिपद आप्यु, आर्यरक्षितमूरिण दशपुर नगर जइ पोताना माता रेन वगेरे सम्यन्धि वर्गने दीक्षा लेव- गनी, पण पिताने यणो बोध क्यो छता तेणे साधुचिन्ह धारण नज रथु पोताना क्षातिजनोमा यणु शरमावा लाग्या तेम आचार्ये पण दीक्षा त्रेम तेने यणु कथु

तत स कथयति पृथुलवज्रयुगल १ यज्ञोपवित २ कमण्डलु ३ छत्रिका ४ उपानद्धि सम चेदीक्षा ददासि तदा लमि ततो लाभ दद्वार तादृशमेव त गुरु प्रव्रजितवान्, ग्रहितश्चरणकरणस्वाध्याय अन्यदा चैलवदनार्थं गता आचार्य , तत्र साधुशिक्षिता गृहस्थविभक्ता वदति एन छत्रिणं मुस्त्या सर्वान् साधून् यदापन्

त्यारे छेवत् एम बोल्या के- 'वे गहोटां वल्ल, यन्नोपवित्त, रुपंडल, ठवी तथा पगरसां, भाइलं नानां सावे रत्तीने दीता दीओ तो लउं' त्यारे गुरुए एम कस्मायां पण लाभ जोइ तेने ए उ वस्तु माये प्रवज्या आमी आचरण तथा स्वाध्याय ग्रन्थ करारब्ध्या; एरु समये आचार्य चैत्यवंदनार्थ चाल्या त्यां साधुओए गीखची मुहेत्था शुद्धस्य बाललो बोल्या के- 'आ एरु छवत्तालाने छोडो वाकीना साधुओनुं वंदन करीए छइए.'

ततः स वृद्धो वक्ति मम पुत्रा नाच्चादय एते वंदिताः, अहं कस्मान् वंदितः ? किं ज्या दीक्षु न गृहीता ? ते आहुः किं दीक्षितस्य छत्रकमंडलवादीनि स्युः ? ततो गुरुच्चागतेषु स वृद्धो वक्ति पुत्र ? मम डिम्बका अपि हसन्ति. तनां न कार्यं छत्रेण. एवं प्रयोगेण क्रमता धौनिकवत्तं मुक्त्वा सर्वं लाजितः, बहुशस्तया प्रयोगकरणेऽपि धौनिकं न मुंचति.

त्यारे पेला इद्धे कलुं के-मारा पुत्र तथा पौत्र आदिकुं वंदन कर्मु अने माहं वंदन कैम न कर्मु ? थुं मे दीक्षा गृह्ण नथी करी ? आ सांभळीने ते बालको बोल्या के- 'थुं बळी दीक्षितने छत्र कमण्डलु बगेरे रोगतां हजे ? ज्यारे गुरुओ आन्ध्या त्वारे ने इद्ध बोल्थो के-हे पुत्र ! मने आ बालको इसे छे माटे मारे आ छत्रनुं काम नथी एम कही छत्रनो त्याग कर्यो अने एम कस्तां आगल जतां तेने एरु धोती तिवाय तपाम वस्तुनो त्याग कर्यो; तथापि अनेक प्रयोग कर्या छतां धोतीनो त्याग करतो न हतो.

अन्यदैकः साधुर्गृहीतानशनः स्वर्गं गतः तत आचार्यैर्वृद्धस्य धौतिकत्वाजनाय साधून् प्रत्येवमुक्तं य एवं वृद्ध-

साधु युत्सृष्ट रूधेन वरुनि तस्य महत्पुण्य ततः स स्थविरो वक्ति पुत्राग्र किं वदु निर्जरा ? आचार्या आहर्निह ततः स वक्तव्यं वदामि, आचार्या वदन्त्येवमसर्गं जायते, चेष्टकलाणि लभ्यते, यदि क्षम्यतेऽधिसोढु तदा पर, यदि क्षीभो भविष्यति तदाशुभमस्माकं भविष्यति

एक समये एक साधु अनशनत्रत लइ स्वर्गे गयो त्वारे आ वृद्धने धोती मूमावचानो आपार्योण एक गग गोठन्यो तेओए कहु के आ साधुने काये उपाडयानु महीड पुण्य छे, त्वारे ते वृद्धे पूछयु के पुत्रो ! आ वत्तामा शु रहु निर्जरा याय ? आचार्योए कहु के— ' निश्चये याय ' त्वारे वृद्धे कहु ' हु उपाडु ' आचार्योए रहु के एमा अनेक उपद्रवो थरो, केटलाक चेतन गगरो जो वधु सहन करी शमे तो उपाडु डीरु छे जो क्षोभ पामशा तो आपणा गगानु अशुभ थरो '

एव स्थिरीकृत्य स तत्र नियुजित, साधुसाम्प्रगीममुदाय वृष्टो हित, गवत्तन साधुशब्द रूधे समारोप्य बोधुमारब्ध तावत्तस्य धौतिक गुरुशिक्षितडिभकैराकर्षित. स लज्जया गवत्तनतमाधुशब्द रूधेयमुञ्चति तावदयैरुक्त मा मुञ्च ? मा मुञ्च ? एकेन चोलपटको दवरकेण कृत्या वदौ वद, स तु लज्जया तत्साधुशब्द द्वारभूमिगामदुदृष्ट तत्र युत्सृज्य पश्चादागतो यत्किं हे पुत्राग्र महानुपसर्गो जात, आह्वराचार्या आनीयता धानिक परिधाप्यता ? ततः स धनस्यथाल धौतिकेन, यद् दृष्टव्य दृष्टमेव, अथ चोलपट ग्यास्तु, पूर्य तेनाचेलरीपहा न सोढ, पश्चात्सोढ ॥३॥

आम गहु दन्ता करावीने ए शव उपाडयाना काममा तेने मोडयो तेणे शय उपाडयु, साधु साध्वीतो समुदाय पाछळ गाल्यो

આમ જ્યાં સાધુનું શવ કાંધે ઉઠાવીને ચાલવા માંડે છે કે—ગુરુ શીખવી રાખેલા વાલકોએ તેની ધોતી खेंચી લીધી. શરમાઈને જ્યાં તે સાધુનું શવ કાંધેથી હેઠું મુકવા જાય છે ત્યાં બીજા વાલકો ‘મુકશોમાં, મુકશોમાં’ એમ બોલી ઉઠ્યા. તેટલીવારમાં એક વાલકે વસ્ત્રખંડ લાવી તેની કેડે લપેટવા માંડ્યો ત્યારે તે દુદ્ધ પેલા શવને દ્વારદેશ સુધી ઉપાડી ત્યાં મૂકીને પાછો આવી કહેવા લાગ્યો કે ‘હે પુત્રો આ તો મહાન્ ઉપદ્રવ થયા. આચાર્યોણ—ધોતીયું લાવીને આને પહેરાવો’ આમ કહ્યું ત્યારે તે દુદ્ધ બોલ્યો કે—‘હવે વસ્ત્રનું શું કામ છે? જે દેસાવાનું હતું તે તો દેસાઈ રહ્યું’ હવે તો એ વસ્ત્ર खंड ખલે રહ્યો.’ આવીરીતે તેણે અચેલપરીપહ પ્રથમ સહન ન કર્યો પણ પાછલથી સહન કર્યો. ૬

અથાચેલકસ્ય શીતાદિભિરતિઃ સ્વાત્, અતસ્તત્પરીપહમાહ—

—હવે અચેલક=નિર્વૈત્ત=ને શીત આદિકથી ઉદ્દેગ થાય માટે તે=અરતિના પરીપહનું નિરૂપણ કરે છે.—

ગામાણુગામં રીઝંતં । અર્ણગારં અર્કિચ્ચં ॥ અર્ઘૈ અણુર્પ્વવિસે । તં તિતિંચ્ચે પરિસંહં ॥ ૧૪ ॥

અર્ઘં પિટ્ટંઓ કિંચ્ચા । વિરંણ આચરંચ્ચિલ્લ ॥ ધર્મમારામે નિરાંરંભે । ઉર્વસંતે મુળી ચંરે ॥ ૧૫ ॥

મૂળગાર્થ—(ગામાણુગામં) એક ગામથી બીજે ગામ (રીઝંતં) વિચરતા અને (અર્કિચ્ચં) પરિગ્રહ રહિત (અણગારં) મુનિને (અર્ઘૈ) સંયમ સંવંધી અપ્રીતિ (અણુર્પ્વવિસે) પ્રાપ્ત થાય, તો (તં) તે (પરીસંહ) પરીસહને સહન કરવો ॥ ૧૪ ॥

(વિરંણ) ઉપરામ પામેલો (આચરંચ્ચિલ્લ) દુર્ગતિના કારણરૂપ (નિરાંરંભે) અસત્ ક્રીયાથી નિવૃત્ત થયેલા તથા (ઉર્વસંતે) ક્રોધાદિક જેના શાન્ત થઈ ગયા છે એવા (મુળી) મુનિએ (અર્ઘ) અરતિને (પિટ્ટંઓ) પાછલ (કિચ્ચા) કરીને (ધર્મમારામે) ધર્મરૂપ આરામને વિષે (ચંરે) વિચરતું ॥ ૧૫ ॥

व्या०—अरति समयेऽर्थं यदाऽनगारमनुप्रविशेदरतिपरीपदे मुनिं स्थित्वा साधुस्त परीपद इति ति श्वेत सहेतु किं कुर्वतमनगार ? ग्रामानुग्राम रीयत, ग्राम ग्राममन्वित्यनुग्राम, एक ग्राम व्रजतो मुनेतराले आगत ग्राम मनुग्राम तत्र विचरत, कीदृश ? अकिंचन न विद्यते किंचन यस्य सोऽकिंचनस्त, परिग्रहरति

अर्थ—अरति पटले समयमा अर्थ्य=अर्थात् समयने धरावर पाळवाना मनोदृढतारूप धैर्यनो अपार—आ पण ज्यारे अनगार= निवास स्थान रहित, एक गावची रीजे गाव विचरता, रक्की अकिंचन=सर्वपरिग्रहवर्जित, साधुने अरति परीपद प्रवेश करे—अर्थात् एवा मुनिने नडे त्यारे ते पण तेणे सहन करवो जोइए पटले के एवे प्रसंगे धैर्य धारी ह्म मन रहेबु जोइए १४

पुनरुक्तमर्थं दृढयति—मुनिररतिपरीपदे उत्पन्ने सत्यरतिं पृष्टत कृत्वा धर्माराम सतः सयममार्गे चरे द्विचरेत् धर्मे आरमते रतिं करोतीति धर्माराम, पुन कीदृश साधु ? निरत आश्रयाद्वहित, पुनः कीदृश ? निरारम आरमरहित, पुन कीदृश ? उपशान्तो नि कृपाय ॥ १५ ॥

पूर्वोक्त अर्थने दृढ करे छे—मुनि अरति उपस्थित थाय त्यारे ते अरतिने पृष्टत पृष्ठे करीने अर्थात् ते तरफ दृष्टि न करता= पटले अरति दूर करीने धर्ममा प्रतिमान्=धर्माराम यतीने तथा निरारम=रूपण तजवीज न आरभता विरत—आश्रय रहित रही उपशान्त—निकृपाय रहे ॥ १५ ॥

—अत्र पुरोहितपुत्रराजपुत्रयोः कथा यथा—

अचलपुरे जितशत्रुनृपपुत्रोऽपराजितनामा रोहाचार्यपार्श्वे दीक्षितः, अन्यदा विहरंस्तगरां नगरीं गतः, ताव-
तोऽज्ञयिन्या आर्यरोहाचार्यास्तत्रागताः, पृष्ठं साधुना तेनोऽज्ञयिन्याः स्वरूपं, तैरुक्तं सर्वं तत्र वरं, परं नृपपुत्रामाल्य-
पुत्रौ साधुमुद्वेजयतः. ततो गुरुनामृच्छय स्वभ्रातृव्यवोधार्थं शीघ्रमुऽज्ञयिन्यां गतः.

—आ विषयमां पुरोहितपुत्र तथा राजपुत्रनी कथानुं दृष्टात कहे छे.—

अचलपुरमां जितशत्रु राजानो पुत्र अपरिजित नामनो रोहाचार्य पासे आत्री दीक्षिन थयो. एक समये विहार करतो करतो तगरा
नगरीमां आत्री चढ्यो, पटलाभां उऽज्ञयिनीथी आर्य रोहाचार्य त्या आत्री पदोच्या तेमने साधुए उऽज्ञयिनीनुं स्वरूप पूछुं त्यारे
तेओए कहुं के—वीजुं तो वधुं सारं छे पण राजानो पुत्र तथा अमात्यनो पुत्र ए वे मळीने साधुने उद्वेग आपे छे. आ सांभळी गुरुनी
अनुज्ञा लइ पोताना भ्रातृव्य (भाइ भत्रीजा)ने वोत्र देवा माडे तरतज उऽज्ञयिनी भणी चाली नीकळया.

तत्र भिक्षावेलायां लोकैर्वार्यमागोऽपि यादृश्वरेण धर्मलाभ इति पठन् राजकुले प्रविष्टः, राजपुत्रामाल्यपुत्राभ्यां
सोपहासमाकारितोऽत्रागच्छत ? वंचते, ततः स तत्र गतः, ताभ्यामुक्तं वेत्ति नर्तितुं ? तेनोक्तं चाढं, परं युवां
वाद्यतां ? तौ तादृशं वादयितुं न जानीतः, ततस्तेन तथा तौ कुट्टितौ पुनश्चकृतस्तथादादिसंधिवंधिनौ यथात्यंन-
मारादिं कुन्तः, तौ तादृशावेव मुक्त्वा साधुरूपश्रये समायातः.

त्यां गइने मिसागणे जो सोए रायी तो पण लो सोए दुस्खरडे 'धर्मराध' आहु उगारण करता करता राजकुलमा पेठा त्या उभेला राजपुत्र तथा अमाल्यपुत्र वक्षेए उपवासयुक्त वचनवी गोलाव्या- 'अर्हो आधो, वचन करीए जीए' आ उपरवी ते साधु त्यां गया पासे आवेक्या साधुने ते राजपुत्रे तथा अमाल्यपुत्रे पूछ्यु के- 'नाची जाणो छो ? नृत्य करता आचडे ने' साधुए कहु 'नृत्य करता तो आवडे जे पण तमे वाद्य बगाडयो ? आ मने तेतु वाद्यवादन कइ जाणता न होता एटले साधुए ते मनेने एका रुदव्या के हाथ पगना साधाओ खेडवी नाग्या जेमी तेओ राहु पाडवा माड्या, ए मनेने एरीज हाजनामां पडता मुनीने साधु उगाथरे आया

ततो राजा सर्वमलेन तत्रायातस्तमुपलक्ष्य प्रसादनाय तय पादयो पतित', उगच च स्ममिन् ! सापराधा-पीमो सज्जीकया, अत परमपराध न करिष्यत, साधुनोक्तं यद्विमौ प्राजतस्तदा मुञ्चामि, राजोक्तमेवमण्यस्तु

त्यांनो राजा सगळी सेना साये लइने उगाथयमा ज्या साधु वेठेला छे त्या आया साधुआने जोइने कोरन करता ते साधुने प्रसन्न सरवा तेना गरणमा पडीने गाल्या के- 'हे स्ममिन् ! आ मने अपरागी छे तो पण आपे तेमने सत्ता करा, हवे पछी ते आपनो अपराध करशे नहि' साधुए कहु के- 'जा ए मने प्रवज्या(दीक्षा)लीये तोन हू मुक्त करु' राजाए कहु के- भले एम पण करो

ततस्तौ प्रथम लोच कृत्वा प्रवाजितौ, तत्र राजपुत्रो नि शक्तिनो धर्म करोति इतरस्तानर्पं वहति अह धलेन पराजिन इत्युद्वेग चेतसि वहति, पर पालयन्तो दाववि चारित्र शुद्ध मृत्वा तौ दिव गतौ

तदनंतर ते मनेने प्रथम ओच करीने प्रवज्या दीधी हवे आ पैगाना राजपुत्र तो नि. करु धमासण करा लाग्यो पण रीजो

अमात्यपुत्र तो उलटो तेनी अदेखाइ करवा लाग्यो, 'आणे वलथी मने हराव्यो' एम मनमां राखीने उद्वेग करतो हतो पण वन्ने शुद्ध चारित्र पालता हता तेथी मरीने स्वर्गे गया.

असिद्धवसरे कौशांब्यां तापसश्रेष्ठी मृत्वा स्वयुहे शुक्रो जातस्तत्र जातिस्मरणं प्राप्तवान्, सर्वं स्वसुतादि कुटुंबं प्रत्यभिजानाति, परं वक्तुं न किंचिच्छक्नोति. अन्यदा सुतैरेप शुक्रो मारितः स्वगहे एव सर्पो जातः, तत्रापि जातिस्मरण-वांस्तैरेव मारितः पुत्रपुत्रो जातः तत्रापि जातिस्मरणमाप, स एवं चिंतयति कथमेतां पूर्वभववधूं मातरमहमुल्लपामि ?

आ अवसरे कौशांबी नगरीमां एक तपास शेठीयो मरीने पोतानेज घरे सुकर थयो पण पूर्वभवना तपःसामर्थ्यने लइ जाति-स्मरण=पूर्वभवना स्मरणवाळो=थयो तेथी पूर्वभवना पोताना पुत्र आदिक सर्व कुटुंबने ओळखे पण कंइ बोली न शके. एक समये पुत्रोए आ सुकरने मारी नाख्यो त्यारे ते सर्व थइ जन्म्यो. सर्व जन्ममां पण जातिस्मरणवाळो हतो. घरमां सर्व जाणी पुत्रोए मारी नाख्यो त्यारे पोताना पुत्रनो पुत्र थइ अवतर्यो. ते समये पण पूर्वभवतुं स्मरण रहेबाथी मनमां चिंतन करे जे आ मारा पूर्वभवनी वहुने हुं मा कहीने केम बोलावुं.

कथं चेमां पूर्वभवपुत्रं पितरमहमुल्लपामीति विचार्य मौनमाश्रितः, सूक्ष्मतत्त्वाजातः, अन्यदा केनचिच्चतुर्ज्ञा-
निना तद्वोधं ज्ञात्वा स्वशिष्ययोर्मुखे गाथा प्रेषिता, यथा-तावत्स किमिणा मूअ-व्वएण पडिवज्ज जाणिअं धम्मं ॥
मरिउण सूअरोरग । जाओ पुत्तस्स पुत्तत्ति ॥ १ ॥

તરી આ મારા પૂર્વભરના પુત્રને ત્રણ સ્ત્રી કેમ યોગ્યા ? આમ વિચારીને મૌનનો આશ્રય લીધો અર્થાત્ મુગાત્ ઘાણ કરી રહ્યા-એક સમયે કાંઈ ચતુર્તાની આવી નીકળ્યો તેણે આ મુંગાનો વોધ જાણી પોતાના એક શિષ્યને મુલે માથા પાઠવી-યથા- (ગવસ૦) હે તાપસ ! મરીને મૃત્તર થયા હસન-સર્પ થયો અને પુત્રનો પુત્ર થયો હવે મુગો થા રહે છે જાણેજ ધર્મને પ્રતિપત્ત યા

ગતા માથા શ્રુત્યા પ્રતિયુદ્ધો ગુલ્બ્યા સુશ્રાવકોઽમૃત ન્તસ્મિન્નમરે સોઽમાલપુત્રજીવદેવો મહાવિદેહે તીર્થકર- સમીપે પુન્નતિ કિમિદ મુલમયોધિર્દુલ્ભયોધિર્ઃ ? इति प्रश्ने प्रोक्त तीर्थं प्रोक्त त्व दुर्लभयोधि कौशाया मृकमात्रा भावीति लव्योन्मत्त न सुरो गतो मृतो मृकपार्थ्व, तस्य वन्दु द्रव्य दत्ता प्रोक्तवान् यदाह त्वमातुर्दरे उत्पत्स्ये तदा तस्या आम्नदोहदो भविष्यति, स दोहद साप्रत मर्द्दशितसदाफलाम्रफलैस्त्वया तदानो नस्या पूर्णोकार्य, पुनस्तस्या तथा विधेय यथा तदानो मम धर्मप्राप्ति स्यात्

આ માથા સાધકીને પ્રતિયુદ્ધ થયો અને ગુરના સારો શ્રાવ રયો પરામા પેલો અમાલ્ય પુત્રનો જીવ દેવ થઈ મહાવિદેહમા તીર્થકર સમીપે રહી પૂઠે છે 'શુ મુલમયોધિ યગાનો કે દુર્લભયોધિ ? ત્યારે તીર્થકરની તેને ઉત્તર મલ્લ્યુ કે તુ દુર્લભયોધિ છો અને કૌશાવીનગરીમાં મુગાનો ભાદ થઈને અવતરીશ આમ ઉત્તર મલ્લતા તે કૌશાવીનગરીમા મુગા પામે ગયો અને તેને યજ્ઞ દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ થયુ કે-જ્યારે હુ તારી માતાના હરદમાં દત્ત થઈશ ત્યારે તેણીને આમ્રફલ સ્વાવાનો દોહદ=દેહ=યજ્ઞે તે સમયે તારે મેં દેસાહેના ગરેમાસ જેમા ફલ આવે છે એા આમાના હાડમાની આમ્રફલ લાવીને તેણીને મનોરથ પૂર્ણ કરવો અને પછી તારે પત્ની રીતે કર્તુ કે જેવી મને ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય

एवमुक्त्वा गतो देवः, अन्यथा देवलोकान्छुत्वा न देवस्तथा गर्भे समुत्पन्नः, मृकेन पूर्वोक्तरीत्या पूरितः, पुत्रो जातः, मृकस्तु तं बालं लघुमपि करे कृत्वा देवान् साधुं च वंदापयति, परं स दुर्लभचोदित्वेन तान् दृष्ट्वा रटति. एवमापालकालादपि भृशं प्रतिबोधितोऽपि स न दुध्यति. ततो मृकः प्रव्रजितः, गतः स्वर्गः.

आटलुं कहीने ते देव त्याथी चाल्यो गयो. थोडा समय बाद देवलोकथी भ्रष्ट थइ ते देव मृंगलीमाना गर्भवासमां प्रविष्ट थयो त्वारे तेणीने आम्रफल खावानो मनोरथ थयो. पेन्ना मृंगाए पूर्वोक्त प्रकारे तेणीना मनोरथ पूर्ण कयो. तदनंतर तेणीने पुत्र अवतर्यो. मृंगो ए नाना बालकने पण हाथे झालीने देव तथा साधुओंनु वंदन कराये छे तथापि ते दुर्लभचोधि होवाथी ते साधु तथा देवानं जोइ रडवा मोडे छे आम बालपणथीज प्रतियोग करवा छतां पण तेने चोथनी लडि यती नयी. तेन्नामां मृंगो प्रव्रज्या लइने स्वर्ग गयो.

अथ देवीभूतेन मृकजीवेन स दुर्लभचोधिर्वातः प्रतियोगकृतं जलोदरव्यथावान् कृतः, वैग्रहपं कृत्यः देवेनोक्त-
महं सर्वरोगोपशानं करोमि, जलोदरीवृत्ति मम जलोदरोशांतिं कुरु ? देवेनोक्तं तयामाध्योऽयं रोगः, तथाप्यहं प्रनि-
कारं करोमि यदि मम पृष्ठाचौपथकोत्थलकं समुत्पाद्य मयैव सहागमिष्यमि. तनोक्तमेवं भवतु.

हवे देवस्वरूप थयेन्ना मृंगाना जीवे ते दुर्लभचोधि वालकने प्रतियोग आपवा माटे तेने जलोदर व्याधिथी ग्रस्त कयो; पोने

चरूप धारण करी देवरूप धयेला मू गाना मीचे कटु-के ' हु सर्व रोग मटाडु छु ' जलोदरी बोल्यो- ' त्वारे आ मारा जलोदर व्याधिनी शांति करो. ' वैजें कहु के- ' आ तारी रोग असाध्य छे. ' तो पण हु प्रतिहार करु, जो तु मारी पाछळ औषधकोथळो उपाडीने मारी सायेन आयेतो ता ते रोगीए कहुल कर्युं के- ' भले हु औषधकोथळो उपाडीने तमारी पाछळ आवीश ' .

ततो वैजेंन स जलोदरी सज्जीकृत. समाधिभागजात. तस्योत्पाटनायौषधकोथलकस्तेन दत्त, स तत्पुष्टो अमस्त कोथलकहुत्पाद्यति, देवमायया स सेत्थलकोऽतीवभारवान् जात, तमतिभार वहन् स खियति, पर तमुत्पुष्ट्य पश्चाद्गतु न शक्नोति माभूदश्चाद्गतस्य मे पुनर्जलोदरयथेति विमर्शं कुर्वन् वैजस्यैव पुष्टो कोथलक यन् अमति

त्वारे ए वैजें ए जळादरीने साजो र्यो, व्याधि मदीने सारो थयो वैजें तेने उपाडवाने औषधकोथळो दीयो, ते पण औषध-कोथळो उपाडीने ते वैद्यनी पाठळ फरतो हतो त्यां देवमायाने लीजे ते कोथलापा भार अत्यंत वयतो गयो, ए भार उठारा ते थाकी जाय पण तेने छोडीने पाडो नइ शके नहि तेणे विचार्युं के-जो हु पाछो जाव ने मने वळी जलोदर यइ आवे तो ! आस धारी वैजनी पाठळ कोथळो उपाडी कर्यां वरतो

पुरुदैरुदेशे स्थाप्याय कुर्वत साधवो ह्यस्तत्र तौ गतौ वैजेंनोक्त एव दीव्या गृहीत्यसि यथा त्वा मुञ्चामि, स भारभग्नो यत्किं गृहीत्याभ्येव, ततो वैजेंनाप्यस्य दीक्षा दापिता, देवै च संस्थान गते तेन दीक्षा परित्यक्ता,

देवेन पुनरपि नथैव जलोदर कृत्वा वैयस्यधरेण पुनरसौ दीक्षां प्रातिः, पुनर्गते च देवे तेन दिक्षा लक्ता, तृतीयवारं दीक्षां दापयित्वा वैयस्यो देवः सार्धं निद्रानि स्थिराकरणाग.

एक समये एक प्रदेशां साधुओंने भणवा जोइ वैय पेळाने सगुं ते दीक्षा ग्रहण करीश ? तो तने मुक्त कर. नेणे भार उपा-
डीने कंटाळेक तेथी सगुं के- ' ना दीक्षा ग्रहण करीश त्वारे नैछ नेने साधु पासं दीक्षा देवराती पण ए केव सभ्याने गवा एटले
आणे दीक्षा छोडी दीधी. देवे पाछ नेने गळोदर करी मसुं. करी पण ए देवे वैयस्य चड दीक्षा कराराती. कळी पण देव गया
के आणे दीक्षा त्यज्जी दीधी एटले जीजीमार देवे वैयस्ये भावी दीक्षा लेगवाती हड रागता पोते केव माये रदेता लाग्या.

एकदा तृणमारं गृहीत्वा स देवः प्रवृत्त्यन्यग्रामे प्रविशति. ततस्तेन साधुनोक्तं उपलति ग्रामे कथं प्रविशति ?
देवेनोक्तं त्वमपि क्रोधनमानमायालोभैः प्रवृत्त्यनिते गृहवासे चारंवारं सार्धमाणोऽपि पुनः कथं प्रविशसि? वैयस्येन
देवेनैवमुक्तोऽपि स ननु श्रूयते.

एक समये ते देव तदनो भागे चड यज्जा गामणां पेथा त्वारे ए साधु एव के- ' चळता गामणां केव पेसो लो ? ' देवे
कसुं-तुं पण-क्रोध मान माया लोग योगेशी चळता नसतागणां सारंगार वायां छनां केव पेसो जाय छे ? ' वैयस्यो देवे आग
कसुं तयापि ते समज्यो नहि.

अन्यदा तावदया गतौ, देव कटकाकुले मार्गे चरति, स माह कस्माद् मार्गेण यासि ? देवेनोक्त त्वमपि विशुद्ध सयममार्गं परित्यज्याधिव्याधिरूपे कटकाकीर्णे ससारमार्गे कस्माद्यासि ? एव देवेनोक्तेऽपि स न बुध्यते पुनरेक स्मिन् देवकुले तौ गतौ, तत्र यक्ष ईप्सितपूजापूज्यमानोऽपि पुन पुनरघोमुग्र पतति स कथयत्यहो यक्षस्याधमत्व ! यत्पूज्यमानोऽप्ययमघोमुख पतति, देवेनोक्त त्वमप्येतादृशोऽधम, यद्व्यमान पूज्यमानोऽपि त्व पुन पुन पतसि

बली एक दाणे पेय जणा अट्टी=जगल=मा गया त्या देवे माटावाला मार्गे चालवा माडयु ते जोइने आ साधु बोल्यो के=भ्राम अरळे मार्गे केम गाळो छो ? त्यारे देवे कळु के=तु पण विशुद्ध सयम मार्गनो परित्याग करी आधियाधिरूप अनेक कट-कवी व्याप्त एवा ससार मार्गमां केम जाय छे ? आबो उपदेश सरवा पण ज्यारे ते साधु समज्यो नहिं त्यारे बली एर बलते ए येय जणा एर देवकुळमा पेठा त्या तो एर यक्ष तेने मनमानवी पूजावी पूजता छता चारवार उरेमुखे पडनो दीडो त्यारे साधु मोल्यो के= अहो ! आ यक्षनी अयमता तो जुओ, आबी रीते पूजाय ठे तो पण उरेमाळे पडेछे ' दने रघु=तु पण एना जेवोन अधम छो जे रदन करलां पूजा पामलां पण फरी फरीने पाळो पडेछे '

तत स साधुर्वक्ति कस्य ? देवेन मूर्खरूप दर्शित, पूर्वभ्रमसयधश्च कथित, स वक्त्रत्र क प्रत्यय ? ततो नैताह्ये चैलचदापनार्थं देवेनासौ प्रापित तत्रैकस्मिन् सिद्धायतनक्रोणे दुर्लभयोधदेवेन खरोधाय मूर्खप्रदित स्वकुहलयुगल स्यापिनमभूत, तसदान्नो दर्शित, ततस्तस्य जातिसरण जात, तेनास्य चारित्रहृताभूत, अस्य पूरमरति, पयाव्रति ॥ ७ ॥

आ तत्र साधली गात्रु गेल्यो के-तगे स्तौण हो ? 'त्यारे देवे पोतानुं पयपनुं गुंगा वरीकेनुं रूप देखाइये; अने धूर्त-
भवनो गंवरा पण को. ते गात्रु चेल्यो-तगे क्लृं तेनी त्यानी बी ? 'त्यारे देव तेने नेताजस्थाने चैन्यवदनार्थं लड़ गया न्यां
एक सिद्धायतनना गूणागां दुर्धनोयि देने पोतानी जाण मांटे पेळा घूंगांनो जाणेच ये दुडळ गलेल्यां हता ते तेने नेलाज्या
ते जोताज तेने जानिस्परण धनु अने नेनी तेनुं चारिच हड थंयु. आमी सीने मयग तेने अरनि हनी अने पाळकथी रति थड. ७

अथ संगमंजनि मद्भावे सति त्र्योचोद्गा म्यात्, न च परिपटोऽपि सोऽन्यः. अनस्तदानीपदम. ८—
संयमपां ड्यारे अरनि आय त्यारे सीओपा ईडा=अग्नित्यापा=आय ते पण परिपट गहन हसो जोडण-ते परीपट रुहे हे.—

संगो एल सणुस्साणं । जाओ लोमंमि इरथीओ ॥ जंस्स एआ परिपणाया । नुकेडं तेम्स सारेंजं ॥१६॥
एयंसादाय मेहेवी । पंकंभूया उ इरथीओ ॥ नो तोहिं विहजिंजा । चरेज्जसमोवसण् । १७ ॥

(लोममि) आ मंगारागां (जाओ) जे (इरथीओ) स्त्रीओ जे (एस्स) ए मीओ (मनुग्गणं) मनुग्गोने (संगो) संगमरूप जे
(जस्स) जे साधुने (एस्सा) स्त्री (परिपणाया) परिपण करेल्ले जे (जस्स) ते साधुए (सागणं) चारिप (सुकुट) ताग कर्तुं जे=पाटु
जे. (मेळनी) पुत्तिमान् साधु (इरथीओ) लोका (पंकभूया उ) सारस्स जे (ए. ई) ए ममणे (पाय) बुद्धिरे जणोने (ताहिं)
ते मीओ नटे (नो लिहजिंजा) पोने पिळ न अतां (जसमोवसण्) आत्म भगोपक थडो (चरेज्ज) भगानुष्ठान करे.

व्या०—लोकेऽस्मिन् संगारं मनुजगणामेताः स्त्रियः संगो जानोऽस्ति नराणां स्त्रियो संगनं वर्तते, यथा

मृगाणां यधनं गगुरादि विधत्ते, समत्यस्ति यशोभयतीति जीवो यस्मात्स सगो यधनमित्यर्थः, अत्र मनुष्यभ्रष्टाणां तेषामेव मैयुनसज्ञाया-आधिरस्यात्, यथा मक्षिकाणां श्लेष्मसगो यधनं, तथा पुरुषाणां स्त्रियो यधनं मित्यर्थः, यस्य साधोरेता स्त्रियं परि समताद् ज्ञपरिज्ञाया ज्ञाता प्रत्यारयानपरिज्ञाया प्रत्याग्याता परित्यक्ता, अनर्थहेतुरूपा ज्ञाता, अत्र प्राकृतत्वानुवृत्तीयास्थाने पक्षी, येन साधुना स्त्रियं गतादृशो ज्ञातास्तस्य साधो आमण्यं मुहूर्तमाध्याचारं मफलं ॥ १६ ॥

अर्थ — श्लेष्मसगो-मनुष्याने स्त्रीओ एरसगरूपं थयेत्तु छे अर्थात् नरने स्त्रीओ यधनरूपं छे जेम मृगयांभोने जाल यधनरूपं छे अर्थात् मृगया जेम गगुर=जात्र=मा फसाय ते नेम मनुष्यो स्त्रीओमा वयं थद् जाय छे जीवने क्याय पण सग थाय ते यधनज = अर्हो मनुष्य पद राख्यु छे ते मनुष्यमां ससार धर्मनी अधिरस्ता दर्शावता मान्ते छे जेम माखीने लाठ लॉट रगे-रेनो सगथवायी तेमा चोनी रहेतां यधन थाय छे तेप पुरूपोने स्त्रीओ यधन छे जे साधुए ए स्त्रीओ परिज्ञान करी-अथात् सत्र प्रकारे प्रत्याग्यात=परित्यक्त=रुही, एट्ठे के ए स्त्रीयोने अनयरूप जाणीने परहरी ते साधुनु आमण्य=साधुपणु=दुष्टत थय्यु ए साधुनो आगर सफल थयो ॥ १६ ॥

मेरायो धर्ममर्गादागस्ताभि स्त्रीभिर्न विद्व्यात्, सयमजीवितघातेनात्मानं विनाशयेत्, किंवात्मगवेपकं मत्तरेत्, आत्मानं गवेपयतीत्यात्मगवेपकं, किं दृष्ट्वा? मत्तमादायेनद् ज्ञात्वा, एतदिति किं? स्त्रियं पकनृता,

मुक्तिमार्गं कर्दमभूताः, - मुक्तिपथप्रवृत्तानां बंधकत्वेन मालिन्यकारणं स्त्रियः संतीति ज्ञात्वा तस्मात् स्त्रीणां संगं विहाय मया संसारादात्मा निस्तारणीयः, इति बुद्धिमान्.

मेधावी=धर्ममर्यादावान् ते स्त्रीओवडे विहृत यतो नथी-अर्थात् संयम जीवितनो घात करी आत्मानो विनाश करतो नथी. किंतु आत्मगवेषक थइने, अर्थात् आत्मस्वरूपनी शोधमां तत्पर रही, स्त्रीओ पंकभूत छे एटलेके मुक्ति मार्गमां कादवरूप छे.- केमके मुक्तिमार्गे पळेळाने बंधक तथा मलिनता कारणभूत छे तेथी ए स्त्रीओनो संग त्याग करीने मारे संसारथी आत्मानो निस्तार लाववानो छे एवी बुद्धि धारण करे छे.

अत्र स्थूलिभद्र कथा यथा—पाटलिपुत्रनगरे नवमो नंदराजा, तस्य राज्यचिंताकारकः शकडालनामा मंत्री वर्तते, तेन स्ववृद्धपुत्रः स्थूलभद्रनामा लीलाविलासार्थं तन्नगराधिवासिन्याः कोशावेद्याया गृहे मुक्तस्तत्र तस्या मार्गितं सुवर्णादि यथेष्टं प्रेषयति, द्वितीयपुत्रः श्रीयकनामा राजांगपार्श्ववर्ती विहितः अस्मिन्नवसरे तन्नगरवास्तव्यो वररुचिनामा भट्टो नवीनकृतैरष्टोत्तरशतकाद्यैर्नंदभूपालं प्रत्यहं स्तौति, राजा च तस्मै द्रव्यदित्सुः शकडालमंत्रि-मुखं विलोकते, शकडालमंत्री तु मिथ्यात्ववृद्धिभीरुर्न तत्काव्यानि स्तौति.

—आ विषयमां स्थूलभद्रनी कथा दृष्टांतरूप कहे छे.—

पाटलिपुत्र नगरमां नवमो नंदराजा राज्य करतो हतो त्यारे तेनो राज्यचिंताकार शकडाल (शकटार) नामे मंत्री हतो. तेणे

पोतानो महोगे पुत्र सुत्रभद्र नामनो हतो तेने ते नगरमा रहेनारी कोशा नापनी वेश्यने त्या लीलाविलामार्थ रारयो ते जे कइ पोतानी इच्छा प्रपणे सुवर्णादि मागे ते मोकलावता रीत्रो श्रीयत्र नामनो पुत्र हतो तेने राजा पासे अगत जण ठरीके राख्यो आ अवसरमा ते नगरमा यतनार एक वररुचि नायनो भद्र रोज एकसोआठ नगं काय नदराजानी स्तुतिना रचीने राजाने समळावता त्यारे राजा तेने द्रव्य देवानी इच्छाची शरडाल मनीना सुख सामु जुए पण शरडाल मनी तो जगतमा मिव्यात्तनी वृद्धि थाय परी वीरनी ते वररुचिना काव्यना वखाण करता नहि.

मन्त्रीप्रशसा विना राजा तस्मै न किंचिदत्ते, वररुचिना तु मन्त्रीमार्गं स्ववचनामृतेन तोयिता स्वमर्तार शरडालमन्त्रीण प्रत्याह वररुचे कायानि त्वया नृपपदि व्यापयेयानि, यथास्थितस्तुप्रलयणे सम्यगत्यस्य भूयण न तु दूषणमित्यादि स्वचनितावचोयुक्त्या तत्काव्यप्रशसन प्रतिपन्न

अने मन्त्री प्रशसा न परे त्या सुग्री राजा ए कविने कइपण दइ शक्ता न होता-वररुचिए मन्त्री शरडाग्नी भायाने पोताना वचनामृतची सतुष्ट करी त्यारे वेणीए पोताना पति शरडाल मन्त्रीने कयु के-आ वररुचिना काव्योनी राजसभामा आपे प्रशसा करची केमके वस्तुनु यथार्थ प्ररूपण करतु ए सम्यग्मत्त्वनु भूषण छे कइ दूषण न कहेवाय, आवा पोतानी स्त्रीनां युक्तियुक्त वगोनोधी ते वररुचिना काव्योनी प्रशसा करवानु कटूल कयु

प्रभाते पर्यदि भूयते पुरो वररुचिप्रोक्तानि कायानि मन्त्रिणा प्रशसितानि, तत्प्रशसान्तरमेव राज्ञा

वररुचिभટ્ટાય दीनाराणामष्टोत्तरशतं दत्तं. ततः प्रतिदिनं विप्रो भूपतेः पुरोऽष्टोत्तरशतकाव्यानि नवीनानि वक्ति, स्तुतिप्रति भूपप्रदत्तं दिनाराष्टशतं गृह्णाति, ततो वृद्धिमान् वररुचिनामा भट्टः शतसहस्रवित्तव्ययेन यागहोमादि करोति.

સત્તારમાં રાજાની સભામાં ગયા. ત્યાં વરરુચિએ કાવ્ય સંખ્યાઓ તેની મંત્રીએ પ્રશંસા કરી તે મંત્રીકૃત પ્રશંસા સંખ્યા તરતજ રાજાએ કવિ વરરુચિને એકસો આઠ દીનાર આપ્યાં આમ પ્રતિદીન એકસો આઠ કાવ્ય રચીને સભામાં આવી સંખ્યાએ અને રાજા એ વરરુચિ કવિને રોજ એકસો આઠ દીનાર આપે એમ કરતાં વરરુચિ ભટ્ટ તો સમૃદ્ધિમાન થયો અને સેંકડો તથા હજારોગમે દ્રવ્ય વાવરીને યાગહોમાદિક કરવા લાગ્યા.

मन्त्री तु तथा वर्धमानं मिथ्यात्वं दृष्ट्वा तद्दाननिषेधाय राज्ञः पुर एवमुवाच हे राजवस्य ब्रह्मणस्यैतावद्धनं दत्त्वा कथं कोशक्षयो विधीयते ? अयं तु परकाव्यहरणात्कवितस्फुरोऽस्ति, राज्ञोक्तं किमसौ पुरातनकवितानि काव्यानि मत्पुरो वक्ति ? मन्त्रीणोक्तमेतदुक्तानि काव्यानि सप्तपि मत्पुत्र्यः पठन्ति, राज्ञोक्तं प्रातरेतदुक्तानि काव्यानि तव सप्तपुत्रीपार्श्वे पाठनीयानि.

મંત્રીએ તો આમ વધતું જતું મિથ્યાત્વ જોઈ તે દાનનો નિષેધ કરવા રાજા આગલ કહું-હે રાજન્ ! આ બ્રાહ્મણને આટલું વધું ધન દેને શું સ્વજાનાનો ક્ષય કરવા ધાર્યો છે ? આ બ્રાહ્મણ તો પારકા કાવ્ય હરીને કવિનો છે. રાજાએ

કયુ-થુ તે કનિ સોમના કરેલા પુરાણા કા-ય મારી પાસે ગોલે છે ? મત્રીણ કયુ-ક-જે મારી પાસે તે મારી સાત દી-મરીઓ ગોલી દેલાઢે તો આપને સ્વામી થાયને ? રાજાણ કયુ-ત્યારે સવારે એ કાલ્ય કોઢે તે તમારી સાતે પુત્રીઓ પાસે ગોલાવવા

તતો મન્ત્રિણા સર્વ શિક્ષયિત્યા સસાપિ પુઙ્ગ્ય પ્રભાતે ભૂપર્પયદિ યન્યતરિતા સ્થાપિતા, તાથ ક્રમાત્પ્રથમા પુત્ર્યેકવારથુત્તમર્વગ્રન્થધારિકા, દ્વિતીયા તુ દ્વિર્વારથુત્તસર્વગ્રન્થધારિકા, એવ સર્વો અપિ યાવત્સપ્તમી પુત્રી સસવારથુત્ત-ગ્રન્થધારિકા પ્તાદશધારણાચિતા સતિ

મત્રીણ ઘરે જઈ પોતાની સાત પુત્રીઓને શિલ્પીને સવારે રાત્રસમાપા ચક્ર નાલીને નેસાડી આમાની પહલી પુત્રી એકવાર સામઢેલ સર્વ ગ્રન્થ ધારણ કરનાર હતી કીજી ને ચાર સામઢી ધારણ કરનારી, એમ ક્રમથી સાતમી પુત્રી સાતવાર સામઢેલુ ધારણ કરનારી હતી —

અથ તત્ર સમાપાતો ઘરગ્ચિ સ્વકૃતકા-યાનિ નૃપતે પુરો વચતુમારેભે, સ્તુત્યતે ભૂપતિનોક્તમત્તો મહેતાનિ કાન્પાનિ ત્વત્કૃતાનિ પરકૃતાનિ યા ? સોઽવગમત્કૃતા-યેય રાજોક્તમેતાનિ કા-યાનિ મન્ત્રિણ સસપુત્રીણા મુલ્લે સમાયાતિ, સ વક્તિ યદિ તા વક્ષયતિ તદાદમસલ્ય, એવ તેનોક્તે યવ યતરાગ્યક્ષાનાઢી પ્રથમાપુત્રી ભૂપતે પુર સમાગલ્યસવાણિ તાનિ કા-યાનિ પપાઠ

સમાપા પરગ્ચિ આવ્યા અને સ્વકૃત કા-ય રાજાની આગઢ ગોલ્લો માઢયા ત્યારે સ્તુતિને બતે રાજાણ મલુ કે-અહા ! મદ્ર !

आ काव्य जे बोल्या ते तमारां रचेलं छे के परकृत छे ? वररुनि बोल्या के—'भोज रचेलं छे.' राजाए कहुं के ए काव्यो मंत्रीनी साते पुत्रीओने मुखपाठ आवडे छे ' भट्ट बोल्या के—' जो ते पुत्रीओ बोली देखाडे तो हुं खोडो ' आम ए कवी बोल्या ते बरुते चक्रमं उभेली मंत्रीनी यक्षा नामनी पहेली पुत्रीए राजानी आगल आयी ते सैं काव्य भणी देखाडया.

एवं क्रमात्सर्वा अपि तानि काव्यानि पेठुं; तथा प्रज्ञासहावात्ततो निष्कासितो राजकुलाद्वररुनिभूषेन, सभा-
जनेन च तिरस्कृतः सर्वत्रापमानं प्राप्तः. अथ तेनेत्यं कपटं प्रारब्धं, संध्यायां गंगाजलांतर्यत्रं कृत्वा दीनारपंच-
शतीं मुक्त्वा प्रभाते तत्र गत्वा गंगां स्तौति, स्तुत्यंते लोकसमक्षं जलयंत्रग्रन्थिपादिनाक्रम्य हस्ते गृहीत्वा जनेभ्यो
दर्शयति मत्स्तुतिरंजिता गंगा मद्यमेवं दत्ते.

एग क्रमे सात पुत्रीओ काव्य बोली रही त्यारे राजकुलमांथी वररुचिने निकाली मूरया तेग सभाजनोए पण निरस्कार कर्यो
एटले कवि सर्वन अपमान पामी खीन्न थया. हवे आ कविए एरु कपट आरंभुं—सन्ध्याटाणे जइ गङ्गाजळनी अन्दर पांचसो
दीनारानी पोटली गन्न (कमान)थो दवावी मूकी आवे अने सवारे त्यां जइ नाहीने गंगाजीनी स्तुति आदरे ते स्तुति थइ रहे
त्यारे जळनी अंदर गन्ननी जे गांठ होय तेने पगवती दवावे के पेळी पांचसो दीनारानी पोटली उपर हाथमां आवे ते लोकोने
देखाडे ने कहे के मारी स्तुतिथी प्रसन्न थइ गंगा मने आ दीनार आपे छे.

राज्ञा तु कार्पण्यान्ममासत्कलंकमारोप्य तिरस्कारः कृत इति च वदति, तद्यार्ताश्रयणाह्वजितो राजा तद्वृत्तांतं

शकडालमन्त्रिणोऽग्रे कथयामास, मन्त्रिणा तत्र चरमेषणेन तज्जालयन्न ज्ञात्वा दीनारपञ्चशतग्रन्थिमानाय्य स्वकरो
युत, प्रभाते तत्र भूपति स नगरलोकास्तत्रायात, वररुचिरपि गगा स्तौति, स्तुत्यते पादाक्रमणे हस्ताभ्या च
जलमालोद्धृत्यपि न ग्रन्थिमामोति, चिन्विन्नौ वररुचि, मन्त्रिणैवमुक्त भो वररुचो! तव कल्पे किं ग्रन्थिक्षेपो विस्मृत ?
किं वा क्षिप्तोऽपि दीनारग्रन्थिर्नैनापहृत ? यदा नदराज्ये परद्रव्यापहारी कोऽपि नास्तित्युक्त्वा स ग्रन्थि सर्व
जनाना भूपतेर्यररुचेश्च दर्शित, चरणप्रेषणवृत्तात्तथा प्रकटित

राजाए तो कण्ठगतनेली रे मारा उपर खोडु करुण आरोपी तिरस्कार कर्यो, आम गांठे ते वात राजाए सामझी त्यारे
गरमाइने ए वान राजाए शकडाउ मयी आगळ रुही मयीए छुणा दूत मोवलीने ए जाळयन्नी हकीमत जाणी लइ पांचसो
दीनारनी पोटाळी गगामायी यन्त्रीने पोताना हाथमा लीथी सवारमा नगरना लोरो सहित राजा गगानी उपर जोवाने आन्या
वररुचिए गगानी स्तुति करवा माडी स्तुतिने अते पगे दगामी दोथेथी जळ होळवा माड्यु पण पोटात्री न जडी त्यारे वररुचि
खिन्न थयो मयीए वहु के—वररुचि! कोले गाठडी नाखवानु भूत्री गया छो के नाखेली दीनारनी गांठडी कोइ उपाडी गयु छे ?
यथा आ नदराजाना राज्यमा परद्रव्यनु अपहरण कोइ करेज नहिं ? आम वहीने ते गाठडी सर्वजनाने तथा राजाने देवाडी अने
छुणो दूत मोल्या राखतनो वृत्तात पण जाहेर कर्यो

ततो लोकैर्धिरकृत, गिनो वररुचिर्मुग्धमाच्छाद्य मन्त्रिदत्त च ग्रन्थिं लाल्या स्वयंदहे गत, तत पर मन्त्रिच्छिद्राणि

विलोक्यते, परं न पश्यति, ततो मन्त्रिगृहदास्या सह स स्नेहं चकार, तद्गृहवार्तां च पृच्छति, सापि तत्स्नेहलुब्धा सर्वं कथयति. अन्यदा तस्याग्रे तथा प्रोक्तमधुना श्रीयकविवाहः समायातोऽस्ति. राजानं गृहे आकारयिष्यति, तत्सत्काराय नवीनच्छत्रचामरसिंहासनशस्त्रादिसामग्री जायमानास्ति.

आथी सर्वं लोकोऽपि धिक्कार करवाथी वररुचि अत्यंत खिन्न थड मोड्डु हांकीने मंत्रीए आपेल पोदली लइने पोताने घेर गयो. आ वनाव पळी वररुचिए मंत्री शकडालना छिद्र गोतवा मांड्यां पण क्यांय जोवायां आवे नहिं तयारे तेणे मंत्रीना घरनी दासी साथे स्नेह बांध्यो अने ए दासी द्वारा मंत्रीना घरनी सर्व वात पूछ्या लाग्यो, ते दासी पण वररुचिना स्नेहमां लोभाइ वधुं तेने कहेवा लागी, एक वखते ते दासीए वररुचि पासे आनीने कबं के—‘ ह्मणां श्रीयक (शकडालनो नानो पुत्र) नो विवाह आवे छे ते मंत्री पोताने घरे राजाने जरूर बोलावको ते वारे राजानो सत्कार करवा माटे हालमा नवीन छत्र चामर सिंहासन शस्त्र आदिक सामगरी वनाववानी तैयारी चाली रही छे.

ततो वररुचिछिद्रं मनसि कृत्वा नागरिकडिभान् मोदकदानेनेदं पाठयति—नंदराय नवि जाणई । ज सगडाल करेसि ॥ नंदराय मारी उ करी । सिरिय उ राज ठवेसि ॥ १ ॥ पठंति ते तथैव मार्गे मार्गे, तद्राजवाटिकां गच्छता राज्ञाथुतं, मन्त्रिगृहे चराः प्रेषितः, तैस्तत्र छात्रादिसामग्री जायमाना दृष्टा, राज्ञोऽग्रे कथिता, राजा रुष्टः, प्रभाते प्रणामार्थं गतेन मन्त्रिणा क्रोधवह्निज्वालामालाकुलो दृष्टाः, ज्ञातं च स्वकीयसकलकुटुंबक्षयकारिराजकोपस्वरूपं.

આ વલતે વરરવિષ્ણુ છિદ્ર વલ્લના ફરી નગરના ચાલકોને મોદક આપીને ફરુ ગાથા ઘોલવાનુ ચાલુ કર્યુ, ગાથાનો અર્થ ઘડો છે કે—' નદરાય નથી જાણતો જે શુદ્ધાલ કરશે રાગને મારીને શ્રીયક્ષને રાજ ઉપર થાપશે ' આ ગાથા વાલકો માર્ગે માર્ગે ઘોલતા ફરતાં હતા તે રાત્રવાડીએ જના રાજાએ સામળ્યુ તરત મત્રીને ઘરે હુપા દત્તો મોમ્ત્યા ત્યા તેઓએ છત્રાદિ સામગ્રી તૈયાર થતી દીઠી અને રાજા આગલ આવી હવીયત વહી રાજા રાપે મરાળો સવારમા મત્રી જ્યાં સલામે જાય ત્યા તો વ્રાધામિની જ્વાગઓથી રાજાને આહુઠ જોયા, મનમા સમજી ગયો કે આ ટાળે રાજાના કોપનુ સ્વરૂપ મારા સફઠ છુદુમનો ક્ષય ફરીનાલે પશુ જળાય ટે

ત્વરિતમેય પદ્યાત્સ્વટહે ગત , શ્રીયક્ષ્યાગ્રે રાજકોપસ્વરૂપમુગ્રાચ, ણવ ચ સચિવેન તસ્ય શિક્ષા દત્તા હે વત્સ ।
કલ્પે ઘદાહ નૃપસ્ય પ્રણામ કરોમિ તદા ત્વયા સ્વહુગેન મચ્છિરદ્રદેઢ કાર્ય , અન્યથા સર્વકુદુચક્ષયમસૌ કન્થિસ્યતિ
મુરદ્વિસતાલપુગ્નિપસ્ય મમ શિરદ્રદેઢે તય ન કોઽપિ દોષ ઇતિ પૈત્રચચસ્તેન મહતા કષ્ટેન પ્રતિગ્નઃ.

આમ જાળીને તરતજ પાતાને ઘરે ગયો અને શ્રીયક્ષની આગઠ આવી રાજાના શાપનુ સ્વરૂપ ગર્ભથી દેસ્વાહ્યુ અને શમડાલ મત્રીએ પોતાના પુત્ર ગ્રીયમને કહ્યુ કે—તુ તો વહેલો રાજા પામે રોજ જાપ છે હુ જ્યારે ત્યાં આવી રાજાને જેવો મળામ ફરવા મીંચો નમુ કે તારે સ્વહુગવતી મારુ મસ્તક છેડી નામ્વતુ, જો તુ આમ નહીં ફર તો રાજા આપણા તમામ કલ્લનો નાશ કરાશે નાલશે અને હુ તો મુલમા હસ્તાલ્લનુ વિપ નાલીને આત્રીગ પટલે મારુ માંધુ કાપશો તને દોષ નહિ લાગે આ પિતાનુ વચન ક્ષળીજ સમજાને અને ને પુને કુટુલ કર્યુ

प्रभाते राज्ञोऽग्रे तथैव कृतं, राजपर्वदि हाहाकारो जातः, राज्ञोक्तं हे श्रीयक ! किमिदं त्वया कृतं ? श्रीयक प्राह हे राजन् ! मम पित्रा न प्रायोजनं किंतु तवाज्ञयां प्रयोजनं यत्तवानिष्टं तन्ममाप्यनिष्टमेवेत्यसौ मया हतः, तुष्टो भूपतिः श्रीयकस्य कथयति त्वं मंत्रिसुद्रां गृहाण ? तेनोक्तं मम वृद्धभ्राता स्थूलभद्रः कोशागृहे तिष्ठति. ततः स्थूलभद्रो नृपेणाकारितस्तत्रायातः, नृपेणोक्तं मंत्रिसुद्रां गृहाण ? तेनोक्तमालोच्य गृहीत्ये.

अने सवारे राजानी पासे तेज प्रमाणे कथ्युं. राजसभामा हाहाकर वर्ती रह्यो. राजाए कह्युं के- ' अरे श्रीयक ! आ ते थुं कथ्युं ? त्वारे श्रीयके उत्तर आप्युं के- ' हे राजन् ! मारे वापयुं कइ प्रयोजन नथी किंतु आपश्रीनी आज्ञानुं प्रयोजन छे. तमारुं जे अनिष्ट ते मारु पण अनिष्टज मानुं छुं तेथी में आ पितांने मार्यो छे. आ सांभली राजा तुष्ट थइ श्रीयकने कह्युं के- ' मंत्रिनी महोर-तुं ग्रहणकर ' तेणे कह्युं के- ' मारो भाइ स्थूलिभद्र कोशा नामनी वेश्याने घरे रहे छे, राजाए ए स्थूलिभद्रने बोला. यो एटछे ते राजा पासे आव्यो राजाए कह्युं के- ' मंत्रिसुद्रा स्विकारो-अर्थात् मंत्रिनुं सील=महोर लइ मारा मंत्री बनो ' ते स्थूलिभद्रे कह्युं के-विचारीने ग्रहण करीश.

ततोऽशोकवादिकायां गत्वालोचयति संसारस्यानित्यतां; पितृविनाशकारिण्या मुद्रायाः शाकिन्या इव त्यागा-
र्हतामालोच्य लोचोऽनेन कृतः, गृहीता स्वयं तपस्या राजसभायां समायातस्यास्य नृपेणोक्तं भो स्थूलभद्रालोचितं ?
स्थूलभद्रो प्राह, लोचितं शिरो मयेत्युक्त्वा गतः स्थूलभद्रः कचिन्नगरे संभ्रतिविजयसुरैः शिष्यो जातः.

मे पछी आशोपाशनी याडीमा जइने विचार करवा लग्या विचारने अते ससारनी अनित्यता तथा पितृविनाश करनारी शाकीनी जेवी मन्त्रिमुद्रानो त्याग याग्यता विचारीने तेजे त्याज लोच क्यों अने तपस्या स्वयं लइ लीधी राजसभामां स्थूलभद्र आव्या त्यारे राजाए पद्य के ' केम स्थूलभद्र ! विचार करी लीधो ? ' स्थूलभद्रे जचार आयो के ' हा लोचित शिर आ लोचित=अर्थात् मस्तकनो लोच र्यो पटले त्याग करीने में तो दीक्षा ग्रहण करी लीधी आटउ गेलीने स्थूलभद्र चालता यथा अने कोइ नगरमां जइ सभृतिविजयना शिष्य यथा.

अथ भ्रातृमोहेन श्रीयक कोशागृहे आलापनाय गच्छति च हे कोशे ! त्वत्पतिर्मद्व्राता स्थूलभद्रो यतिर्जातः, त्वत्पतिपिता शकडालश्च क्षय गतस्तत्कारणमसौ वररुचिर्भद्रो ज्ञेय, स च स्वद्भगि-यानुपकोशाया रक्तोऽस्ति, यथेयममु मद्यपानरतं करोति तथा विधीयतामित्युक्त्वा श्रीयक स्वगृहे गत

चेनो श्रीयक भाइना मोहयी कोगाने घेर भाइने बोलाववाने जइने कहे छे के ' हे मोशे ! तारो पति मारो भाइ स्थूलभद्र पति ययो, तारा पतिनो पिता शकडाल पण क्षय पाभ्या ए यथानु कारण आ वररुचि भद्र जाणचो, अने तेतो तारी नेन उप कोगामा आनक्त छे माटे ए उपकोशा आ वररुचि मद्यपान करवामा परायण याय एम करे तेतु कइक यडु जोइए ' आटउ कहीने श्रीयक पण पोनाने घरे गयो

अथ कोशाग्रचनानुपकोशा त वररुचि मद्यपानरत चकार ज्ञाततद्बृत्ताता च कोशा मद्यपानमसौ कुर्ववस्तीति

श्रीयक्षाग्रचक्षुः। अन्यदा राज्ञा शक्रडालः स्मारितोऽहो गुणवान् शक्तो भक्तो महामंत्री ममामृत, ईदृशोऽप्यसौ यदिदं मृतस्तन्मे मनसि दृश्यते, इति राज्ञोक्तमाकर्ण्य श्रीयकः प्राह यन्मे पितेत्यं मृतस्तत्र मद्यपानकार्यं वररुचिरेव कारणं, श्लोकशिक्षणं डिभानां तेनैव कृतमित्यादि वार्ता चकार.

कोशानां वचनश्री उपकोशाए वररुचिने मद्यपानने व्यसने चडाव्यो, आ वृत्तांत कोशाए जाण्यो त्वारे श्रीयकने तेणीए कलुं के वररुचि हवे मूव मद्यपान करतो थयो छे. एरु वल्ले राजाने पोताना शक्रडालमंत्रिजुं स्मरण थयुं अने रुहेवा लाग्या के—‘गुणवान्, शक्तिमान्, भक्त; मारो ए महामंत्री एवी रीते मृत थयो तेथी मारुं मन वणुं दूभाय छे.’ आवां राजानां वचन सांभळी श्रीयक बोल्हो ‘मारा पिता जे एवीरीते मराणा तेनुं कारण आ मद्यपीनार वररुचिज छे. छोकराओने श्लोक शीख-वीने तेणेज बोलाव्या हता.

राजा पप्रच्छ वररुचिः किं मद्यपानं करोति ? श्रीयकः प्राह श्वो दर्शयिष्यामीत्युक्त्वा स्वगृहे श्रीयकः गतः अथ प्रभाते नृपपर्यवृषविष्टानां सर्वेषां नराणां करेषु संकेतिनुरूपेण कमलानि श्रीयको दापितवान्, मदनफल-चूर्णमिश्रितं कमलं च वररुचये दापितवान्, तदंगभमात्राद्ररुचिना पीतं मद्यं तत्रैव वातं, राज्ञा तस्य भिक्षारपूर्वं नागरिकविप्रवृन्दयचसा तसत्रपुपानं कारितं, स मृतः.

आ वार्ता सांभळी राजाए पूछ्युं के—‘थुं वररुचि रुचि मद्यपान करे छे?’ श्रीयके कलुं के—‘हुं आपने काले देखाडीस’

आन्तु कहीने श्रीपक पोताने घरे गयो नीजे दिवसे सवारे राजसभामां चेठेला सर्व पुरुषोना हाथमां प्रथमयी संकेत आपी राखेला पुरुषने हाये श्रीपके कमलनां पुण देवराव्या अने मोंनलनां चूर्णवाळु कमळ वररुचिने अपाळ्यु तेना गय मात्रयी वररुचिए पीथेला मथनु त्यां वमन कर्तुं राजाए तेने चिकारपूर्वक नगरना ब्राह्मण समुदायना वगनयी तपावेळु जसत पीव-
रायु तेथी ते मरीगयो

अथ क्रमादिहरत स्थूलिभद्रादिशिष्यसंहिता श्रीसमृतिविजयाचार्याः पागलिपुरे, चतुर्मासकस्थित्यै समा-
याता तत्रैक शिष्य कृतचतुर्मासकोपवास मित्रगुह्याया गुर्वाज्ञया स्थित एक्य दृष्टिविषयसंपन्निले स्थित, एक
पुन कृपदाकणि तथैव स्थित स्थूलिभद्रस्तु नित्याहारकारि कोशावेष्टयागृहे गुर्वाज्ञया स्थित कोशया तस्य पुर
स्तादृशा हावभावा विहिता यथा परमयोगीश्वरोऽपि द्रवति परमेतस्य मनो न मनागपि छुभित, प्रत्युत सा
सुशिला आविरा विहिता शेष चरित्र तु प्रसिद्धमेव एव यम स्थूलिभद्रेण स्त्रीपरिपह सोऽस्तथापरैरपि
साधुभि सोढय

तेषामा क्रमयी विहार कला स्थूलिभद्रादि शिष्यो सहित श्रीसमृतिविजयाचार्य चातुर्मास स्थित कस्वा पागलिपुननगरमां
आख्या तेषना शिष्योर्मायी एक शिष्ये चारमासना उपवास करा गुरुनी आज्ञायी सिंहगुफामां स्थिति करी रक्षो, एक बीजो
शिष्य जेने ज्ञोवायी शेर चढे एवा दृष्टिविग सर्वना दरमा स्थित भयो; एक शिष्ये क्ली कुवाना काठा उपर स्थित करी अने

स्थुञ्जिभद्र नो नित्य आश्रय करुणारा सोमापेक्ष्याने नरे गुरुनी आता लडने रगा. सोमापेक्ष्याण नो एता आश्रय आदयो के जेथी परमयोगिभर होय ने पण इमिभूत यइ जाय. एण सा स्थुञ्जिभद्र मुनिनुं पन जराय सोप गाम्यं नदि. उक्त्यानी ने सोमापेक्ष्या सुखीया आरिहा मनी गइ. वासीनुं चरित प्रणिदज जे. आम जेयोरीने रुञ्जिभदे मीपरीपड सगो तेण प्रम्य साहु पुकुरोए पण सहन करगो जोइए.

अथैरुच्य च्छित्तस्य मुनेः स्त्रीप्रसंगाः स्यान्, अन्धकार्या कार्मेनि हेनोपयोपरीपटः साहस्यः, अन्धकार्या—

परज स्यात्तमां स्थिति क्वी रेनारा मुनिने स्त्रीमंग भाय माटे नेने चर्या=धमन=हरता रवेनुं जोइए ए हेतुनी चर्यापरीपट सहन करवानुं निरूपण करे जे.

प्रेम पंच चैरे लोढे । अभिभूय परीसहे ॥ गामे वा नंगरे वात्रि । निर्गमे वा रायहोत्रिण ॥ १८ ॥
असंमाणो चरे भिंसगु । नये कुला परिगहं ॥ असंततो । गिहत्थेहि । अणिकेधो परिचव ॥ १९ ॥

मूलगाथाार्थः—(लोढे) मातृक भने वयणपण्डे वापला निर्गह कत्तार साधु (नगीपटे) पुनारिक गहियशेवदे (वभिभूय) सहन करीने (गामे वा) गामने चिरे नने (रायहोत्रिण) रात्रकालीनां पन (एग वय) वक्तान (चरे) विचरे ॥ १८ ॥

(भिंसगु) साधु (अतमाणो) कोरनी साथे समानता न पावतो (चरे) विचरे (परिगह) परिसमने (नेव कुला) नन करे नया (गिहत्थेहि) गृहस्थी-गेनी साथे (असंततो) गंभ'भगदित नने (अणिकेधो) एव रक्षित पयो (परिचव) विहार करे. ॥ १९ ॥

न्या०—लाढ साधुरेक एव चरेत्, लाढयति यापयति आत्मानमेवणीयाहारेण निर्वाहयतीति लाढ, कुत्र कुत्र विचरेत् ? ग्रामे वाथवा नगरेऽपि, अथवा राजधान्यामपि द्रव्येण भावेन चैकाग्र्येव विचरेत्, तत्र ग्राम कटकादि-वेष्टित, नगर प्राकारादियुक्त, निगमो वणिग्जनस्थान, राजधानी राजस्थानमेतेषु विहार कुर्यात्, पर कीदृश. सन् अभ्युत्थिचरेत् ? असमान सन् न विगते समानो यस्य सोऽसमान, गृहस्थोऽन्यतिथिलोकेभ्योऽधिक सर्वोत्कृष्ट, पुन कीदृश ? गृहस्थैरससक्तो गृहस्थैः सहास मिलित, पुन कीदृश ? अनिकेत, न विद्यते निकेतो गृह यस्य सोऽनिकेतोऽनमार, एतादृश, सन् परिव्रजेत् सर्वतो विचरेत् ॥ १९ ॥

अर्थ—एवणीय आहाररूढे आत्मानु लाढन=यापन करे छे तेथी लाढ ए साधुयाचक छे अर्थान् लाढ एटले साधु, परीयहने सहीने एरुगेज सर्वदा विचरे मया क्यां विचरे ? ते दशावे छे गाममा अथवा निगममा अने राजधानिमा एण भारथी तथा द्रव्ययी एकाकीज विचरे फाटानीनाढवाळा गाम वहेवाय, किल्ला गन्वाळा स्थान नगर वहेवाय, वेपारीओना स्थान निगम अने राजाआ जेमां रहेता होय ते राजधानी गणाय, एवा सर्वस्थानोमा मिश्रण, असमान=अन्य गृहस्थ के तीर्थिलोक पोताना तुल्य अथवा अधिप=सर्वोत्कृष्ट कोइ साये न होय तेवी रीते अने गृहस्थयी अससत्त=अर्थात् कोइ गृहस्थ साये मळीने नहिं, वळी वइ परिग्रह न करता तेमज अनिकेत=कोइएण ठेकाणे पोतानी स्थान रल्पना नहिं करता अनगर रहीने विरसु ॥ १९ ॥

अत्र संगमस्थविरहष्टांतः—कोट्टागपुरे संगमस्थचिरा बहुश्रुता यथास्थितोपसर्गापचादनिपुणा दुर्भिक्षे गणं देशांतरे प्रेष्य स्वयं नगरं नवभागीकृत्य व्यवस्थिताः, नगरदेवता च तेषां गुणै रंजिता. अन्यदा तत्र गुरुवंदनार्थं दत्तनामा शिष्यः समायातः, तद्भवत्यर्थं गुरवः सपात्रं तं सार्धं लात्वा भिक्षायां गतः, एकस्येभ्यस्य भद्रकप्रकृतेर्गृहे बालोऽव्यंतरेण गृहीतः सदा रोदिति.

अहिं संगमस्थविरहं दृष्टांत कहे छे—कोट्टागपुरमां पूर्वे जेणे घणुं शारा श्रवण करेलुं छे एवा अने ज्यारे कोइ उपद्रव आवी नडे तेना प्रतिभारमां निपुण एया संगमस्थारि साथे मळी रहेनाराष्ट्रजनो—दुष्कालना समयमां जनसमुदायोने देशांतर मोकली पोते नगरना नव भाग करी व्यवस्था बांधी रहेता हता. नगरदेवता पण तेओना गुणोयी राजी रहेता एक समये त्यां गुरुवंदन करवा दत्तनामनो शिष्य आव्यो तेनी भक्ति जोइ गुरु ते शिष्यने पात्र सहित साथे लइने भिक्षा लेवा गया. एक धनाढ्य भला स्वभाववाला गृहस्थने घरे बालकने व्यंतरे गृहीत करेलो तेथी ह्मेशां रोया करतो.

उपायशतसहस्रकरणेऽपि व्यंतरदोषोपशान्तिर्न जाता, गुरवस्तद्गृहे गताः, चण्डिकाकरणपूर्वं मा रुद बालेल्युक्तं, आचार्यतपस्तेजसा व्यंतरो नष्टः, तुष्टास्तन्मातृपितृप्रभृतिस्वजनास्तेभ्यो मोदकादिक्रमाहारं गाढाग्रहेण दत्तवन्तः, ते मोदकास्तस्यैव शिष्यस्य गुरुभिर्दत्ता, स्वयं त्वन्तर्मातृमाहारं विष्ट्वत्य भुक्तवन्तः.

सेंकडो हजारो उपायो करतां पण ए व्यंतरनी उपशान्ति न थइ त्यारे गुरुओ तेने घरे गया. चण्डीयो बगाडीने 'हे

વાઝ ! રોમાં ' આમ કહેતાની સાથે આચાર્યના તપ સામર્થ્યવેદે હ્યતર નાઠો અને વાઝક રોતો રહી ગયો તેથી તે વાઝકનાં માતા પિતા આદિક સ્વજન સનોપ પત્ની ઘણા આગ્રહથી આચાર્યને મોદકાદિક જે મળ્યું તે ગુરુ શિષ્યને આપી દે પોતે અતપાંતમાંથી વઢોરી આવીને ભોજન કર્યું

પ્રતિષ્ઠામાણાચરે તસ્ય શિષ્યસ્ય પિંડદોષમાસોચયેતિ ગુરુમિહસ્ત, શિષ્યશ્ચિત્તમલ્યસૌ ધાત્રિપિંડ સદા સુક્તે, મમત્વેધ કથયતીતિ ચિંતનસમય एव तद्भाषनार्थं देवतयाधकारं" વિકુવિંત, સ મૃશ ચિમેતિ, ગુરુ પ્રતિ ચ વક્તિ અમમ્મ દૂરસ્થો ચિમેમિ, ગુરુ પ્રાહુરેહિ મત્સમીપે ? સ ચમલ્યસિન્ ધોરાધકારે નાહમાગતુ શક્તોમિ, ગુરુમિસ્થૂ રહૂતઠૂતલિસા સ્વાગુલી દર્શિતા, તદુચ્ચોતેન સોઽગ્રાયાત, પર ચિંતયતિ ગુરવો દીપક રક્ષયતિ

પ્રતિષ્ઠામાણ અચરે તે શિષ્યને ' આહારદોષની આલોચના કરો ' આમ ગુરુ વહુ ત્યારે શિષ્ય મનમાં ચિંતન કરવા લાગ્યો કે- ' ગુરુ પોતે તો ધાત્રિપિંડ=(ધાબ્યની પેઠે વાઝકને રમાડીને-ગોઢાડીને જે મિશ્રા લેવી તે ધાત્રીપિંડ નામક મિશ્રાનો એક દોષ ગણાય છે.) સદાય લીધે છે અને મને આમ દોકે છે, આમ ક્યાં એ શિષ્ય મનમાં ચિંતન કરે છે ત્યાં તેને નીવડાવવા દેતાણ અધકાર કરી દીધો ત્યારે તે શિષ્ય અત્યંત વહીનો અને ગુરુને કહેવા લાગ્યો કે-હુ અંત્રે દૂર રહો નીકુ હુ ગુરુ વહુ કે ' મારી સમીપે આવ ' ત્યારે શિષ્યે વહુ કે- ' આ ધોર અધકારમાં હુ આડી શકતો નથી ' ત્યારે ગુરુ પોતાની એક આગળી થુકવાઝી કરીને દેલાડી તેના ઝગાઝાથી એ શિષ્ય ગુરુ પાસે આવ્યો પણ મનમાં એમ ધાર્યું જે ' ગુરુ પોતા પાસે દીવો રાંધેડે '

एवं चिंतयेन्नेवासौ देवतया चपेद्याभिस्तर्जितः, ज्ञातस्वरूपैर्गुरुभिस्तस्य नवभागीकरणादिकं स्वरूपं प्रकाशितं, यथा संगमस्थचिरैर्विहारकमापरपर्यायवश्चर्यापरीपहोऽध्यासितस्तथा ग्लानत्वावस्थायामपि क्षेत्रनवभागीकरणेनापि चर्यापरीपहोऽन्यैरध्यासितव्यः.

आवो विचार ए शिष्ये कर्षो के अदृश्य देवताए तेने एक थपाट मारी झाट्यो. जणायुं छे स्वरूप जेठुं एवा गुरुए तेने नव-
भागीकरणादिक स्वरूप प्रकाशित कथुं, जेम संगमस्थविरोए विहारकम अपरनामवालो चर्यापरीपह चेट्यो तेनी रीते ग्लानतादिक
अवस्थमां पण क्षेत्र नवभागीकरण बडे पण चर्यापरीपह अन्य साधुजनोए पाळ्यो.

अथ यथा ग्रामदिष्वप्रतिबद्धेन चर्या सन्नते, तथा शरीरादिष्वप्यप्रतिबद्धेन नैषेधकीपरीपहोऽपि सहनीयः,
अतस्तं परीपहमाह—

जेम ग्रामादिकुणां वगर प्रतिबंधे चर्या सहन कराय छे तेमज शरीरादिकने विषये पण अप्रतिबद्धे नैषेधकी परीपह सहन करवो
ए समजाववा माटे नैषेधकीपरीपह कहे छे.

सुसौणे सुन्नंगारे वा । स्वर्खमूले व एगँओ ॥ अकुम्कुँओ निसीएँजा । नें यं वित्तासैए परं ॥ २० ॥
तैतय सै अर्थमाणस्स । उवसगँगभिधारएँ ॥ संकाँभीओ । नं गच्छिँजा । उट्ठित्ता अर्द्धमासणं ॥ २१ ॥

मूढगाथाय — (सुमाने) स्मशाना (सुदगारेय) शूय घर्मा (वृषभमूले य) अथवा वृषभनी नीचे (वर्गो) एकतो (मनु
वृषभो) धर्म लघारा न करतां (निरीपज्जा) वेसी रहे (य) अने (पर) वय जतने (न विचासप) घास न उपजाये ॥ २० ॥
(तथ) त्या=स्मशानादिस्मा (चिह्नमाणस्स) रहेता एवा (से) ते साधुने कदाच (उपासणा) ते उपसंगोने (अभिचार्ये)
हन्चित्ते सहन करवातु परतु (सकाभीशो) दाकाभी भय पामीने (उद्धिता) ते आतापनाना स्थानधी उडीने (वण्ण असाण)
बीजे स्थाने (न गच्छिता) नाय नहि ॥ २१ ॥

ज्या — साधुरेकक एकाकी सन् इमशानेऽथवा शूयागारे शूयगृहेऽथवा वृक्षमूले निवीवेदुपनिशेत्, पर तत्र कीदृश
सन्? अकौकुर्य, नास्ति कौकुर्य यस्य सोऽकौकुर्य, कौकुर्य हि भड्मिन्चेष्टोच्यते, तथा रक्षित सम्यक् साधुमुद्रा
युक्त इत्यर्थं पुन साधुस्तत्र निपण्ण मन् परमय जीव न पित्रासयेत्, तत्रस्थ जीव स्थानभ्रष्ट न कुर्यादित्यर्थ ॥ २० ॥

अर्थ — साधुप स्मशानमा शूयागारमां अथवा वृषभमूले एकात्रा गठा रहेतु अने ते भाड तथा मित्रा जेगी चेष्टा कुर्यां विना,
अर्थात् श्रुतिवी साधुमुद्रा धारण करी रहेतु अने त्यां नसीने पर-अन्य कोइ जीवने घास आपचा नहि अर्थात् त्यां स्थिति करी
रहेला जीवने स्थानभ्रष्ट बरवो नहि २०

पुनस्त्वदेव दृढयति 'तत्थेति' पुनस्तत्र इमशानादायास्थीयमानस्य भिक्षोर्येदोपसर्गा भवेद्युस्तदा तानुपसर्गांन्
साधुरभियारयेत् किमेते उपसर्गां वराका मम करिष्यति? स्वपमेयोपशाम्य यास्यतीति मति कर्तव्येत्यर्थं पर
दाकाभीत सन् तत आसनादातापनास्थानादुत्थायान्यदासन न गच्छेत्, आस्यते उपनिशयेऽस्मिन्नित्यामन
आतापनाभ्यानमुच्यते ॥ २१ ॥

एज अर्थने दृढ करे छे. त्यां-स्पशानादिकमां स्थित थएला भिक्षुने ज्यारे कइ उपद्रव थाय त्वारे ते उपसर्गोने ए साधुए अभिधारण करवा, एटले ' आ उपसर्गो विचार माने थुं करी शकवाना छे ? ए उपद्रवो एनी मेळेज उपशांत यह जशे ' आवी मति राखवी पण शंकाभीत-एटले मनमां भयनी आशंका लावीने ते आरानथी अर्थात् ए आ तापना स्थानथी उठीने अन्य आसने जंतु न रहेथुं ॥ २१ ॥

अत्र कुरुदत्तसाधुकथा—हस्तिनागपुरे इभ्यपुत्रः कुरुदत्तनामा प्रव्रजितो विहरन् क्रमात्साकेनपुरदूरप्रदेशे प्रतिमायां स्थितः, तत्र चरमपौरुष्यां गोधनापहारिणश्चौराः समायाताः, तत्पृष्ट्वौ त्वरितं गताः पश्चाद्गोस्वामिनः समायातास्तैश्चौरमार्गस्वरूपे पृष्टे स यतिर्न किञ्चिद् ब्रूते. ततः संजातकोपैस्तैः शिरसि मृत्पालि कृत्वांगाराः क्षिप्ताः स यतिर्मनाग्नापसृतः, तां वेदनामधिसहमानः सिद्धिं गतः एवं नैपेधिक्रीपरीपहः सोढव्यः

—आ विषयमां कुरुदत्त साधुनी कथा दृष्टांत रूपे कहे छे—

दस्तिनागपुरमां एक धनाढ्यनो पुत्र कुरुदत्त नामनो हतो ते प्रत्रज्या=दीक्षा लङ् विहार करतो करतो क्रमे करी साकेत=आयो-
ध्या=पुरीथी थोडे दूर प्रदेशमां प्रतिमा=ऊउसग=एटले शरीरव्यापारनो परित्याग करी स्थिति करी रहो हतो त्यांकणे चरमपौरुषी=
रात्रीना पाछला पहोरे गायोना धणने अपहरण करनारा चोर आव्या ते गायोने बाळी तेने पुंठे चालता थया तदनंतर गायोना
स्वामी-मालिक-आव्या तेओए ' ए चोर कये रस्ते गया ' एग पेला मुनिने पूछुं पण तेणे पोताना नियमने आधीन रही कइपण

उपर न आप्यु त्पार ते मायोना घणीए आ साधुना मस्तक उपर मांतीनी पाठ बांधी तेमां अगारा नाग्या तथापि ते यवि जरा
पण तस्यो दग्यो नहिं किंतु ते यदना सदन करता सिद्धि पाग्यो एम नैयेयक परीपर सदन कारको

अथनेयेभिर्गमाप्तापनादिस्थाने स्वाध्यायादिक कृतगशाग्यायामुपाश्रये आगन्तेत्, अनस्तत्परीपट्माए—

अथ नैपयिनीमां अत्तापनादिस्थाने स्वाध्यायादिक करीने साधु गग्यामां उपाश्रये आने एतद रं शुग्या परीपर कहे छे —

उच्चार्ययाहिं सिज्जाहिं । तजंस्सी भिमंतु धामंज ॥ नाइवेले विहंनैजा । पावेदिटो विहंनइ ॥ २२ ॥

पँइरिक्कुजस्संय लंछु । कळोण अदुने पाँग ॥ किमेगंराइ करिस्सई । पंज तरंथ हियांसिण ॥ २३ ॥

मृद्वगाथायं — (गामय) टाट गङ्गा सदन कर्याने सामथ्यवाळा (तयस्सी) तपस्वी (भिमंतु) साधुए (उच्चार्ययाहिं) अतुल्ल
नया प्रतिकूल (सिज्जाहिं) शर्या घट (भार्येड) घेळा पर चाय तेवीरीते स्वाध्यायिक क्रियांने (७ विहंनैजा हजारी गदि ॥ २२॥
(कस्तूरण) सारा (अदुण) भय्या (पापण) परासव यवो छता पण (परिक्क) प्रतिगित्त (उयस्सय) उपाधयने (लंछु) पामीने
(कस्तूर) एक रात्रिना उपायागधी (कि करिस्सइ) ३ सुग दु पा बखानो छे ? (एग) ए प्रमाणे विगरीने (तरथ) ते उपाधयमां
(दिभासए) सुग के दु गने सदन करे ॥ २३ ॥

व्या०—तपस्वी भिश्रुत्वायचावि शल्याभिरुपाश्रये कृत्या स्थामवान् भवेत्, धैर्ययुक्तो भवेत्, कीदृशीभिः
शल्याभि ? उचाश्र अवचाथ उगायन्त्यास्ताभिरुपाश्रये, उचा.शीतादिरक्षणगुणैर्युक्ता, अवगास्तविपरीता,

तादृशीभिः, शक्यते ग्रासु ताः शक्या उपाश्रया उच्यन्ते. तत्रोपाश्रयेषु स्थितः साधुरतिवैलां साधुर्मर्यादां न विहन्यात्, हर्षविषादाभ्यां साधुर्मर्यादायां तिष्ठेत्, सद्गुणयुक्तां शक्यां लब्ध्वा हर्षभाग्न भवेत्, गुणैर्हीनां शक्यां लब्ध्वा विपादभाग्न न स्यात्. पापदृष्टिराचारहीनः, उच्चावचाभिः शक्याभिरतिवैलां साधुर्मर्यादां विहन्यात्, हर्षविपादयुक्तः स्यात्. ॥ २२ ॥

अर्थः—तपस्वी भिक्षु, उच्च एटले जेमां शीत वगेरेथी रक्षण करे तेवा ओढवा पाथरवानां साधन होय तेवी अने अवच एटले तेवां साधन रहित शक्या होय तेनाथी स्थामवान् वने; अर्थात् सद्गुण युक्त शक्या पामीने हर्ष न पामे तेम गुणहीन शक्याना लाभथी विपाद खेद न पामे एवा मकारना धैर्यने धारण करे. अर्थात् गमे तेवी शक्या मळतां साधु मर्यादाने न हणे. पोतानी मर्यादामांज स्थित रहे, केमके पापदृष्टि पुरूप विहन गाय छे. ॥ २२ ॥

साधुः प्रतिरिक्तं पशुपंडकसक्यादिरहितमुपाश्रयं लब्ध्वा तत्रैवमध्यासीतैव विचारयेत्, कीदृशमुपाश्रयं ? कल्याणं शुभं सुखदायकं, अथवा पापकं दुःखदायकमेतादृशमुपाश्रयं प्राप्यैवं चिन्तयेत्, एवमिति किं ? मे ममान-यैकरात्रिस्थितियोग्यया स्थित्वा किं कार्यं ? एकरात्रं ममात्र निवासः करणीयः, किं करिष्यति कल्याणमुपाश्रयं प्राप्येति चिन्तयेत्, पुण्यवंतो जना एतादृशेषु स्थानेषु तिष्ठन्ति, अन्ये पामरास्तुणमयमृत्तिकामयेषु नित्यं वसन्ति, मम त्वस्यां स्थितो न ममत्वं विधेयं, सुखदुःखं वा सहेत, जिनकल्पापेक्षयैकरात्रं, एकरात्रियत्र तदेकरात्रं, उपाश्रयं

ચસેત, જિનકલ્પો હોઠરાનપુપાશ્રય શુભ વાઽશુભ વા મેવેત સ્થાંશ્વરકલ્પો મુનિ કતિપયાહોરાત્રિવાસીભવેત,
સ્થવિરકલ્પ પચ્ચારાત્ર નગરે વસતિ ॥ ૨૩ ॥

મતિરિત્તિ=પશુ ૫ ઢક હો આદિથી શૂન્ય ઉપાશ્રય મળે ત્યા સ્થિત થઈ એમ વિચાર કરે કે -ઉપાશ્રય મળે કલ્પાણ=મૃત્યુવનનક
હો અથવા પાપક=દુઃખદાયક હો નથાપિ મારે રાત્રી નિગસ કરવાનો છે એમ તેના હૃદયનો આશય હોય છે પુણ્યવાન જનો
આગ્રાજ સ્થાનમા રહે છે અને પાપરજન પ્રાસના તથા મૃત્તિકાદિકના સ્થાન વનગાંઠી નિત્ય નિવાસ કરે છે મારે તો આ સ્થિતિમાં
કઈ મમત્વ છે નહિ મુલ્લ દુઃખ સહન કરી અહીં જિનકલ્પની અપેક્ષાએ એક રાત્ર ઉપાશ્રય વાસ કરવાનો છે મારે તો આ સ્થિતિમાં
અશુભ ઉપશ્રય એક રાત્રજ સેવે છે અને સ્થવિરકલ્પ મુનિ કેટલાક રાત્રી દિવસ નગરમા નિવાસ કરે તે પળ પાંચ રાત્રીથી
અધિક નગર નિવાસ ન કરે ૨૩

અત્ર ગજ્જદત્તપુત્રયો કથા યથા-કૌશાલ્યાયજ્ઞદત્તજિજ્ઞપુત્રૌ સોમદત્તસોમદેવનામાનો પ્રત્નજિતૌ ગીતાર્થૌ જાતૌ અયદા
તત્પિતરાબુજ્જયિન્યા ગતૌ, તાત્રપિ સાધુ વિહરતૌ તત્ર ગતૌ તત્ર તદાદેરીશાલ્યા સ્વગૃહે ક્રિયમાણ વિત્રિધૌપધિમિશ્ર
મન્યાપરપર્યાય પિરુટ (ઉબ્બજાલ) સ્વર્ગનેર્વત્ત.

—આ નિપયમા યવદત્તના વે પુત્રોની કથા દૃષ્ટાત રૂપે કહે છે —

કૌશાલી નગરીમાં ગજ્જદત્ત બ્રાહ્મણના મોમદત્ત તથા સોમદેવ એવા નામના વે પુત્ર હતા તે વેય પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી ગોતાર્થ યથા

तेना माता पिता एक समये उज्जयिनीमां गया त्यां विहार करता आ वे पुत्र पण जइ चड्या. अहीं तेना देशनी रीत प्रमाणे विविध प्रकारना औषधो नाखीने तेने घरे सुरा नामनुं विकट ऊंनुं पाणी करातुं हंतुं ते स्वभनोए आ वेने आप्नुं.

तौ तत्स्वरूपमजानंतौ जलविशेषबुद्ध्या पीतवंतौ, परिणते च तस्मिन् ज्ञातमद्यस्वरूपौ तौ कृतपश्चात्तापौ तद्वै-
राग्यादेवानशनं पादपोषगमनामकं नदीतटस्थकाष्ठोपरि प्रपन्नौ. ततोऽकालवृष्ट्या नदीपूरेण प्लावितौ समुद्रांतः
प्रविष्टौ, तत्र जलचरोपसर्गं विप्लवादिवं गतौ. इमौ हि नोरपूरागमेऽपि शय्यातो न पृथग्भूतौ. एवं शय्यापरीपहः.

अने तेओए स्वरूप जाण्या विना आ कोइ विशेष प्रकारनुं जळ छे एवी बुद्धिथी पीथुं पण ज्यारे परिणामे मद जणाणो त्यारे
ए जळमां कंइ मध्य अवश्य हंतुं एवुं भान थतां पश्चात्ताप करी वैराग्य उत्पन्न थवाथी वनेए अनशन-निराहार पादपोषगमन-(कोइ
वृक्षतळे जवुं) नामनुं व्रत लइ एक नदीतटे पडेल काष्ठ उपर जइ वेठा, आ वरुतेअक्काळ वृष्टि थवाथी नदीना पूरमां काष्ठ साथे
तो पण आसनथी=शय्याथी पृथक् न थया अने शय्या परीपड सहन करी सिद्धि पाम्या.

अथ शय्यास्थितस्य तत्रोपद्रवे जाते सति रागद्वेपरहितस्य साधोर्षदा कश्चिच्छय्यातरो वा शय्यातरादन्यो वा
वचनैराक्रोशेदिति हेतोराक्रोशपरीपहोऽपि सोढव्यः, अतस्तत्परीपहमाह—

इवे श्रुत्या स्थित साधुने श्रुत्यामा उपद्रव आवे त्वारे रागद्वेष रहित साधुने कोइ श्रुत्यातर अथवा तेथी अन्य कोइ वचनोवडे तिरस्कारे=अवाच्य शब्दो कहे त्वारे ते आक्रोश परीपह पण सहन करवो एतदर्थ आक्रोश परीपहनु निरूपण करे छे —

अक्रोसिज्जं पेरो भिमंखु । ने तंति पडिसंजले ॥ सरिसो होइं वालाण । तम्हा भियंखुं ने संजले ॥२४॥

सुन्वाण फरुसा भासा । दासणा गामकंटया ॥ तुसीणीओ उवेहिज्जा । ने ताओ मणसी करे ॥ २५ ॥

मूलगाथार्थ—फराच (परो) बीजो कोइ माणस (भिमखु) साधुने (अक्रोसिज्ज) आश्रय करे तो (तेवि) तेना पर (न पडिसंजले) कोप करे नहि (वालाण) घाळकनी (सरिसो) सदृश=तुल्य (होइ) थाय छे (तम्हा) ते कारण माटे (भियंखु) साधुए (न संजले) कोप न करवो ॥ २४ ॥

(दारुण) दारुण तथा (गामकंटया) कर्णनि अप्रिय करनारी एवी (फरुसा) कठोर (भासा) भाषा (सोचाण) सामढ्योने साधुए (तुसीणीओ) मौन रहो (उवेहिज्जा) ते कठोर भाषानी उपेक्षा करवो तथा (ताओ) ते कठोर भाषाने (मणसी) मनमा (न करे) न लावो ॥ २५ ॥

या०—परोऽन्यः कश्चिदिदं भिक्षु साधुमाक्रोशेत् दुर्वचनैस्तर्जयेत् तदा तस्मै न प्रतिसज्जयेत्, तस्योपरि क्रोध न कुर्यादित्यर्थ, यदि तस्योपरि साधुरपि क्रोध कुर्यात्तदा सोऽपि घालना मूर्खाणा सदृशो भवेत्, तस्माद्भिक्षुन सज्जलेद्वालीं श्रुत्वा प्रतिगालीं न दद्यात्

अर्थ —पर अन्य मोइ उयारे साधुने आक्रोशे पटने दुर्वचन (गात्रो) वडे तरछोडे त्वारे ते गोळो देनार प्रत्ये ते भिक्षु प्रति

संज्वलन-एटले सामो वळी न उठे, तेना उपर क्रोध करे, जो साधु पण तेना उपर क्रोध करे तो ते वालक मूर्खना जेवोन मनाय, माटे भिक्षुए गाळ सांभळीने सामी गाळ देवी नहिं. २४

तदा किं कुर्यादित्याह 'सुधा' साधुस्तूष्णीको मौनी सन्नुपेक्षेत, औदासीन्येन निष्ठेत्, रागद्वंद्वपरिहृतिो भवेत्, ता भाषा मनसि न कुर्यात्, किं कृत्वा? परुषाः कठोरा भाषाः श्रुत्वा, कीदृशीः भाषाः? दारुणाः, दारयंति संयममैर्यं विदारयंतीति दारुणाः, पुनः कीदृशीः? ग्रामकंटकाः, ग्राम इन्द्रियगणस्तस्य कंटका इव कंटका ग्रामकंटका दुःखोत्पादकाः. यदुक्तं—

त्यारे थुं करथुं ते कहे छे, पुरुष=रुठोर, तथा दारुण=संयम धैर्येंतुं विदारण करी नाखे तेवी=अने ग्रामकंटक=एटले इन्द्रिय-गणने कांटानी पेठे दुःख आपनारी भाषा श्रवण करीने साधु तूष्णीक=मौनी थइने स्थिर रहे. रागद्वेष रहित वनी एवी भाषा यनमां न लेतां उपेक्षा करे. कथुं छे के—

चांडालः किमयं द्विजातिरथवा शूद्रोऽथवा तापसः। किं वा तत्त्वनिवेशपेशलमतिर्योगीश्वरः कोऽपि वा ॥ इत्यस्यल्पविकल्पजल्पमुखैरः संभाष्यमाणा जनै—नो रुधो न हि चैव हृष्टहृदयो योगीश्वरो गच्छति ॥ १ ॥ पुनर्गालो श्रुत्वेति चितयेत्—इदत्तु ददत्तु गालीगर्गलिमंतो भवंतो। वयमपि तदभावाद्गालिदानेऽप्यशक्ताः ॥ जगति विदितमेतदीयते विद्यमानं। ददत्तु शशचिपाणं ये महात्यागिनोऽपि ॥ १ ॥ इति विचार्य शमत्वेन तिष्ठेत्.

(ચાળાલ ૦) - 'આ તે કોઈ ચાંડાલ છે ? કે શુ આ દ્રાક્ષણ છે ? અથવા કોઈ છુદ્ર છે ? કે તાપસ-વપસ્ત્રી છે ? કિંવા તત્ત્વજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરી શકે એવી નિપુણ મતિવાળો આ તે કોઈ યાગીશ્વર છે ? આમ અનેક વિવત્પના મલાપયી વાચાલ લોકો ગમે તેમ ભાષણ કરે તો પણ યોગીશ્વર હર્ષ હૃદયે ધરતો નથી તેમ રોપે પણ ધરાતો નથી. કિંતુ નિર્વિક્રિય ચાલ્યો જાય છે વઢી તે જન મુલેયી માઢી સામઢીને મનમાં એમ વિચાર કરે- (દદતુ ૦) તમે માઢો દેતા રહો, કેમકે તમે માઢોવાઢા છો અપ પાસે માઢો નથી એટલે અમે માઢ દેવા અશક્ત છીએ આ જગત્માં મસિદ્દ વાત છે કે-જેની પાસે જે હોય તે પોતા પાસેની વસ્તુ વડ શકે છે ન હોય તેવું પણ જો કોઈ વડ શક્તા હોત તો મદોદા ત્યાગી-દાની પુરુષ શબ્દલાનુ શોંગિહુ પણ વડ શક્ત એ તો જેની પાસે જે હોય તે તે દીધે આમ વિચાર શમનો આશ્રય કરી રહે ॥ ૨૫ ॥

અત્રાર્જુનમાલાકાર્પિકથા યથા-અથ રાજગૃહે નગરેડ્ડુનનામા માલિકોડસ્તિ, તસ્ય પ્રિયા સ્કદશ્રીનામ્નો વર્તતે, સ સ્વવાટિકામાર્ગસ્થ પુરાદ્દિદ્ધિદ્ધુદ્ધરપાણિયક્ષ નિર્તર સ્વગોત્રવૈત્ત્વનાર્ચતિ અન્યદા વાટિકાગતસ્યાર્જુનમાલિકસ્ય સમીપે સા ભોજ્ય ગૃહીત્વા વાટિકાયા યાતિ યક્ષમગ્નસ્યૈ. પટ્પુરપૈર્દૃષ્ટા, ભોગાર્થ યક્ષમગ્નનાત પ્રવેશિતા તદાનીમેવ તત્ર યક્ષપૂર્જાર્ માલિક સનાયાત, ત વદ્ધ્વા પટપિ પુરુપાસ્તસ્યા ભોગે પ્રવૃત્તા

—આ વિષયમા અર્જુનમાલાકાર અને ક્ષપિની કથા રહે છે —

રાજગૃહ નગરમા અર્જુન નામનો માલી હતો તેની પ્રિયા સ્ત્રી સ્કદશ્રી નામની હતી તે પોતાની વાડીએ જવાના માર્ગમા નગરની

વધાર મુદરપાણિ નામક વશનું સ્થાન આપે, તે સ્થાને પ મુદરપાણિ વસાવે આ માલી પોતાના ગોવર્દેશ્વરને પૂજાવે. પરુ મમદે વાઢીપ અડેન માલી હતો. તેને મોઢે તેની મી સંદશી ત્વાતાનું (ધાન) ઢર રાઢીપ જતો હતો ત્યાં પ વસાવત્તમાં ડોખેલા ડ પુરુષોપ દીઢી પડેલે પ ઢ પુરુષોપ પ મીને ધોગારે વસાવત્તમાં ઢર ગયા. પૂજ ઢાળે વસતી પૂતા કરતા પેલો માલી આમી વડયો નેને આ ઢ જણાપ વાં મીને તેની મી મોઢે ઢપ જા મોગમાં આગત્ત થયા.

સ પડમદેવેયં ચ વિનયનિ મયમ વશો મુદેશ્વરવિનય; ચદેનમ્ય દુર દુલ્યં પગમૂગતે. તનો વક્ષસ્તન્તરીમ્મનુપનિડય તાન્ પડપિ પુરુષાન્ ત્રીન્નસમાન્ મામ્યતિન્ન. પયં પ્રલ્યંઃ સામ્યનિ. તનો ડ્યોલોડપિ તનિન્ માગે રાજયુદ્ધુરાચાચન્ન નિર્મિન્નચિતિ વાચન્સ મારિના ન મ્યુઃ અગ્યા શ્રીનીરમ્નન્ન સમરન્નપ; ન લોડપિ તદ્ધયેન વંદનાથે મન્નન્નિ.

ને જોડને માલીના મનમાં મ્યું કે ખા વશનું પૂજન તદ્ધન ડાયં ઢે. જેના આગલ આપ મીનો પરાપા થાય આ ત્વન માંપડી વશને વીઢ વડી નેયી વશ માલીના મરીસમાં પ્રવેશ હતી પ ઢપ ત્વાને વપા મીને મારી નાલ્યા. વશને ઢંદ લલ્યો નેયી રોજ માન માળગ મારવા માંડ્યાં આ ડપલ્યી ડ્યોલનાં ડાત પેલો ને ડ્યાં મુખી માન ન મરાય ડ્યાંમુરી રાજયુદ્ધ નગસમાંમી ને માગે લોઢ ન ની રુઢું. પરુ સમને શ્રીપીરે ત્યાં મપમરણ હતું, પેલ્ય વસના ખમી કોઢ પન વંદન કરતા ન આપે.

મુદર્જનશ્રેષ્ઠી વડ્ધવનિ તદ્ધયન્ન; મપા ત્વાદ્યં શ્રીમીરસન્ન મન્યા વંદનીપ પેલનિ વિવિલ તન્માગે ચલિત;

त इष्टा मालिकशरीरप्रविष्टो मुद्गरपाणिर्धक्षो धावित तत' सुदर्शनश्रेष्ठिनार्हत्सिद्धसाधुशुद्धधर्मशरणं प्रपन्न, सागारिकमनशनमपि गृहीतं, कायोत्सर्गेण स्थित, ततो धर्मप्रभावात्स यक्षस्तमाक्रमितु न शक्नोति

एष सुदर्शन नामना श्रेष्ठ 'जे यवानु हशे ते थशे मारे तो त्या जइने श्रीवीरने वदन करवुज' आम विचारीने ते मार्गे चाल्यो वेने जोतान पेला मालीना शरीरमां प्रविष्ट यण्लो यक्ष तेनी पाछळ दोड्यो आ टाणे सुदर्शन शेठीयाए अर्हत् सिद्ध साधुनु शुद्ध शरण लइ सागारिक अनशन ग्रहण करी कायोत्सर्ग धारी स्थित थयो ते वल्लते धर्मना मभावथी ते यक्ष ए सुदर्शन श्रेष्ठनु आक्रमण करी शमयो नहि

पद्मायक्षो मालिकशरीर मुक्त्या गत स्वस्थीभूतो मालिक श्रेष्ठीमुख्यादीरागमन श्रुत्वा श्रेष्ठिना सह वदनार्थं गत, वीरवचसा प्रतिबुद्धोऽसौ दीक्षा गृहीतवान्, राजशृङ्गनगरम् ए एव गृहे गृहे भिक्षार्थं भ्रमति, लोकास्तु स्वजनमारकोऽयमित्याक्रोशान् ददति, स मनोवचनकायशुद्ध्य तानाक्रोशान् विपश्योत्पन्नकेवलज्ञान शिवमगात् एवमचैरप्याक्रोशपरीपह सोढय । अथ कथिदाक्रोशको दुर्वचनवादी साधोर्धधमपि कुर्यात्, तदा तमपि सहेत अतस्तत्परीपहमाह—

एटळे ए यक्ष मालीनु शरीर मूकी दइ चालतो थयो पेळो माली पण यक्ष वेग निवृत्त थवाथी स्वस्य थयो त्वारे श्रेष्ठना मुखथी श्रीवीरनु आगमन साशक्ती श्रेष्ठनी सायेज वदन करता गयो, त्या श्रीवीरना वचन गी प्रतिबुद्ध थइ दीक्षा ग्रहण करी अने

राजगृह नगरमांज घरे घरे भिक्षार्थ भ्रमण करे छे. लोको तो ' आ पोताना स्वजनने मारी नाखनारो छे ' एम तेनी निंदा करे अने तेने गालो देवा भंड्या तथापि ते साधु थण्लो माली मन वचन तथा कायाथी शुद्ध रही ते गालोने सहन करतां केवलज्ञान उत्पन्न थवाथी कल्याण पाम्यो. एभ अन्य साधु पुरुषोए पण आक्रोश परीपह सहन करवो.

कदाच कोइ आक्रोशरू=दुर्वचनवादी=साधुनो वध पण करे तो ते पण सहेवुं एतदर्थ वधपरीपह दर्शावे छे.

हओ न संजले भिक्खु । मणं पि न पओसए ॥ तिति कखं परमं नच्चा । भिक्खु धम्मं विंचितए ॥२६॥
समणं संजयं दंतं । हणिज्जा कोइ कत्थइ ॥ नत्थि जीवस्स नसोत्ति । एयं पेहिज्ज संजए ॥ २७ ॥

मूलगाथार्थः—(भिक्खु) साधु (हओ) कोइए मायों होय तो पण (न संजले, कोप युक्त न थाय तथा (मणं पि) मनने पण (न पओसए) द्वेषयुक्त करे नहि (तितिग्ग) तितिक्षा एटले क्षमाने (परम) धर्मसाधनमां उत्तुष्टी (चेष्टा) छे एम (नच्चा) जाणीने (भिक्खु धम्म) क्षांति विगेरे साधुना भर्मेनुं (विंचितए) चित्तन करे. २६ (कोवि) कोइ माणस (कत्थइ) कोइ गामने चिये (संजयं) संयत=द्विसादिकथी निगुत्त तथा (दंतं) इंद्रिय अने नोइ द्विपमन ने दमन करनारा (समण) तपस्वी साधुने (हणेज्जा) ताउन करे, तेथी साधु विचारे कै-ताउ नथी (जीवस्स) मारा जीवनो (नसोत्ति) माश (नत्थि) यवानो (एव) ए प्रमाणे (संजए) साधु (पेहिज्जा) विचार करे

व्या०—भिक्खुः साधुरेहो यज्यादिभिस्ताडितो न सज्ज्वलेन्न क्रोधाध्मातः स्यात्, मनोऽपि न प्रक्षेपयेत्, चित्तं सखेप न कुर्यादित्यर्थः. किं कृत्वा ? तितिक्षां क्षमां परमासुत्कृष्टां ज्ञात्वा दशविधसाधुधर्मे क्षांतिसुत्कृष्टां विचार्य भिक्खुधर्मं विंचितयेत्. मम धर्म एव रक्षणीय इति विंचितयेदित्यर्थः. ॥ २६ ॥

अर्थ—मिथु=साधु, लाकड़ी विगेरेयी ताड़ित धाय तो पण न जळे अर्थात् कोइ तेने हणे-गारे-तो पण तेने सामे क्रोधाक्रांत न थाय, तेम मनने पण संदेष न करे, किंतु तितिक्षा=सहनशीलताने परम उत्कृष्ट जाणीने अर्थात् दशविध साधु धर्ममा क्षातिने सर्वोत्कृष्ट विचारीने धर्मनु चिंतन करे, एटळे-‘गारे तो धर्मनी रक्षा करवानी छे’ एम विचारे २६

कश्चिद् दुष्ट कुत्रचिदनार्यदेशे श्रमण साधु हन्यात्, प्राणापहारमपि कुत्राचिदा सयत साधुरेव सप्रेक्षेत चिन्वा रयेत्, एवमिति किं ? जीवस्या नाशो नस्ति शरीरनाशो विद्यते, न च शरीरनाशो जीवनाश, कीदृश साधु ? सयत जितेन्द्रिय, पुन कीदृश ? दात क्रोधादिरहित, साधुना मनस्येव चित्तनीय कदाचिदहमस्मिन् शरीरनाशश्चावसरे क्रोध करिष्यामि तदा मम धर्मरूपजीवितयनाशो भविष्यति, न चास्मिन्नित्यदेहे नष्टं ममात्मनो धर्मस्य च नाशो भावीति.

कोइ दुष्ट काइ अनार्य देशमा श्रमण=साधुने हणे, अर्थात् प्राणापहार पण कदी करे त्वारे सयमवान् साधु एम विचारे के-‘जीवनो नाश यतो नथी अने शरीरनो नाश तो यवानोज छे अने कइ शरीर नाशथी जीव नाश यशे नहिं आम घारीने सयत=जितेन्द्रिय तथा दात=क्रोधादि रहित साधु मनमा पण एम भावन करे के-कदाच हु आ शरीरना नाश अवसरे क्रोध करीश तो मारा धर्मरूप जीवितव्यनो नाश यशे अने आ अनित्य देह नष्ट यवाथी मारा आत्मानो के धर्मनो कइ नाश यवानो नथी

यदुक्त—दोषो मेऽस्तीति युक्त शपति वा त विनाश परोक्षे । दृष्ट्वा साक्षादिति शपति न

માં તાહયેતાહયેદ્રા ॥ નાસન્ સુષ્ણાતિ તાન્ વા હરતિ સુગતિદં નૈપ ધર્મ મમાહો । इत्थं यः कोऽपि हेतौ सति विश-
दयति स्याद्वि तस्येष्टसिद्धिः ॥ ૧ ॥

કહ્યું છે કે-(દોષો) મારામાં કંઈ દોષો હશે ત્યારે મને તે ગાલ દીયેછે. અથવા દોષ વિના પણ તે અજ્ઞ પરોક્ષે નિંદા કરેછે. નજર સામે નથી કરતો. કદાચ સાક્ષાત્ આવીને અવાચ્ય શબ્દો કહે તો પણ મને મારતો નથી. કદી આવીને તાડન-માર મારે તો પણ કંઈ મારા પ્રાણ હરતો નથી અને કદી પ્રાણ પળ હરે તથાપિ મને સદ્ગતિ દેનાર ધર્મને નથી હરતો આવીરીતે જે સાધુ હેતુની સ્પષ્ટતા વિચારે તેની ઇષ્ટસિદ્ધિ થાય છે.

અત્ર સ્કંદકશિષ્યાણાં કથા યથા—આવસ્ત્યાં જિતશત્રુનુપઃ, ધારિણી પ્રિયા, તયોઃ પુત્રઃ સ્કંદકઃ, પુરંદરયશા પુત્રી કુંભકારકન્કે પુરે દંડકિનુપસ્ય દત્તા. તસ્ય પુરોરિતઃ પાલકો મિથ્યાદૃક્. અન્યદા આવસ્ત્યાં મુનિસુવ્રતસ્વામી સમવસૃતઃ, તસ્ય દેશનાં શ્રુત્વા સ્કંદકઃ આવકો જાતઃ એકદા પાલકપુરોહિતો દૃતત્વેન આવસ્ત્યાં પ્રાપ્તઃ, રાજસભાયાં જૈનસાધુનામવર્ણવાદં વદન્ સ્કંદકેન નિરુત્તરીકૃત્ય નિર્ઘોષિતઃ સ સ્કંદકકુમારસ્ય છિદ્રાણિ પश्यति.

—આ વિષયમાં સ્કંદક શિષ્યોની કથા કહે છે.—

શ્રાવસ્તી નગરીમાં જિતશત્રુ રાજા હતો તેની ધારિણી નામે પ્રિયા સ્ત્રી હતી. તેઓને એક સ્કંદક નામે પુત્ર તથા એક પુરંદરયશા

नामे पुत्री हती, आ पुत्री वृषकारक नामना नहिरेमा दडकि नामना राजाने आपी हती तेनो पुरोहित पालक मि यादृष्टि हतो एक समये श्रावस्तीमा मुनिमुत्रतस्वामीए समवसरण न्युं त्यारे तेनी देशना सामक्री स्वदय श्रावक थयो एक वलते पालक पुरोहित श्रावस्तीमा दून वनीने आन्या राजसभाया जैन साधुआने माने अवाच्य बातो योग्यो हतो तेने स्वदेके निरुत्तर करी गानी मूकयो त्वारथी ते स्वदक कुमारनो छिद्र जोरा लाग्यो

अयदा स्कदककुमार श्री मुनिसुत्रतस्वामिपार्थ्वे पञ्चशतकुमारै सह प्रजितो गीतार्थो जातः, स्वामिना ते कुमारशिष्यास्तस्यैव वृत्ता अन्यदा स स्वाग्निन वृच्छनि भगवन् ! भगिनीं वदापनार्थं गच्छामि ? स्वामिना भणित तत्र मरणातिकोपसर्गोऽस्ति, स्कदकेनोक्त भगवन् ! वयमारामका विराधका, या ? स्वामिना भणित त्वा मुस्तया सर्वेऽप्याराधका, स्वामिनैवमुस्तेऽपि भवितव्यताचक्षेन पञ्चशतशिष्यपरिवृत स कुम्भकारकटकपुरे गत

एक समये स्कदक कुमार श्रीमुनीमुत्रतस्वामी पासे पाचसो कुमारोने साये लद जद अने प्रज्या ग्रहण करी कृतार्थ थयो त्यारे स्वामीए ए पाचसो कुमार शिष्या तेने आप्या एक ववते स्कदके स्वामीने पूछ्यु के-हे भगवन् ! मरी पूर्नी वहेनने वदन करावना हु जाउ ? त्यारे स्वामीए वहु के-जाओ भले पण त्या मरणातिक उपद्रवनी शुद्धा छे त्यारे स्कदक बोल्हो के-भगवन् ! अमे आराधक छदए के विराधक ? स्वामीए नहु के एत तने छोडीने सर्वे पण आरागक छे स्वामीए आम यदा उता भवितव्य ताने यद्यद पाचसो शिष्यरी युक्त ते स्कदक कुम्भकारकटक पुरमा गयो

पालकेन तथागच्छंतं श्रुत्वा पूर्ववैरं स्मृता साधुस्थितियोग्योदाने पशून्निशदायुधानि भूमौ स्थापितानि, स्कंदकाचार्यस्तु तत्रैव समवसतः. ततः पालकेन नृपस्याग्रे कथितं महाराजायं स्कंदकः पञ्चशतसाधवोऽपि च सहस्रयोधिनः परीपहमग्रास्तव राज्यं गृहीतुकामाः समायातास्त्वां हनिष्यंति, राज्यं च गृहीष्यंति, यदि न प्रत्ययस्तदोद्यानं विलोक्य ? एभिरायुधानि भूमौ गोपितानि सन्ति.

पालके ते प्रमाणे स्कंदकने आयतो साभळी पूर्व वैरने याद करी साधुओने स्थिति करवा योग्य उद्यानमां छत्रोस आयुधो भूमीमां दाटी राख्या. स्कंदकाचार्य तो त्यांज आवीने ठाणुं कथुं; त्यारे पालके जडने राजाने वातमी आपी के-हे महाराज ! आ स्कंदक, पांचसो शिष्य भूतसहस्रयोधी साधुओने साथे लड परीपह मग्न थएला तमारं राज्य लड लेवानी कामनाथी अहीं आवेल छे तेओ तमने ढणशे अने तमारं राज्य पण लड लेशे. जो मारी वातमां विश्वास न थतो होय तो उद्यानमां आवीने जुओ. एओए आयुधो पृथ्वीमां संताड्यां छे.

नृपेणोद्यानं विलोकितं, आयुधानि दृष्टानि क्रोधात्तेन ते साधवस्तस्यैव दत्ताः, तेन सर्वेऽपि ते यंत्रेण पीलिताः वधपरीपहस्य सम्यगधिसहनादुत्पन्नैकैवलज्ञानास्ते सिद्धाः, स्कंदकाचार्यस्तु सर्वेषां शिष्याणां तथाविधमरणं दृष्टोत्पन्नक्रोधः सर्वस्याप्यस्य दाहकोहं स्यामिति कृतनिदानोऽशिकुमारेपूतपन्नः. अथाचार्यस्य रजोहरणं रुधिरलिप्तं गृध्रैः पुरुषग्रहस्तं ज्ञात्वा चंचुपुटेनोत्पाट्य पुरंदरयशशपुरः पातितं, सापि महतीमधृतिं चकार, साधवो गवेपिताः, किंतु

न दृष्टा, मत्प्रभिक्षातानि कथलाद्युपकरणानि, ज्ञात च तथा साधयो मारिता इति.

उत्तराध्याय
यनसुश्रम

॥१४९॥

आ उपरयी राजाए त्या आमीने जोयु, आयुषा पण दीठा तेथी क्रोधे भराद तेणे ते साधुओ पालकने हवाळे कर्या अने तेणे सर्वेने यत्रभां घालीने पील्या आ वय परीपदने साधुओए सम्यग्मकारे सहन कर्यु तेथी तेओने केवलज्ञाननी श्रद्धि थद ने यथा सिद्ध थया पण पेला स्वदक्राचार्य तो सर्वे शिष्योनु तेवु दुर्भरण जोइ क्रोधाविष्ट थद गया अने मनमा 'आ वधायनो हु वाळ-नार थाउ' आबु भावन करवाथी अग्रिकुमारोमा उत्पन्न थयो ए स्वदक्राचार्यनु रजोहरण रुधिरथी तरगेळ थयेलु हतु ते गीथ-पत्नीए पुरुषनो हाय जाणी चानचढ उपाडी तेनी ब्हेन पुरदरयद्यानी आगळ नाव्यु तेणीए धैर्यरहित थद साधुओनी गोतकरी पण कर्याय पत्तो मळयो नहि पण ते साधुओना कमल आदिक उपकरण ओळखीमाळ्याअने साधुओ पायी गया एम जाण्यु

ततो धिस्मृतस्तया नृपति, अह तव सुख न पश्यामि, प्रवजिज्याम्येवेति चदतीं ता स्फुरकभगिनीं देवा श्रीमुनिसुत्रतस्वामिसमीपे सुक्तवत, स्वामिना सा दीक्षिता ततोऽग्रिकुमारदेवेन तेन स नगरो देशो दग्धः ततो दडकारस्य जात, अथापि तथैव तज्जनैर्भण्यते णमि साधुभिर्बधपरीपह सोढस्तगपरैरपि सोढय न तु स्फुरक-चार्यवत्कृतंच अथ परैरभिहृतस्यौपधादिरूपाश्चा स्यात्तस्माद्याश्चापरीपहोऽपि सोढय, अतस्तत्परीपहमाह—

त्यारे तेणीए राजाने धिक्कार आय्यो अने मळु के—'हु तार मोडु जोइश नहि किंतु मत्रज्या शृष्टण करीश' आमीरीते चोय्ती ए स्मदग्नी ब्हेन पुरदरयशाने देवोए मुनिमृत्तस्वामी ती समीपे लागीने मूनी तेवारे स्वामीए तेणीने दीक्षा आयी

भाषांतर
अध्ययनर

॥१४९॥

अधिकुमारदेव थएला स्कंदके ए नगर सहित प्रदेश वाक्यो तेथी ते प्रदेश आजे पण दंडकारण्यना नामथी लोकोवडे कहेवाय छे. ए साधुओए वधपरीपह सहो तेम अन्य साधुओए पण सहवो जोइए. स्कंदकाचार्यनी पेठे न करबुं जोइए. कोइ पर आवीने मारे त्वारे व्रणप्ररोपणादिकने अर्थे औपथ याचना करवी पडे तेने माटे यांचना परीपह पण सहन करवानो छे एटला माटे यात्रा परीपह कहे छे.

दुर्द्धरं खलु भो निच्चं । अणगारस्स भिखुणो ॥ सर्वं से जाइयं होइं । नत्थि किं पि अजाइयं ॥ ३८ ॥
गोयरंगापविट्ठस्स । पाणी नो सुप्पसारद ॥ सेओ अगारवासुत्ति । ईइ भिक्खु नं चित्तए ॥ २९ ॥

मूळगाथार्थः—(खलु) निच्चं (भो) भो (अणगारस्स) गृहविनाना भिक्षुने (भिक्खुणो) मुनिने (निच्चं) निरतर (दुर्द्धरं) अति दुष्कर छे, ते ए के (से) ते मुनि (सर्व) सर्व (जाइयं) याचना करेली (होइ) होय छे. (अजाइयं) नहिं मांगेली बची (किं पि) कांइ पण चीज (नत्थि) होती नथी. २८ (गोअरंगापविट्ठस्स) गोचराय प्रविष्ट=भिक्षार्थे गृहस्थना घरमां पसता (पाणी) मोतानो हाथ (नो सुप्पसारण) प्रसारवो सहेलो नथी (त्ति) ए कारण माटे (अगारवसो) गृहस्थावास (से ओ) वसणवालायक छे (इइ) ए प्रमाणे [भिक्खू] मुनिए [न चित्तए] विचार करवो नहिं.

व्या—खल्विति निश्चयेन भोः स्वामिन्नगरस्य भिक्षोर्नित्यं कष्टं. अपरस्य च कदाचित्कष्टमुत्पद्यते. भिक्षोस्तु नित्यमेव कष्टं, यदुक्तं—गात्रभंगः स्वरे दैन्यं । प्रस्वेदो वेपथुस्तथा ॥ मरणे यानि चिह्नानि । तानि चिह्नानि याचने ?

अर्थः—खलु=निश्चये हे स्वामिन् ! अनगार=गृहरहित=भिक्षुने नित्य दुष्कर=कष्ट छे. इतर जनने कांकटाणे कष्ट होय

પણ સાધુને તો નિત્ય સર્વદા મુદ્દન છે. કશું છે કે—મરવા પહેલાંને જેનાં ગાત્રભાગ, સ્વરમાં દીનતા, પરસેવો, અને શરીરમાં ધુન્નારો, એ ચિહ્નો થાય છે તેવાજ એ ચારે ચિહ્નો યાચના કરતી વખતે યાત્રકને યાય છે

इत्युक्ततान्निक्षोर्नित्य मरुत्कष्ट, तर्कि कष्टमित्याह—से इति तस्य भिक्षो सर्वं यस्तु याचित सङ्भवति, अयाचित गृहस्यादमार्गित किंचिदपि नास्ति, तस्माद्विकष्ट भिक्षुजीवितमिति

અર્થાત્ યાચના એ મરણના જેવી કષ્ટદાયક હોવાથી યાચર સાધુને સદાય મુદ્દન છે કેમકે તે ભિખુને સર્વ પદાર્થ યાચિતજ હોય છે અયાચિત કશું હોતું નથી તેથી ભિખુ જીવિત કષ્ટ છે ॥ ૨૯ ॥

पुनस्तदेव ददयति—‘गोचरेति’ गोचराग्रप्रविष्टस्य भिक्षार्थं प्रविष्टस्य साधो पाणिर्हस्त पिंडग्रहणार्थं न सुप्रसापं, गौरि चरति यस्मिन् स गोचर’, गोचरऽग्र प्रधानपिंडग्रहण गोचराग्र तन्निमित्तं प्रविष्टस्य ग्रहस्यग्रहे प्रस्थितस्य भिक्षाया करप्रसारणं दृ कर, भिक्षामार्गणं दृ करं, को नित्य सम्यग्बुद्ध्युन्मात्र भिक्षा मार्गयति ? तस्मादागारयामो गृहवास श्रेयानिति भिक्षुमनसि न चितयेत्, यथारण्ये यात्रापरीपहो दुस्सहो न तथा श्रीमदष्ट-हाकीर्णे पुरे अत श्रीणा निजरूपकृतमनर्थं दृष्टा वलदेवपि पुरमवेश निषेभ्य यत एव यात्रापरीपह सोढवान् तत्कथा गथा—

ए विषयने दृढकर छे—गोचराग्रविष्ट एटले गायनी पेठे भटकतां—मिक्षा छेवाने गृहस्थने घरे जतां भिक्षार्थ हाथ पसारवो दुष्कर वने अर्थात् साजो सारो मनुष्य भिक्षा कोण मागे ? ‘तेटला माटे घरकरी तेमां वास करवो सारो’ आवुं भिक्षुए मनमां चिंतवन पण करवुं नहिं. जेम अरण्यमां याश्चापरीपह दुस्सह थाय छे तेम श्रीमान् गृहस्थोनां घरोवाला शहरमां नथी थतो, एतदर्थ—स्त्रीओने पोताना रूपथी थता अनर्थ जोइने बलदेवकपिण्ण पुरप्रवेशनो निषेध करी जेम याश्चापरीपह सहो तेनी कथा.

द्वारिकानगर्धामिकदा श्रीनेमिः समवसतः, कृष्णेन द्वारिकाक्षयस्त्रमरणत्कारणं पृष्टं, नेमिना मद्यपानविकलीभूतत्वत्कुमारोपसर्गसमुद्भूतकोधाद्वीपायनाद् द्वारिकाक्षयस्त्वन्मरणं च त्वद्भ्रातृव्यजराकुमारादेवेति प्रोक्तं.

श्रीनेमिण् एक समये द्वारिका नगरीमां समवरणं कर्तुं त्वारे श्रीकृष्णे द्वारिका क्षय तथा पोताना मरणनुं कारण पूछुं, त्वारे श्रीनेमिण्—“मद्यपानथी विकल बनेला तमारा कुमारोण करेला उपद्रवथी क्रोधे द्वारिकानो क्षय अने तमारा भत्रीजा जरा कुमारना दोषथीज तमारुं मरण सर्जायलुं छे” एम कहुं.

वासुदेवेन द्वारिकायां निषिद्धमपि मद्यपानं भवितव्यतावशेन कृष्णपुत्रैः कृतं, विकलीभूतैश्च तैः क्रीडार्थं नगरवह्निर्गतैस्तत्रातापना कुर्वन् वीपायनर्पिदष्टः. अरे ! त्वं द्वारिकाक्षयकारी भविष्यसीत्युक्त्वा घट्टिमुष्टयादिभिः रूपसर्जितः कोपाद् द्वारिकाक्षयनिदानं चकार, स तन्मारणेनैव मृतोऽग्निकुमारेषूत्पन्नः, तेन च द्वारिकाक्षयः कृतः,

કુળ્ળયલ્લદેવાવેન નિર્ગતૌ, અગ્ન્યા તૃપાપ્રાતેન વાસુદેવેનોક્ત નામ્મત પર ચલિતુ શક્તોમિ, પાનીયમાનીય મે દેહિ ?
તત્તો યલ્લદેવેન પાનીયાર્થ દુરે ગતે પાદોપરિ પાદ કૃત્વા કુળ્ળ સુસ

વાસુદેવે દારિકામાં મધપાનની સલ્ત મનાઈ કર્યાં હતા એ નિપેથનો ભંગ કરી ભવિત્યતાને આધીન બનેલા કુળ્ળના પ્રાઈ
ધેગઓએ મધપાન કર્યું મધપાનથી છામગા બનેલા એ પાદવોએ ક્રીડા કરતા નગરની યદાર નીકળી આતાપના કરતા દ્વીપાયમાન
ક્ષુપિ દીઠા અરે તુ દારિરાનો ક્ષયકારી થશ્ય ? આમ ચોક્કતા ચોલતા તે ક્ષુપિને લાકડીઓ તથા મુઠીઓવતી મારવા માહ્યા
એ શ્લેષિના ક્રોધ દારિકા ક્ષયનું નિદાન=કારણ ગ્યો અને એઓના માસ્યી મરણવામી એ ક્ષુપિ અગ્નિકુમારોમા ઉત્પન્ન થયા
તેજે દારિકા ક્ષય કર્યો તેમા માત્ર કુળ્ળ તથા ચલદેવ વે નીકળી ગયા અરણ્યમા જતા કુળ્ળ તૃપાતુર થયા ત્યારે ચલદેવને ફાટ
કે—' હવે હુ અહીંથી એક પગતુ પણ આગઢ ચાલી ગુકુ તેમ નથી માટે મને પાણી લાવી આપો ? ત્યારે પાણી લેવાને ચલદેવ
દુર ગયા અને કુળ્ળ પણ ઉપર પણ ચડાવીને મૂતા

અથ પ્રાગેત્ર શ્રીનેમિનાથ વચનશ્રવણસજાતભયેન જરાકુમારેણ વનગાસ પ્રપન્નેન તદાનીમિતસ્તતો શ્રમતા તત્ર
વાયાતેન મૃગમ્રાલ્યા મુક્તગણેન વિદ્વપાદ કુળ્ળા પશ્ચત્વમાપ તત્રાપિ તત્રાયાતેન ચલદેવેન ન મે શ્રાતા મૃત, કિંતુ
મદિલ્વાગમનોત્યરોયાદેષ મૌનમાશ્રિતોઽસ્તિતિ બુદ્ધ્યા તચ્ચ સ્વસ્કથે સમુત્પાદિત, પૂર્વસગતિકદેવેન પ્રતિબોધે
કૃતે ચલદેવેન દીક્ષા ગ્રહીતા

पहेलां श्रीनेमीनाथनां वचन सांभळीने भय उत्पन्न थयेल एवा जराकुमारे वनवास करेलो त्यां आम तेम भटकतां उथां कृष्ण मृता छे त्यां आवी नीकळेला जराकुमारे मृगनी भ्रांतीथी वाण छोडयुं ते वाणथी कृष्णनो पग वींयातां कृष्णनो देहांत थयो त्यां पाणी गोतचा गयेल वलदेव पाछा आव्या तेणे कृष्णने मृत थयेला न जाण्या किंतु 'मने वहु विलंब थवाथी रोषे भराइ चोलता नथी' आम धारी कृष्णना रावने कांवे उपाडी चाल्या त्यां वळदेवने पूर्वसंतिक देवे प्रतिबोध आप्यो तेथी वळदेवे दीक्षा गृहण करी.

एकदा कस्मिंश्चिद् ग्रामे भिक्षार्थमायातस्य वलदेवस्य रूपं दृष्ट्वा व्यामोहगतया कूपकउल्लया कयाचिन्नार्या घट-
भ्रांल्यां स्वचालकंठ एव पाथितस्तनो वलदेवमुनिना प्रतिबोधिना सा चालगलात्पाशं दूरीचकार. ततो भिक्षार्थं ग्रामभ्रमश्चनियमो गृहीतः, वन एव तृणकाष्ठहारकेभ्यो भिक्षां गृह्णाति, यदि तेभ्यो न प्राप्नोति तदा तप एव करो-
तीति. यथा वलदेवेन तुच्छलोकेभ्योऽपि भिक्षा मार्गिता, ततो याश्चापरीपटः सोढस्तथापरैरपि सोढव्यः. एवं याश्चा-
परीपट्टे वलदेवकथा. ॥ २९ ॥ अथ याश्चायां न लभेत तदाऽलाभपरीपट्टमाह—

एक ममये कोइ गायमां भिक्षा अर्थ आवेला वलदेवनुं रूप जोइ व्यामोह पामेली एक स्त्रीए कुवा उपर पाणी भरतां रांडवानो गाळो घडाना कांठामां नाखवाने चढले पासे उभेला पोताना चाळकना गळामां नाखयो अने ज्यां सडकी वीडवा जाय छे त्यां वळदेवमुनिण चेतावी एटले षट चाळकना गळामांथी रांडवाना गाळानो फांसो दूर कर्यो. ते पछी वलदेवे भिक्षा

अर्थे गाममा न जवानो नियम ग्रहण कर्त्तव्ये । अने घनमान घास तथा फाष्टना भोरा उपाडनाराओथी जे मळे ते भिक्षा लेवा मांडी उबारि ए तुणनाष्टवाइफ अनो पासेथी भिक्षा न मळे त्यारे तपोभावनाथी उपवास करता जेम वज्रदेवे तुळलोलोकोगी भिक्षा मागी याश्चापरीपह सदन कर्त्तव्ये तेवीरीते अय साधुओए पण सदन करारो आ प्रमाणे याश्चापरीपह निपयमा वलदेवमुनिनी कथा कही, हवे याचन करता न मळे त्यारे अलाभपरीपह कहे छे

परेसुं गांस ए मेसिज्जा । भोयणे परिनिष्ठिए ॥ लुक्खि पिंडे अलंछे मा । नाणुंतप्पिज्जे पडिंमे ॥ ३० ॥
अज्जेवोह नं लप्भामि । अवि लोभो सुंसिया ॥ जो एंव पडिसेचिक्खे अलोभो 'त नं तज्जेए ॥ ३१ ॥
- मूळगाथार्थ — [भोयणे] मोचन [परिनिष्ठिए] तैयार थाय त्यारे [परेसु] शुद्धस्थीओना घरने चिये [घास] प्राप्तनी [पसिज्जा] गवेपणा करे [पिंडे] पिंड पटले भिन्ना [लंछे] मळे [घा] अथवा [अलंछे] न मळे तो [सज्जे] साधु [न अणुतप्पिज्जा] अहो हु अघय छु ॥ ३० ॥ [आह] मने [अलंछे] आज्ञे [न लप्भामि] भिक्षा मळी नथी, [अवि] परसु [सुवे] दाल [त्राभो] भिन्नानो लाभ [सिआ] घसे [एव] ए प्रमाणे [जो] जे साधु [गडीसचिक्खे] दीनता रहित विचार करे [त] ते साधुने [अलाभो] अलाभ परीपह [न तज्जेए] तज्जना पटले पराभव करी शकतो नथी ॥ ३१ ॥

या०—साधु परेसु गृहस्थेषु ग्रास कवलमेपयेत्, तत्र च भाजने ओदनदौ परिनिष्ठिते सपूर्णे सिद्धे वा लब्धे प्राप्ते सति वाथवालब्धेऽपे लब्धेऽनिष्टे लब्धे वा पडितो मुनिर्नानुत्पयेत्, लब्धिमानह यतो मया सपूर्णं मिष्टे वाहार लब्ध, अनिष्टेऽपे लब्धे तथा न दुयेतेत्यनुक्तोऽप्यर्थो गृह्यते ॥ ३० ॥

अर्थः—पर=गृहस्थीमां ग्रास=भोजननी साधु एषणा करे पण परिनिष्ठित-तृप्तिजनक पूर्ण=भोजन लब्ध थाय अथवा अन्नञ्च-
न मळे तो पण 'आजतो मने सारं' अन्न खूब मल्युं' एम मनमां लायी अनुवृत्त न थाय तेम मळे अथवा अणगमंतुं मळे
तो पण जराय मनमां दूभाय नहिं. ॥ ३० ॥

तदा किं कुर्यादित्याह—अद्यैवाहमाहारं न लभामि, अपि संभावनायां संभावयामि, अद्यैवाहारं न प्राप्तं, परं
सुप्तं' इति श्वः प्रभाते आगामिदिने लाभः स्यादाहारस्य प्राप्तिर्भवेत्. उपलक्षणत्वादप्येधुरन्यतरैर्युक्ता मा वाभूत्,
यः साधुरेवं प्रतिसमीक्षते इति चिंतयति, तं साधुमलाभपरीपहो न नर्जयेत्, नाभिभवेत्. ॥ ३१ ॥

त्यरे केम करे ते कही देखाडे छे.—'अजेज मने आहार लब्ध न थयो पण आजती काळे लब्ध थशे=सवारे आहार
जरूर मळशे एम परमदिने, चोथेदिने, ते पछीने दिवसे आहारलब्धि थशे' आप जे साधु प्रतिसमिक्षा करे अर्थात् उद्वेग न
करतां कालयापन करे ते साधुने अलाभपरीपह तर्जन=अभिभय—सर्वथा करी शक्तो नथी.

अत्र हंढणकुमार कथा—कस्मिंश्चिद् ग्रामे कोऽपि कृशशरीरी कुटुंबी वसति, अन्येऽपि बहवस्तत्र कुटुंबिनो वसन्ति,
वारकेण ते राजा वेष्टि कुर्वति, राजसत्कपंचशतवाहनानि चाहयन्ति. एकदा तस्य कृशशरीरिणः पंचशतहलवाहन-
वारकः समायातः तेन च वाहिता वृषभाः. भरतपानवेलायामप्येकोऽधिकथापो दापितस्तदांतरायं कर्म बद्धं. ततो

ततो मृत्यासौ घट्टकालमितस्तत ससारे परिभ्रम्य कस्मिंश्चिद्भवे दूतसुकृतवशेन द्वारिकाया कृष्णवासुदेवस्य पुत्र
त्वेन समुत्पन्नः दृष्टेति तस्य नाम प्रतिष्ठित

—आ विषयमां एक दृष्टणकुमारनी क्या कहे छे—

कोइ एक गावमां दुन्दुवा शरीखाओ एक कुडुवी बसतो हतो तेम बीजा कुडुवीआ पण रहेता हता अने वाराफरती तेओ
राजानी गेठ करता हता अने राजकाममा पाचसो गहन चलान्ता एम्मार पेला दुन्दुल शरीखाब्जानो पांचसो हल बहन करवानो
वारा अब्यो ल्यारे तेणे बळदो जोइया अने भातपाणी लेवा टाणे पण एक चाप अधिक देवान्यो तेवी तेनु अतराय कर्म क्याणु
ते उपरयी ते मरीने आमतेय घणा फाल सुधी फरीफरी कोइ एक भवमा करेला सुकृतने योगे द्वारिकामा श्रीकृष्ण वासुदेवना
पुत्र थइने अवतर्यो अने तेनु दृष्टण एतु नाम राखवामा आब्यु

स दृष्टणकुमार श्रीनेमिपार्श्वेऽयदा प्रवर्जित, लाभतरायवशान्महत्यामपि द्वारिकाया हिडमानो न किंचिद-
न्नादितमते, यदि कदाचिद्भूते तदा सर्वगसारमेव ततस्तेन स्वामि दृष्ट, स्वामिना तु सकल पूर्वभयघृत्तात
स्तस्य कथित, तेन चायमभिग्रहो गृहित परलाभो मया न ग्राह्य, अयदा वासुदेवेन स्वामिन दृष्ट भगवने
तावत्सु श्रमणसत्त्वेषु को दुष्करकारक ? स्वामिना दृष्टणपिरेय दुष्करकारक इत्युक्त,

आ दृष्टणदुयारे एन समये श्रीनेमि पासे जइ भगव्या=दीक्षा गृहण करी लोभना कोइ अतरायने लीधे मद्योगी द्वारिकामा

હીંડતાં હીંડતાં પળ કંઈ અનાદિ મલતું નહિં અને કદાચ કંઈ મળે તો પળ નિઃસાર મળે, તેથી તેણે સ્વામીને પૂછ્યું ત્યારે સ્વામીએ તેના પૂર્વભવનો સયલો ઘૂંટાંત તેને કહી દેવાહ્યો. આ સાંભળી એ ઢંઢળકુમારે એવો અભિગ્રહ લીધો કે ‘મારે પરલામ ગ્રહણ ન કરવો’ એક સમયે વાસુદેવે સ્વામીને પૂછ્યું કે—હે ભગવન્ આ વધા હજારો શ્રમણ છે તેઓમાં દુષ્કર કરનારો કોણ છે ? ત્યારે સ્વામીએ ઢંઢળકુપી છે તેજ દુષ્કરકારક છે’ આમ ઉત્તર આપ્યું.

કૃષ્ણેનોક્તં સ હૃદાનોં કાસ્તિ ? સ્વામી પ્રાહ ત્વં નગરં પ્રવિશંસ્તં દ્રધ્યસિ, તતઃ કૃષ્ણઃ શ્રીનેમિજિનં પ્રણમ્યો-
ત્થિતઃ, પુરદ્વારે પ્રવિશન્ સાધું દૃષ્ટવાન્, હસ્તિસ્કંધાદુત્તિર્યં કૃષ્ણસ્તં વંદે, તેન વંદ્યમાનોડયં સાધુરેકેનેભ્યેન દૃષ્ટઃ,
ચિતિતં ચ તેનાહો એષ મહાત્મા કૃષ્ણેન વચતે. एवं चिंतयन् एव तस्य गृहे ढंढणर्षिः प्रविष्टस्तेन मोदकैः प्रतिला-
भितः ततः स स्वामिसमीपे गत्वा पृच्छति मम लाभांतरायः क्षीणः किं ? स्वामिनोक्तमेव वासुदेवलाभः मम
परलाभो न कल्पते इत्युक्त्वा नगराद्वहिर्गत्वा चितस्थधिले मोदकान् विधिना परिष्ठापयन् शुभध्यानारोहेण केवली
जातः. एवमन्यैरपि परीषद्ः सोढव्यः.

ત્યારે કૃષ્ણે વંદ્યું કે ‘તે હમણા વ્યાં છે?’ સ્વામીએ વંદ્યું કે ‘તમે નગરમાં પ્રવેશ કરતાંજ તેને દેખશો’ ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ શ્રીનેમિ-
જિનને પ્રણામ કરી ઉઠ્યા. જ્યાં પુરદ્વારમાં પ્રવેશ કરે છે ત્યાં સામેજ સાધુને દીઠા આ ઢાળે દાથીના સંકંધ ઉપરથી ઉતરીને
કૃષ્ણે તેને વંદન કર્યું; આ સમયે એક ધનાહ્ય શેઠ એ સાધુને વંદન કરતા કૃષ્ણને જોયા. ત્યારે તેના મનમાં આવ્યું કે ‘અહો !
આ મહાત્માને કૃષ્ણે વંદન કર્યું આમ જ્યાં તે શેઠીઓ મનમાં ચિંતવન કરે છે તેટલામાં તો એ ઢંઢળ કૃષ્ણ તે શેઠના ઘરમાંજ પેઠા

पूछे तो नेते प्रसन्न थइ तेने मोदक प्रतिग्रह करायो, अर्थात् मधुर मोदक तेने बोराया तदनंतर ए साधुए स्वामी पासै जइने पूछ्यु के-थु मने लाभातराय हतो ते क्षीण थयो ? त्वारे स्वामीए कष्ट के-‘ए लाभ वासुदेवना लाभ छे’ आ उत्तर साधत्री साधुए ‘मारे पर लाभ न जोइए’ आय कहीने नगरनी यहार नीकली उचित स्थिति (स्थान) मा मोदक विधिया धरि दइ पोते शुभ-यानपरायण कनी केचली थया एम अन्य साधुओए पण अलाभपरीपह सहन करवो जोइए

अलमादनिष्ठाहारलाभादत्याहारप्रात्याहारभोजनाच्छरीरे रोगा उत्पद्यते, अतो रोगपरीपहोऽपि सोढव्य ततो रोगरीपपहमाह—

आहार लाभ न पाय अथवा अनिष्ट आहारनो लाभ पाय कळी अत्याहार तथा माल्याहारनु भाजन करवाथी रोगो उत्पन्न थाय एला मोटे रोगपरीपह पण साधुए सहन करवानो छे तेथी रोगपरीपह निरूपण करे छे

नञ्चा उत्पंद्य दुखेव । वेयण्णोए दूहट्टिणं ॥ अदीणो ठावणं पन्न । पुंढो तेत्थ हियोसंए ॥ ३२ ॥

तेगिच्छ नंभिनिदिज्जा । सच्चिखेत्तगवेसणं ॥ एयं खु तस्सं सामन्नं । जं नं कुज्जा नं कारेणं ॥ ३३ ॥

मूढगाथार्थ—(दुखय) दुःख (उत्पद्य) उत्पन्न थयेल (णञ्चा) जाणीने (वेयण्ण) तेनी वेदनाए करीने (दूहट्टीण) दुःसर्तिंत थयेला (अदीणो) दीनता रहित (पण) मोतानाज कमनु आ फल छे बयी (ठावण) स्थापना करे (पुंढो) रोगीण छता पण (तेत्थ) तययुद्धि स्थिर करवाथी (हीआमण) रोगधी उपपन्न थयेतुं दुःख सहन करे ३२ साधु (तेगिच्छ) चिकित्सा=औषध करवानी (नंभिनिदिज्जा) अनुमति करे नहि तथा (अत्तगवेसण) आत्मगर्वक फलार एया सता (सच्चिखे) समाधि पूज क रहे (एयं) कारण के (तस्स) ते धमणनु (मामण) भ्रमणपणु (ए व) तेज छे के (ज) जे (पुज्जा) चिकित्सा करे नही तथा (न कारेणं) कराये नहि ३३

व्या०—वेदनया दुःखार्तितो मुनिरदीनः सन् प्रज्ञां स्थापयेत्, बुद्धिं स्थिरां कुर्यात्, किं कृत्वा? दुःखमु-
त्पत्तिसुदृभृतं ज्ञात्वा, तत्र वेदनायां दुःखे वा रोगपरीपहमयासेत सहेतु कीदृशो मुनिः? 'पुष्टो'
स्पृष्टो रोगैर्व्यासः, दुःख्यतीति दुःखं रोगस्तेनार्तः पीडितः क्रियते इति दुःखार्तिताः, तादृशोऽपि प्रज्ञां स्थापयेत्,
रोगार्त्तस्य हि प्रज्ञा चंचला स्यात्, साधुस्तु रोगसद्भावेऽपि प्रज्ञां स्थिरामेव विदधतीत्यर्थः.

अर्थः—उपजेला दुःखने जाणीने वेदनाशी दुःखार्दित=दुःखपीडित यतो होय तो पण मुनि, अदिन रहीने प्रज्ञा स्थापित
करे, अर्थात् बुद्धिने चलित न थवा देतां स्थिर राखे; रोगपरीपह सहन करे. त्याचे रोगार्त्त साधुए थुं करतुं ते कहे हे—रोगार्त्त
साधुए रोगप्रतीकारूप चिकित्साने अभिनंदन न देवुं अर्थात् औपाधादिनी अनुमति न आपवी.

तदा रोगार्त्तः किं कुर्यादित्याह—'नेगत्यमिति' साधुः रोगार्त्तचिकित्सां रोगप्रतीकारं रोगं नाभिनिदेत्,
नानुमन्येत, तदा चिकित्सयाः कारणं करणं दूरत एव त्यक्तं. यदा मनस्यपि चिकित्सा चित्तनं साधुनं कुर्यात्, कीदृशः
साधुः? आत्मगवेपकः, आत्मानं संयमजीवं गवेपयतीत्यात्मगवेपकः, एतादृशः सन् 'संचिक्खे' समाधिना तिष्ठेत्
पीडया पीडितो न क्रंदेदित्यर्थः खु यस्मात्कारणाच्छमणं साधुत्वं, 'एवं' एतदेव, 'जं इति' यस्मात्कार-
णाद्रोगे समुत्पन्ने स्वयं चिकित्सां न कुर्यात्, अन्येनापि न कारयेत्, जिनकल्पिकापेक्षयायमाचारः. स्वविर-
कल्पिकाः पुनः कारणं लपीति वृद्धसंप्रदायः.

ज्यारे साधुए मनमां पण चिकित्सानुं चिन्न न करतुं तो पछी औपधस्वीकारवानुं तो दूर रावुं. साधुए आत्मगवेपक=आत्म-

तत्त्वनी शोधमां तत्पर रही समाधिदशाया स्थित श्रु. पीडाथी पीडालो होय तो पण 'हाय बोध' वगेरे घुमराण सर्गथा न करवी 'सु' = खलु = निश्चये साधुनु धामण्य = खरेलक श्रमणपणु 'एय ज' = एतदेव = एन छे कारण के रोग उत्पन्न थाय त्वारे पोते चिकित्सा न करवी तेम अन्य पासै करावरी पण नहि ॥ ३३ ॥ जिनकहियकनी अपेक्षाए आ आचार क्यो छे सविरकल्पिको तो यद्यपि पोते नथी करता पण गीजो करे ता ते स्त्रीसारे छे एवो दृढसमदाय छे.

अत्र कालवैशिक्रुथा यथा—मथुराया जिनशत्रुनृपोऽतिसुरुपा कालाख्या वेद्यामत पुरेऽक्षिपत्, तस्य पुत्र कालवैश्यकस्तस्य भगिनी मुद्गशैलनगरखामिना परिणीता अन्यदा स कुमार शृगालशब्द श्रुत्वा स्वभृत्यानपृच्छ- त् कस्याय स्वर ? तैरुच्ये फेरुकुसरोऽय, कुमारैणोक्त फेरुकुोऽत्रानीयता ? तैरानीत शृगाल कुमारेण हन्यमान स्वीलीति कृचा मृत, अकामनिर्जरा व्यतरो जात

अहीं कालवैशिक्रु कथा कहे छे—मथुरामां जितशत्रु राजा हतो तेणे अतिभुरूपवती काला नामी वेद्याने पाताना अत पुर = जनाना = या वेसाडी तेणीने कालवैश्यक नामे पुत्र थयो तेनी यहेन मुद्गशैलनामना नगरना स्यामीने परणी हती एक समये ए राजकुमार शियाळनो शब्द सामञ्जी पोताना नोकोने पुछ्यु के—आ अवाज केनो ? ते नोफरोए कहु के—'फेरुकुनो स्वर छे' राजकुमारे कहु के 'ए फेरुकुने अहीं लइ आवो' ते उपरथी नोकोए फेरुकुने उपाडी छाया कुमारे ए शियाळने हणवा माडयो त्वारे ते गियाळ 'स्त्री स्त्री' एग शब्दो करतो मरण पाम्यो अकामनिर्जरा—एटठे निर्जरानी इच्छा विना परापीनपणे

भूय तरस वगेरे सहन करां ते अरुणनिर्जरा रुहेवाय आ शियाळ अरुणनिर्जराने लीधे व्यंतर थयो.

अन्यदा कुमारः स्यविरांतिके प्रव्रजितः, गीतार्थो जातः, एकाकिविहारप्रतिमां प्रतिपन्नः तस्याशो रोगो यभूव, न चिकित्सां कारयति, नाप्यौषधं करोति तथाविप्रत्याख्यानात्. अन्यदा विहरन्नसौ सुदृशैलपुरे गतः, तत्र तन्नगर-स्वामिपरिणीतया तद्भगिन्याशोघ्नौषधमिश्रा भिक्षा दत्ता, तेन चाजानताशोघ्नौषधिमिश्र आहारो गृहीतः, औषधप्रयोगे च ज्ञाते भग्नं मे प्रत्याख्यानमित्यधिकरणदोषशंकाया भक्तं प्रत्याख्यातं पुराद्वहिः, तत्र च तेन श्रुगालजीवेन व्यंतरीभूतेनोपयोगदानेनासावुपलक्षितः, समुत्पन्नवैरेण च नवप्रसुतशिचारूपेणे खीखीकुर्वता खाद्यमानः शिवो-पसर्गमशोरोगं च सोढवान्.

एक समये कुमार झोड स्थिरचुद्धि समीपे जइ प्रव्रजित थइ गीतार्थ=गहुमूत्री थयो. एकाकी विहार प्रतिमा=अभिग्रहविशेषधी एरुत्थान विहार करवानो नियम लड वेडो. एमां तेने अशो रोग (हरसनां व्याधि) थयो. पोते कोइ पासे उपाय न करावे तेम कंइ औषध पण र्साय नहि एवं प्रत्याख्यान लीधुं, एरु समये विहार करता ए कुमार सुदृशैलपुरमां आवी चड्यो त्यां तेनी वेन जे त्यांना राजाने परणी हती तेणे अशोरोगने मटाडे एवं औषध भिक्षान्नामां मेळवी चोराव्युं कुमारे आ बात न जाणतां ए अशोद औषधमिश्र आहार गृहण कर्णे. पाळळधी तेणे औषधप्रयोगनी बात जाणी त्यारे 'माहं पचस्वाण भग्यधुं' आवा अधिकरण दोपनी शद्धाथी नगरनी वहार जइ भक्त=भक्त=लेवानुं प्रत्याख्यान लीधुं. त्यां पेला व्यंतर थयेला

श्रियाळे उपयोग=वातचित् उपरयी ओळखी हृदयमां वैर उभरावायी एरु नरी प्रमृता थयेली श्रियायलीरूपे 'खीखी' करता खावा भाड्यो त्यारे तेणे ए श्रिवा (श्रियायडी) नो उपद्रव तथा अन्नोरोगनी पीडा सहन करी एम अय साधुए पण राग सहन करावा

गवमचैरपि रोग सोढव्य अथ रोगादियुक्तस्य शयनादौ दुस्महतृणस्पर्शं स्यात्, अतस्तत्परीपट्टमाह—

रामादियुक्त होय तने शय्या आदिकमां तृणस्पर्शं पण दू सह थाय ते पण सहन करावा ते तृणस्पर्शपरीपट्ट वदेवाय ते पण साधुओए सहन करवो एम कहे छे

अचेतनं स लूहं स । सजयं स तवस्तिष्ठो ॥ तणेसु सुयमं स ॥ हुज्जा गायविंशहणा ॥ ३४ ॥
आयाधं स निनाएण । अउला हनेइ वेयणा ॥ एव नञ्जा नं सेवति तणतज्जिया ॥ ३५ ॥

मूळगाथाय —[अचेतनं स] पळ विना [लूहं स] लूहा शरीरवाळा [सजयं स] सयम घाण कनारा वया [तवस्तिष्ठो] तपस्वीने [तणेसु] तृण उपर [सुयमं स] सुता यका [गायविंशहणा] शरीरली पीडा [होज्जा] थाय छे ॥ ३४ ॥ [आयाधं स] आताय [निनाएण] पडवाधी [मउग] असव्य[वेयणा] वेदना [हयइ] थाय छे [एव] ए प्रमाणे [नञ्जा] जाणीने [तज्जिया] तृणवडे पीडा पामेग [निनाएण] ततुधी उत्पन्न थयेल्या वस्त्रने [न सेवति] सेवता थरी ॥ ३५ ॥

व्या५—तपस्विन सयतस्य तृणेषु शयमानस्य, तृणैर्गात्रविराघना भवेत्, कीदृशस्य? सयतस्य? अचेतकस्य यस्त

रहितस्य, पुनः कीदृशस्य ? रक्षस्य तैलाभ्यंगादिरहितस्य, यदा शरीरे तृणैः कृत्वा पीडास्यात्तदा किं कुर्यादित्याह—
'आयवस्सेति' तृणतर्जितास्तृणस्पर्शपीडिताः साधवः, तंतुजं वस्त्रं सूत्रवस्त्रं कंबलादिवस्त्रं वा न सेवंति ना चरंति, किं कृत्वा ? एवं ज्ञात्वा, एवमिति किं? आतपस्य निपातेन धर्मस्य संयोगेनातुला वेदना भवति, तापशीतवर्षावातादिपीडास्याभिः सोढुं न शक्यते. अथवा तप्यते पीडयते शरीरमनेनेत्यातपः, तृणपापाणादिरप्युच्यते, तस्य संगेनासच्छरीरे महती वेदना भवति, यदि वस्त्रादीनां प्रस्तरणं स्यात्तदासच्छरीरे तृणादिभिः पीडा न स्यादिति विचिंत्य वस्त्रकंबलादिकं न परिगृह्णति, इति जिनकल्पापेक्षयेदमुक्तं वर्तते.

अर्थः—तपस्वी=संयमवान् तृणमां सुवे त्वारे तेने गात्रविराधना=अंगपीडा थाय—छे ते वली आतप=तडको पडतो होय त्वारे अतुल वेदना थाय अने ते साधु पोते अचेलक=वस्त्ररहित तथा रूक्ष एटछे तैलअभ्यंगादि विहीन होय त्वारे शरीरे तृणस्पर्शपीडा थाय. अर्थात् 'ताप शीत वर्षा वगेरेथी यती पीडा अमाराथी सहन यती नथी तेथी जो वस्त्रादिकतुं विछानुं मळे तो अमारे शरीरे पीडा न थाय' आवी चिंताथी वस्त्रकंबलादि परिग्रह न करे. आ जिनकल्प=उत्कृष्ट आचार पालनार साधु=नी अपेक्षाए कहेल छे.

अत्र भद्रपिकथा यथा—श्रावस्यां जितशत्रुपुत्रो भद्रः प्रव्रजितः, विरुद्धराज्ये विहरन् हेरकोऽयमिति भ्रांत्या नृपनरैर्धृतः, पृष्टोऽप्यनुवन् कुद्वैस्तैः क्षुरेण तक्षितो दम्भेन वेष्टयित्वा मुक्तः. ततः स तद्वेदनामधिसेहे. एवं तृण-

स्यन्तापरीपह, साधुभिरप्यधिसह अथ वृणादिस्पर्शाच्छरीरे प्रस्वेदाद्रज स्यर्शान्मलोपचयः स्यात्, तदा मलपरी
पद्मोऽपि मोहन्य, अतस्तमाह—

अर्ही धद्रपिनी कया गदे ह्ये—आयस्तीनगरीमां भीतयानु राजाना पुन भद्र, मत्रजित्व=साधु=यया ते विराधी राजाना
राज्यमां विहार करतो हतो त्या तेने शत्रुराजानो हेरय=छुपो दृत छे पृवी आतिथी विरोधी राजाना माणसोए पम्ढ्यो, पूछतां
गद पण जवान न आप्यो तेवी मुद्ध थयेया राजपुरुषोए सजायागी छोली दर्भाडे बोंदाळीने मूकी दीयो, त्यारे तेणे ए वेदना
सहन करी एय गीजा साधुअ,ए पण वृणस्पर्शपरीपद सहन करवो

शरीरीरे वृणादिस्पर्शयी परमेवा वळे तेमा रजस्पर्श थवागी मेलनो उपचय थाय ते मल परीपह पण सहन करवो

किलिन्नगाये मेहावी । पक्केण न रंघेण वा ॥ धिंसु वा परित्तावेण । साय नो परिदेवेण ॥ ३६ ॥
वेपंजे निजरोपेही । आरियं धम्ममणुत्तरं ॥ जावं सरीरभेउत्ति । जल्ल कापेण धारेण ॥ ३७ ॥

मूलगाथार्थ—[मिहवी] मयादिन साधुए [धिंसु वा] मोष्म ऋतुमा [परित्तावेण] अतितापधी उत्पन्न थयेला [पक्केण घ]
मेलवढे कथवा [रण घा] रजवढे [किलिन्नगाय] श्यास थनु छे शरीर जेनु पया साधु [साय] साता सुखने [नो गरिवयण]
रुच्छे नहि ॥ ३६ ॥ [आरिय] आर्य [धणुत्तर] सर्वधी उत्तम पया [धम्म] धृत चारित्र्यरूप धमने पामेग [निजरापही]
निजरोपेधी साधु [वेपंज] दु खने सहन करे [नाय] ज्या तुधी [सरीरभेजेत्ति] शरीरनाश थाय त्यातुधी [जल्ल] मळने [सायण]
मयाद करीने [आरय] घारण करे ॥ ३७ ॥

व्या०—मेधावी साधुर्विमु ग्रीष्मकाले वा शब्दाच्छरद्यपि परिनापेन गाढोष्मणा पंकेन प्रस्वेदादाद्रीभूतमलेन अथवा रजसाद्रमलेन परिशुष्य काष्ठिन्यं प्राप्तेन भूत्या वा त्रिलन्गगात्रः सन् याधितशरीरः सन् सातं सुखं न परिदेवेन, मलापहारान्मुखं न बाँडित्, सातार्थं विनापं न कुर्यादित्यर्थः । ३७ ॥

अर्थः—मेधावी बुद्धिमान्=साधु ग्रीष्मकालमां अथवा शरत्समयमां परिताप=ग्रामधी तेमत्र परसेवाधी भीजायेल रजयी यतां पंक्त=पट्ट=वडे अर्थात् पसीनामां मलेठ रज मुकाइ कठिन बने ते मेलयी त्रिलनगात्र=अंग गमगरवाधी याधित थइ सात=मुखने माटे विलाप न करे. 'आ मल मटीने मुख थाय' एवी बाँडना पण न करे.

तदा किं कुर्यादित्याह—'वेयज्जेचि' निर्जरापेक्षी कर्मक्षयमीप्सुः साधुस्तावत्कायेन जल्लं भारयेत् दंहेन मलं धारयेत्, पुनर्वैज्जा मलपरीपदं वेदयेत् सहेत्, तावत्कथं? यावच्छरीरस्य भेदः शरीरस्य पातः स्यात्, साधुः कीदृशः सन्? आर्यं श्रुतचारित्ररूपं धर्मं प्रपन्नः सन्नित्यध्याहारः, कीदृशं धर्मं अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टं. ॥ ३७ ॥

किं तर्हि निर्जरापेक्षी=कर्मक्षयनी उग्रआक्रांसा राखनारो साधु कांयं हरी मलने धारण करे अने मल परीपदने सहे; ते ज्यां मुधी शरीरनो भेद=पात=थाय तावत् पर्यं न आर्यं श्रुत=शास्त्रअयन तथा चारित्र=उत्तमानार आ उपयरूप अनुत्तर=सर्वोत्कृष्ट धर्मने प्रपन्न चुरत्तपणे बलगी रही मल परीपदने सहन करे. ॥ ३७ ॥

श्राद्धासुनंददृष्टे भोगजार्थी साधुस्तत्कथा यथा—चंपायं सुनंदो वणिग्दानवान् अन्यदा मलाविलसाधुं दृष्ट्वा

मलधारिण शेष सर्वसाधूनां भयमिति जुगुप्सा कृतवान्, स प्रस्तावे दीक्षा
गृहीतवान् नानां तत्कर्मोदयेन देहे दुर्गघोऽभूत्, म यतिर्यत्र यत्र प्रयाति तत्र तत्रोद्वाहो भवति

श्राद्धसुनदने हाटे औपचार्यो साधुनी क्या कहे छे—

चया नगरीमा सुनदनामे चणिक दानवान् हतो, एक बखते मलद्विग्य साधुने जोइ 'साधुधाने मल्यारीवेइ शु भय
गलाय' आम मूगधी गोल्यो आ साधुनी जुगुप्सा करवायी ते मुवा पजी कौशामी नगरीमा एक धनान्यशेठने त्या पुत्र थइ अत्रतयो
अने प्रसने दीक्षा लइ साधु थयो एण पूर्वमवमा साधुना मलनी जुगुप्सा करेल तेथी तेना ए कर्मोदयने लीधे देइमा दुर्गघ थइ
ए यति ज्या जाय त्यां उद्वाह=अवलेहना=तीरस्कार पामवा लाग्या

तनो गुग्मिस्तस्य भ्रमण निषिद्ध, तेन रात्रौ निनदेवताराधनार्थं कायोऽसर्गं कृत, तुष्टदेवतया सुगंधीकृत,
तथाप्युद्वाहभवेन पुनरप्य रात्रिना देवतया सर्वसमानगंध कृत अनेन हि साधुना जलपरीपहो देवताराधनेन न
सोऽप्यमथै साधुभिर्न कथं

त्यारे गुरुए तेने भ्रमण करानो निषेध कयो आथी खीत्र थइ तेजे रात्रीमा निनदेवताराधनार्थं कायोऽसर्गं कृत, देवता
तुष्ट थइ अने तेने सुगंधी रयो तोषण तरछोडाया लाग्यो फरी देवतानु आराधन कयुं त्यारे देवताए समानगमी रयो आ
साधुए जलपरीपह=मलपरीपह=देवताराधना करीने सहन रयो एम गीजाए नज करवु ॥ ३७ ॥

अ१ समल साधु शुचीन सक्रियमाणान् दृष्ट्वा सत्कारादि न स्पृश्येत्, अतस्तत्परीपहमार—

मलयुक्त साधु शुचि निर्मल जनोंने सत्कार पागला जोइ पोते सत्कारादिकुनी स्पृहा न करे माटे ते परीपह रुहे छे.—

अभिवायणमप्सुष्टाणं । सामी कुञ्जा निमंतणं ॥ जे तांइ पडिसेवति । ने ते सिपीहेए सुंणी ॥ ३८ ॥

अणुक्कसाई अपिच्छे । अन्नाणसी अलोडुए ॥ रसेसु नाणुगिजिञ्जा । नाणुनप्पिजं पण्णवं ॥ ३९ ॥

मूळगाथार्थ—(सामी) राजादिक (अभिवायणं) नमस्कार करे (अप्सुष्टाणं) उभा धाय तथा (निमंतणं) निमन्त्रण करे. (जे) अन्य तिरियक तरफथी थना (तानि) ते नमस्कारने जे मुनि (पडिसेवति) सेवे छे (तेविं) तेओने जोइने वीजा (मुणी) मुनि (न पीदए) तेया प्रकारला सत्कारने न सोदे. ॥ ३८ ॥ (अणुक्कसाई) साधु जइए कपायवाळा होयाथी (माया) माया करता नथी तेथीन मुनि (अपिच्छे) अलग दच्छावाळा (अण्णणसी) अगतीये तथा (अलोडुए) नोलुगता रहित एवा (पण्णवं) प्रसावान साधु (रसेसु) मधुरादिक रसने मिये (न नाणुगिजिञ्जा) युक्ति न करे तथा (न नाणुनप्पिजा) पञ्चात्ताप न करे.

व्या०—मुनिस्तेन इति तेभ्यो न स्पृहयेत्, यत एते भन्या उति न शितयेदित्यर्थः, तेभ्यः केभ्यः? ये तानि प्रति-
सेवन्ते तानि कानि? स्वामी राजादिः, अभिवादनं नमस्कारमसभ्यं कुर्यात्, अथवा स्वाभ्ययुत्थानमसभ्यं
कुर्यादशानादिसन्मानं कुर्यात्? पुनरस्माकं निमन्त्रणं कुर्यात्, एतावता राज्ञा निमन्त्रितानादारादिस्यः प्रार्थितान्
द्रव्यलिगिनः साधून् न कीर्तयेदित्यर्थः, पुनः साधुः कीदृशो भवेत्तदाह—

अर्थः—'स्वामी=राजादिक अपने अभिवादन करे, अपने अभ्युत्थान आपे, अपने अपने निमंत्रण करे; आभ जेओ
प्रतिसेवन करता होय तेवाओनी मुनि स्पृहा न करे—अर्थात् राजाए निमंत्रण करी प्रार्थना पूर्वक आदारादिकुनी सत्कारता

जनोनी चातो ण न करे तेम ' एओ धय छे ' एम मनमा पण सेइ सळे नित न न करे त्वारे साधुए केवा यवु जोइए ते कहे छे

अनुत्तशायी सत्कारादिना हर्षरहितस्तादृशो भवेत्, नोत्तोऽनुत्त शोते इत्येवशीलोऽनुत्तशायीति शार्दार्थः, यत्र कविदासनदानाभ्युत्थाननिमज्जणादिकं करोति तत्र गमनायोत्तो न भवति, उत्कठिनो न भवति अथवाणुरूपायी, सत्कारादिकं यो न करोति तस्मै प्रोधमकुर्वाणोऽक्रोधं पुन कीदृशः ? अल्पेच्छो धर्मोपकरणमात्रधारी, अनेन निर्लोभत्वमुक्तं पुन कीदृशः ? ' अनापसी ' अज्ञानैपी जानिकुलसद्वयनिर्द्वयादिनाऽपरीक्षितोऽज्ञातस्त, दृशं य स्थमाहागान्यर्थमेपयतीत्येवशीलमज्ञानैपी पुन कीदृशो भवेत् ? अलोलुप सरसाहरे लापट्यरक्षितं, पुन साधुरयान् सरसाहारभक्षणासक्तान् वीक्ष्य रसेषु नानुगृध्येत् ? सरसाहारमिक्षा नाभिकाक्षेदित्यर्थं

पुन ' पन्नव इति ' प्रज्ञायान् सधुर्नानुत्तप्येन, अन्येषा सत्कार दृष्ट्वा ' हा मम कोऽपि सत्कार न करोति किमर्थमहं प्रद्वजित ' इति चिन्तापरो न भवेत् ॥ ३९ ॥

अनुत्तशायी अर्थात् सरसासपायी हर्षरहित रहैवावाळा, एटले ज्या जवायी आसन दान अभ्युत्थान निमज्जण आदि न यवु होय त्या जवाभा उत्पटित न थाय तेम जे सत्कारादि न न करे तेना पर क्रोय न करे अल्पेच्छ=धर्मोपकरणमात्र धारण करनार=अर्थानिर्लोभ, अज्ञानैपी=जाति बुल अद्रव्यता सद्व्यता आदिक जेना जाणता न होइए तेवा गृहस्थनी आहारादि-

कने अर्थ एषणा=वाहन करनार, अलोलुप=सरस आहारानी आकांक्षा रहित=अलंपट, बीजा सरस आहार भक्षणमां आसक्त होय तेने जोइ पोते जरा पण अभिमांक्षा न करे एवो प्रज्ञावान् साधु सर्वथा न अनुतापकरे. एटले बीजाना सत्कार सम्मान आदिक जोइ 'अरे हुं शा सारुं साधु थयो ? साधु न थयो होततो हुं पण आम सत्कारादि पामत' आम मनमां संताप नज करे. ॥ ३९ ॥

अत्र श्राद्धश्रमणयोः कथा यथा—मथुरायाभिद्रक्षः पुरोहितोऽस्ति, स जिनशासनप्रत्यनीकः स्वागवाक्षस्थः सन्नधो निर्गतो जैनयतेर्मस्तकोपरि निजचरणं वितनं करोति एवं निरंतरं कुर्वाणं तं दृष्ट्वा साधुर्न कोऽपि कुप्यति, परमेकः श्रावकः कुपितस्तत्पादच्छेदप्रतिज्ञामकरोत्, अन्यानि तच्छिद्राण्यलभमानेन तेन श्रावकेण तत्स्वरूपं गुरोः पुरः कथितं, गुरुणोक्तं सत्यते सत्कारपुरस्सरस्कारपरीपहः साधुर्नोति. तेन स्वप्रतिज्ञा कथिता, गुरुभिरुक्तमस्य गृहे किं जायमानमस्ति ? तेनोक्तं नवीनप्रासादे राजा निमंध्यमाणोऽस्ति पुरोहितेन गुरुभिरुक्तं तर्हि त्वं तस्मिन् प्रासादे प्रविशंतं राजा नंकरे धृत्वा प्रासादोऽयं पतिस्यतीति कथये; अहं च प्रासादं विद्यया पातयिष्यामि.

आ विषयमां श्राद्ध तथा श्रमणनी कथा कहे छे—

मथुरामां इन्द्रदत्तपुरोहित हतो ते जिनशासननो विरोधी हतो ते पोनाना गोखमां बेसीने जैन यतिओना मस्तक उपर पोताना पग लांबा करे. एम निरंतर करतो तेना उपर कोइ साधु तो कोप न करता पण एक श्रावकने ए जोइने क्रोध चढ्यो तेथी तेणे ए पुरोहितना बेय पगने छेदी नाखवानी प्रतिज्ञा करी आ श्रावकने ते पुरोहितनां अन्य छिद्रतो जड्यां नहिं त्यारे तेणे गुरु पासे जइ

તેનું સ્વરૂપ કહી દેલાડ્યુ ત્યારે ગુરુષ્ વૉં મ્હુ કે-સાધુ પુરુષો તો સત્કારપરીપદ સદન રી લીધ છે ત્યારે તે શ્રાવકે પોતે કરેલી તે પુરોહિતના પાદ હેદનની પ્રતિજ્ઞા કહી સમજાવી આ સામક્ષી ગુરુષ્ કયુ કે અને વરે દમ્પણા શુ ચાલે છે ? ત્યારે શ્રાવકે મ્હુ કે-દમ્પણા તેને નમો પ્રાસાદ=મહેન=ગનાવ્યો છે તેમા પુરોહિત રાજાને નિમત્તળ દદ પધારવાનુ કરે છે ગુરુષ્ કયુ કે તેના પ્રસાદમા જ્યારે રાજા પ્રવેશતા હોય ત્યારે રાજાનો હાથ ઘાતી ' આ પ્રાસાદ દમ્પણા થસી પડશે ' આપ તુ કહેજે પ ગળે હુ મારી વિધાના ચલ્યો પ પ્રાસાદને પાડી નાલીશ

તતસ્તેન તથા કૃતે પ્રાસાદ પતિત રાજોક્ત કિમિદ જાત ? શ્રેષ્ઠિનોક્ત હે માહારાજાનેન તવ મારણાય કપટ મહિતમમ્ભૂત તતો મ્ષ્ટેન રાજા સ પુરોહિતસ્તસ્ય શ્રેષ્ઠિનોર્ઽર્પિત, તેન શ્રેષ્ઠિનેંદ્રકીલકે તસ્ય પાદ ક્ષિપ્ત્વાપ્રતિજ્ઞા-પૂરણાર્થ ચ વિષ્ટમય પાદ કૃત્યા છિન્નવાનુક્ત્વાશ્ચ મર્વ તત્સ્વરૂપ, પુરોહિતેનોક્તમત પર નૈવેશ્ઞ કરિ-યામિતિ જાનાનુકપેન શ્રાવકેણ સ મુક્ત અથ મત્કારપુરસ્કારપરીપદ સોદગ્ય સાધુભિ, આચકેણ તુ ન સોદગ્ય ઇતિ

પેલા શ્રાવકે તે પ્રમાણે કર્યુ અને તેજ સળે મહેલ પડ્યો રાજાષ્ કયુ- ' આ શુ થયુ ' શ્રાવક ગોલ્યો ' હે મહારાજ ! આ પુરોહિતે આપને મારવાનુ કપટ માહ્યુ હતુ ' આ સામક્ષી ક્રુદ્ધ થયેયા રાજાષ્ પુરાહિતને પ શ્રાવકને દવાલે કરી કીધો ચોઢીષ્ ઇંદ્રરીલક=હેદ=મા તેના પગ નાલી અને તે પુરોહિતને તમામ હક્કીમત સમજાવી અને પાતાની પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવા લોટના પગ યતથી હેડી નાલ્યા, પુરાહિતે ' હવથી કાદ દિવસ પ પ્રમાણે કરીશ નહિ ' પગ મ્હુ તે ઉપરથી શ્રાવકને દયા આવી તેથી તેને છોડી મેલ્યા આપ સાધુષ્ સત્કારપરીપદ મહેનો, શ્રાવકે તો ન સહેવા પગો સાર દર્શાવ્યો છે

अथ सत्कारे सति प्रज्ञाप्रकर्षापर्यविद्वत्त्वं न विधेयं, अतः प्रज्ञापरीपहोऽपि सोढव्यः.

हवे क्याय सत्कार थाय त्तारे बुद्धिना प्रकर्ष अपकर्ष प्रयुक्त विद्वलता न थरवी तेने मांढे प्रज्ञापरीपह पण सहेवो एम कहे छे.

से नूणं माँ पुँविं । कम्मसाणाफला कँडा ॥ जेणाहँ नाभिजाणांभि । पुँठो केणइ कँहुई ॥ ४० ॥
अहँ पँत्था उइज्जंति । कम्मसानाणफला कँडा ॥ एवँसस्संसि अप्पणँ । नच्चो कम्मविवागयं ॥ ४१ ॥

मूलगाथार्थः.—[से] हवे [नूणं] निश्च [मण] में [पुँवि] पूर्व [अन्नाणफला] अन्नाना फलवालां [कम्म] कर्मों [कडा] कर्मा छे [जेणे] जे कारण माटे [केण] कोइए (कणहुई) क्या कोइ (पुँठो) पूछायो पवो (अहँ) हु (न अभिजाणामि) काँइ पण जाणतो नथी ॥ ४० ॥ (अह) अथ=हवे(अन्नाणफलो) अन्नान फलवालां (कम्म) जे कर्मों होय ते (पच्छा) थया पछी (उइज्जति) उदयमां आवे छे तेथो (एवँ) आ प्रमाणे (कम्मविवागय) कर्मना विवाग्ने (नच्च) जाणीने (अप्पणं) पेताना आत्माने (आसासि) आश्वासन आपवु. ॥ ४१ ॥

व्या०—प्रज्ञापरीपहोऽपि द्विधा सोढव्यः, प्रज्ञाप्रकर्षे सत्येवं चित्तीयं. येन कारणेन केनापि पुरुषेण 'कहुइ' कुत्रचित्प्रश्ने पृष्टः सन्नाहं पुरुषप्रश्नोत्तरं जानामि, तत्प्रश्नस्योत्तरं ददामि. अथेदानीं ज्ञानफलानि कर्माणि कृतानि पश्चाद्बुद्धेयंति पश्चाद्बुद्धयं प्राप्स्यन्ति, कर्मणां विपाकं ज्ञात्वैवमात्मानं त्वमाश्वासय? भो शिष्य! न तु प्रज्ञा-प्रकर्षे गर्वं कुर्या इत्यर्थः, प्रज्ञाप्रकर्षेऽयमर्थः कार्यः.

अर्थः—प्रज्ञापरीपह वे प्रकारनो सहेवानो छे. जो प्रज्ञाप्रकर्ष=बुद्धिविकास होय तो एम मनमां चित्तन करवुं के-कोइ पुरुष

કયાય કદ પ્રશ્ન પૂછે ત્યારે-‘હુ આ પુરુષે કરેલા પ્રશ્નનું ઉત્તર જાણુ છુ આપુ એ પ્રશ્નનું ઉત્તર છું’-દશર્ણા જ્ઞાન જેનું ફલ છે એવાં કમ મેં કર્યાં છે તે હવે પછી ઉદય પામશે આમ કર્મવિપાક જાણીને મનને આશ્વાસન દેવું હે શિષ્ય ! પ્રજ્ઞાપરુષે પ્રસંગે સર્વથા ગર્વ કરીશમાં

અથ પ્રજ્ઞાપરુષે પ્રજ્ઞાહીનત્વેર્ધ વદતિ, યેન કેનચિત્પુરુષેણ કસ્મિંશ્ચિત્સુગમેઽપિ જીવાદિપ્રશ્ને શુદ્ધ સત્તાહ નાભિજાનામિ તન્નૂન મયા પૂર્વ પૂર્વભવેઽજ્ઞાનફલાનિ ધર્માચાયમ્પુરુષશ્રુતિનિદારૂપાણિ કૃતાનિ, તતોઽહ પ્રજ્ઞાહીન સજા તોઽસ્મિ અથાજ્ઞાનફલાનિ કૃતાનિ કર્માણ્યપિ પથાદપ્રેતનજન્માનિ ‘ઉદ્ભવિ’ ઉદયત્યુદય પ્રાપ્ત્યતીતિ કર્મ-વિપાક જ્ઞાતૈવમાત્માનમાશ્વાસય ? ઉદયપ્રાપ્તાના જ્ઞાનાવરણકર્મણા વિઘાતાય યદ્વ કાર્યં હત્યાત્માનમનુશાસયે ત્યર્થ અતો હિ પ્રજ્ઞોદયે જ્યૌ ન વિધેય, પ્રજ્ઞાભાવે વિપાદે કૃતે હ્યાર્તધ્યાનપરત્વ સ્યાત્

પ્રજ્ઞાના અપ્રત્યક્ષપ્રસંગે-પ્રદેહે યુદ્ધિહીનનાને અવસરે-કોદ પળ પુરુષે કોદ મુગમ જીવઆદિક પ્રત્ન પૂઝ્યો ત્યારે-‘હુ આ વિષય ત્રારા જાણતો નથી તો નિઃસ્યે મેં પૂર્વે-પૂર્વપ્રત્નમા અજ્ઞાન છે ફલ જેનું એવા કર્મ જેવાં કે-ધર્મ, આર્ચનું ગુરુ, શાસ્ત્ર વિગે રેની નિદારૂપ કર્મ કરેલા છે તેથી આ પ્રત્નમા હુ પ્રજ્ઞાહીન થયો છું. અજ્ઞાન જેનાં પત્ન છે એવા કર્મો જે મેં કર્યાં તેણે પાઠકથી આગલ ઉપરના જન્મમાં ઉદય પામશે એમ કર્મવિપાક જાણીને આત્માને આશ્વાસન આપવું ઉદય પામેલાં જ્ઞાનાવરણીય રચનો વિચિત્ર કરવા માટે યદ્વ કરવો આમ આત્માને આશ્વાસન દેવું પ્રત્ન છે પ્રજ્ઞાનો ઉદય થાય ત્યારે હર્ષ ન કરવો તેમ પ્રજ્ઞાના અભાવ પ્રસંગે વિપાદ-લેદ ન કરવો બો લેદ કરે તો આર્તધ્યાનપરતા થાય

પ્રજ્ઞાપરુષોપરિ કાલિકાચાર્યસાગરચન્દ્રગો કથા યથા-ઉદ્ભવિનીત કાલિકાચાર્યો પ્રમાદિન સ્વશિષ્યાન્

सुक्त्वा सुवर्णकुले स्वाशिव्यसागरचद्रस्य समीपे प्राप्ताः. सागरचंद्रस्तु तानेकाकिनः समायातान् नोपलक्षयति, कालिकाचार्या अपि न किञ्चित्स्वस्वरूपोपलक्षणं दर्शयति. अन्यदा सागरचन्द्रेण पर्वदि सिद्धांतव्याख्यानं, प्रारब्धं चमत्कृता लोकाः सिद्धान्तव्याख्यानं प्रशंसन्ति, कालिकाचार्याणां सागरचन्द्रेण पृष्टं मद्-व्याख्यानं कीदृशं ? तैस्त्वं भव्यं, तेन चाचार्यैः समं तर्कवादः प्रारब्धः, परं तुल्यतया वक्तुं न शक्नोति, भृश स चमत्कृतः.

प्रज्ञाप्रकर्ष उपर कालिकाचार्य तथा सागरचद्रनी कथा कहे छे.

उज्जयिनीथी कालिकाचार्य, पोताना प्रमादी शिष्योनो त्याग करी सुवर्णकुलमां पोताना शिष्य सागरचंद्र पासे आवीने रद्या. सागरचंद्रे तो ते एकला आवी चड्या तेना तरफ कंइ लक्ष्य आप्नुं नहिं, तेम कालिकाचार्ये पण कंइ पोताना स्वरूपनुं उपलक्षण दर्शान्नुं नहिं, एक समये सागरचंद्रे सभायां सिद्धांतनुं व्याख्यान आरंभ्युं. लोको चमत्कार पामी सिद्धांत व्याख्याननी प्रशंसा करवा लाग्या. आ वखते कालिकाचार्यने सागरचंद्रे पूछ्युं के—‘ माहं आ व्याख्यान केडुं छे ? ’ तेणे कहुं के—‘ भव्य छे ’ त्यारे तेणे आचार्यनी साथे तर्कवाद मांड्यो. पण तुल्य उतर्या एटले कंड बोली न शक्यो, तथापि मनमां अत्यंत चमत्कार पाम्या.

अथ शिष्यास्ततः शय्यातरेण तिरस्कृतास्त्रपां प्राप्ताः स्वगुरुं गवेषयन्तश्चलिताः, कालिकाचार्याः समायातीति प्रसिद्धिं कुर्वाणाः सुवर्णभूमौ प्राप्ताः, सागरचंद्रः कालिकाचार्याः समायातीति वृद्धस्य पुरः प्रोक्तवान्, वृद्धः प्राह मयापि श्रुतमस्ति, सागरचंद्रस्तेषां सन्मुखमायातः, तस्य तैः पृष्टं किमत्र कालिकाचार्याः समायाताः संति न वा ? तेनोक्तमेको वृद्धः समायातोऽस्ति, नापरः कोऽपीति.

અહોં ઉજ્જયિનીયા કાલિમાર્ગના પ્રમાદિ શિષ્યો ત્યાના શય્યાતર-સ્થાનવાસિનનો તિરસ્કાર પામી શરમનામાર્પ્ય પોતાના ગુરુ શાસ્ત્રિશ્ચાર્યને માત્ર ચાલ્યા 'કાલિમાર્ગ્ય આવ્યા છે ?' આપ જાહેર કરતા કરતા સુવર્ણધૂમિમાં આગી પહોંચ્યા અહોં સાગરચન્દ્ર પણ 'કાલિમાર્ગ્ય પધારે છે' એમ દુદ્ધની પાસે કહેવા લાગ્યા દુદ્ધે કહ્યું કે—'મેં પણ સાંખ્યુ છે' સાગરચન્દ્ર તો સામા આ-યા ત્યારે પેચા શિષ્યોએ પૂછ્યું કે—'શુ અત્રે કાલિકાચાય આવેલા છે ?' સાગરચન્દ્રે કહ્યું કે—'એક દુદ્ધ આવેલ છે' વીજો તો કોઈ નથી

તેડ્યુપાશ્રયાત. સમાપાતા ઉપલક્ષિતા કાલિકાચાર્ય, પ્રજાસ્તૈ, સાગરચન્દ્રેણ પશ્ચાદ્વપલ્લ્લ્ય તેવા મિથ્યા-દુઃકૃત દગ, ના મયા શ્રુતલવગર્ગધ્માતેન શ્રુતનિધયો યૂયમાશાતિતા इति च कथित कालिकाचर्यकृत् हे उत्स ! શ્રુતગર્વો ન કાર્ય' યથા સાગરચન્દ્રેણ શ્રુતમદ કાર્ય અથ પ્રજાપ્રકરે ગર્વ', ॥ પ્રજાભાવે દેન્યચિન્તન કૃત્યમથાડ્ઝાન અનસ્તત્પરીપદ્મોડપિ સોઢ્ય, इति, કારણાદ્ઝાનપરીપદ્મમાહ—

તે શિષ્યો પણ ઉપાશ્રયની અદર આ-યા ત્યા તો સામે કાલિકાચાર્યને જોઈ ઓઝર્યા અને તે વધા ગિ-યોએ પ્રણામ કર્યો સાગરચન્દ્રે પણ પાછલ્લથી તેને ઓઝલીને તેઓને 'મિથ્યાદુકૃત' માગ્યુ અરે મેં નાસ્ત્રઝાનના લેશના ગર્વમાં પુલ્લાદને શ્રુતજ્ઞા નના મંડારરૂપ આપની આસાતના કરી એમ કહી રહેલ દર્શાવ્યો ત્યારે કાલિકાચાર્યે કહ્યું કે—'હે વત્સ ! શ્રુતજ્ઞાનનો ન ગર્વ કરવો મરાશ એ કે—જેમ સાગરચન્દ્રે શ્રુતમદ કર્યો એમ વીનાએ શ્રુતમદ ન કરવો પ્રજાના અભાવે દેન્યચિન્તન કરવુ એ પણ ઉપયયથા અજ્ઞાનજ દોવાથી એ પરીપદ્મ પણ સહેતો પડ્લા માટે અજ્ઞાન પરીપદ્મ કહે છે.

निरट्ठंगमि विरओ । मेहुणाओ सुसंवुडो ॥ जो संखं नांभिजाणांमि । धम्मं कल्लणपार्वंगं ॥ ४२ ॥
तवोवहाणमादाय । पडिमं पडिवज्जओ ॥ एवंपि विहरओ मे । छउमं नं निअट्ठई ॥ ४३ ॥

मूलगाथार्थ—[निरट्ठंगमि] निरर्थक [मेहुणाओ] मैथुनथी [विरओ] विस्मयो हुं तथा [सुसंवुडो] सुसंवृत छे, केमके [जो] जे हुं [सम्पत्] साक्षात् पणे [कल्लण] शुभ अने अने [पावगं] अशुभ यथा [धम्मं] धर्मने तो [न अभिजाणांमि] जाणतो नथी. ॥ ४२ ॥ [तवोवहाणं] बली हु भद्र महाभद्र तपे अने उपधान तेने [आदाय] ग्रहण करीने [पडिमं] बार प्रकारनी साधुनी प्रतिमाने [पडिवज्जओ] अगिकार करीने हुं विचरं हुं [एवं पि] ए रीते [विहरओ] विचरता यथा [मे] माहं [छउमं] छद्म कर्म [न निअट्ठई] निवृत्त पामतु नथी. ॥ ४३ ॥

व्या०—अहं निरर्थकेऽर्थाभावे सति मैथुनात्कामसुखाद्विरतो निवृत्ताः, मैथुनग्रहणं दुस्त्यजत्वात्, गतोऽहं दुःकरं कार्यं कृतवान्, योऽहं सुसंवृतो जितेंद्रियोऽपि साक्षात्फुटं धर्मं वस्तुस्वभावं कल्याणं शुभं पापकमशुभमभिजानामि, यदि मैथुनान्निवृत्तौ जितेंद्रियत्वेऽपि काचिदर्थसिद्धिर्ज्ञानसिद्धिर्भवेत्तदा मम ज्ञानमुत्पद्येत, मम तु ज्ञानं नोत्पन्नं तदा दृग्वाहं मैथुनमलजं, दृग्धैव चेंद्रियजमकरवं, पुनरित्थमपि न चित्तयेत्.

अर्थः—हुं निरर्थक=अर्थना अभावे मैथुन=काम सुखथी विरत=निवृत्त हुं. अत्र मैथुन शब्दनुं ग्रहण तेनुं दुस्त्यजणुं देखाडे छे-एट्ठे में दुण्णर कार्यं कर्युं, एग जणावे छे जे हुं सुसंवृत=जितेंद्रिय होइ साक्षात् धर्म=वस्तुस्वभावभूत कल्याण=शुभ, पापक=

अगुण गुरुय जाणु छु जो मैथुनयी निवृत्तिमा जितेद्रियत् उता फोड पण प्रकारनी अर्थ सिद्धि अथवा ज्ञानसिद्धि याय तो मने ज्ञान उत्पन्न याय मने तो तान थपु नहि तो मे मैथुन ह्या त्वज्जु, अने इन्द्रियजय पण दृष्टान कर्यो' आम चित्तन न करतु

तपो भद्रमहाभद्रमर्चतोभद्राद्युपधान सिद्धातपाठनोपचाररूप, एकमुक्तनिर्विकृत्यागम्लोपवासादिक्रमादायागी गीकृत्य पुन प्रतिमा भिक्षोरभिमन्त्रविशेषक्रिया द्वादशविधा प्रतिपद्यमानस्य समैत्र विहरत साधुमार्गे विहार कुर्वतोऽपि छद्मस्थज्ञानावरणादिकर्म न निवर्तते, अह तप करोम्युपधान चामि प्रतिमा च धरामि साधुमार्गे विहरामि तथापि केवली न भवामीति न विचारणीय, अयमज्ञानपरीपह

तपो भद्र महाभद्र सर्वतोभद्र आदिक उपधानत्रय ग्रहण, सिद्धातपाठनोपचाररूप एक मुक्त निर्विकृति आचाम्ल उपवासादिक्रमोपरीपह पुन भिक्षुने अभिमन्त्रविशेषक्रियात्मक द्वादशविध प्रतिमा प्रतिपत्ति पूरक साधुमार्गे विहार कर्त्ता मने छद्मस्थ ज्ञानावरणादि कर्म नयी निवृत्ति यतु, अर्थात् 'हु तप कर छु, उपधान बदन कर छु, प्रतिमा धार छु, साधुमार्गे विहर छु तथापि केवली न थयो' एव विचार न लाखो ए अज्ञानपरीपह

अत्राज्ञानपरीपहे कथा—गद्गातीरे द्यौ आतरो वैराग्यादीक्षा गृहीतवती, तत्रैको चिदान् जात, द्वितीयस्तु मृग्यो चिदान् मोऽनेकशिक्षाध्यापनादिना स्मिन् एव चित्तपल्लवे घन्योऽय मे भ्रान्तो च सुखेन चिप्रति, निद्रादिक्रमसरे पुर्ववृत्ति, अह तु शिल्पाध्यापनादिकष्टे पतितोऽस्मीति चित्तयन् काव्यमिद चकार—

આ અજ્ઞાનપરીપ્લવ વિષયમાં કથા કહે છે—ગંગાતીરે જે માડઝોળ દીક્ષા ગ્રહણ કરી તેમાં એક વિદ્વાન્ થયો અને વીજો મૂર્ખ રહ્યો. જે વિદ્વાન્ થયો તે અનેક શિષ્યોને ધનાવવા વગેરેથી શિવ થઈ એમ ચિંતવન્ કરતો કે—‘અહો મારો માડ ધન્ય છે કે જે મુલે રહે છે, અવસરે નિદ્રાદિક કરે છે અને હું તો આ શિષ્યો ધનાવવાના કષ્ટમાં પડ્યો છું’ આવા વિચાર કરતાં તેણે એક કાવ્ય કયું કે—

મૂલત્વં હિ સલે મમપિ સ્મિન્ યદષ્ટૌ ગુણા । નિશ્ચિતો વહુભોજનોઽપમના નક્તે દિવા શાયકઃ ॥
કાર્યાકાર્યવિચરણાધ્યધિરો માનાપમાને સમઃ । પ્રાચેનામયર્જિતો દૃઢવપુર્મૂલ્લઃ સુલ્લંજીવનિ ॥૧॥ પરં નૈવં ચિંતયન્નિ-

અર્થઃ—હે મિત્ર ! મૂલત્વતો મને પણ રહે છે કે જેમાં આઠ ગુણો છે—મૂલ્લ જન હમેશાં નિશ્ચિત=વૈફિકર રહે. પુષ્કલ ભોજન કરે, મનમાં જરાય શરમાય નહિ, રાત્રિદિવસ ડંડ્યાજ કરે, આ કરાચ કે આ ન કરાચ એ વિચારમાં આંધળા વહેરા જેવો, માન તથા અપમાનને ન ગણકારતો, ઘણે ભાગે રોગ રહિત, અને અલમસ્ત શરીરવાળો મૂલ્લ મુલે જીવે છે. ॥ ૧ ॥
પરંતુ આમ તો કદાપિ તે ચિંતન કરતો નથી કે—

નાનાશાસ્ત્રસુભાપિતામૃતરસૈઃ શ્રોત્રોત્સવં કુર્યતાં । યેપાં યાંતિ દિનાનિ પંઢિતજનવ્યાયામશ્વિત્તાત્મનાં ॥
તેપાં જન્મ ચ જીયિતં ચ સફલં તૈરેવ મૂર્મૂપિતા । ક્ષેપૈઃ કિં પશુવદ્વિવેકરશ્ચિતૈર્મૂભારમૃતૈર્નરૈઃ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ—નાના પ્રકારનાં શાસ્ત્રસંવન્ધી સુભાપિતરૂપી અમૃત રસવદે શ્રવણેન્દ્રિયના ઉત્સવ અનુભવનારા જે પુરુષોના દિવસો

पठितजन सायेना व्यासगमाज वीते छे तेओना ज-म तथा निवित सफल ठे अने एवा पुरुषोधीन आ भूमि भूपित छे याकीना पशु जेवा निवेक रहित पृथ्वीना भारभूतोनरोयी छी प्रयजनसिद्धि यइ शकवानी हती ॥ २ ॥

एव पठितगुणानचितयन् मूर्खगणाश्रासतोऽपि चितयन् ज्ञानावरणीय कर्म बध्वा दिव गत, ततश्च्युतो भगवक्षेत्रे आभीरपुत्रो जान, क्रमेण परिणीत, तस्य पुत्रिका जाता, सा रूपवती

आया पडिवाना गुणोनो ख्याल न कस्ता केवल मूर्खनाज गुणानु चितवन कस्तो एवो ए साधु ज्ञानावरणीयर्म बांधीने देवछोक गयो त्यायी चविने भरतक्षेत्रमा एक आभीर [आहीर] ने त्या पुन यइ अवतयो मोने यना परण्यो तेने एए पुत्री यइ ते अति रूपवती हती

अयदानेकाभीरा घृतश्रुतशम्भु किंचित्त्नगरप्रति गच्छति, असायपि तत्सार्धं घृतमृत शकं गृहीत्या चलित, मार्गे सा पुत्री शक्रलेटन करोति ततस्तद्रूपयामोहितैराभीरपुत्रैरपथे खेदितानि शकटानि, तानि सर्वाणि नग्नानि, तादृश सत्सारस्वरूप दृष्ट्वा सजातवैराग्य स आभीरस्ता पुत्रीमुद्राण्य दीभ्या जग्राह, उत्तराध्ययनयोगोद्वहनावसरेऽसंग-ध्ययनोद्देशे कृते तस्याभिक्षोर्ज्ञानावरणोदयो जात, न तदध्ययनमायाति आचाम्लायेव करोति, उच्चैः स्वरेण तदध्ययननिर्घोष करोति एव च कुर्वतस्तस्य द्वादशवर्षप्राप्तेऽज्ञानपरीपह सम्यगधिसहमानस्य केवलज्ञान समुत्पन्न

एक समये केवल्यक आहिर घीना गाढां भरीने सोइ नगरभणी चाल्या ते साथे आ आहीर पण गाढामा घीना नारदान

भरीने चाल्यो. मार्गे तेनी रूपवती पुत्री गाडुं हांरुती होती. तेना रूपमां व्यामोह पागेला आहीर जुवानीयाओए गाडां अवळे मार्गे हांक्यां. एम खेडतां वधाय गाडां भांग्यां. आबु संसार स्वरूप जोइने आ आहीरने वैराग्य उत्पन्न थतां ते पुत्रीने एक आहीर साथे परणावीने पोते दीक्षा ग्रहण करी. उत्तराध्ययन योग धारणावसरे असंख्य अध्ययननो उद्देश करतां ते आहीरगिष्ठुना ज्ञानावरणीयनो उदय थयो. ते अध्ययन आवडे नहिं अने आचाम्लज करवा मांड्यां उंचे स्वरे ते अध्ययन गोखतां गोखतां तेने चार वर्षेने अंते अज्ञानपरीपह राख्यकु सहन करतां करतां तेने केवलज्ञान उत्पन्न थयुं.

एवमज्ञानपरीपहे आभीरसाधुकथ, यस्य च ज्ञानाजीर्गस्यात्तेनापि ज्ञानपरीपहो न सोढस्तत्राथे स्थूलभद्रकथा यथा.

एवीरीते अज्ञानपरीपह विषये आ आहीरकसाधु कथा कही. जेने ज्ञानाजीर्ण गाय तेणे पण ज्ञानपरीपह सहन करवो पडे छे ते वाचतमां स्थूलभद्रनी कथा कहे छे.

स्थूलभद्रस्वामी विहरन् बालमिवद्विजगृहे गतः, तत्र तमदृष्ट्वा तद्गार्यो पृष्ठवान् क ते पतिर्गतः ? सा प्राह परदेशे धनार्जनार्थं गतोऽस्ति. ततः स्वामी तद्गृहस्तंभमूलस्थितं निधिं पश्यन् स्तंभाभिमुखं द्रुतं द्रुत्वा ' इदमीदृशं स च तादृशः ' इति भणित्वा गतः. ततः कालांतरे गृहान्तस्य बिप्रस्य तद्गार्यं ग स्थूलभद्रस्वामिवचो ज्ञापितं, तेन पंडितेन ज्ञानमात्रावश्यं किंचिदस्ति. ततः खानितः स्तंभः, लब्धो निधिः. एवं स्थूलभद्रेण ज्ञानपरीपहो न सोढः, शेषसाधुभिरपीदृशं न कार्यं.

स्थूलभद्रस्वामी विहार करता करता बालमिश्र ब्राह्मणने घरे गया त्यों तेने न दोषो त्वारे तेनी भाषांने पूछ्यु के—
तारा पति क्या गया छे? ते बोली के—‘परदेश घन कमावा गया छे’ त्वारे स्वामी तेना घरता स्वभना मूछमा रहेलो
निधि जोइ थाभला सामी अंगळी चौपीने ‘आ आय छे अने ते तेवो छे’ आटलु बोलीने चालता थया. काळतरे परदेशधी
पति घरे आया त्वारे तेनी भाषांए स्थूलभद्रस्वामीए कहेलां वचन जणाव्या ते पहिने जाण्यु के ‘अटि कहक होवु
जोइए’ आनो विचार आवता स्वभना थदमां खोदतां निधि=भटारनो लाभ थयो स्थूलभद्रमुनिए ज्ञानपरिपट सहन न कयों
बीजा मुनिओए एम न करवु

अथाज्ञानदर्शनेऽपि कश्चित्सहाय स्यादतस्तत्परीपट कथयते—

एमन अज्ञानदर्शनमा पण कोद सहाय थाय माटे अज्ञानपरीपट करे छे

नरिथ नूण परे लोए । इहुी वावि तवस्सिणो ॥ अहवा वचिओ मिति । इइ भिक्खु न चितए ॥१८॥

अभू जिणा अरिथ जिणा । अदुवावि भविस्सई ॥ मुसते पवमाहसु । इइ भिक्खु न चितए ॥ १९ ॥

(नूण) निछे [परे लोए] परलोक (नरिथ) छे नहि [वावि] अथवा (तवस्सिणो) तगस्सी साधुनी (अटि) आमयोंपधी=लच्छिओ
नदी (अहवा) अथवा (वचिओ) मिथि) हु छेतएयो सु (इइ) ए प्रमाणे (भिक्खु) साधु [न चितए] चितवे नहि १८ (जिणा)
जिनेभर (अभू) दूता (जिणा) रिनो (अरिथ) घतमानबाले छे (अदुवावि) अथवा (भविस्सई) मरिच्यमा घशे (पय) ए प्रमाणे
(ते) ते मगवत (मुस) अक्षय (आहसु) करे छे एम (भिक्खु) साधु (न चितए) चितवे नहि १९

व्या०—नूनमिति संभावनायां परलोकोनास्ति, परलोके गतः कोऽपि नात्रागल्य वदति, तस्मात्प्रत्यक्षस्याभावनास्ति परलोकः, वाऽथवा तपस्विनोऽपि साधोरपि काचिद्, कदाचरामर्षौपधिबपुषौपधिखेलौपधिप्रमुखा काचिन्नास्ति न दृश्यते, अथवा किं बहूना ? अहं वंचितोऽसि, कृपिभिष्टगितोऽस्मीति भक्षुर्न चितयेन्न निचारयेत्. ते जिनाः केवलिन एवमाहुः कथयतिस्म तन्मुपा तद्सत्यं, एवं तत् किं ? जनास्तीर्थकराः केवलिनो वाऽभूवन्, पुनर्जिनाः संति, सांप्रतं वर्तमानकाले महाविदेहक्षेत्रादौ संति, अथवाऽग्रे भविष्यंतीति यदृशुस्तदसत्यं. प्रत्यक्षमदृश्यमानत्वात्, इति विचारे क्रियमाणेऽसम्यक्त्वसंगः स्यात्, तस्मादिति न विचारणीयं, सम्यक्त्वपरीपहः सोऽढव्यः.

अर्थः—‘नूनं’ आ पद संभावना अर्थमां छे खरेखर परलोकमां कंइ नथी. अर्थात् परलोक गयेला कोइ आवीने कहेता नथी; एटले प्रत्यक्ष न देखावाथी परलोक छेज नहिं, तपस्विनी पण कंइ कळि=आमर्षौपधि वपुषौपधि खेलौपधि इत्यादिरूपा नथी—देखाती नथी. अथवा वीजुं थुं ? हुंज वंचित छुं. कृपिओए मने ठग्यो छे—आम भिक्षु न विचारे. जिन-तीर्थकरो केवली थइ गया, तेम वर्तमानमां पण जिन तीर्थकरो महाविदेहक्षेत्रादिकने धिपये विद्यमान छे अने आगळ उपर पण जिन-तीर्थकरो थवाना छे—एम ते केवली जिनो कही गया छे ते असत्य छे, कारण के प्रत्यक्ष देखाता नथी—आवा विचार करताथी मनमां असम्यक्त्वसंग=संशयादि धाय माटे भिक्षुए एवा विचार के चिंतन न करवुं. समययत्त्व परीपह सहन करवो.

अत्रार्यापादसूरिकथा—वत्सामृग्यामापादभृतिमृगस्तथ गच्छे यो यः कालं करोति तं तं निर्जयामासुः,

अल्पमात्रेण तेषामेव कथयन्ति मुष्मादिभिः स्वर्गे मुरीशूरा मय दर्शनं देयं, ते चे स्वर्गे गच्छन्ति, परमाचार्याणां दर्शनं
न दृश्यते, तथा च मुरीणां परमेश्वराणां जायते परमेश्वरो विनेय प्रकृत्य मयः सन्नाधिरणसमये मुरिनि-
रेखमूलकस्य स्वर्गे देवीशूरायस्य मय दर्शनं देयं, न प्रमाण, सोऽपि मुरगा देवो जातः, पर विधिरस्यना-
नाद्यादिदर्शनेन स्वप्नस्याप्राप्तायाम् ।

— आ विषयमां माय आपागृहिणी क्या करे छे —

परमायुषिदां आपागृहिणिरि इति ते गच्छमां ते जे काल करे तेने निर्मिता करतावे अने अंगवय तेने वदे के-नमार
स्वर्गमां गुरि मांने वने दर्शनं देतु ए मरनाता स्वर्गे ताप परंतु आचार्यने दर्शनं देता न आरे ते इतरथी आपागृहिणा मनमां
परमेश्वर इति था. पर तदये ए गुरिको एक विपन्नस्य भयन भद्र मरता परथा सदाधिरण समये मेने मुरिप
वयु के-आर स्वर्ग नद देव यथा पृथी मने अरूप दर्शनं देतु, तेमां प्रमाद न करतो चेत्ता द्विष्य कुरुष कर्तुं ते मतीने देत
मया एव विधिरसनासादो नात्यादि नाचामां ज्ञाप मां गुरिते दर्शनं देता न आलो

ताता गुरिनिरेव विभित नास्वेव परमेश्वरस्य तादृशं नाप्रागप्युति यदि परमेश्वर स्यात्तादा मन्त्रिणा
मन्त्रिणा अपि कथं न दर्शनं देतु ? ततो मयाश्रयाय प्रताति, पात्रिणा, मयां तातां कुरुति कुरुति ।
मयां तातां कुरुति । मया जानानि, मया मया नोमाह्वयता, मन्त्रिणोऽहमिति मिथ्यात्वं प्रतिपत्ता, मन्त्रं मुरी-
श्वरिण मय विमयाश्रया निमया ।

त्यारे मूरिना गनमां एम ।वचार आव्यो के-परलोक जेनुं कंड छेज नहिं तेहीन कोइ अत्रे पाछो आवतो नथी. जो परलोक होयतो मारा शिष्य प्रतिज्ञा करीने जाय ते पण मने पाछा दर्शन केम न दीये? में आज दिवस सुधी घणाय व्रत पाल्यां, अनेक तप तप्यां, बहु कष्ट वेठ्यां, वधां अनुष्ठान कर्या ए तमाय व्यर्थ ययां. में सकल भोगनो त्याग पण व्यर्थ कर्यो; नाइक हुं वंचित रह्यो; आम मिथ्यात्व प्रतिपत्तिवाला बनी गया. गच्छनो त्याग करी एरुआ मात्र साधु=लिंगधारी थइ निरुली गया.

अत्रांतरे तेन भक्तशिष्येण देवीभूतेन क्रियद्दिनानि यात्रावाद्यादि विलोक्य गुरुप्रेम्णाऽन्नायतं मिथ्यात्वं गतां गुरवो दृष्ट्वा, तत्प्रतिबोधार्थं कस्यजिद्ग्रामस्य सीति नाट्यं विचक्रे, तत्राचार्याः पणमासन् यावलाट्यं पश्यंतः क्षुधादिकं नानुसृतवंतः, नाट्यं देवेन विसृष्टं, आचार्या अग्रतश्चलिताः. ततस्तैर्नैव सुरेण तेषामाचार्याणां संयम-परोक्षार्थं पट्कायनामानः पट्कायनामानः पट् दारकाः सर्वालंकारविभूषितांगा विकुर्विताः.

पटलामां ए आयादभूति मूरिनो जे शिष्य पाछां दर्शन देवानी प्रतिज्ञा करी देव थयो हतो ते देवमादमां केटलाक दिवस नाट्यादि जोया पछी गुरुना प्रतिप्रेमनुं स्मरण थतां अहीं आव्यो त्यां गुरुने मिथ्यात्व पामेला दीठा. ते गुरुने प्रतिबोध देवा माटे कोइ गामनी सीममां तेजे नाट्य प्रयोग करवा मांडया. आचार्य छ महीना मूधी नाट्य जोता रणा तेमां भूख तरस वगेरेनुं पण भान न रहुं. देव थयेला शिष्ये ज्यारे नाट्य बंध कर्नु त्यारे भाचार्य आगल चालया; त्यारे ते देव थयेला शिष्ये ते आचार्यना संयमनी परीक्षा करवा पट्काय नामना छ छोकरा सर्व अलंकारथी शणगारेला उत्पन्न कर्या.

प्रथम पृथ्वीकायिक कुमारस्तेषामाचार्याणां दृष्टौ पतित, आचार्यां भाट्ट, 'भो बाल' भूषणानि ममार्पय? स नार्पयति. तदनु मुरिभिरसौ गले गृहीत ततश्च भयघ्नो बाल प्राह प्रभोऽह पृथिवीकायिक' कुमार' अस्या मंत्राट् पा त्वा शरण श्रित, भवाद्दशानामेव कर्तुं न युक्त, हे स्वामिन् मन्त्रैका कथा श्रुयता तथाहि—

पदेन्वेवलो पृथ्वीकायिक कुमार ते आचार्यनी दृष्टये पदयो आचार्य रोल्या के—अरे वाळक! तारां भूषण मने आशीदे ते वाळके ज्यारे भूषण न आत्था त्यारे मुरिए ते वाळकने गळे पकडयो तेथी भयघ्नोत याने त गळक वोल्यो के— 'हे ममो!' ह् पृथ्वीकायिक कुमार छु, आ सेंद्र अग्नीपा तमारा शरणने आथये छु तो आप जेकाने आप करतु याग्य नयी हे स्वामिन् ह् एक कथा कहू ते सामळा —

एक कुलाल स्वानो मृद खजन् मृदामात एव भणति—जेण भिल्व पलिं देमि । जेण पोसेमि जादो ॥ सा मे मही अकामह । जाय सरणओ भय ॥ १ ॥ एत यायेन शरणागतस्यापि कथमेव परामय फतेषि? मुरि-भिरुक्तमतिपडितोऽसि धाष्टेत्युक्त्वा तदगाभरणानि गृहीतानि, पात्रेक्षिसानि, गत पृथिवीकायिक स्तोकांतरे गच्छद्भिर्गाचार्यैर्दिनीयोऽप्लायिकनाम्ना बालको दृष्ट, मांडपि तथैवोवाच, तत्कथिता कथा चेप—

एक कुमार माटी खानमा माटी खोदता भट धसी पढतां माडीमां दवाणो त्यार बाल्यो—(जेणे०) जेणे मिसा=वलि अयात् आज पयत गुजारो दीधो, जेणे मने जयधी पोप्यो तेज माडी मने आक्रमे छे=दाटे छे आतो शरणमायी भय जन्म्यु आ रीते तपारा शरणागतरूप मने केम आम परामय करो छ। मुरिए कहू—'तु अपडित=मूर्ख=छो हे गाल' एन्तु रशीने तेनां आमरण लद लीयां

अने पोताना पात्रापां नाख्यां. पृथ्वीकायिक गयो ते पछी थोडीवारमां आचार्यने आगळ चाळतां बीजो. 'अप्तायिक' नामनो बालक दृष्टिप पड्यो. तेणे पण प्रथमना नाळरुनी पेठेन वचन कथां अने कथा कही.

एकः पाटलनामा तालचरः प्रकामं वाग्मी, सोऽन्यदा गंगाश्रोतसि प्रविष्टः, तेन च हियमाणोऽसौ तदस्थज-
नेनाभापि हे पाटल ! प्राज्ञ ! किंचित्पूक्तं पठ ? सोऽवादीत्—जेण रोहंति यीआणि । जेण जीवंति कासवा ॥
तस्म मज्जे मरिस्सामि । जायं सरणओ मयं ॥ १ ॥ एवमप्तायिककुमारेण कयोक्ता, तथापि तस्याभरणानि
तेनाचार्येणातिपंडितोऽसि हे कुमारत्युक्त्वा गृहीतानि, सोऽपि तथैव गतः अग्रेऽग्निकायिकः कुमारस्तस्यापि तथैवो-
क्तिप्रत्युक्ती, तत्कथिता कथा विधा—

एक पाटल नामनो तालचर अत्यंत वाचाल इतो ते एक समये गंगाना प्रवाहमा पेठो ते प्रवाहमां तणाणां त्यारे तीरे उभेला
जणे कणु के—' हे पाटल ! माझ ? कंईक मूक्तनो पाठ करो. त्यारे ते बोल्यो (जेण०) जेनाथी वथां बीज उगे छे अने जेना
वढे वथा माणिओ जीवे छे तेना मध्यमां मरीज. एतो शरणमाथी भय उत्पन्न थयुं कहैवाय. आम ए अप्तायिक कुमारे कथा कही
तो पण आचार्य ' तुं तो अति पंडित छो, कुमार ! एम कहीने वरां आमरण उतारी लइ पात्रांमां नाख्यां. ते अणुमार चालतो थयो,
त्यां आन्यो अग्निकुमार बालक तेणे पण वचन प्रतिचन थया पछी कथा कही के—

एकस्य तापस्याग्निनोदजो दग्धः, स वक्ति—जमहं दिवा य राओ य । तप्पेमि महसप्पिणा ॥ तेण मे

उरुओ दहो । जाय सरणओ भय ॥१॥ असिन्नेवाधे द्वितीया कथा—कश्चित्पथिकः पथि व्याघ्रमीत्याग्निशरण
त्रित, तेनैव तस्याग दग्ध, स प्राह—मए वग्धस्स भीण्ण । पावओ सरणीकओ ॥ तेण दहु मम अग । जाय
सरणओ भय ॥२॥ एव कथाद्वय कथयतस्तस्य कुमारस्य तेनाचार्येण तथैवोक्त्वाभरणानि गृहीतानि, अग्नेवायुकुमारो
मिलितस्तस्य तथैवोक्ति, तत्कथिता कथा केय—

एक तपस्वीनी सुपदी अग्निवे वाळी त्पारे तेणे वल्लु के—जेने में रात्रे तथा दिवसे मय तथा घीबडे वृत्तरुयो तेज
अग्निए मारुं उदजन्नु पहु वाळयु. आतो शरणमाथी भय उत्पन्न थयु वळी आ विषयमा बीनी पण कथा कही के—कोइ एक
पथियन्वटेमार्गु वायनी न्दीकयी अशिनो भट्को करी तेने शरणे वेओ त्पां ते अग्निएज तेनु अग दशादयु, त्पारे ते गाल्यो
के—वाययी न्दीने मे पावकने शरण फर्यो तेणेज माक अग वाळयु ए शरणमाथी भय उत्पन्न थयु. आम वे कथा कही ते
साभळतां छतां पण आचार्ये तेने पदेळानी पेढे मूळ रगेरे वक्नो सभळावी तेनां तमाम आभरणो उतारी न्द पात्रांमां नाग्या
आगळ पाळतां वायुहुमार मल्यो तेणे पण पूर्वेना कुमारना जेवाज वक्नो सभळावी कथा कही के—

एको घननिचितशरीरो वायुजाति, स चान्यदा वायुभ्रमागो दडघारी मार्गे गच्छन् केनाप्युक्तो ह्य दृढांग ।
स्य कथमीदृग्जात ? स आह—जिह्वासादेसु मासेसु । जो सुहो होइ मारुओ ॥ तेण मे भळण अग । जाय
सरणओ भय ॥ १ ॥ एव कथा कथयतोऽपि तस्य कुमारस्याभरणानि तेनाचार्येण गृहीतानि

कोड एक दृढपुष्ट अंगवाळो वायु जाति हतो ते एक समये वायुयी जेनुं अंग भय थयुं छे तेवो हाथमां लाकडी झाली मार्गमां जतो हतो तेने कोइए फलुं—के मजदुत अंगवाळा ! तुं आम केम थइ गयो? ते बोलयो—ज्येष्ट आयाद मासमां जे वायु सुखकर होय छे तेणे माहं अंग भांगी नाळयुं, ने जेनुं सरण लीयुं तेनाधीज भय उत्पन्न थयुं. ॥१॥

अग्रे च वनस्पतिकार्यिकः कुमारः, सोऽपि तथैवाव्ययत्, तद्वृत्ता कथा चैयं—एकस्मिन् वृक्षे केषांचित्पक्षिणा-
मावासोऽस्ति, तत्र वद्मनि तेषामपत्यानि जातानि. अन्यदा वृक्षमूलादुत्थिता बह्वी समंताद्वेष्टयंती वृक्षशिखरमारुहा.
एकदा तामाकृत्यसर्पस्तत्सीमां प्राप्सो नीडस्थान्यपत्यानि भक्षितवान्, मातृपितृपक्षिभिरुक्तं—

आगळ चालतां वनस्पतिकार्यिक कुमार मळयो. तेणे पण पूर्वना कुमार जेवांज वचनो संभळायी कया कही के—एक व्रक्षमां
केटलांक पक्षिओनां रवेठाण हतां तेमां घणाय पक्षीओनां बचां जन्म्यां हतां. ए झाडनामूळमांथी एक वेळ उठी ते झाडने चारे
कोरथी बीटलाती चाली ते छेक ए झाडनी दोचे पहेंची. एक समये ए वेळ उपर चडीने एक सर्वे दोचे पहेंची पक्षीओना माला-
ओमां पडेलां वच्चांनु भक्षण कर्युं त्यारे ते वच्चांओनां मानतर पक्षियोए कयुं के—

जाव वुच्छं सुहं वुच्छं । पायवे निरुद्धवे ॥ मूलाओ उट्टीआ बह्वी । जायं सरणओ भयं ॥ १ ॥ एवमुक्तेऽपि
वनस्पतिकार्यिकस्याभरणानि तेनाचार्येण गृहीतानि. अथ व्रसकायिकः कुमारः कथामाह—

उयारे आ वृक्ष पान्या त्यारे आ सुखरूप तथा उपद्रवरहित वृक्ष हतो. मूळमांथी वेळ उठी अने सरणमांथी भय जायुं.

आम कदेतां छात्रां पण ए आ राथे वनस्पतिकायिकुमारानां सयब्बा आभरण उतारी एदने पोताना पात्रामां नाल्यां त्वां वल्ली
ब्रसकायिकुमार मळ्यो तेणे पण बीजाओनी पेठे युक्ति प्रयुक्ति कर्या पछी कया कही के—

एकस्मिन्नगरे परचक्रागमे पुरं प्रविशतश्चाङ्गालानशीचभीत्या जनैर्निज्कास्पमानान् दृष्ट्वा मध्यस्थजना केचिदाह—
अद्विमतारिआ भीआ । पिछुनी याहिरे जणे ॥ दिस भयहमायगा । जाय सरणओ भय ॥ १ ॥ ब्रसकायिको द्वितीयां
कथामाह—एकस्मिन्नगरे राजा स्वय चौर, पुरोहितो भाडीतह, तयोग्ग्याय दृष्ट्वा लोका परस्पर वदति—जत्थ
राया सय चोरो । मडिओ य पुरोहिओ ॥ दिस भयह नागरगा । जाय सरणओ भय ॥ १ ॥ अथाऽसौ
तृतीयां कथामाह—

एक नगरमां परचक्रनो हल्लो थयो अयात् पासेना राजाए चढाइ करी त्वारे पुरमा प्रवेश करता चाढालोने आभदछम्नी
बहीशयी जनोए वहार वाढवा माढया ते जोइने मध्यस्थ केटलाक जनो कहेवा लाग्या के—(अपभित०) आभ्यतर=अदग्ना
जनो बहीने वहारना जणने पीडे छे दिशाओ भयव्याप्त थतां आतो शरणमायी भय उत्पन्न थयु वल्ली ए ब्रसकायिके त्रीजी
कया कही के—एक नगरमा राजा स्वय चोर हतो पुरोहित भाडीवह—एट्ठे भाढा करनारो ते वेयनो अयाय जोइ लोको
कहेता के—(जत्थ०) ज्यां राजा स्वय चौर अने भाडीयो पुरोहित होय त्यां नागरिक लोकोने भय दीसे एतो शरणमाया
भय जाग्यु एम कहेवाय वल्ली तेजे एक त्रीजी कया पण कही

एकस्मिन् ग्रामे एकस्य ब्राह्मणस्य पुत्री यौवनस्थानीवदर्शनीयास्ति, तस्या पितुर्भोगेच्छाभूत्, परं लज्जातः कस्याप्यग्रे न कथयति, दुर्बलो जातः, पत्न्या दुर्बलत्वकारणं पृष्टं, स स्वसुताभोगेच्छां प्राह, तथा प्रोक्तं मा वीषीद तवेच्छामहं पूरयिष्यामीत्युक्त्वा मातैकांते पुत्रीं प्राह हे वत्सेऽस्माकं पूर्वं पुत्रीं यक्षा भुञ्जति, पश्चाद्वरस्य दीयते. ततो यक्षः कृष्णचतुर्दश्यां त्वदावासे समायास्यति, त्वया तस्यापमानं न कार्यं, रात्रौ त्वयोद्योतो न कार्यः.

एक गाममां एक भ्रष्ट ब्राह्मणनी स्वरूपा पुत्री हती तेमा ब्राह्मणनी वृत्ति मलिन यता मनमां शोपातो ते जोइने तेनी पत्नीए पूछुं त्यारे मनोगत कहुं, तेणीए धणीने धारण दइ एकांतमां पुत्रीने कहुं के—पुत्रीने प्रथम यक्ष उपयोगे छे पछी वरने देवाय छे. तारे आवासे चउदश दिने यक्ष आवशे तारे तेनुं अपमान न करहुं अने दीवो न राखवो.

* एवं मात्रोक्ते सा पुत्री रात्रिप्रस्तावे स्वगृहे सुप्ता, यक्षं साक्षात्पश्यामीती कौतुकेन दीपकः कृतः, परं शराव-
सुप्तो रक्षितस्तेन तद्दृष्टांतरुद्योतो न दृश्यते, रात्रौ तत्र पिता यक्षरूपः प्रविष्टः, तेनेयं भुक्ता. रतक्लांतश्च तत्रैव
सुप्तो निद्राणश्च, अनया च कौतुकेन शरावसुप्तं दूरीकृत्य दीपोद्योते दृष्टो जनकः, ज्ञातं मातृकपटं, तथा चित्तिं
यद्भवति तद्भवतु, मयानेनैव सह विलासः कार्यः, इति चित्तयित्वा जागरितेन तेन समं पुनर्भोगान् भुक्त्वा सा
सुप्ता सोऽपि सुप्ताः द्वावपि निद्राणौ, प्रभातैऽपि न जाग्रतः, प्रतर्बास्यणी तत्रागल्यतौ तथा सुप्तौ दृष्टेमां मागधिकां पठति

* अहङ्गरगएवि सूरिए । चेदए अ थुभगएवि वायसे ॥ भिस्सीइगएवि आयवे सहि । सुहिए हु जणे न बुझइ ॥१॥

अस्या व्याख्या-अचिरोद्भूतकेऽपि च सूर्ये कोऽर्थः ? प्रथमोदिते रवौ चैत्यस्नपगते च वायसे अनेनोच्चविवस्वती-
त्याह, भित्तिगते चातपे, अनेनोच्चतर इत्यर्थः, हे सखि ! सुखिनो हृवावयात्कारे, जनो न बुध्यते, न निद्रा
जहाति, अनेनात्मनो दुःखित्व प्रकटयति, सा हि भर्तृविरहदुःखिता न रात्रौ निद्रा लब्धयतीति मागधिकार्यं
जननीप्रोक्तामिमा मागधिका श्रुत्वा पुत्री विनिद्रा प्राह—

*तुमेवह अय मालवे । म ह्यु विमाणे य जन्ममागय ॥ जन्मवो अ न ह्यु एह तायए । अत्र माय गवेस तातय ?
अस्या व्याख्या-स्वमेवाय मात ! ह इत्यामत्रणे अलाप्युक्तवती शिक्षासमये, य यथा 'माहृत्ति' मेव 'विमा-
णयति' यक्षमागत विमुत्त्व मा कृथा 'जन्मवोयति' अय अपक्ष, न त्वय तातक पिता, हे मातरय तात
गवेपयेति मागधिकार्य ॥ १ ॥ पुनर्माता भणति—नच मासह कुच्छि धारिया । जत्सासपस्सपुरीसमद्धिय ॥
धुयाए तणमिगेहिओ । हरिओ सरणासरणय ॥ १ ॥ अस्या व्याख्या—नवमासान् यावत्कुक्षौ धारिता, यस्या
प्रश्रवण पुरीष च मर्दित, 'धुयाण तणस्सि' तया दुरिद्रा 'मेत्ति' मम गोहिक्को भर्ता हृतश्चौरिनस्तनो हेनो
शरणमशरण मम जातमिति गम्य रित कुर्वन्त्या ममारित जातमिति मागधिकार्य ॥ १ ॥ यथा तस्या पुत्र्या
मातृपित्राभ्या विनाश कृतस्तथा मातृपितृत्वेन भवता मठिनाश क्रियमाणोऽस्ति एव प्रसकायिकेनोक्तेऽपि
स आचार्यो न निवर्तते अथ प्रसकायिकश्चतुर्थी कथामाह—

* आ कथामा वेढलेक भाग एवए लखवानु अस्थाने जणावाणी सत्सेगर्मा सर्व अर्थ आपवामा आवेढ छे

*धाम कही योग साधी आप्नी. पेळो भ्रष्ट त्यांग सडू रह्यो. पुत्रीए गरावथी दांकैल दीवो उग्याडी ओळख्यो अने मानुं रुपट जाण्युं. सगरे माए आवी जोइने कहुं के—(अइरुग०) सूर्य उग्यो कागडा बोल्या तडका भींते चडया तोय सुखिया न उठे त्यारे पुत्रीए कहुं के—(तुमे०) हे अंव! तुंज बोली इती के यक्षनुं अपमान मा करजे तो हवे आ यक्ष थयो माटे मारो चाप अन्य खोळी ले. त्यारे माए कहुं—(नव०) नद मास उदरमां धारण करी वळी जेनां मूत्र मळ चोळ्यां तेणेज घरनो भर्ता हय्यो. आतो शरणज अशरण थयुं. आ मातापिताए पुत्रीनो विनाश कर्यो तेम तमे पण मात्राप समान थइने जगतनो विनाश करो छो. आम ए वसक्रायिके कया छतां पण ज्यारे ते आचार्ये निवृत्त न थया त्यारे तेणे चोथी कथा कही—

एकस्मिन् ग्रामे एकेन ब्राह्मणेन यज्ञार्थं सरोऽकारि, सरःसमीपे वनमपि च कारितं, तत्रानेकान् पशुन् जुहन् द्विजो मृतस्तत्रैव ग्रामेऽजोऽजनि, सचरणार्थं यहिर्यति, सरोवनं च पश्यति, ततो जातिस्मरणवान् जातः. अन्यदा तत्सुतेन यज्ञः कर्तुमात्रेभ्यः, तदर्थमसावेवाजस्तेन सुतेन तत्रैव नीयमानो गाढस्वरेण पूत्कारं. कुर्वन् केनचि-
न्मुनिमा सातिशयज्ञानेन दृष्टो भणितश्च—विग्रह खणावी तहं छगल । तह आरोवि अकळ्ड ॥ जवपवत्तण तहं कीयओ । काहं बूचु मुरक्ख ॥१॥

एक गावमां एक ब्राह्मणे यज्ञार्थं तळाच गळाव्युं. तळावने समीपे वन पण वचराव्युं, त्यां अनेक पशुओ राखी यज्ञ कर-
नारो ए ब्राह्मण मृत थयो. वासनाचले तेज गावमां वन थइने अन्तर्यो. ते चरवाने बदार जाय त्यारे पोते करावेलां सरोवर

तथा वनने जाता जातिस्मरण थपु 'एक बलते तेना पूर्वभवना पुत्रे पत्र करवा आरभ क्यो तयारे एन भन ते पुत्रे ज्यारे लह
जवा पाढयो तयारे मोटे अवाजे पूत्कार श्रन्द करतो कोइ अतिशय शानवान् मुनिइ दीठो मुनिए कसु के—

‘वियडत्ति’ देशीवचनस्तटाकिकेल्यर्थं यतिप्रणीतामिमा मागधिकां श्रुत्याऽजो जातिस्मरणघरो मौनवान्
जात, तत्पुत्रेण साधु दृष्ट कथमौ मौनी जात ? साधु प्राहाय तव पिताजयागकरणादज एव जात, तत्पुत्रेणोक्त
मन्त्रार्थेऽभिज्ञान किं ? साधु प्राह तव गृहागणभूनिष्ठितनिष्ठिमसौ पादोघ्रेण दर्शयिष्यति. ततस्तथैव तेनाजेन नृत्त,
मुत्रस्याजस्य च धमप्राप्तिर्हयोरपि देवलोफगतिर्जाता

[विषद०] वीयडी=वठावडी खणावी तयारे द्वे छगल ! त्या दृष्ट रोपान्या अने यत्नप्रवर्त्तन तेन कराव्यां हवे हे मूर्ख !
यूयू शु कर छे ? यतिए रची सयळावेली आ मागधिका साभळीने अजने पोताना पूर्वभयनु स्मरण यता मौनवान् वनी गयो
तेना पुत्रे साधुने पुछ्यु के आ अज वराढा पाडतो इतो ते एइदम मौनी केम यया ? साधु बाल्या के—आ तारा पूर्वभवनो पिता छे तेणे
अजयाग करवायी पोते अज यइने जम्यो छे पुत्रे पूछ्यु के—तमे साधु व्हो छो तेनी खात्री शी ? साधुए कसु के—तारा
आगणाया आ तारा पिताए दाटेळो निधि छे आ अज पोताना पगना अग्रभागधी तत्रे देखाडणे, ए अजे एन ममाणे क्यु
पुत्रने तथा अजने वेयने धर्मपासि यवाधी वनेने देवलोइगति प्राप्त थद

एवं तेन ब्राह्मणेन शरणं मे भविष्यतीति कृत्वा तटाकसमीपे यज्ञारामो विहितः, स एवास्य वधस्थानतया भवनेन शरणाद्भयमुत्थितमिति शब्दपदं जातं. एवं भवंतोपि शरणागतानामस्माकमनर्थकारिणो जाताः. एवमुक्तोऽपि त्रसकायिककुमारस्याभरणानि गृहीतानि. एवं पणामपि कुमारकाणां पंडितवादिनो यूयमित्युक्त्वाभरणान्यादायाग्रे चलितः सूरिः. पुनस्तेन देवेन सम्यक्त्वपरीक्षार्थं द्वारकं कणाद्यलं कृता साध्व्येका दर्शिता.

एम् ए ब्राह्मणे मने शरणरूप यशे एटला माटे तळाव समीपे यज्ञाराम कर्यो एज तेना वधस्थानरूपे थयो, त्यारे कबु के आतो शरणमांथी भय उत्पन्न थयुं आवीरीते आप पण शरणगत वनेला अमोने अनर्थकारी थया. आटलुं कहेतां छतां पण ए त्रसकायिककुमारनां सघळां आभरणो ए आचार्यो उतारी लइ पात्रांमां नाख्या. एम् छए कुमारेने 'तमे वधा पंडितमादि छो' एम् कहीने आभरण लइने आगळ चाल्या त्यां एज देवे पुनः सम्यक्त्व परीक्षार्थे एक साध्वी स्त्री द्वारकं कण वगेरे अलंकारवाळी आगळ देखाडी.

तां दृष्ट्वा सूरिरेवमाख्यत्, हे प्रवचनोद्वाहकारिके ! दूरतो ब्रज ? सुखं मा दर्शय ? रूष्टया तयोक्तं-राइसरि-सवमिताइं । परिच्छद्वाइं पाससि ॥ अप्पणो बिह्लमिताइं । अपि छिद्वाइं न पाससि ॥ १ ॥ तव पत्तद्गृहे किम-स्तीति , तथा प्रत्युतोपालब्धस्तथाप्यसौ न प्रतिबुद्धः. अग्रे चलता तेनाचार्येण स्कंधवारगतो राजा दृष्टः, तेन राज्ञा-चार्यो वंदितः, प्रोक्तं च हे प्रभो ! पात्रकं धर ? प्राप्तकमोदकान् गृहाण ? ततः स पात्रक्षिप्ताभरणदर्शनभीत्यावद-

दहमग्राहार न करिल्ये, राजा च हठावशोलिकात पात्र कर्पित, आमरणानि दृष्टानि

तेने जोइने मूरि वोल्या के हे प्रचनोड्डाह कारिके! अर्थात् प्रचनमां अडचण करनारी! दूर चाळीजा अहो मुख मा देवाढ आ सामळी रष्ट थयेली ते स्त्रीए कहु के-राजिसर्पमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यसि-आत्मनो निलम्बानाणि छिद्राणि न हि पश्यसि=राइ तथा सरसव जेवडां पण पारकां छिद्र देखो छो अने पोतानां निल्व त्रिळां जेवडां छिद्र पण नयी दखता? तारा आ पड पड थइ रडेला घरमा थु छे? आवी रीते ते साध्वी स्त्रीए समजान्यो तथा उपालभ=ठपको=दीधो तो पण ज्यारे न समज्यो अने आगळ चाल्यो त्या ते आचार्ये एक सेना सनिवेशमा आवेलो राजा दीठो ते राजाए आचार्यनु वदन कर्यु अने कहु के-‘हे प्रभो! पात्र धरा अने उत्तम मोदक गृहण करो ते अवसरे पात्रामा पोते आभरण भयीं छे ते देवाइ जाय एवी ब्हीकयी कहु के-आज मारे आहार नयी करवो पण राजाए हठयी तेनी झोळीमायी पातु ऐच्छुं त्यातो कथा आभरण दीठा

राज्ञोक्त हे अनार्य! कि त्वया मत्पुत्रा व्यापादिता? इत्यादिवचनैस्तर्जित स सूरिर्भयभ्रातो न किंचिद्वक्ति, पश्चात्मायाजाल सख्य स शिष्यदेव प्रकटीभूत, स्ववृत्तात चाकथयन्, एव चोपदिष्टवान हे प्रभो! यथा नाश्व पश्यता पणमासान् यावत्क्षुचूपा न ज्ञाता एव देवा अपि दिव्यनाट्य पश्यतो न किंचित्स्मरति, नाप्यत्रात्मनोत्साह कुर्वति, यत सिद्धातेऽप्युक्त

गजाए कहु के-हे अनार्य! थु ते मारा पुत्रोने मारी नारया? आवा आवां वचनोयी तरछोड्यो त्यारे ते मूरि भयभ्रात

थइने कइ बोली न शक्यो. पछी पांते पाथरेली मायांजाळें संकेली पेलो देव थयेलो शिष्य प्रकट थयो अने पोतानुं तमाम वृत्तांत कहुं, ने उपदेश कर्यो के-हे प्रभो ! जेम नाटक जोतां छ मास सुधी भूखतरसनी खबर न पडी एम देवपण दिव्य नाटको जोतां कइ पण संभारता नथी तेम तेओ अत्रे आववानो उत्साह पण राखता नथी. सिद्धांतमां पण कहुं छे के—

संकंतदिव्वपेमा । विसयपसत्ता सम्मत्तकत्तन्वा ॥ अणहीणमणुअकळा । नरभवलुहं न इति सुरा ॥ १ ॥
इत्यादि शिष्यदेववाक्यैः स प्रतिबुद्धः, सिद्धांतवचनास्थां कृत्वा पुनः संयमे लीनः, पूर्वं तेन दर्शनपरीपहो न सोढः, पश्चात् सोढः अथ कस्य कर्मण उदये कः परीपहोदयः स्यादित्याह—दर्शनमोहनीयोदयादर्शनपरीपहः स्यात्. ज्ञानावरणीयोदये प्रज्ञापरीपहः स्यात्, तस्यैवोदयेऽज्ञानपरीपहोऽपि स्यात्, अंतरायकर्मोदयेलाभपरीपहः स्यात्, चारित्र्यमोहनीयकर्मोदये आक्रोश १ अरति २ स्त्री ३ नैवेधिकी ४ अचेत ५ याचना ६ सत्करीः ७ एते सप्तपरीपहा उत्पद्यन्ते, शेषा एकादश वेदनीयकर्मोदये उत्पद्यन्ते. ॥१८५॥ अथ सर्वोपसंहारगाथासाह—

(संकंत०) दिव्यमेममां सक्त रहेनारा सुरा=देवो विषयाप्रसक्त अने समाप्तकर्तव्य होइ मनुज्य कार्योने नापसंद करता असुखरूप नरभवमां नथी आवतां. इत्यादि ए शिष्य देवनां वचनो वढे ते सुरि प्रतिबुद्ध थइ-बोधलाभ पामी सिद्धांत वचनोमां पूर्ण आस्था करी पुनः संयममां लीन थया. पूर्वं तेणे दर्शनपरीपह नहोतो सत्यो पण पाछलभी सहन कर्यो.

—હવે કયા કર્મનો ઉદય થતા કયો પરીપદ થાય તે કહે છે—

દર્શનમોહનીય કર્મનો ઉદય યતા દર્શનપરીપદ ઉદ્ભવે છે. જ્ઞાનાંધરણીયનો ઉદય યતાં પ્રજ્ઞાપરીપદ થાય છે અને તેનાજ ઉદયમાં અજ્ઞાનપરીપદ પણ થાય છે અતરાય કર્મના ઉદય યતા અભાષપરીપદ થાય છે ચારિત્રમોહનીય કર્મના ઉદયાસરે આક્રોશ, અરતિ, હી, નૈપેથવી, અવેલ યાચના અને સત્કાર, એ સાતે પરીપદ ઉદ્ભવે છે વાકીના અગીઆર પરીપદો વડનો ચક્રમોદય યતાં ઉત્પન યાય છે

एए परीसहा सव्वे । कासवेण पवेइया ॥ जे भिक्खु न विहन्निजा । पुट्ठो केणइ कह्हु त्तिवेमि ॥ ४६ ॥

(एए) आ [सवे] सव (परीसहा) परीपदो (कासवेण) काश्यपगोत्रीय (पवेइया) प्रख्या है (जे) वे जे (भिक्खु) साधु (केणर) वीरपण परीषहपदे (कपटुर) दोरपण ठेकाणे (पुट्ठो) स्पर्श कराया होय तो पण (न विहन्नेजा) हृणाता नहीं (त्तिवेमि) ए प्रमाणे परीपद नामनु भीडु अध्ययन कह्यु है, ४६

‘यावद्या—एते दाविशति सर्वे परीपदा काश्यपेन श्रीमहात्रीरेण प्रवेदिता’, प्रकर्षेण ज्ञाता, यान् ज्ञात्या भिक्षु साधु केनापि परीपहेण स्पष्ट सन् कुत्रचित्कस्मिश्चित्प्रदेशे कस्मिश्चित्काले वा न शिष्येत स्य मात्र पात्येत ॥ ४६ ॥

अर्थः—आ सर्वे परीपह काश्यपभगवाने पोते श्रीमहावीरे प्रवेदित=जाणिने ज्ञापित कर्या छे. जेने जाणीने भिछु साधु कोइ पण परीपहथी स्पृष्ट थइ क्यांय=कोइ पण प्रदेशमां कोइ पण काळे विहत थतो नथी. संयमथी पतित थतो नथी.

इदं हि कर्मप्रवादनामाष्टमो हि पूर्वस्तस्य सप्तदशं प्राभृतं, तस्योद्धारलेशं द्वितीयमध्ययनमुत्तराध्ययनस्य.

आ कर्मप्रवाद नामना अष्टम पूर्वनु सप्तदश=सत्तरमा प्राभृतना उद्धारलेश उत्तराध्ययननु द्वितीय अध्ययन कहेवाय छे.

इति श्रीमद्भुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यश्रीचल्लभगणिविरचितायां
द्वितीयमध्ययनं संपूर्णम्. ॥

आ प्रमाणे उत्तराध्ययनी उपाध्याय लक्ष्मीकीर्तिगणि शिष्य श्रीलक्ष्मीचल्लभगणि ए विरचित मृत्तार्थदीपिका नामनी टीकायां
वीजुं परीपहाध्ययन पूर्ण थयुं.

॥ अथ तृतीयमभ्ययन प्रारम्भ्यते ॥

अथ द्वितीयाध्ययनेन सह तृतीयाध्ययनस्य सवधमाह—किमालवन दृष्टवैते परीयता सोढया ? इति प्रश्ने उत्तर चतुरंगदुर्लभत्वालयेन सवधमाह—

अथ द्वितीयाध्ययनी साधे तृतीयाध्ययननो सवध=सगति=दशवि छे शु आलवन परीने आ वधा परीरहो सहन करवा ? आबो प्रश्न पाप त्पां चतुरंग दुर्लभत्वा आलवनवडे—(ए परीपहो सदेवा) एम उत्तर मूचवी सवध कहे छे

चत्तारि परमंगाणि । दुल्लहाणीहं जतुणो ॥ माणुसत्तं सुहं सद्धा । संयममि ये वीरिय” ॥१॥

(इह) आ सत्तात्मा (जतुणो) प्राणीने (चत्तारि) चार (परमंगाणि) धमना मुख्य अगो (दुल्लहाणि) दुलभ छे (माणुसत्तं) मनुष्य एणु (सुहं) धर्मेणु धरण (सद्धा) श्रद्धा यथो ते [ग] तथा (सजममि) समयमे विषे (वीरिय) समर्थ्य फोरववु ?

ध्यायया—एतानि चत्वारि परमागानि, परमाणुदृष्टानि, अगानि मोक्षसाधनोपायानि, परमत्त्व ह्येतेषां प्राप्तिं विना मुक्तिशस्तेरभावात्, कथं भूतानि परमाणि ? ज्ञतोर्जीवस्य दुर्लभानि, एतानि कानि ? मनुष्यत्व मनुष्यजन्म, पुनः श्रुतिधर्मस्य श्रवण, पुन श्रद्धा धर्म रचि, पुन ‘सजममि’ समये साधनाचारपालने वीर्यं सामर्थ्यं नलस्य स्फोरण, अत्र—

અર્થ:—આ ચાર પરમ=ઉત્કૃષ્ટ=અંગ=મોક્ષસાધનના ઉપાયભૂત આ સંસારમાં બીજને દુર્લભ છે. એ અંગને ‘ પરમ ’ આલું વિશેષણ આપ્યું છે તે એમ જ્ઞાતે છે કે-એ અંગોની માનિ વિના મુક્તિલાભ મળતો નથી. એ પ્રાણીને દુર્લભ ચાર અંગ કયાં? તે કહે છે. પહેલું તો મનુષ્યત્વ=મનુષ્યજન્મ, બીજું શ્રુતિ=ધર્મશાસ્ત્ર શ્રવણ ત્રીજું શ્રદ્ધા-ધર્મમાં રુચિ, અને ચોથું સંયમમાં એટલે સાધ્યાચાર પાલનમાં વીર્ય-સામર્થ્ય-વલની સ્ફુર્તિ આ ચાર પરમ દુર્લભ અંગ આગમોક્ત છે.

ચુલ્લગપાસકધર્મે । જૂર રયણ એ સુમિત્રચક્ષુઃ ॥ દસ દિઘંતા મણુઅલંભે ॥ ૧ ॥ દશદ-
ષ્ટાંતવન્મનુષ્યત્વં દુર્લભમુક્તં તત્ર ચોલ્લગદૃષ્ટાંતો યથા—

આ વિષયમા—(ચુલ્લગ૦)—ચોલ્લગ, પાશક, ધાન્ય, દ્યુત, રત્ન, સૂત્રીણા, ચક્ર, ચર્મ, યુગ, પરમાણુ; આ દશ દૃષ્ટાંત મનુષ્યત્વનું દુર્લભપણુ સ્પષ્ટ દર્શાવે છે.

ચોલ્લગં પરિપાટીભોજનં, તદર્થં કથા—કાંપિલ્યનગરે બ્રહ્મરાજા, ચુલનો ભાર્યા, તયોઃ પુત્રો બ્રહ્મદત્તઃ. એકદા મૃતઃ પિતા, બ્રહ્મપુત્રો થાલ ઇતિ કૃત્વા મિશ્રઢ્યપ્રહિતો દીર્ઘષ્ટનામા રાજા તદ્રાજ્યં રક્ષતિ, સ ચુલન્યામાસત્તો જાતઃ, બ્રહ્મદત્તેન તયોરનાચારો જ્ઞાતઃ, શૂલપ્રોતપિષ્ટમયકુર્કુટકુટ્યાદિસંબંધફલદર્શનેન તાભ્યાં સ્વાનાચારભીતાભ્યાં કન્યા બ્રહ્મદત્તસ્ય પરિણાયિતા, જતુગૃહં ચ કારિતં, તાવતા ધનુમંચિણા તયોઃ કપટં જ્ઞાતં, જતુગૃહાતુરંગા લ્હાનિતા, સુરંગાદારેઽશ્વદ્વયં સ્થાયિતં, સ્વપુત્રસ્ય વરધનુનામ્નસ્તત્સ્વરૂપં જ્ઞાપિતં, સુરંગામાર્ગશ્ચ દર્શિતઃ

प्रथम चोष्ट्य दृष्टांत कहे छे-चोष्ट्यग=एटले=परिपाटी भोजन=तदर्थ कथा कहे छे -कल्पित्य नगरमां ब्रह्म नामे राजा तेने, चुलनी नामनी भार्या ए वेयनो पुत्र ब्रह्मदत्त नामे हतो ज्यारे ब्रह्मराजा मरी गयो त्यारे ब्रह्मदत्त वाक्य होरायी तेना वापना, वे मित्राए एक दीर्घपृष्ठ नामना राजाने मोरह्यो ते राजयनी रक्षा करतो ते चुलनीमा आसक्त थयो आ अनाचार ब्रह्मदत्तपुत्रना जाणवामां भाव्यो पिष्टना चुकडी दुरडो करीने त बन्नेने शूत्रीमा परोमी देग्वाड्या तेयी दीर्घपृष्ठ तथा चुलनी मनमा पोताना अनाचारयी भय पास्या अने ब्रह्मदत्तने एरु कथा परणामी प्रपच एवो रच्यो के जतु=लाखनुपर वनाव्यु तेमा ब्रह्मदत्त तथा तेरी वधू वेयने मूवावु कर्षु आ कपट धनुमनीए जाण्यु ते उपरथा तेणे ए जोगणीना घरमा सुरग खोदाभी अने तेनु द्वार छेडे रखायु ए द्वार आगळ ने घोडा पवनवेगी रखाव्या अने पाताना पुत्र वरधनु नामनाने आ वधी यावतवी वाकेफ करीने सुरगनो मार्ग देखाडी रारयो

ब्रह्मदत्तस्य वरधनुरनुचर कृत अयदा मातृप्रेरिती ब्रह्मदत्त कन्यासहिती जतुगृहे सुप्त, वरधनु प्रत्या सन्न एव सुप्त, मध्यरात्रौ मात्रा ज्वालित गृह, उत्थितो ब्रह्मदत्तस्तस्य च वरधनुना सुरगामार्गो दर्जित ततो निर्गम्य वरधनुमित्रेण सह ब्रह्मदत्तोऽश्वद्वयमधिन्त्य दूरदेशे गत, अत्यन्तपराश्रमादश्वद्वय मृत पादगारेण मित्रेण सह ब्रह्मदत्त पृथिया भ्रमति

ब्रह्मदत्तना अनुचर तरीके पाताना पुत्र वरधनुने राखी दीधा एक बलते ज्यारे ब्रह्मदत्त तथा तेनी बहुत ए घरमा सुता हता ते

लाग जोइने तेनी मा चुलनीए ए घरमां अग्नि लगाइयो. आ समये पेलो वरधनु मन्त्रिपुत्र ब्रह्मदत्त पासेज मृतो हतो ते चेल्यो इष्ट उदी ब्रह्मदत्तने जगादी मुरंग मार्गे नीकळ्या त्यां वे घोडा हाजर हता ते उपर वेय जणा सवार यहने घणे दूर नीकळी गया. लांवा पंथना धाडाथी वेय घोडा फाटी पड्या. अने ब्रह्मदत्त तथा वरधनु पगपाळा चाल्या.

एकदा दीर्घपृष्ठप्रेषितं सुभट्टद्वन्दं दृष्ट्वा वरधनुः पृथग्गतः, कुमारस्त्वेक एव भ्रमन् केनचिच्छिप्रेण दृष्टः, तेन सहोद-
वीमुत्सीर्णः, पृथग्त्रजंतं विप्रं ग्राह कुमारः, भो ! यदा मम राज्यप्रप्तिः स्यत्तादा त्वयागंतव्यमिति.

पाछल दीर्घपृष्ठे मोरुखेल मुभटनुं दोळुं जोइने वरधनु तो छुटो पडी गयो, एकलो ब्रह्मदत्त फरवा लाग्यो. त्यां तेने एक ब्राह्मण मलयो तेनी साये ए अटवी=वैरानजंगल उतर्यो. ब्राह्मण ज्यारे ब्रह्मदत्तथी जूदो पडी बीजे मार्गे जवा लाग्यो त्यारे ब्रह्मदत्ते तेने कयुं के-‘मने ज्यारे राज्य प्राप्ति थाय त्यारे मारी पासे आवजो.

अथ कुमारो माहाराजा जातः, चक्रवर्तिपदवीं प्राप्तः, तदानीमागतः स ब्राह्मणः, उपानद्वजप्रयोगेण मिलितः, चक्रवर्तिनोपलक्षितः, कुशलं पृष्टं, प्रोक्तं च मनोऽभीष्टं मार्गय ? स ग्राह ब्राह्मणीं पृष्ट्वा मार्गयिष्यामि, गतस्तस्याः समीपं, कथितवानेवं चक्रवर्ती मम तुष्टोऽस्ति, किं मार्गयामि ? तया विमृष्टं—प्रवर्धमानः पुरुष—स्त्रयाणामुपधातकः॥ पूर्वोपाजितमित्राणां । दाराणामथ वेदमनां ॥ १ ॥ इति विमृष्टयोक्तं किं संतापकारिणा बहुपरिग्रहेण ! प्रार्थय ? भरतक्षेत्रे प्रतिगृहं भोजनं दीनारयुगलं च ? ततो विप्र आगत्य तथैव चक्रिणं प्रार्थयामास.

કુમાર વ્રહ્મદત્ત રાજધાનિમાં આ-યો અને રાજા યયો એટલુજ નહિ પણ ચક્રવર્તીપદ પામ્યો ત્યારે પેલો બ્રાહ્મણ આવ્યો તે હાસડીમાં ધ્વજા ઠેકાણે ઉપાનદ્ પરોવેલ લઈને મત્સ્યો ચક્રવર્તીએ ઓઝાર્યો કુશલ પૂછ્યું; કશું કે-‘ તારા મનમાં જે અમીટ હોય તે માગી લે ’ ત્યારે બ્રાહ્મણે કહ્યું કે-‘ હું મારી સ્ત્રી (બ્રાહ્મણી) ને પૂછી આવું તે પછી માગીશ ’ બ્રાહ્મણે પાતાની પાસે જઈ કહ્યું કે-ચક્રવર્તી મસન્ન થયો છે અને મને ‘ મનમાં આવે તે માગ ’ એમ કહે છે તો હું શું માગુ ! બ્રાહ્મણીએ વિચાર્યું કે-‘ પુરુષ જ્યારે સવત્તિની વૃદ્ધિ પામે ત્યારે પૂર્વના મિત્ર સ્ત્રી અને ઘરનો યાત્રી યાય આમ વિચારી ‘ શું ઠાલા વહુ ઉપાધિ કરે તેવા નૈમિશ પામીને કરરાતુ હતું ? મોટે માગો કે-‘ મરતક્ષેત્રમાં ઘરદીઠ ભોજન તથા વઢને દીનાર દક્ષિણા મળે તેમ કરી આપો ’ આ પ્રમાણે સ્ત્રીની સલાહ લઈ બ્રાહ્મણે વ્રહ્મદત્ત પાસે આવીને એજ માગ્યું

ચક્રો હસ્તિવોચાચ ભો કિમનયા વિહવનયા ? દેશગ્રામભાટારાદિ પ્રાર્થય ? સ તદેવ પ્રાર્થયતિ નાન્ય ત્કિમપીતિ ચક્રિણા વિચારિત-—જો જતિઅસ્સ અત્થસ્સ ! માયણ તત્સ તત્તીઅ રોદ ॥ વુઠ્ઠિ દોણમેહે । ન હુગરે પાણિય ઠાઠ ॥ ૧ ॥

‘ અરે મારા જેવો ચક્રવર્તી રાજા મોટે માગ્યું દેવા તત્પર થાય છે ત્યારે આ બ્રાહ્મણ આગ્લુજ કેમ માગે છે? એમ ધારી રાજા હસીને બોલ્યા ‘અરે! આ તે શી વિહવના વહોરી? કદ દેશ ગામ મહાર જેવું માગ=આ શું તે માગ્યું? બ્રાહ્મણ કહે ના મારે તો એજ જોડેણ, વીજુ કશુંયે નહિ ચક્રવર્તી વિગારે છે કે-‘ યો યાવત અર્થસ્ય ભાજન તસ્ય તાવદેવ ભગતિ, વ્રટેડપિ

દ્રોણમેવે ન પર્યંતે પાનોયં સ્થાયિ ' જે જેટલા અર્થનું પાત્ર હોય તેને તેટલુંજ મળે છે. ખલે મેય દ્રોણમે વર્ષે પળ હુંગર ઉપર પાળી ઠેરે નહિ.

इति विचित्र्य प्रतिपन्नं तच्चक्रिणा, प्रथमदिने स्वगृहे सकुटुम्बस्य तस्य भोजनं कारितं दिनारयुगलं च दत्तं. एवं स ब्राह्मणो भरतक्षेत्रसंवधिसमस्तगृहेषु भोजनं गृहीत्वा पुनश्चक्रिणो गृहे भोजनं कर्तुमायाति किं ? कदाचिद्विद्यानुभाषादायात्यपि, परं मनुष्यावताद्भ्रष्टः पुनर्मनुष्यावतारे नायातुं शक्नोतीति. मनुष्यभवदुर्लभतायां चोद्भूतं दृष्टान्तं प्रथमः. पाशकदृष्टાંતો यथा—

આમ વિચારી ચક્રવર્તીજ કચૂલ કર્યું કે—'ખલે તેમ મઝશે' પહેલે દિવસે રાજાજ પોતાને પ્રરેજ જ વ્રાહ્મણને તેના સમગ્ર કુટુંબ સહિત ભોજન કરાવી બે દીનાર અર્પણ કર્યાં. જ્યારે વ્રાહ્મણ ભરતક્ષેત્રનાં સમસ્તગૃહે ભોજન લઈને પાછો ચક્રી=રાજા=ને પ્રરે ભોજન કરવાને દિવ્યાનુભાવને લીધે આવે; પણ મનુષ્યાવતારથી ઘટ થયેલો ફરીને મનુષ્યાવતારમાં આવી શક્તો નથી. આનું મનુષ્યત્વ દુર્લભ છે. મનુષ્યભવની દુર્લભતામાં ચોહ્મગ દૃષ્ટાંત પ્રથમ કહીને રૂબે વીજો પાશકદૃષ્ટાંત કહે છે.

ગોહ્લદેશે ચળકગ્રામોઽસ્તિ, તત્ર ચળકત્રાહ્મણઃ શ્રાદ્ધઃ, એકદા તસ્ય ગૃહે સાધવઃ સ્થિતાઃ, તદાનોં સદંટ્રસ્તસ્ય પુત્રો જાતઃ, દર્શિતઃ સાધૂનાં, સાધુભિક્તં સદંટ્રસ્ત્વેનાસૌ રાજા ભવિષ્યતિ. પિત્રાવિમુષ્ટમસૌ રાજા ભૂત્વા નરકં ગમિષ્યતીતિ ખીલ્યા તસ્ય દંડ્યા ઘર્ષિતા, પુનસ્તાદ્દશો ગુરુણાં દર્શિતઃ, તૈરુક્તમેરુપુરુષાંતરિનો રાજા ભવિષ્યતીતિ. તસ્ય ચાલસ્ય ચાણિક્ય ઇતિ નામ દત્તં. અથાસૌ વર્ધમાનશ્ચતુર્દશ વિધ્યાસ્થાનાનિ પઠિત્વા કાલાંતરેણ પરિણીતઃ.

गोछदेशमां चणक नामे गाम इतु तेमां चणक नामे ब्राह्मण आचरु तेने घरे साधुओ आवी रखा त्यारे तेने घरे दात तथा दाससहित पुत्र अवतयो, तेणे ए पुत्र साधुओने देवाढ्यो त्यारे साधुओए कहु के—‘दाससहित जन्मयो छे तेथी ए राजा यशे’—पिताए जाण्यु के—आतो राजा यइने नरके जशे एवी द्दीकवी तणे ए गालमनी दास घसायीनाखी अने पाछो गुरुने देवाढ्यो त्यारे वली गुरुए कहु के—हवे ए वाळक राजा नहिं थाय पण ए वाळकनो जे पुत्र यशे ते राजा यशे ए वाळकनु चाणक्य एहु नाम पाड्यु ए चाणक्य महोदो थयो अने चउद विद्यास्थान भणीने समये परण्या

अन्यदा चाणक्यभार्यां भ्रातृविवाहे गता, तत्राया अपि सद्रूपपतिकास्तद्भगिन्यो यदय समायाता, ताश्च मातृपितृभ्रातृभिर्बहुमानिता, इय चोपेक्षितप्राया त्विन्नेमचिंतयन्मम पत्युर्निर्धनत्वेनैते पित्रादयोऽपि मा न मन्यते, लिखा सती सा पश्चादायायाना, चाणिमयेन तस्या खेदस्वरूप दृष्ट, पितृदहे सर्वासा भगिनीना मान स्वापमान चोक्त

एक समये चाणक्यनी भार्या पोताना भाइना विवाह उपर गइ त्या बीबी पण केडलीक थनाह्य पतीवाळी यणी स्त्रीओ भेत्री मळी इती ते स्त्रीआ तेओना मातापिता भाइ वगेरे समधीनी मानीती इती पण आ चाणक्यनी स्त्रीना तरफु सर्वेनी उपेक्षा जेवु लागवावी तेतो मनमा खिन यइने विचारमा पढी के—मारो पति निर्धन छे तेथी म.रा मातापिता भाइ वगेरे मारु समान करता नथी, आम विचार करती खिन मनथी पाछी आवी त्यारे चाणक्ये तेना

ખેદનું કારણ પૂછતાં ‘ પિતાને ઘરે વીજી વધી વ્હેનોનું સારું સન્માન થંધુ અને મને કોઈએ મોન ન આપ્યું. આ અપમાનથી મારું મન ખેદ પામે છે. ’

ચાણિક્યશ્ચિંતયતિ-અલિયંપિ જળો ધણ-ઇત્યયસ્સ લયણત્તણં પયાસેઢ ॥ પરમત્થયંધવેણવિ । લઙ્ગિજ્ઞહ્ હીણ-વિહ્વેણ ॥ ૧ ॥ તથા-કઙ્ગવિહ્વણાણ નેહો । અત્યવિહ્વણાણ ગરુદં લોણ ॥ પહિવન્ને નિવ્વહ્ણં । કુળંતિ જે તે જણ વિરલા ॥૨॥ ઇતિ ચિંતયિત્વા દ્રવ્યોપાર્જનાર્થ નંદરાજાધિષ્ઠિતે પાટલીપુરે ગતઃ.

આ સાંબલી ચાણક્યે વિચાર કર્યો—‘ જન. ધન સ્ત્રી આદિકનો અલીક્ર=દામિક્ર=કેવલ દેત્વાવ પ્રકાશ કરે છે પણ જ્યારે એ અર્થ-ધનાદિ વિનાનો થાય ત્યારે પોતાના હીન વૈષવથી લગાય છે. ’ તેમજ—‘કાર્ય વિનાના સાથે સ્નેહ, અર્થ-ધન વહોણાનું ગૌરવ કરવું અને કોઈ પ્રતિપન્ન-પોતાને આશ્રયે આવી પડ્યો-તેને નભાવમે, આ ત્રણ કામ જેઓ કરે તેવા જન આ લોકમાં વિરલા થોડા છે. આમ વિચારીને દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવા નંદરાજા જ્યાં રાજ કરે છે એવા પાટલીપુરમાં ગયા.

તત્સભાયાં પૂર્વદિગ્ન્યસ્તે આસને નિષ્પણઃ, તત્ર નંદેન સમં કથિનૈમિત્તિકસ્તત્રાયાતઃ, તેનોક્તમેષ વ્રાહ્મણો નંદવંશસ્ય છાયામતિકમ્ય સ્થિતોઽસ્તીતિ; તદ્રાક્યશ્રવણાદ્ ભૃગૈસ્તથાપિતાં દ્વિતીયે આસને ઉપવિટઃ, પ્રથમે

करवति स्थापयति, तृतीये दडकं, चतुर्थे जपमाला, पचमे यज्ञोपवीतमेव चेष्टा कुर्वन्तसौ नदमृत्यै शठ इति कृत्वा यष्ट्यादिभिराच्छेदितो देयमापनस्तदानीमेवमुवाच—

नदराजानी सभामां गया त्या तेमने पूर्वदिशामा आसन नाखी आप्पु ते उपर वठा त्या नदनी साये एरु नैमिचित्तिय= शकुनादि जाणनार=आध्या तेणे वट्ट के—‘आ द्राक्ष्य नदवशनी छायांनो अतिक्रम करीने वेठेलो छे’ आ वाक्य साभलीने नोमरोए उठाडया एण्ळे ए प्रथम आसन उपर पोतानो लोटो मूमी पोते वीजा आसत उपर वेठो, वीजा आसनपरधी उठाडयो तो ते आसन उपर दड मूमी वीजा आसन उपर वेठो, त्याथो उठाडयो त्यारे तेनापर जपमाला मूमीने चोथा आसने गया त्याथी उठाडयो के ते पर यज्ञोपवीत राखीने अन्य आसने वसवा जाय ठे त्या राजनोपरोए तेने शठ जाणी आठवी मायो आथी ते क्रोधमा आवीने तेज क्षणे गेल्यो के—

कोशेन भृत्यैश्च निषट्मूल । पुत्रैश्च मित्रैश्च विष्टुद्वशाख ॥ उत्पाट्य नद परित्तयामि । महाद्रुम वायु रिचोग्रवेग ॥ १ ॥ ततो बिनातरितो राजा भविष्यामीति स माधुवच स्मरन् भाग्यवत पुरूप विलोक्यन् मेदिन्या भ्रमति अन्यदा नदस्य मयूरपालकाणां ग्रामे गत परिव्राजकदेवेण चाणियय, तत्र मयूरपालकद्वस्य गर्भिण्या स्त्रियश्चद्रपानदोद्दो जात

‘खजानो तथा नोकर चाकराथी जेनां मूल जाम्पां छे, पुत्रपित्रादिकथी जेनी शाखाओ वथी छे, एवा आ नंदरूपी वृक्षने, महोटा वृक्षने जेम उग्रवेगवाळो वायु उथलावी नाखे तेम हुं उखेडी नाखीश; त्यारे हुं जूदारूपमां राजा थइश.’ आ समानुं वचन याद करतो भाग्यवान् पुरुषने खोलतो पृथ्वीमां भमवा लाग्यो. एऊ समये फरतो फरतो नंदना मयूर पाळनारना गाममां चाणक्य संन्यासी वेपे जइ चड्यो. त्यां ए मयूरपालक वृद्धनी गर्भिणी स्त्रीने चंद्रपान करवानी हेळ [गर्भिणी स्त्रीने इच्छा थाय ते हेळ कहेवाय] थइ.

तथा पित्रादीनामुक्तं, पित्रादिभिर्गृहागतस्य चाणिक्यस्योक्तं, चाणिक्येनोक्तमहं बुद्ध्या दोहदमस्याः पूरयिष्यामि, यद्यस्याः पुत्रमष्टवार्षिक मे ददत? तैस्तथेतिप्रतिपन्नं, चाणिक्येन सा सच्छिद्रमंडपे शाशिता, तन्मुखाभिमुखोच्चैस्तरप्रदेशे शर्करामिश्रदुग्धभृतस्थालप्रयोगो विहितः, तद्विदवस्तस्यामुखे पतिताः.

तेणीए पोताना पिता वगेरेने जणाव्युं अने पिता वगेरेए घरे आवेला चाणक्यने कळुं त्यारे चाणक्ये कळुं के-हुं बुद्धि कल्पनाथी तेनो ए दोहद=मनोरथ पूर्ण करीश आम कहीने तेणे एक शत मागी के-‘तमे आ स्त्रीने पुत्र आवे ते आठ वर्षनो थाय के तसत मने आपी देवांनुं कळूळ करो तो ए गर्भिणीनो संकल्प हमणां पूर्ण कं. सर्वेए कळूळ कर्तुं. चाणक्ये ते गर्भिणी स्त्रीने उपरछींडांवाळा मंडपमां सूत्रारी अने मुख सामो उंचा प्रदेशमां साकर नाखेला दूरथी भरेंलो थाळ मुकाव्यो, ते एवी रीते के ए थाळमांथी दूधनां दीपां ते स्त्रीना मुखमां पडे.

ततस्तदोद्दृष्टिर्जाता, कालक्रमेण पुत्रो जातस्त्वस्य चद्रगुप्त इति नाम दत्त, यावच्चद्रगुप्तस्तत्र वर्धते, तावचा-
णिक्योऽपि देशांतरे धातुवादादिक शिक्षयित्वा पुनस्तत्रागत स चद्रगुप्तो दारकै समं राजनीत्या क्रीडा कुर्वन्
दृष्ट, तत्र समागत्य स बालश्चाणिक्येन याचित, बालकैर्नोक्त मा गृहाण? चाणिक्येनोक्त गोस्वामी त्या ताड
यिष्यति, तेनोक्त वीरभोग्या वसुधरा

आम करवाथी ते गर्भिणीनो चद्रपान सबधी दोहद=मनोरथ-पूर्ण थयो दसमास पूरा यता ते स्त्रीने पुत्र आव्यो, तेनु
नाम चद्रगुप्त राख्यु आ बाळक बीजा छोकराओनी साये क्रीडा करवामां पण राजनीतिनी रमत रमतो दीडो त्यारे चाणिक्ये
आवीने माग्यो बाळके चाणिक्येने कहु के-‘आप मने लड जाओ’ चाणिक्ये कहु तने गोस्वामी ताडन करशे; बाळके कहु के-
वसु धरा ना वीरनी भोग्या छे

चाणिक्येन ज्ञातमय महामुदारचरित इति ज्ञात्वा कस्यचित्प्रत्यासन्नपुरुषस्य दृष्टमय कस्य सुत? तेन मातु
र्दोहदपूरक चाणिक्यमुपलक्ष्य तब पुत्रोऽयमित्युक्त, चाणिक्य उवाच हे बाल! त्व चल मया सम? त्वामह
राजान करोमि चलितथाणिक्येन सम बाल, परदेशशिक्षितधातुवाद्द्रव्यबलेन लोको घनो मेलित, गत्वा
पाटलीपुर रुद्ध, नदो बहिर्निर्गल्य तेन सम युद्ध चकार, भग्नश्चाणिक्यः मेलितो लोक सर्वोऽपीतस्ततो जगाम,
चद्रगुप्त लात्वा चाणिक्यो नष्ट

आ वचन सांभली चाणक्ये आ वाळक महान् उदार चरित यवानो छे आम जाणीने कोइ पांसे उभेला पुरुषने पूळ्युं. 'आ केनो पुत्र छे?' तेजे तेनी माना दोहदपूरनार चाणक्य धारीने 'तमारो पुत्र छे?' एम कळुं. चाणक्ये वाळकने कळुं के-
चालो मारी साथे हुं तमने राजा करवानो छुं' ते वाळक चाणक्यनी साथे चाल्यो. परदेशमां शीखेल धातुवाद=कीमियागरी=की-
मीया=थी मेळवेल द्रव्यना वळवडे घणा लोकोने भेळा मेळवी जइने पाटलीपुर रुंळ्युं. आ समये नंदराजा सैन्यसहित वहार
नीकळ्यो तेनी साथे युद्ध कर्युं तेमां चाणक्य भाग्यो. भेळा करेला सर्वलोको आम तेम चाल्या गया. अने चंद्रगुप्तने लइने
चाणक्य क्यांक अदृश्य थड गयो.

नंदपुरुषा अश्वारूढास्तं विलोकयंति. पते त्यागताः, अहं तु सवालः पादचारी, अश्वारूढाणामेतेषां पुरः क
यास्यामीति ध्यात्वा सरस्तीरस्थितं रजकं दृष्ट्वा चाणिक्यः प्राह भो रजक! मारणायनंदभट्टाः समायंति, तद्वचः
श्रुत्वा राजको नष्टः, चाणिक्यः स्वयं रजको जातः. चंद्रगुप्तस्तु सरसि प्रवेशितः, एको नंदाश्वचारस्तत्रायातः, तेन पृष्टं
भो रजक! चंद्रगुप्तः क्व गतः? रजकः प्राह अस्मिन् सरसि प्रविष्टः, अश्वचारेण स्वयोयकस्तस्यापितः, खड्गमपि
तस्यापितं. स्वयं तु सरःप्रवेशाय यावत्सज्जो भवति. तावता तेनैव खड्गेन स चाणिक्येन द्विधा कृतः.

नंदराजाना माणसो घोडाचड चाणक्यने चारेकार गोतवा नीकली पड्या. माणसोने जोइ चाणक्ये निचार्युं के-आ तो
आची पर्हेच्या हुं एकलो, साथे आ वाळक, हुं पगपाजो आ घोडास्वारनी आगळ क्यां जइ शकीश? आम मनमां धारी

तळावतीरे उभेला रजक [घोबी] ने जोइ चाणक्ये थु के—'हे रजक! मारवाने नदना माणसो आवे छे' आ सामळो रजक भाग्या अने चाणक्य पोते रजक थइ उभा रहा अने चद्रगुप्तेने तळावमां गुसाडी दीथो एक नदना घोडासगारे आवीने पोतानो पूछ्यु के—'हे रजक! चद्रगुप्त क्या गयो' त्यारे रजकनी उभेला चाणक्ये थु के—आ तळावमा पेठो छे त्यारे सवारे पोतानो घोडो आ वनावटी रजकने सोप्यो अने खडग पण तेने सोपी अने पोते तळावमा पेसवाने सज्ज थाय छे त्या एज खडगयी चाणक्ये ते सगारना वे भाग करी नारया

पथारसरसो निष्कासितश्चाणिम्येन चद्रगुप्त, अश्वमधिरोहति पथि गच्छता चाणिम्येन चद्रगुप्त पृष्टो भो यस्या वेलाया त्व मयाश्ववारस्य दर्शितस्तदा तत्र मनसि किमभूत्? चद्रगुप्तेनोक्त मयैव ज्ञात मम हितायैव भवताह दर्शित चाणिम्येन ज्ञात योग्योऽयमेव, पश्चाच्चद्रगुप्त क्षुधातो जात, ततश्चाणिम्येन कापि स्थाने सद्यो मुक्तस्य पटुकस्य जठर विधाकृत्य दधिक्रर गृहीत, भोजितश्चद्रगुप्त

क्षट तळावमायी चद्रगुप्तेने बहार निकाली घोडा उपर चढायो मार्गमा जता चाणक्ये चद्रगुप्तेने पूछ्यु के—'हे चद्रगुप्त ! मे ज्यारे पेला सवारने तु तळावमा पेठेलो देखाव्यो त्यारे तारा मनमा थु थ्यु?' चद्रगुप्ते जवार दीथो के—मारा मनमा एपज थ्यु के आ मारा हितने माटे आपे मने देखाव्यो? आ सामळो चाणक्येने निश्चय थ्यो के—'खरेग्वर आ कोइ

योग्य पुरुष छे।' ते पछी चंद्रगुप्त क्षुधाथी पीडावा लाग्यो. आ चलते चाणक्ये कोइ स्थानमां एक जन्मेला बहुकनुं जठर फाडीने तेमांथी दधि तथा कांगनो कूर निकालीने चंद्रगुप्तने जमाड्यो.

ततो ग्रामे ग्रामे भिक्षां कुर्वन्नाणिक्यो भ्रमति. एकदा कस्मिंश्चिद् ग्रामे चाणिक्य एकस्या वृद्धाया गृहे भिक्षार्थं गतः. तत्र तया बालकानां भोजनाय भोजने क्षैरेयी क्षिप्ता, एकेन बालेन मध्ये हस्तः क्षिप्तः, दग्धः स रोदिनि तयोक्तं रे मूढ ! त्वमपि चाणिक्यवन्न जानामि, चाणिक्येनोक्तं हे मातश्चाणिक्यः कस्मान्मूढः ? तयोक्तं पूर्वं पार्श्वानि गृह्यते ततो मध्ये हस्ताः पाल्यते भोजने राज्यग्रहणे च.

तदनंतर गाभेगाम भिक्षा मागतो चाणक्य फरतो तेठलामां कोइ एक गाममां चाणक्य एक वृद्धाने घरे भिक्षा माटे जइ नीकळ्यो त्यां ते डोशी पोताना बालकने जमाडतां थालीमां खीर पीरसी एक वाळके थालीना मध्यमां हाथ नाखतां दाक्षीने रोवा मंड्यो ह्यारे डोशी बोल्यां के—' रे मूढ ! तुं एण चाणक्यनी पेठे नथी जानतो ? चाणक्ये पूछ्युं के 'डोशीमां चाणक्यने मूढ था उपरथी कयो ? ' ते वृद्धाए जनाव आप्यो के—भोजनमां तथा राज लेनामां प्रथम पडलामां अने पछी वचमां हाथ नाखवो.

तत् श्रुत्वा गतश्चाणिक्यो हिमवत्पार्श्वे, तत्र पर्वतनामा परिव्राजको राजा, तेन सह मैत्री कृता चाणि-

पथेन तस्य प्रस्तावे उक्त नदराज्य लात्वार्थमर्थं त्वया चद्रगुप्तेन च भुज्यते, प्रतिपक्ष परित्राजकराजेन तत्
सैयेन सह दावपि चलिता, मार्गस्थग्रामनगराणि स्वायत्तीकृत एतदा मार्गे मर्गे मर्गे नगरभागत, तद् गृहीतु
न शक्यते, परित्राजकवेपेण चाणिक्यो नगरमध्ये प्रविष्ट, तदतरदेवदेवीमूर्तये सम्प्रभावा दृष्टा, विनिव्रया मागया
पौरान् विप्रतार्थं ता सर्वा दूरीकृता, ततो नगर गृहीत क्रमेण ससैन्यौ तो पाटलीपुत्रपरिसरे गतौ, रद्द तनगर,
नदो धर्मदारेण निर्गममार्गयत्, ताभ्यामुक्तमेकरथे यावमाति तावत्प्रमाण वित्तदारासुतादिक लात्वा निर्गच्छ?
नदेन तथैव कृत

आ सांभळीने चाणरय हिमालयतळटा भणी चाली नीकळ्यो त्या जाय त्यातो पति नामना परित्राजरु राजा राज्य करता होता
तेनी सापे मैत्री करी गतनो प्रसंग चाकता चाणक्ये पद्यु के-नदराजानु राज्य लहने अर्थ चद्रगुप्त भोगवे अने अर्थ तमारे
छेयु परित्राजरु राजाए आ बात कथूळ करी पेयजणा सैय सहित उपड्या आगळ चालता मार्गमां आवता गामढा स्वाधीन
करता जाय छे इवे रस्तामा एक मशेटु नगर आयु आ नगर गृहण करी न शकणु त्यारे चाणरय परित्राजरुकेप लड नगरमां
पेठा रथां तो देर तथा देवीनी प्रभावचाली मूर्तिओ दीवी विचित्र माया प्रयोगवढे लोकोने छेतरा ए मूर्तिओ दूर करीने नगर
लीपुं, क्रमे करी आगळ वयता सैय सहित ते चद्रगुप्त तथा चाणक्य ए रने पाटलीपुत्र नगरना परिसर-सिमाडागुभी आभी
गया अने नगरने र्ध्यु नदराजाए धमदारे नीकळी जवा मागणी करी त्यारे चाणक्ये तथा चद्रगुप्ते कथु के-एक रथमा जेटळ
माय नेटडु द्रव्य स्त्रीओ पुत्र वगैरे लहने नीकळी जाओ नदराजाए नेम कथु

एका नंदपुत्री रथस्थिता निर्गच्छन्ती पुनः पुनश्चंद्रगुप्तं पश्यति, नंदेन भणितं ग्रहि ? सा रथाट्टसीर्यं चंद्रगुप्तरथे गत्वा यावदारुहति तावत्तद्वथे नवारका भग्नाः, अमंगलमिति ज्ञात्वा चंद्रगुप्तेन सा निपिद्धा, चाणिक्येनोक्तमिमां मा निवारय ? नवपुरुषयुगानि यावत्ताव वंशो भावीति, प्रतिपन्नं तेन.

आ समये एक नंदनी पुत्री के जे रथमां बेठी हती तेणे नीकळतां चंद्रगुप्तेने जांयो. नंदे कळुं के—‘जळुं होय तो जा’ एम सांभळताज चट रथमांथी उत्तरीने चंद्रगुप्तना रथमां चडवा जाय छे त्यां रथना चकना नव आरा भांगी पड्या. अमंगल थयुं जाणी चंद्रगुप्ते तेणीने निषेध कर्यो. चाणिक्ये कळू—‘तेणीनुं निवारण मा कर कारण के नव पुरुषयुग पर्यंत तारो वंश थशे. आ साभळी चंद्रगुप्ते तेणीने रथमां आत्रवा दीधी.

अथ परिव्राजकराजचंद्रगुप्तचाणिक्याः पाटलिपुरमध्ये प्रविष्टाः, गता राजगृहे राज्यं द्विधा विभज्य गृहीतं, तत्रैका विषकन्यास्ति, तां दृष्ट्वा परिव्राजकराजः, कामविदलो जातः, चाणिक्येन सा तस्यैव दत्ता, तस्याः प्रथम-संगेनैव स विषातो जातः, यावता चंद्रगुप्तो विषप्रतिकारं करोति तावता चाणिक्येन भृकुटिः कृता, कर्णे चेमं श्लोकं पठितवान्—

अनंतर परिव्राजकराज तथा चंद्रगुप्त अने चाणिक्य, त्रणे पाटलीपुरमां दाखल थया, राजगृहमां जइ राज्यना बे भाग करी

चद्रगुप्त तथा परित्राजकराजले पोतपोताना भाग सभाळी लीया आ नगरमा एक विपकन्या इती तेने जोइने परित्राजकराज कामातुर ययो चाणक्ये ते कन्या तेनेज आपी तेना मथम सगथीज ते विपपीडित ययो चद्रगुप्त तेने माटे विपनो प्रतिकार करवा जतो इतो तेने चाणक्ये भुवृद्धीथी इशारो कर्णो अने कानमा आ श्लाक सभळावयो

तुल्यार्थ तुल्यसामर्थ्य । मर्मज्ञ व्यवसायिन ॥ अर्धराज्यहर मित्र । यो न इत्यात्स हन्यते ॥ १ ॥ ततश्चद्रगुप्त स्यस्तत्प्रतीकाराद् दूरीभूत , परित्राजकराजस्तु मृत ततश्चद्रगुप्त सपूर्ण राज्य करोति, पर नदमनुष्ठाप्यैष्येण देशो पद्रव कुर्वति एकदा चाणिक्यश्चौरदमनोपाय चिंतयन्नगराद्धहिर्गंत , तत्र नलदामकुर्मिदं स्पृष्ट्वा मत्कोटिकैरुचाटितं दृष्ट्वा कोपात्तेषां विलम्बित्वा प्रज्ज्वालयन् दृष्ट्वा

तुल्यार्थ तुल्यसामर्थ्य मर्मज्ञ यत्रमायिन । अर्धराज्यहर मित्र यो न इत्यात्स हन्यते ॥ अर्थात्—एक प्रयोजनराळा समान सामर्थ्यवान् मर्मने जाणनार अने उद्योगी होइ अर्धराज्यनो धणी यनार मित्रने जे न हणे ते पोते इनाय छे आ साभळी चद्रगुप्त तेना उपाय करवाथी दूर खसी गयो अने परित्राजकराज विप व्यापी जवाथी मृत ययो त्यारे चद्रगुप्त सपूर्ण राज्यनो मालिक बन्यो, परंतु नदराजाना माणसो चोरीथी देशमा उपद्रव करवा लाग्या एक समये चोरने दमवाना उपायनो विचार करता चाणक्य नगरनी वहार निकळ्या त्या एक नलदाम नामनो कुर्विद=साळवी-पोताना नाना पुत्रने मकोडाए कनेटयो हशे तेथी कृपित यइने मकोरानु दूर गोती खोदीने बाळतो जोयो.

चाणिक्येन चित्तितं योग्योऽयमिति तस्यैव तलारत्वं दत्तं, पश्चात्स चौरनियहं करोति, प्रत्युत किञ्चिदुप-
कारादि न करोति, तेन सर्वेऽपि चौराः द्रगटिता व्यापादिताश्च, जातं निष्कंटकं राज्यं. अथ कोशार्थं चाणिक्य
उपायं करोति एकदा पाटलिपुत्रसंबन्धिनो व्यवहारिणो भोजनार्थमाकारिताः, भोजनान्ति तेषां चंद्रहासमदिरा दत्ता,
ते विह्वलीभूतास्तावता चाणिक्यः समुत्थाय नृत्यन्मेवं पठन्—

चाणक्ये विचार्युं के ' आ वेरवालनार पाको योग्य छे ' आम जाणी तलार=कोटवाल=तरीके तेने नीमी तेने हाथे चौर
निग्रह कराववा मांड्यो. पण तेनो कंड उपकार कर्यो नहि. तेणे सर्व चौर मकट कर्या अने मारी पण नाख्या, राज्य
निष्कंटक थयुं. हवे चाणक्ये खजानो भरवा उपाय आदर्या. एरु वखते पाटलिपुत्र नगरना तमाम वेपारीओने जमवा बोलान्या
जमी रखा पछी तेओने चंद्रहास मदिरा पाइ तेथी ते बधा विह्वल थया ते वारे चाणक्य उभो यह नाचतो
नाचतो बोल्यो के—

दो मज्झ धाउरत्ताइं । कंचणकुंडिआनि दंडं च ॥ रायावि अ मे सत्थी । इत्थ विना मे होलं वागहि ॥१॥ इदं
श्रुत्वापरः कश्चित्समुत्थायाजन्मतोऽपि यन्न प्रकटितं तद्वदति, इतः सहस्रयोजने हस्तिपददेशे टंककानां लक्षमस्ति,
अत्रार्थे ममापि होलं वादय? अपरः पठति मया तिलाढक उप्तोऽस्ति, ततो मम ते तिला यदुलक्षाणां निष्पत्स्यन्ते,
अत्रार्थे ममापि होलं वादय? अन्यः पठति तावत्यो मे गावः संति, यासां नवनीतेन महागिरिनिदीप्रवाहो रुध्यते.

‘ वे मध्ये पातुरणीत, कांचन बुडिका अने दड; राजा पण मने स्वस्ति न होय, अही मारु होल=अपमानवाचक शब्द बोलावी ’ आ सामळी अपर काइ उमो थइ अन्ययी माढीने जे प्रकट नहातु कर्यु तेबु बोल्यो के—‘ अहीथी एक हजार योजनेने अतरे हस्तिपद देशमां एक लाख टक=शिका छे—‘ ए वादतमा मारी पण होल=अपमान शब्द बोलावो त्यां त्रीजो उठीने बोल्यो के में तलनु एक आठक (२५६ नोला) बावेल छे तेमांथी घणा छाखना तळ नीपत्रो ए विषयमां मारी पण होल बोलावो चोथो उठीने बोल्यो के—मारे त्या एटली बघी गायो छे के जेना माखणनो पर्वत नदीना बेगने रोकी दीये माटे मारी पण हाल बोलावो

अपर प्राह तावत्यो मे वड्या सति यासामेकदिनजातै किशोरपुच्छकेशौ पाटलिपुरनभोमडल छादयामि अन्य प्राह तादृशा मे शालय सति, यद्वीजै प्रत्यह शालयो नविना भवन्ति, अत्रार्थे ममापि होल वादय ? एव सर्वेषां चित्तमर्यादा श्रुत्वा चाणिक्येन यथायोग्य वित्त गृहीत अथ चाणिक्य सुवर्णोपार्जनोपाय चिंतयन् देवमारराध, तुष्टेन देवेन तस्य जयिन पाशका दत्ता

पाचमो उठीने बोल्यो के—मारे एटली बघी घोडीओ छे के जेना एक दिने जणेला वछेरांना पुछहाना बाळयी आ पाटलीपुर उपरलु आकाश छवाइ जाय माटे मारीए होल बोलावो बली एक छट्टो उठीने बोल्यो के—मारे त्या एवी शाळ छे के जेना बावेतरवी रोज नवी शाळ उत्पन्न थाय छे आ वादतमा मारी पण होत्र बोलावो. आम वथायनी गुजायना

जाणी लइने चाणक्ये वधा पासेथी यथायोग्य द्रव्य कटाव्युं. पल्ली चाणमय मुवर्ण मैळववाना उपायलुं चितन करता देवनी आराधना करवा लाग्यो. देवे तुष्ट थइने तेने सर्वेने जीते एवा पाशा आप्या.

चाणिक्येन तैः पाशकैः कथिन्नरः शिक्षितो वृत्तार्थं प्रेरितः, स गृहीतसुवर्णटंककस्थालः पुराभ्यंतरे अमनेनं वक्ति, अहं यदि जयामि तदा सुवर्णटंककमेकं गृह्णामि, मां यद्यन्यो जयति तदा तस्य सुवर्णटंककस्थालमिदं दद्यामीति श्रुत्वा बहवो जनास्तेन समं वृत्तमीडां कुर्वन्ति, परं हारितेव जना आप्नुवंति, स तु सर्वत्र जयति. एवं पाशक्युक्तस्य तत्पुरुषस्य पराजयो दुर्लभस्तथा मनुष्यत्वप्राप्तिर्दुर्लभेति पाञ्चकदृष्टान्तः. (२)

चाणक्ये एक पुरुषने आ पाशा तथा सोनानो टंकनो भरेलो एक थाळ आपीने शेरमां वृत्त=जुगार=ने माटे मोकल्यो. ते पुरुष नगरमां फरतो एम चोले के जो दुं जीतु तो एक मुवर्णनो टंक लउं अने जो मने कोइ जीते तो तेने आ सुवर्णटंककी भरेलो थाल आपी दंड. आ सांभळीने वणा जण तेनी साये झूत रगवा उतर्या पण वधाय हारता गया. अने पेलो पुरुषन सर्वत्र जीत्यो. आ पाशक युक्त पुरुषनो पराजय जेम दुर्लभ तेम मनुष्यजन्य प्राप्ति पण अति दुर्लभ जाणवी आ पाशक दृष्टांत कर्तो.

‘ धत्तेति ’ भरतसत्त्वानि सर्वाण्यपि धान्याद्येकत्र समील्य मध्ये सर्पप्रस्थप्रक्षेपः केनचिद्देवनाभिधी-

यते, तत्सर्वमेकीकृत्य कस्याश्चिदतिवृद्धाया दीयते, तस्या यथा सर्वधान्याना प्रत्येक पृथक्करणं दुष्करं, तथा मनुष्यत्वमपि दुर्लभं (३)

— इवे धान्यनो दृष्टात वदे छे —

आ भरतखड्गना तमाम धान्य एकत्र मेळवीने तेमा सर्पप [६४ तोला] मस्यनाली कोइ देवे एक अति वृद्ध दोशीने आप्या होय तो ते दोशीने सर्वधान्याने एकेरु नोखा करवा जेम दुष्कर थाय तेम मनुष्यत्वं दुर्लभ छे

‘जूपत्ति’ एको राजा तस्याष्टोत्तरशतस्तभालकृता सभास्ति, सभे सभे च १०८ कोणा सति एकदा तस्य राज्ञ पुत्रो राजान मारयित्वा स्वय भोऽमृतुमीहते, तस्याध्यवसायो मन्त्रिणा ज्ञात, कथितश्च राज्ञे, राज्ञापि पुत्रायोक्त हे पुत्र योऽस्माकमनुग्रहं न सहते, स ब्रूत खेलयति, यदि जयति तदा तस्य राज्य दीयते

— ‘जूपत्ति’ चोयु जुगारनु दृष्टात कहे ते—

एक राजानी एरसो आठ स्तंभवाली सभा होती ते दरेक थायळामा एरसोआठ हामू होती एक समये आ राजाना पुत्र राजाने मारीने पोते राज भोगववा सकल्प कर्चो, आ निश्चय मनीनी जाणवामा आवता तेणे राजाने कही दीधो राजाए पुत्रने तेडावीने मरु के-जे आपणा अनुक्रमने सहन न करे ते ब्रूत खेठे छे, तेमा गो जीने तो तेनेराज्य दीये छे.

द्यूतक्रीडनविधिरयं वर्तते, कुमारस्यैकवारं दायो भवति, राज्ञो यथेच्छया भवति, एवमष्टोत्तरशतस्तंभाना-
मेकैकं कोणमष्टोत्तरशतवारं जयति, तदा तस्य राज्यं दीयते, त्वय्येव कुर्विति राज्ञोक्तं कुमारस्य, यथास्य
कुमारस्यैतत्करणं दुष्करं, तथा मनुष्यत्वमपि दुर्लभं. (४)

द्यूत रमवानी रीत एवी छे के—कुमारनो वारो एक वार आवे छे अने राजातो इच्छा प्रमाणे दा लइ शके छे. एम आ
सभाना एकसोआठ स्तंभमां एक एक स्तंभना एकसोआठ खूणा छे ते एक एकने एकसोआठ जीते एम जीततां
जीततां ज्यारे तमाम स्तंभना तमाम खूणा जीताइ रहे त्यारे तेने राज्य मछे. तमे पण एम करो. जेम ए कुमारने एवी रीते द्यूतमां
जीतबुं दुष्कर थयुं तेबुं आ मनुष्यत्व पण दुर्लभ जाणबुं.

‘ रणयत्ति ’ एकस्मिन्नगरे कस्यचिद्वयवहारिणो नानारत्नानि, स लोभाद् व्यापारयति. अन्यदा पितरि
देशांतरगते पुत्रैः कोटिध्वजत्वार्थं दूरदेशांतरीयपुरुषाणां हस्ते तानि दत्तानि, जाताः पुत्राः कोटिध्वजाः, कियता
कालेय पिता गृता गृहमागतः, ज्ञातवान् रत्नविक्रीणनं, रोषं विधाय पुत्रानेवमूचे मम रत्नानि पञ्चादापयतुं, यथा
तत् पाश्चात्कालं दुष्करं, तथा मनुष्यत्वमपि दुर्लभं. (५)

‘ रणयत्ति ’ पांचसुं दृष्टांत कहे छे—एक नगरमां कोइ वेपारीने त्यां नाना प्रकारनां रत्न हतां पण लोभने लीधे ते
वापरतो नहिं. एक समये बाप देशांतर गया त्यारे पाछलथी पुत्रोए कोटिध्वज बनवाना इरादाथी ते रत्नो कोइ दूर देशांतरना

पुरुषना हाथमा दीर्घां अने ते पुत्रो कीटिध्वज चयां केटलेक वाळे पिता ज्यारे घरे आया त्यारे तेणे जाणु के रत्न वेची नाट्या आ उपरयी रोये धराइ पुत्रोने कहु के-मारा रत्न पाडा अपावा जेम दूर देशावर गयेलां रत्न पाछां वळवा दुप्पर धया तेम मनुष्यत्व दुर्लभ छे

‘सुविणेत्ति’ पाण्डलिपुरात्कलाकुशलो मूलदेवो राजपुत्रो द्यूतव्यसनात्पित्रा परामृतो निर्गनो गुटिकाकृत वामनरूप उज्जयिनीं गत, तत्र तादृशा रूपेणैव तेन वीणाकला जनानां दर्शिता, विस्मिता जना, वीणांकलायास्तं सर्वत्र प्रसृता, श्रुता च देवदेवस्य वेदस्यया ततस्तथा तस्याकारणाय चेदी प्रहिता, तथा चागत्यैवमुक्त भो वामन ! त्वा मत्स्यामिन्याकारयति

‘सुविणेत्ति’ सुगिणानु छट्टु हट्यात कहे छे-पाण्डीपुरयी कळामां कुशळ मूळदेव तामनो राजपुत्र द्यूतव्यसनने ली रे वापे फाडी मूवयो ते त्यांची नीकळी गुटका साधनयी वामनरूप धारण करी उज्जयिनी गयो त्या ए वामनरूपेज तेणे लोकाने पोतानी वीणा वगाडवानी कळा देलाडी ते जोडने जनो अत्यंत विस्मित थया अने गाममा तेची वीणावादन कळा सगरी वात फेलाइ गइ. आ यात देवदेवा नामनी वेदयाए साधळी त्यारे तेने बोलाववाने पातानी दाती मोरली ए दासीए आवीने कहु के-
‘हे वामन ! भमारा स्वामिनी तमने बोलावे जे

तेनोक्तं—या विचित्रविटकोटिनिष्ठ्या । मयमांसनिरतातिनिष्ठ्या ॥ कोमला वचसि चेतसि द्रुष्टा । तां भजंति गणिकां विशिष्टाः॥ १ ॥

भाषांतर
अध्ययन ३
॥२२२॥

त्यारे वामने कहे—जे विचित्र स्वभावना असंख्य विटजनोथी घसाइ गयेली अने मयमांसमां आसक्त होइ अतिनिष्ठुष्ट गणातो वळी वचनमातो अतिकोमळ छातां चित्तमां अतिदुष्ट एवी गणिकाने शिष्ट पुरुषो कदी पण सेवता नथी.

वामनैनैवमुक्तेऽपि तथा चेदथा विचित्रैः सामवचनैर्गृह्मानीतः, देवदत्तया च तेन समं वीणावादो विहितः, वामनेन वीणाकलादिभिर्देवदत्ता जिता, पादयोर्निपत्यैवमूचे भो पुरुष ! स्वरूप प्रकटय ? अनया कलया कलया ज्ञायते त्वमीदृशो वामनरूपवाग्नासि, मूलरूपं ते पृथग्भविष्यतीति तव रूपं प्रकटय ? वामनेन वेद्यावचनरंजितेन स्वरूपं प्रकटितं, सापि भृशं तद्रूपचमत्कृता प्रकाममागृह्य स्वगृहे तं स्वभोगासक्तं चकार, अतीवतत्प्रीतिपात्रं बभूव,

वामने आवां अनादर वचनो कक्षां तथापि ते चेटी घणा विनययुक्त विचित्र वचनथी समजावीने वेश्याने घरे उपाडी आवी. देवदत्ता वेश्याये तेने आदर आपी तेनी साये वीणा वादननी हरीफाड करतां देवदत्ता गणिकाने वामने हरावी, ते वामनना पगमां पडीने बोली के—हे पुरुष ! तारुं खरुं स्वरूप प्रकट कर. आ तारी वीणा वादननीकला जोतां तुं आवां वामनरूप न हो किंतु तारुं मूलरूप कंड जूदा प्रकारनुं हशे, माटे तारुं खरुंरूप प्रकट कर. वेश्यानां आवां वचनथी रंजीत थएला वामनने पोतानुं

स्वरूप प्रकाशयु ते वेदया एण तेना स्वरूपयी चमकार पामीने अत्यत आग्रहयी तेने पोताना घरपा राखी पोतामा भोगासक्त
यता घणोज मीतिपात्र यइ पढ्यो

अन्यदा पूर्व तस्या आसक्तान् व्यवहारिषुत्रोऽचलनामा गृहे समायात, अक्षयोक्त वत्से, इभ्यपुत्र भज ?
मुचैन नि रर मूलदेव ? तयोक्त मूलदेवो गुणवानयमचले निर्गुण, अक्षयोक्तमुभयो परीक्षा क्रियते, ताभ्यामुभयो
पार्श्वे ईक्षव आनायिता, मूलदेवेन निस्त्यच कर्पूरवासिता' मुसकृता आनीता अचलेन शकट भृत्वेक्षत्र आनीता,
तथाप्यक्षावचसेभ्यपुत्रेण पराभूतो मूलदेवो वेत्रातट प्रस्थित, अटया गच्छतो मूलदेवस्योपवासत्रय जात

एक वरजते ते वेदयामा पूर्वे प्रासक्त धयेलो एक शेठनो अचल नामनो पुत्र ते गणिकाने घरे आयो त्वारे ते गणिकानी
माताए कष्टु के-‘हे वत्से’ आ धनालयनो पुत्र आवेत्र ते तेने भज अने आ निर्धन मूत्रदेवने छोडो दे ते वेदयाये कष्टु-
मूत्रदेव घणो गुणवान् छे अने आ अचल तो निर्गुण ते माताये म्हं-‘वेयनी परीक्षा करीए’ आम कहीने तेजीए ए वत्से
पासे शेठनो ममाची त्वारे मूलदेव छोलेली तथा कर्पूरमी वासेली म्हाऱेची शेठडी लइ आयो अने पेजो अचल तो गाडु भरीने
उपाडो आयो तथापि अक्कावेदयानी मातांना रचनयी धनवानना पुत्रे पराभूत करेलो मूत्रदेव वेदनात भगी चात्री निश्चयो
आम अटवीर्मा चागुर्ता मूत्रदरने एण दिवम उपवास थया

चतुर्थदिवसे क्वापि ग्रामे भिक्षायां राट्वा माषा लब्धाः, मूलदेवेन तद्भक्षणार्थं सरसि गच्छता कश्चिन्महा-
तपस्वी दृष्टः, तदभिसुखं गत्वा निस्तारय मां ? विस्तारय पात्रं ? द्रव्यादिशुद्धानिमान् माषान् गृहाणेत्युक्त्वा ते
माषास्तस्मै दत्ताः, तदा तत्साहससंतुष्टाः देवी गगनमार्गोऽवदद्भोः पथिक ! मार्गय यथेच्छं परद्रव्येन ? ततो
मूलदेवोऽवदत्.

चोथे दिवसे कोइ गाम आवतां भिक्षा मागवा जतां रांथेला अडद मल्या. मूलदेव आ अडद खावा माटे तळाव पर जाय छे
त्यां एक महा तपस्वी दीठो, तेना सामे जइ मूलदेवे कहूं के—‘भारो अनुग्रह करो आपनुं पात्र धरो द्रव्यादि शुद्ध आ मास
(अडद) तुं ग्रहण करो’ आम कहीने ए वाफेला अडद ए तपस्वीने आपी दीथा. आ तेनुं साहस जोइ रांतुष्ट थयेलां देवी गन
मार्गे बोल्यां के—‘हे पथिक! तारी इच्छामां आवे ते वे पदे मागी छे’ त्यारे मूलदेवे कहूं.

घन्नाणं खु नराणं । कुम्मासा हुंति साहुपारणए ॥ गणिअ च देवदत्तं । रत्नसहस्रं च हत्थीणं ॥ १ ॥ तथा
चोक्तं द्रयमपि ते सद्यः संभविष्यति, तस्यामेव रात्रौ देश्यकुट्ट्यां मूलदेवेन सुप्तेन स्ववदनप्रविष्टध्रः स्वप्ने दृष्टः,
तदानीमेव तत्रैव सुप्तेनैकेन कार्पटिकेन तादृश एव स्वप्नो दृष्टः.

‘धन्यानां खलु नराणां कुलमाषा भयन्ति साधु पारणायै । गणिका देवदत्ता राज्य सहस्र हस्तिनाम् ॥ ‘कुलमाप=वाफेला

अहं जे साधुने पारणामां काम आवे ते पुरुष तो धन्य कहैनाय-देवदत्ता गणिका अने हजार हाथीयुक्त राज्य होय' आ बचन सांभळी देवदत्ताए आकाशवाणी कही के-‘ते माग्या ते यय तने तरत मन्त्रो’ तेज रात्रे देशीकुटीमां मूलेला मूलदेवे स्वप्नमां पोताना मोढामां चद्रन प्रवेश कातो दीडो तेज टाणे एज कुटीमां मूलेला एरु कापडीने पण तेवोज स्वप्न यगो

मूलदेव त्रस्तरादुत्थितो यावत्स्वप्न विचारयति, तावत्सोऽपि त्रस्तरादुत्थाय स्वगुरो पुरस्त स्वप्नमाचल्यौ, गुरुरपि त्वमद्य घृतगुडसहितमण्डक प्राप्स्यसीति यभाषे, मूलदेवस्तत उत्थाय नगरात् स्वप्नपाठकगृहे गत्वा धन विनय वृत्त्या स्वप्नपाठकाय स्वप्नमाचल्यौ, तेनोक्त सप्तमदियसे तव राज्य भविष्यतीत्युक्त्वा स्वपुत्री तेन मूल-देवाय परिणायिता

मूलदय मिछानामाची उठीने ज्या स्वप्नसग्री विचार करे छे त्या पेळो कापडी माथरामाची उठीने पोताना गुरु पासे जइ स्वप्ननी हकीमत कही पुरुष कटु के-‘भाज तने घी गाळ सहित माडो खावने मळरो’ एम कथु मूलदेव उठीने नगरमा जइ स्वप्नपाठकने त्यां गयो अने घणान विनयथी तेनी पासे स्वप्ननी बधी नात बही त्पारे तेजे बळु के-‘आमथी सातमे दिवसे ताक राज्य थरो’ आम बहीने ते स्वप्नपाठके पोतानी पुगो मूठदेवने परणावी दीधी

अपुत्रस्तन्नगरस्यामी मृत, पचदि-यैर्मूलदेवस्य राज्य दत्त, देवदत्ता च गणिकां तन्नाम्नाय मूलदेवराजा स्वराज्ञी

चकार. अन्यदा तत्र व्यापारार्थमागतोऽचलव्यवहारी, राज्ञा मूलदेवेनोपलक्षितः, शुल्कमिषेण भृशं पराभूतः, स्व-
तेजो मूलदेवेन दर्शितं, अचलः स्वापराधं क्षमयामास, राज्ञीवचसा मूलदेवेन मुक्तः.

ए नगरनो राजा अपुत्र मरी गयो त्यारे पंचदिव्य [वसुधारा सुवर्णवृष्टि, पंचवर्ण पुष्पवृष्टि, वस्त्रवृष्टि, देव दुंदुभि तथा अहो-
दानादि ध्वनि, आ पांच दिव्य कहेवाय छे] पूर्वक मूलदेवेने राज्य मल्युं. देवदत्ता गणिकाने बोलावीने मूलदेव राजाए
पोतानी राणी वनावी. एक समये पेळो अचल वेपारी व्यापार्थे त्यां आवी चड्यो तेने मूलदेवे ओळख्यो अने मालनी
जगात बावत तेने कनेडी मूलदेवे पोतानुं परिवल तेने देखाड्युं. अचळे पोताना अपराधनी क्षमा मागी अने राणीना वचनथी
मूलदेवे मुक्त कर्यो.

अथ स कार्पटिकः स्वस्वप्नानुसारिस्वप्नदर्शिनं मूलदेवकुमारं राजानं जातं श्रुत्वा पुनस्तादृशस्वप्नार्थी तस्यामेव
देवकुट्यां सुप्तः, परं तादृशं स्वप्नं न प्राप. एवं यथास्य कार्पटिकस्य तादृशस्वप्नप्राप्तिदुःप्राप्या, तथा मनुष्यत्वाद्-
भ्रष्टस्य जीवस्य मनुष्यत्वप्राप्तिदुःप्रापेति.

हवे पेळो कापडी के जेने मूलदेवनी साये सरखुंज स्वप्न आवेल तेणे पोताना समान स्वप्नवाळा मूलदेवकुमारने
राजा धनो जाणी फरीवार तेडुं स्वप्न आवे एवी आश्राथी प्रथमनी कुडीभां जइने मृतो पण कंइ स्वप्न तो आळ्युं नहिं. सारांश

७ छे के जेप समान स्वप्न आया छता मूँदेवेनेज राज्य मल्यु कापदीने फरी तेनु स्वप्न पणज पण दुर्गम ययु तेप मनुष्यत्व दुर्गम छे

‘चक्रेति’ इन्द्रपुरे इन्द्रदत्तराजा, तस्य २२ पुत्रा अयदा तेन राजैका मन्त्रिपुत्र्युदा, सा वणिक्पुत्रीति पणिनी- गोपेक्षिता, कदापि न मुक्ता अरुदा सा ऋतुस्नानन कुर्वती राजा दृष्टा, दृष्ट च सेवकाना कस्येय पत्नी, तेरुक्त युष्माक पत्नी मन्त्रिपुत्री, राजा तदावासे गत्वा मा मुक्ता, तस्या पुत्रो जान, स राजसदृश एव

‘चक्रेति’ इन्द्रपुरमा इन्द्रदत्त राजा हतो तेने २२ पुत्रो हता एक समये ते राजा पोताना मन्त्रीनी एक पुत्रीने परण्या, पण ए दाणीयानी पुत्री जाणी परणीने उपेमा फरी दीधी प्रसंग एवो वयो के ते नन्त्रिपुत्री ऋतुने चोये दिवसे स्नान करती हती त्या राजानी दृष्टी पदी त्यारे राजाए तेवमेने पूछ्यु के—‘ए रानी पत्नी छेश’ सेरकोए नम्रता पूर्वक ‘ए मन्त्रि पुत्री आपर्णाज पत्नी छे’ राजा तेने भवामे चालीने गया अने तेनो स्विकार कयो तेणीने एक पुत्र अवतयो ते पुत्र राजाना जेराज थया

यत उक्त—ऋतुस्नानसमये य पश्यति नारी तत्सदृश जनयति गर्भमिति तथा स्वपितुर्मन्त्रिणो राजभोगसम्पन्नप्रस्ताव प्रोक्त, मन्त्रिणा तु तद्दिन राजोल्लासपामिज्ञानादिक स्ववहिकाया लिखित, क्रमाद् दृष्टि गत, स

मन्त्रिणैव पालितः कदापि राज्ञो नैव दक्षितः, मन्त्रिणा कलाचार्यपार्श्वे ७२ कलाः पाठिताः, २२ पुत्रास्त्व-
चिनीता न पठन्ति.

कहूँ छे के—नारी ऋतुस्ताता जेने जुए तेना सदृश गर्भ उत्पन्न थाय—आ राणीए पोताना पिता मन्त्रिने राजा पोताने त्यां
अत्रवा लाग्या गर्भ रह्यो आ पुत्र जन्म्यो; ए सघळी हकीकत कहेवरावी. ते उपरथी ए मन्त्रिण राजए ओलखी बोलावी स्वीकारी
गर्भ रह्यो तथा पुत्र जण्यो. ए तमाम हकीकत दीवार शीखे पोतानी वहीमां लखी राखी. पेलो कुमार वृद्धि पाम्यो अने पोताना
नानाने त्यां पालन पोषण पाम्यो. राजाए तो कोइ टाणे दीठो पण नथी. मन्त्रिण कलाना आचार्य पासे राखी ७२ कलामां प्रवीण
कर्धो. राजाना जे २२ पुत्रो हता ते तो कंइ भणता नहोता तेथी अविनीत उणक जेवा रखा.

अथ मथुरायां पुरि जितशत्रुपुत्रीनिवृत्तिनाम्नी कृतराधावेधवरप्रतिज्ञा स्वयंवरमंडपे तिष्ठति, तत्र २२ पुत्र-
परिकरित इन्द्रदत्तराजा गतः, मंत्र्यपि स्वपुत्रीपुत्रं सार्धं लात्वा तेनैव सह तत्र गतः, अनेकदेशायातराजपुत्रेषुप-
विष्टेषु सत्स्विंद्रदत्तराजा २२ स्वपुत्रा राधावेधनायोत्थापितास्तैर्यथाक्रमं बाणावली मुक्ता, परं नैकैनापि राधावेधः
साधितः, बाणपात इतस्ततो यभूव, सर्वेऽप्यन्ये राजपुत्राः परस्परं दत्तताला हसिताः, इन्द्रदत्तस्य राज्ञो महान्
खेदो जातः.

मथुरापुरीमां जितशत्रुराजानी पुत्री निवृत्ति नामनी हती तेणे राधावेध करना वरने वरचानी प्रतिज्ञा करी स्वयंवर माटे

દેશોમા વાત ચલાવી સ્વયમ્ મહાપ રવા રાજમહલ મેલુ કરાવ્યું, ત્યાં પોતાના ૨૦ પુત્રોને લઈ દ્વન્દ્વત્તરાજા ગયા મંત્રી પણ પોતાના દૌહિત્રને સાથે લઈ ત્યાં ગયા અનેક દેશદેશાતરથી આવેલા રાજાઓ વેઠેલા છે ત્યાં ૨૨ પુત્રો સહિત દ્વન્દ્વત્તરાજા પણ આમો વેઠા અને રાધાવેધ કરવા પોતાના એક પછી એક એમ વાવીશ પુત્રો ઉઠાડ્યા વધાણ ધાળાવલી ચલાવી પણ એકેયે રાધાવેધ ન સાલ્યો વાળ નાલે તે આડાં અવલાં પડ્યા સર્વે વેઠેલા રાજપુત્રો એમીજાને હાથે તાલી આપી દસ્યા, રાજા દ્વન્દ્વત્તરને વહુજા જેલે થયો

મંત્રિણોક્ત રાજન્ ! કથ જેલો વિધીયતે ? મત્પુત્રીજાસ્ત્વત્પુત્રો વર્તતે, સોડમશ્ય રાધાવેધ સાગયિવ્યતીતિ પ્રોચ્ય રાજા પુર. સ પુત્ર આનીત, ચરિકાલિન્વિત સામિજ્ઞાન, તદ્દિનવર્ણાં દર્શિતા, તેન પુત્રેણ સ્વપિતર રાજાન પ્રણમ્ય રાધાવેધસ્થાનેડધસ્તૈભૃતઋઢિસાસવાતોઘર્વશ્રમચકારપુત્રિકામધ્યસ્થિતરૂયાદર્શિતપુત્રિકાનિવેશિતદષ્ટિરધોવદનેનોઘર્વયાહુનોઘર્વસ્યા પુત્તલિકૈકૈનૈવ યાગેન વિદ્વા, સાધિતો રાધાવેધ, ઋગ્વા ચ પરિણીતા, પિતુ પરમો દુર્પો વમ્ય ૨૦ પુત્રાણા મહા વિષાદ સમમૂલ અથ યથા રાધાવેધચક્ર દુર્ભેષ, તથા મનુલ્લત્વમપિ દુ પ્રાપ્યમિતિ ૭

‘મંત્રીએ પાસે આવીને પૂછ્યું ‘રાજન્ ! આપ સ્વિસ્ત કેમ થયા ?’ મારી પુત્રીને તમારાથી ધવેલો પુત્ર છે તે અમશ્ય રાધાવેધ સાધશે’ આમ કહીને રાજા પાસે પુત્રને લાવી ઉઠાડ્યા અને વહીમા લહેલી તમામ હકીકત નીચાનીઓ સહિત વાલી સમજાવી અને તેજ દિવસે લેવેજા અક્ષરો દેલાઈ ગ્યાત્રી કરાવી તે ટાળે રાજાને એ પુત્રે પ્રણામ કરીને રાધાવેધસ્થાને જઈને

नीचे तेल भरेल कडामां पतिव्रित्त उपर फरती चक्राकार पतलीमांनी कन्याए निहिष्ट (चीथेली) पुतली उपर दृष्टि बराबर ठेरावीने नीचुं मोडुं राखी उंचुं धनुष करी वाण सांथी ताकीने मारुं के ए एकज वाणथी पुतली वींथाइने सर्व समक्ष राधावेध सांथो. राजाए कन्या तेने परणावी. राजा इन्द्रदत्तने परम हर्ष थयो. बावीशे पुत्रो मनमां अत्यंत खेद पाग्या. जेम राधावेध चक्र दुर्भेद्य होय छे तेम मनुष्यत्व पण दुष्प्राप्य छे. ७

‘चन्मेत्ति’ कच्छपस्तदुदाहरणं यथा—एको ब्रह्मः सहस्रयोजनप्रमाणः सर्वत्र शैवालव्याप्ताः क्वापि स्थाने एकं छिद्रं कच्छपग्रिवाप्रमाणं, एकेन कच्छपेन ग्रीवा प्रसारिता, दृष्टं संचंदनक्षत्रचक्रं, दृष्ट्वा स स्वकुटुंबाकारणाय मध्ये प्रविष्टः, रचकुटुंबसहितमिनस्तस्तस्त्विन्द्रं गवेषयति, परं न पश्यति यथा तस्य तच्छिद्रं दुःप्राप्यं, तथा मनुष्यत्वमपि दुःप्रापमिति. (८)

‘चम्मेत्ति’ काचवानुं उदाहरण कहे छे—एक महोदो हजार योजन प्रमाणनो चारे कोर शेवाळथी व्याप्त पाणीनो ‘ब्रह्म’ ओ हतो तेमां कोइ एक ठेकाणे काचवानी डोक आवे एदला प्रमाणनुं छिद्र आवेलुं एक काचवे पोतानी डोक लांबी करी स्यां तो चंद्र सहित नक्षत्रचक्र दीतुं ते जोइने पोताना कुटुंबने बोलावी छेवा वचमां पेढो कुटुंब सहित आम तेम ते छिद्र गोतवा फर्यो पण छिद्र नज दीतुं. जेम ए छिद्र दुष्प्राप्य थयुं, तेम मनुष्यत्व पण अति दुष्प्राप्य छे.

‘जुगेत्ति’ युगसमिलादृष्टांतस्तथाहि—केनचिद्देवेन युगं समुद्रस्य पूर्वति सुक्त, तच्छिद्रान्निष्कास्य समिला

મેઢવીને ફરી એ સ્તંભ વનાવવો એ જેટલું દુષ્કર છે તેજ પ્રમાણે ઞ્રષ્ટ થયેલું મનુષ્યત્વ કરી પામવું દુષ્કર છે. આ દશ દૃષ્ટાંતથી મનુષ્યજન્મ એકવાર મળ્યું તે ન્યર્થ ગુમાવતાં ફરી પાછું મેલવવું અતિ દુષ્કર છે એમ સિદ્ધ થયું.

સમાર્વણાનં સંસારે । નાનાગાતાસુ જાઈસુ ॥ કમ્મા નાનાવિહાં કંટુડુ । પુંઢો વિસ્સંભિયાં પંયા ॥૨॥
(સંસારે) સંસારમાં (નાનાણુતાસુ) અનેક નામવાળી (જાઈસુ) જાતિને વિષે (સમાવનાણ) મનુષ્યપણને પામેલા (પયા) જીવો (નાનાવિહા) નાના પ્રકારના (મમ્મા) કર્મો (કંટુડુ) કરીને (પુંઢો) પૃથક્ યોનિમાં ઉત્પન્ન થઈ (વિસ્સંભિઆ) આલા જગતને વ્યાપ્ત કરેલું છે, ૨

વ્યાખ્યા-સંસારે સમાપન્ના; અત્ર પં શબ્દાલંકારે. પ્રાપ્તાઃ પ્રજા જંતુસમૂહા વિશ્વશ્રુતો ભવંતિ, જગત્પૂરકા ભવંતિ, કિં કૃત્વા ? નાનાવિધાસુ પૃથગ્જાતિષ્વેકેન્દ્રિયાદિષુ નાનાવિધાનિ કર્માણિ કૃત્વા, કીદૃશીષુ જાતિષુ? નાનાગોત્રાસુ નના બહુપ્રકારેણ ગોત્રં નામ યાસાં તા નાનાગોત્રસ્તાસુ નનાગોત્રાસુ, બહુભિધાનાસુ. ॥૨॥

અર્થ:-આમાં 'પં'='નનુ'='શબ્દાલંકાર અર્થમાં છે એટલે એનો સ્વાસ કાંડ અર્થ નથી પણ વાચ્ય શોભાર્થ છે. આ સંસારમાં સમાપન્ન જન્મ પામેલ પ્રજા=પ્રાણિસમુદાય; વિશ્વશ્રુત=આ જગતને ભરીદેનારાં-થાય છે. કેવીરીતે? નાનાગોત્ર=ગ્રહપ્રકારનાં નામ ધારણ કરનારાં નામ ધારણ કરીને. નાનાવિધ=અનેક પ્રકારની પૃથક્ પૃથક્ જાતિમાં એકેન્દ્રિય આદિક વર્ગમાં નાનાવિધ કર્મો કરીને-'જગત્પૂરનારાં થાય છે' એમાં સમન્વય કરાય છે.

एगंया देवलोपसु । नरपसुवि एगंया ॥ एगंया आसुर काय । अहार्कम्मैहि गच्छंइ ॥ ३ ॥

(एगया) एकदा जीव (देवलोपसु) देवलोपमा जाय छे अने (एगया) एकयजत (नरपसुवि) नरकने विषे जाय छे [एगया] एकदा (असुर) असुर सापधी (काय) निकायमा उत्पन्न पाय छे (अहार्कम्मैहि) ययाकर्म पड़े जीव (गच्छंइ) जुदो गतिमा उत्पन्न थाय छे ३

व्याख्या-एकदैकस्मिन् काले देवलोकेषु देव उत्पद्यते, पुनः स एव जीव एकदा नरकेषु नारक उत्पद्यते, एकदा आसुर काय, असुरकुमारमात्र प्राप्नोति, एव जीवो यथा तर्माभिर्गच्छति, यस्मिन् समये जीवो यादृशानि कर्माणि यप्नोति तादृशीं गतिं जीवो प्रजतीत्यर्थः —

अर्थ — एकदा एक काले देवलोकमा देव थाय छे, वलो एन जीव नरकोमा नारक उत्पन्न थाय छे, फरी तेन आसुरकाय धारण करे छे, एम ए जीव यथा कर्म पटले जेमा कर्म होय तेने अनुसार जाय छे-गति पाये छे, जे ठाणे जे जीव जेवा कर्म चाये छे तेवी गति थाय छे ३

एगंया खित्तिओ होइ । तओ चडालेवोक्सो ॥ तओ कीटपयगोअ । तओ कुंथु पिपीलिआ ॥ ४ ॥

(एगया) एकदा जीव (पित्तो) क्षत्रिय-राजा (होइ) थाय छे (तओ) पछी (चडाल वोक्सो) चडाल अने वोक्स थाय छे (तओ) पछी (कीटपयगो) फोडी अने पतन एण थाय छे (अ) अने (तओ) त्थारपछी (कुंथुपिपीलिआ) कुंथुआ अने फीडो पण थाय छे

વ્યાख्या—જીવ એકદા ક્ષત્રિયો ભવતિ, તતોડનંતરં સ જીવચંડાલો ભવતિ, તતશ્ચ ચોક્કસોડપિ જીવો ભવતિ, यस્ય શૂદ્રઃ પિતા ભવતિ માતા ચ બ્રાહ્મણી ભવતિ, તત્પુત્રો ચોક્કસ ઉચ્યતે, તતસ્તત્ર જાતૌ ધર્મસ્ય દુર્લભત્વાત્કીડો ભવતિ, ચ પુનઃ પતંગો ભવતિ, તતશ્ચ કુંથુર્ભવતિ, પિપીલિકા કીટિકા ભવતિ, ગ્રંથાન્તરે एतेऽपि जातिकुलभेदा उक्ताः संति यस्य ब्राह्मणः पिता शूद्रो माता भवति, स निषाद उच्यते, यस्य ब्राह्मणः पिता वैश्या माता भवति स चांयष्ट उच्यते, यस्य च निषादः पितांब्रष्टा च माता भवति स चोક્કસ इत्युच्यते.

અર્થઃ—જીવ એકદા ક્ષત્રિય થાય છે તદનંતર એજ જીવ પાછો ચાંડાલ થાય છે. વલી તે પછી ચોક્કસ થાય છે. (જેનો પિતા શૂદ્ર હોય અને માતા બ્રાહ્મણી હોય તેને ચોક્કસ કહે છે.) એવી યોનિમાં ધર્મ દુર્લભ હોવાથી તે કીટ=કીડો થાય વલી તે પતંગ પણ થાય તે પછી કુંથુ=સંયત્રો થાય તથા પિપીલિકા=કીડી પણ યાય. ગ્રંથાંતરમાં જાતિ કુલભેદ કહેલા છે તેમાં—શૂદ્રીમાતામાં બ્રાહ્મણથી થયેલાને નિષાદ કહે છે. બ્રાહ્મણથી વૈશ્યામાં જન્યેલાને અંબુષ્ટ કહે છે. નિષાદ પિતાથી અંબુષ્ટા માતામાં ઉત્પન્ન થયેલો ચુક્કસ (નુલકસ) કહેવાય છે. ૪

एवमानटजोणीसु । पाणिणो कम्मकिविसा ॥ न निविज्जति संसारे । सर्वदेसु च खत्तिया ॥५॥
(અર્થ) ૬ પ્રમાણે (નાયટ્ટજોણીસુ) આવર્ત ચોરાશોભાગ યોનિમાં ભ્રમણતા (કમ્મકિવિયસા) અપમ કર્મ કરીને (પાણિણો) જીવ (સંસારે) સંસારમાં (ન નિવિજ્જતિ) નિર્વેદ પામતા નથી (ચ) જેમ (સ્તિઆ) ક્ષત્રિયો=રાજા (સવ્યઠેસુ) ધન આદિક અનેક સદપદથી કંડાલતા નથી. ૫

न्याय्या—प्राणिनो जीवा संसारे, पञ्चममुना प्रकारेणावर्तयोन्यु न निर्विजते नोद्विजते नोद्विष्टा भवति, आवर्तन पुन पुन परिभ्रमणेन सृष्टा योनय आवर्तयोनयस्तेषु चतुरशीतिलक्षप्रकारेषु, कीदृशा प्राणिन ? कर्मक्रिया, कर्मभि किन्त्यपा मलिना अधमा चा, केषु के इव नोद्विजते? सर्वार्थेषु क्षत्रिया इव, सर्वे च तेऽर्थाश्च सर्वार्थास्तेषु धनरुनभूमिवनितागजाश्वाविपवार्थेषु क्षत्रिया राजान इव तथा प्राणिनोऽपीत्यर्थ

अर्थ —ससारमा प्राणी=जीवो—आ प्रकार आवर्तयानिआमा, अथात् बारबार परिभ्रमण करी भोगवानी यानिओ (चाराश्री ब्याल यानिओ) मा निर्देदनयी पामता उद्विग्न नयी यता तओ कर्मकिल्बिप, पटले पाताना कर्मोयी मलिन थपेल अधम होइ छत्रिओ जेम धन कनक भूमि ह्यी हायी घाढा आदि सर अर्थमा उद्वेग पामता नयी तेम आ जीवो पण अधम यानिआमा भटकतां कगळता नयी ५

कर्मसंगे हि समूढा । दुःखयः बहुवेयणा ॥ अमाणसीसु जोणीसु । विणिहम्मति पाणिणो ॥ ६ ॥
(कर्मसंगेहि) कर्मना सवये परीने (समूढा) शयत मूढ तथा [बहुवेयणा] वेदनाधी पोडीत (पाणिणो) जीणो
(अमाणसीसु) अपमगन्ति सवधी (जोणीसु) पोनिकोन चिये (विणिहम्मति) दणाय छे ६

द्वारया—प्राणिनो जीवा अमानुषीषु योनिषु मनुष्यवर्जितयोनिषु 'बिणहम्ममि' विज्ञेयेण निहयते, विज्ञेयेण

निपातन्ते, अर्थादिकेन्द्रियघ्नीन्द्रियचतुरिन्द्रियेषु वारंवारमुत्पद्यन्त इत्यर्थः, कीदृशाः प्राणिनः? कर्मसंगैः कर्मसंयोगैः संमृदाः संब्याप्ता, पुनः कीदृशाः? दुःखिताः, पुनः कीदृशाः? बहुवेदनाः ॥६॥

अर्थः—प्राणी=जीवा अमानुषी=मनुष्य सिवायनी पशु आदिक योनियोमा अर्थात्—एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय यानिओमां, कर्मसंगे करी संमृढ वनेला, दुःखित=नाना प्रकारनां दुःखोथी वेरायला तथा बहु वेदना=घ्नी वेदना=पीडा=धी व्याप्त होइ विशेषे हणाय छे—अर्थात् तेवी निकृष्ट योनिओमां वारंवार उत्पन्न थाय छे. ६

कर्ममाणं तु पहाणीए । आणुपुर्वी क्याइ ओ ॥ जीवा सोहिर्मणुपंक्षा । आययंति मणुस्संयं ॥ ७ ॥
(तु) परंतु (अनुपुर्वी) अनुक्रमे (कर्ममाणं) कर्मोनी (पहाणाए) गति थया वडे करीने [क्या इ ऊ] कदाचित [जीवा] जीवो [सोहि] नाशरूप शुद्धिने [अणुपत्ता] पाग्यो थका [मणुस्संयं] मनुष्यभने (आययंति) ग्रहण करे छे ७

व्याख्या—तु पुनर्जीवाः शोधि दृष्टकर्मनाशस्वरूपं लघुकर्मणामनुप्राप्ताः संतो मनुष्यत्वमाददते नृजन्म प्राप्नुवन्तीत्यर्थः, कयानुपूर्व्या? अनुक्रमेण ज्ञानैः ज्ञानैः कदाचित्कर्मणां मनुष्यगतिवित्तकर्मणां प्रकर्षेण ज्ञानिः प्रहानिस्तया प्रहाणया प्रकर्षेण हीनतया.

अर्थः—तु=पुनः=जीवो, शोधि=दृष्टकर्मना नाशरूप कर्मलावने प्राप्त थइ ज्यारे मनुष्यगतिमां विघ्नकर कर्मोनी प्रहाणी छेक ज्ञानि थाय त्यारे कोइ आनुपूर्वीय=क्रमे क्रमे मानुष्यभावने [आददते] ग्रहण करे छे. ७

माणुसं विगृह लंछा । सुई धम्मस्स दुल्लहा ॥ जं सुच्चा पडिज्जनि । तवं ग्वतिमहिंसंय ॥ ८ ॥

[माणुस्स] मनुष्यमव स गघो [विगृह] शरीरने [जं सुच्चा] धर्मोने गण [धम्मस्स] धर्मो (सुर) श्रवण कथु ते [दुल्लहा] दुर्लभ छे [अ] क जे धर्मेने [सुच्चा] सामळीने [तप] तपने [यति] क्षमाने तथा [अहिंसंय] अहिंसापणाने [पडिज्जति] अगीकार करे छे ८

व्याख्या—मानुष्य विगृह लंछा मानुष्य शरीर प्राप्य तस्य धर्मस्य श्रुतिदुर्लभा, धर्मश्रवण दु प्राप्यमित्यर्थ, य धर्म श्रुत्वा जीवास्तप उपवासदिक क्षान्ति क्षमामहिंमना सदयस्य प्रतिपद्यते गीकुरुवति, यस्य धर्मस्य श्रवणा जीवास्तपस्विनो भवन्ति, क्षमावन्तो भवन्ति, दयालवश्च भवन्तीत्युक्तेन बौद्धादीना धर्मनिषेध कृत ॥८॥

अर्थ—मानुष्य विगृह=मनुष्यशरीर पापीने तेना धर्मी श्रुति=सामळवानी जोगराड दुर्लभा ते-धर्म श्रवण करवानो अवसर मळको ए अनि दुर्लभ छे धर्मनु श्रवण करीने बीवो तपउपवासदिह, क्षान्ति=भया, अहिंसता=अहिंसरता=दयावान, पणु, आवा गुणोने प्रतिपन्न पायज स्वीकारे, अत्र जे धर्मना श्रवणथी त्रीयो तपस्वी, क्षमावान्, न्याळु थाय, आ कथनथी बौद्धादिना धर्मना निषेध कर्षो ८

आहेच्च सवण लंछु । सद्धा परमदुल्लहा ॥ सुच्चा नेयाउअ मंग । नेहवे परिभस्सई ॥ ९ ॥

[आहेच्च] कदाचित् (सवण) धर्मनु श्रवण (लंछु) पापीने गण [सद्धा] श्रद्धा धर्मी ते [परम दुल्लहा] परम दुर्लभ छे, वे (नेभाउअ) 'पाययुन' (मंग) मागन (सोचा) सामळीने [नेहवे] वणा भीयो (परिमस्सर) श्रष्ट थाय छे ।

ન્યાયા—‘આહેતિ’ કદાચિત્ શ્રવણં ધર્મશ્રવણં લઘ્વં પ્રાપ્તં, તદા ધર્મશ્રવણં લઘ્વાપિ શ્રદ્ધા ધર્મે રુચિઃ પરમદુર્લભાત્યંતદુઃપ્રાપ્યા, શ્રદ્ધાયા દુર્લભે હેતુમાહ—યદ્યપ્યેતદન્યાયમર્ગે જૈનમાર્ગે ન્યાયમર્ગે પરિશ્રમ્યંતિ, ન્યાયમાર્ગાત્સંલેપે, ન્યાયે પશ્ચસમયકારણે ભવં નૈયાયિકં, પચસમવાયકારણવાદકં જૈનં દર્શનં ૯

અર્થઃ—કદાચિત્ શ્રવણ=ધર્મસંવ્રથી વ્યાખ્યાન સાંભળવાનું [લઘ્વં] મળ્યું તો તેમાં શ્રદ્ધા થતી દુર્લભ, અર્થાત્ ધર્મ શ્રવણ મળ્યા છતાં જો શ્રદ્ધા ન હોય તો તે શ્રવણ નકાર્યું છે, એટલે જો એ ધર્મશ્રવણમાં અભિરુચિ થાય તો જ એ શ્રવણનું સાફલ્ય છે. એટલામાટે કહ્યું કે એ ધર્મશ્રવણમાં” અભિરુચિ થતી હતો પરમદુર્લભ=અત્યંત દુષ્પ્રાપ્ય છે. હેતુ કહે છે. યથા પુરુષો નૈયાયિક માર્ગ=જૈનમાર્ગ= સાંભળીને પણ પરિશ્રમ થાય છે. એ માર્ગથી સ્વસી જાય છે. ન્યાય એટલે પંચસમવાય કારણ=તેમાં થયેલો નૈયાયિક અર્થાત્ પંચસમવાય કારણવાદરૂપ જૈન દર્શન—અહીં નૈયાયિક માર્ગે પદનો વિવક્ષિત અર્થ છે. ૯

— અત્ર નિદ્ધયાનાં દૃષ્ટાંતાઃ, તત્ર પ્રથમનિદ્ધવોદાદરૂપં યથા —

આ વિષયમાં સાત નિદ્ધયાનાં દૃષ્ટાંત કહે છે તેમાંના પ્રથમ નિદ્ધા રૂપે જમાલિનું દૃષ્ટાંત વર્ણવી દેવાડે છે—

કુઢપુરે શ્રીવીરસથસા સુદર્શના તસ્યાઃ પુત્રો જમાલિઃ વીરપુત્રી પ્રિયદર્શના તસ્ય પત્ની, તયા સહ જમાલિ-વીરપાદાંતે દીક્ષાં જગ્રાહ, જમાલિના મહ પંચશતભ્રત્રિયાઃ પ્રવ્રજ્યાં જગૃહુઃ, પ્રિયદર્શનયા સહ સહસ્રભ્રિયઃ

प्रव्रज्या जगृह, स्वामिनो स्थविराणामर्पित, स्थिविरैश्चास्यैकादशागान्ध्यापितानि, अर्पितश्च पचशतसाधु
महत्प्रसाध्वीपरिवार

कुडपुरमा श्रीवीरप्रभुनां ब्देन सुदर्शना रदेतां हता तेना पुत्र जमालि नामनो हतो तेने श्रीवीरनी पृथ्वी प्रियदर्शना नामनी
परणावी हती आ प्रियदर्शना साये जमाली श्रीवीर चरणे जइ दीक्षा गृहण मरी जमालीनी साये पाचसो सत्रियोए दीक्षा लीधी
अने प्रियदर्शनानी साय एक हजार स्त्रीयोए प्रव्रज्या लीधी स्वामीए तेने स्वविरोने साप्यो तेने स्वविरोए अगीयार अग
भणावीने पाचसो साधु तथा एक हजार साचीनो परिवार आप्यो

अथ जमालिर्भगवताऽननुज्ञात क्रमेण विहार कुर्वन आरस्ति गत, तिन्नुकोद्याने कोष्टकचैत्ये समवसृत,
अतप्राताहारैस्तत्र तस्योत्पन्नो रोग, तेन न शक्तोत्पुषिष्टु, यदति च जमालि शिष्यानम्रति मर्दर्थं सस्तारकं क्लृप्तं ?
शिष्येण सस्तारकं कर्तुमारब्ध, उपविष्टुमशक्नुवता जमालिना भणितं हे शिष्य ! कृतं सस्तारकं ? तेनोक्तं न
कृतं, किंतु प्रियमाणोस्ति

इवे जमालिए भगवाननी अनुज्ञाविना क्रमे मरी विहार करता श्रावस्तीमा जइ पहोर्या तिदुक् उद्यानमा आवेला कोष्टक
चैत्यमा समवसृत=निविष्ट—थया त्या अतप्रात आहार करवाथी तेमने रोग उत्पन्न थयो तेथी वेसी पण न शमाय एवी हालन

यइ त्वारे जमालिए साधुओने कहुं के-मारै मांटे संस्तारक=संथारो-करो. शिष्योए संस्तारक करवानो आरंभ कयो, वैसी नहिं शकवाथी जमालिए फरी पूछुं के-‘कयो संस्तारक?’ त्वारे शिष्ये कहुं के-कयो नथी, संस्तारक कराय छे.

ततस्तेन चितितं यद्भगवान् महावीर आख्याति क्रियमाणं कृतमिति तन्मिथ्या प्रत्यक्षमिदं दृश्यते, क्रियमाणेऽपि संस्तारके कास्त्येनाऽनिवृत्त्या कृतत्वाभावात्. एवं स्वमनसि विचार्य सर्वान्स्वशिष्यानाकांक्षैवमाचष्टे भो शिष्या! यद्भगवानेवमाचष्टे ‘किञ्जमाणे कडे, चलमाणे चलिए, उदीरिज उदीरिए’ इत्यादि. तत्सर्वं मिथ्या.

आ उपरथी जमालिना मनमां विचार आब्यो के भगवान् महावीरस्वामी कहे छे जे-‘करातुं होय ते कयुं’ आ वात मिथ्या छे एम आथी प्रत्यक्ष सिद्ध जणाय छे. केमके कराता संस्तारकमां ज्यासुधी समग्र कराइ न रहे त्यां सुधी ‘कयो’ एम न कही शकाय. आभ मनमां विचारी वथाय शिष्योने पासे तेडावी कहुं के-‘हे शिष्यो! भगवान् महावीरे एम जे कहुं के-‘करातुं होय ते कयुं’ ‘चालतुं होय ते चाल्युं’ ‘बोलातुं होय ते बोल्युं’ इत्यादिक ते सर्व मिथ्या छे.

क्रियमाणेऽपि संस्तारके शयनरूपार्थसाधकत्वाभावेन कृतत्वाभावादिनि जमालिना प्रोक्ते सति केचिद्विग्रथा एनमर्थं श्रद्दधति केचिन्न श्रद्दधते, ये च श्रद्दधति ते जमालिमेवोपसंपद्य विचरन्ति.

केमके कराता संस्तारकमा कंड शयनरूप अर्थ=प्रयोजन साधकता नथी अर्थात् तेमां कंड सुइ शकाय नहिं तेथी तेमां ‘कयो’

एव न करी सकाए, आम जमालिए वहु त्वारे केन्द्रक निर्माण ए अर्धने विषये भद्रा राखी मानी गया भने केन्द्राण्य तेमां श्रद्धा न करतां तेनायी जुदा एनी विशार करवा अने जेणे मान्यु ते नो जमालिनी सायेज विचर्या

ये ए न प्रहयनि त एवमाबुद्धे जमाले ! श्रीमन्महाविरम्यायमाशय — यत्क्रियमाण स्यात्तदेव कृत भवति, विगमाणत्यपयौग्यविशिष्टकृतत्व, क्रियमाणतया कृतत्वपयायाभ्या पूर्वोत्तरावस्थायामेकस्मिन्नेवार्थे सम्भवति, न तु तयो एवस्पदार्थान्तरमक्रमो भवतीति वीरवाच्यसत्यतास्तीति प्रतिपद्यस्य ? 'कडेमाणे रुडे, चलिजमाणे चलिण' इत्यादि

इवे ने जमालिनां एवन न मानी नोखा पड्या तेओए जमालिने वहु के=श्रीमहावीरना एवो आशय ते के-जे क्रियमाण-परातु-धीय तेज कृत=कर्तु-वदेयाय छे अर्थात् प्रियमाणत्वं पयायनिष्ठ कृतत्व थाय क्रियमाणत्व तथा अकृतत्व आ वे पर्याय-वदे पूर्वा तथा उत्तरा ए वेय अस्था एरुज अर्थमां समवे छे ए येना वड एयक् पदार्थांतरणा सक्रम यतो नयी, आवीरीने 'क्रिय-माण कृतं' तथा 'चात्यमान गलितं' इत्यादि कथनमा श्रीमहावीरना आगर=अभिप्राय छे

एव ते शिष्यैरुक्तोऽपि तत् प्रतिपद्यते, स्ववाक्यदाग्रह न मुचति जमालि, तदा ते मुक्त्वः जमालि श्रीमहावीर प्रतिपन्ना, शनै शनैरपरेऽपि महावीर प्रतिपन्ना, सत्तन्माध्वीपरिदृता प्रियदर्शना जमालिवाक्य सत्य मन्यमाना पृथिव्या चिररति एरुदा सा दक्कभकारशालयानुसीर्णा, दकेन तस्या प्रतियोधनाय वज्रातेगार क्षिप्तस्तया च दसमान म्यवन्न दृष्टा ग्ध नम वन्नमिति प्रोक्त.

आम शिष्योऽपि श्रीवीराभिप्राय वर्णयि देखाड्यो तो पण जमालिण कचूल कथुं नहिं अने पोनानी वाणीनो दुराग्रह छोड्यो नहिं त्यारे ते शिष्यो जमालिने छोडीने श्रीवीरने क्षरणे गया. एम धीरेधीरे बीजा पण श्रीमहावीरनी पासे आवता गया. एक-हजार साध्वीना परिवार साथे प्रियदर्शना तो जमालिना वास्य सत्य मानीने पृथ्वीमां विचारतां एक समये ते प्रियदर्शना हुंकुंकुं-भारनी शालामां उत्तरीं दंकुंभारे तेना प्रतिबोधनार्थ वस्त्रने छेडे अंगारो नाख्यो एटछे वस्त्र बलवा मांड्युं त्यारे प्रियदर्शना पोतानुं वस्त्र बलतु जोड 'अरे आ माहं वस्त्र बल्युं' आम बोली उठ्यां.

कुंभकारेणोक्तं हे साध्वि! भवन्मते 'दुज्जमाणं दुज्झ' इति नोच्यते, तत्कथमिदं प्रोक्तं भवत्या? इत्यादि कुंभकारयुक्तिभिः सा प्रतिबुद्धा जमालिप्रति वीरवाक्यमत्यन्तायुक्तोराख्यत्, जमालिस्तु नैव प्रतीपद्यते, तया सहस्र-साध्वीपरिवृत्तया जमालिर्मुक्तः. श्रीवीरः प्रतिपन्नः.

कुंभारे कथुं-हे साध्वी ! तमारा मतमां—'दाक्षतुं द्योय ते दाक्ष्युं' एम न कहेवाय तो पल्ली तमे एम केम बोल्यां? आवी कुंभा-रनी युक्तिथी ते प्रतिबुद्ध थइ जमालि पासे जदने वीरवाक्य मत्य छे. एम समजावचानी युक्ति कही देखाडी. जमालिण कचूल नज कथुं. त्यारे सहस्रसाध्वी परिवारमहित ए प्रियदर्शना जमालिने मूनीने श्रीवीरने प्राप्त थइ.

एकदा श्रीवीरश्चंपानगर्या समवसुतः, जमालिस्तत्समवसरणे समागतः श्रीमहावीरं प्रत्याह हे भगवंस्तव शिष्या-

इच्छास्या एव विपत्स्यते, अहं तु केवली जात अथ तं गौतम प्राह हे जमाले ! यदि त्वं केवल्यसि तदा त्वं मत्प्र-
श्रद्धयारयानं कुरु केवलिनः हि ज्ञानदर्शने न क्वचित्संख्यत, प्रश्नद्वयं चेद—

एकं समये श्रीवीर चयानगरीमां समग्रस्तं यथा=पथार्यां, ए समग्रसरणमा जमालि पण त्वां आख्या श्रीमहावीर प्रत्ये कदेवा
लाग्या के—‘हे भगवन् ! तमारा शिष्यो त्वां उग्र=कपट-या रहीनेज विपन्न भयो=पुरुषार्थं भ्रष्टं यद्ये इ तु तो केवली भयो त्वारे तेने
गौतमे कथं के—‘हे जमालि ! जो तु केवली भयो हो तो मारा ये प्रश्ननु ‘यावत्पान कर’ कारण के केवलीना ज्ञान तथा दर्शन
कथाय संख्यितं यत्ता नयी, ग्राम कही प्रश्न पूछ्या —

लोकं शाश्वतो वाऽशाश्वतो वा? जीयं शाश्वतो वाऽशाश्वतो वा? इति गौतमेन पृष्ठे जमालिर्मानभानेन स्थितं
तदानीं श्रीमहावीरं प्राह हे जमाले ! सति मम शिष्या मके केचिद्ये प्रश्नद्वयमिदं व्याख्याति, तथाहि—हे जमालेऽयं
लोकं पूर्वं नाभूत्, अग्रे न भविष्यति, माप्रत नास्तीति नस्तु न जायते, तस्मादयं लोकस्त्रिकालस्यापित्वेन शाश्वतः,
उत्सर्पिणीविषयो भूत्वाचमर्पिणीविषयो भवति, इत्यादिपथैरशाश्वत इति, जीवोऽयं त्रिकालविषयित्वेन शाश्वतः,
देववमनुष्यत्वपथैरशाश्वत इति

‘आ लोको शाश्वत छे के अशाश्वत छे?’ ‘जीव शाश्वत छे के अशाश्वत?’ आ ने प्रश्न गौतमे पूछ्या ते साधली जमालि

મૌન સેવી થઈ રહ્યો. કંઈ ઉત્તર ન ગોળ્યો. ત્યારે શ્રીમહાવીર ગોળ્યા કે—‘હે જમાલિ ! મારા કેટલાક શિષ્યો છે તે આ વેળા પ્રશ્નું એમનું વ્યાખ્યાન કરે છેકે—‘આ લોક પૂર્વે હતો નહિ આગળ હશે નહિ, વર્તમાનમાં નથી એમ કહી શકાય નહિ તેથી આ લોક ત્રિકાલસ્થાયી હોવાથી શાશ્વત કહેવાય. ઉત્તર્પિણી વિગત થડને પાછો અવસર્પિણી વિષય થશે રૂપાદિ પર્યાય વડે અશાશ્વત પણ કહેવાવા યોગ્ય છે.

એવમાલ્યાત ભગવતો વાક્યં જમાલિનં અદ્ધે તતો નિઙ્ક્રાંતિઃ, સ આત્માનં પરાંશ્ચ બ્યુદ્ધમામયન્ વદન્ વર્પાન્ યાવત્ આમણ્યપર્યાયં પાલયિત્વા યદુભિઃ પપ્રાપ્તમાદિભિરાત્માનં ભાવયિત્વાઽર્ધમાસિક્યા સંલેલનયાજનશનમારાધ્ય ‘કહેમાણે કહેતિ’ ઉત્તમુત્તમનાલોચ્ય કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાંતકકલ્પે ત્રયોદશસાગરોપમસ્થિત્યા કિલ્વપદેવત્વેનો-ત્પન્નઃ, તદુત્સુત્રપ્રરૂપેન ચ ચદુસંસારં સમુપાર્જિતવાન્.

એમને એમ જીવ પણ ત્રિકાલવિપયિત્વને લડને શાશ્વત છે, દેવત્વ મનુષ્યત્વ આદિ પર્યાયવડે અશાશ્વત છે. આવીરીતે ભગવાનના વ્યા-લ્યાત્ વાક્યને પણ જમાલિન અંગીકાર ન કર્યું, ત્યાંથી નીકલી પોતાને તથા પરને ત્રણ ભમાવતા વળા ત્ર્યં શ્રમણપણાના પર્યાય પાઝતા ત્રણ છદ્ધ અદ્ધમાદિકથી આત્માને ભાવન કરતા અર્ધમાસિકી સંલેલના (શારીરિક તથા માનસિક તપથી કપાયાદિકનો નાશ કરવારૂપી તપો વિશેષ) વડે અનગન ધારીને ‘કહેમાણે કહે’=‘ક્રિયમાણ કૃત=અર્થાત્ કરાતું હોય તે કર્યું કહેવાય’ મૂવથી ઉલટું ન

जगतायु कालमासमा काल करी लावम्देवल्लोप्यर्मा ठेर सागरोपम स्थिति करी किल्यप देवहूये उत्पन्न ययो ण सुत्रयी उत्रटी मरूपणा
रखायी बहु ससार उपार्जन कर्यो

यदुक्त भगवत्या—पचेदियतिरिक्त्वजोणियदेवमणुस्सभयगाहणाइ सत्सारमणुपरियट्टिचा, तओ पच्चा सिद्धि-
स्मड, बुद्धिस्सड, सव्वदुक्खाणमत चरिस्सड इति प्रथमनिहजमारापुदाहरण (१)

भगवतीमा वय छ क—‘पचेन्द्रिय तथा तिर्यक् योनिमा देर मनुष्य विगरे भव भोगवता ससार अनुपर्यटन कर छे, तत् पथात्
सिद्धि बुद्धि तथा सर्वदु खना अतने पमाणे’ ए रीतै प्रथम निहजे जमाणि उदाहरण वय

अथ द्वितीयनिहोदाहरण कथ्यने—राजगृहे नगरे गुणशिल्के चैत्ये चतुर्दशपूर्वपाटी वसुनामाचार्य समवसत,
तच्छिद्यस्तिग्यसोऽस्ति सोऽप्यदा मर्चात्मप्रत्रादपूर्वस्येन्मालापक पठति, यथा—एगे मते जीवपणसे जीवेति विसव
सिया, णो इण्ठे सम्भे, एव ते जीवपणसे तिन्नि सविज्जा मा, जाय एगपणसेण पि अणतो जीवत्ति
वत्ताय सिया, णो इण्ठे सम्भे, एव दो जीवपणसे तिन्नि सखिज्जा असखिज्जा या, तम्हा किमणे पट्टिणुने लोगागा
पणसे तुल्लपणसे जीवेत्ति वत्ताव सिया, इत्थानि

हवे बीजा निहगनु उदाहरण कहे छे—राजगृहनगरमा गुणशीटक चैत्यमा चोत्थ पूर्वपाटी वसुनामा आचार्य समवसत
यथा—आया तेनो शिष्य तिण्णगुप्तनामे हतो ते वत्तते मुखेयी सवालयमवात् पूर्वनु आ आत्रपर भणतो यथा—‘केत्थान

भदंत, जीवप्रदेशमां 'जीव' एम वक्तव्य थाय, एम कहे पण एटलुं समर्थ न मनाय. एमज वे जीवप्रदेशमां त्रण वा संख्येय अथवा असंख्येय माने, ज्यां सुधी एक प्रदेशाथी पण 'अंत जीव' एवुं वक्तव्य थाय, ए पण समर्थ—(सार्थक) न मनाय. एमज वे जीवप्रदेशमां त्रण संख्येय अथवा असंख्येय कहे तेमां लोकाकाश प्रदेशमां कोण प्रतिपन्न थया. आथी तुल्य प्रदेशवाला जीवो छे एम वक्तव्य थाय.

अत्र सं विप्रतिपन्नः, यदि सर्वे जीवप्रदेशा एकप्रदेशहीना जीवव्यपदेशं न लभन्ते, स चैकैकः सर्वात्मि जीवो इति वक्तव्यः स्यात्तद्वाचनाभावितत्वात्, इति तस्यांतप्रदेशो जीवभ्रान्तिः.

आमा ते प्रतिपन्न=शंकाशील—रहेतो. सर्वे जीव प्रदेशो एक प्रदेशहीन होवाथी जीव व्यपदेश=संज्ञा—न पागे, अने ते एक एक सर्वात्मि जीव; एम वक्तव्य थाय, केमके तेनी भावनाथी भान्ति होवाथी. आथी तेना अंतप्रदेशमां जीवभ्रान्ति थाय.

ततः स शिष्य आमलकपानगयी गतः, तत्र मित्रश्रीनाम्ना आवक्रेण स्वगृहे निमंत्रितः, लङ्कुकांतिमप्रदेश एकः, सेवनिकाखायांतिमप्रदेश एक एव, भृतहिंडिकामध्यादेक एव, कुरादिकरणं, भृतघृतपात्रमध्यादेक एव चिहुः एवं सर्वसंशयैकैकप्रदेशो दत्तः, पुनः आत्मेनोक्तं भगवन् गृयं प्रतिलाभिताः. वयं कृतार्थाः कृताः, तेनोक्तं भोः आह ! किं त्वया दत्तं?

ए त्विष्यगुप्त त्वारपछी आमलक्षणा नगरीमा गयो त्या तेने मित्रश्री नामना श्रावके पोताने घरे भिषार्थ निमग्न आपी तेढान्यो अने एक लाडुनो अतिम प्रदेश, एक सेवनिकानो अतिम प्रदेश, भरेल हाडलापांथी एक कुर=धात—नो दाणो, घीनी भरेल गढीमाथी एक घीनु टीणु; एवीरीते सर्ववस्तुनो एक एक अवयव चोरावीने कण्टु के भगवन्! आपने अर्पणानो प्रतिलाभ अर्पण कराइ रख्यो, भगवन्ने कृतार्थ कया ' सातु वहे अरे श्राद्ध! आ ते गृहीधु? अथात् गृ आ मारी यशकरी करी?

श्रावकेणोक्त तव सिद्धातानुसारेण मया पूर्ण दत्त, अमीमेऽवयवे दत्ते पूर्णोऽवयवी दत्त अमिमे प्रदेशे यथा जीवस्तथा सर्वोऽप्यवयवी अल्पावासे चक्रेय इति वीरसिद्धातानुसारेण न किंचि मया दत्तमस्तीत्यादियुक्तिभिर्विद्व-
श्रीश्राद्धेन म प्रमोदित इति श्रीद्वितीयनिहवनिष्पगुप्तोदाहरण (२)

त्यारे श्रावके उत्तर आप्यु के—'भगवन्! तमारा सिद्धातने अनुसारें में परिपूर्ण दीधु अतिम अवयव देवाथी ते आलो अवयवी दीधो वदेवाय, जेम जीवनो अतिम प्रदेश जीय कहेवाय आम तमे माना छो, ते प्रमाणे वधाय अवयवी अत अवयवमा कहेवाय' एवा वीरश्रीसिद्धातने अनुसारें मे वद नवी दीधु' एम केम कहोजो? आ ममारे मित्रश्री श्रावके ए त्विष्यगुप्त श्रिष्यने प्रमोदित कर्यो आ द्वितीय निहवमा त्विष्यगुप्तनु उदाहरण

एतौ द्वौ निहवौ श्रीवीरे जीवत्येवाभूता अथ तृतीयनिहवोदाहरण कथ्यते—

आ वे निहव श्रीवीरना जीवतां वनेला. हवे तृतीय निहवतुं उदाहरण श्रीवीरनिर्वाण पछीनुं कहे छे.

श्रीवीरनिर्वाणात् २१४ वर्षेषु गतेषु श्वेतांशिकायां पोलासोकाने आपाहाचार्याः स्वशिश्यानागाडयोगानुद्राह-
यंतो हृदयशूलेन राज्ञावकस्मान्मृताः, स्वर्गं जग्मुः. तत्रोपयोगे दत्ते स्नेहास्वदेहमधिष्टाय शिष्याणामागाडयोग-
क्रियाः पूर्णाश्रुतु, अन्यं च नवीनमाचार्यं सस्थाप्य गर्वेण स्ववृत्तांतं निवेद्य स्वस्थानं ययुः, तच्छिष्यास्तस्त्व-
रूपं दृष्ट्वाऽव्यक्तमतं प्रतिपन्नाः, न जायते को देवः कः श्रतण इति चिंतयन्ति वदन्ति च, न कोऽपि कंचिद्वदते,
सर्वोऽपि व्यवहारस्तैर्लुप्तः.

श्रीवीरनिर्वाण पछी २१४ वर्षो चीत्या वाद श्वेतांशिका नगरीना पोलास उद्यानमां आपाहाचार्य पोताना शिष्योने आगाह-
योगनुं उद्धहन करावतां हृदय शूल थतां राजीमां अकस्मात् मृत थया. स्वर्गे जइ त्यां उपयोग दइ स्नेहने लीये पाछा पोताना
देहनुं अधिष्ठान करी शिष्योने अवगाह योगनी क्रियाओ पूर्ण करावी. एऊ अन्य नवीन आचार्यने त्यां स्थापित करी. सर्वने
पोतानो वृत्तांत निवेदन करी पाछा पोताने स्थाने गया शिष्यो ते गुरुनुं स्वरूप जांइने मनमां अव्यक्त मतने मानवा लाग्या.
'नथी जणाहुं के कोण देन? कोण श्रमण? कोण आपक? आण विचारया तथा गोलवा लाग्या. कोइ कोइने वंदन न करे एम रतां
सर्व व्यवहारनो तेओण लोप कर्यो.

एकदा ते सर्वेऽपि राजगृहं गताः, तत्र परमश्रावकेण मौर्यवंशोत्पन्नेन धलभद्रनृपेण तत्प्रतिबोधाय चो। एते

इति कृत्वा घृता, यष्टिसुष्यादिभिर्मरिता, ते कथयति मो महाराज ! त्वं श्रमणोपासक, यय श्रमणा, कस्माद-
स्माकमनर्थं कारयसि? राज्ञोक्तमेव मा वदतु, युष्माकमयक्त मत, तदनुसारेण न विद्मो वयं यद्भवत श्रमणा भव-
न्मतापेक्षया वयं न श्रमणोपासका, इत्यादि वाग्युक्तिभिः ते प्रतिबुद्धा इति तृतीयनिहवायक्तमतसाधुदाहरण

एक समये ते सध्वला राजशृङ्गनगरमां गया त्या मौर्यवशमा उत्पन्न यथेला अने परम श्रावक एवा बलभद्रनामना राजाए तेआने
प्रतिचोय आपरा माटे ते वधायेने चार छे एम वहीने पम्डाव्या लाकडीथी तथा मुडीवती मार मराव्यो त्यारे ते साधुआए कष्ट
के—‘हे महाराज ! तमे तो श्रमणना उपासक न्रो अने अमे श्रमण छीए अमारा उपर अरुस्मात् आबो अनर्थं शा सार करावा छो?
राजाए उत्तर आप्णु के—‘तमे आम बोलाया, तमार अयक्त मत छे. तदनुसार विचारता अमे नथी जाणता के तमे श्रमण छो,
तम तमारा मत ममाणे अमे श्रमणना उपासक पण नथी आरी आरी वाणीनी युक्तिओथी तेआने प्रतिबुद्ध कया. आ श्रीजा निह
वतु अयक्तमतमाननार साधुआनु उदाहरण कळ—

— अथ चतुर्थनिहयोदाहरण यथा —

वीरात् २२० येषु गतेषु मिथिलाया लक्ष्मीगृहोद्यानं महागिरिशिखरं कोडिन्यनामास्ति, तस्यापि शिष्योऽश्व
मित्र, अन्यदानुप्रवादपूर्वस्य नैपुणिकनामक वस्तु पठन्निमालापक पठितवान्, यथा—सर्वे पटुपन्ननेरङ्गा बुद्धी-
जिस्मति, एव जाय वेमाणियति एतदालापकार्थमस्मा वित्थ विचारितवान्, सर्वे नैरयिका देवाश्च यदि युच्येदं

प्राप्त्यंतीत्यत्र रहस्यमुक्तं, तदावश्यं सर्वनैरयिकादयः क्षणदिनश्वराः संतीति क्षणक्षयवादं प्ररूपयन्नसावेकदा राजगृहे गतः, तत्र शौलिकैः आबकैः तं कुट्टयितुमारेभे.

— हवे चतुर्थं निहवन्तु उदाहरण कहे छे —

वीरनिर्वाण पछी २२० वर्ष बीत्या वाद मिथिलानगरीमां लक्ष्मीगृह नामना उद्यानमां महागिरिनो एक शिष्य कोडिन्यनामे हतो. तेनो पण एक शिष्य अश्वमित्र नामनो हतो. एक समये अनुभववाद पूर्वतुं नैगुणिक नामतुं वस्तु भणतां आ आलापकनो पाठ करवा लाग्यो. यथा—‘सन्वे पडुपन्न नेरइया बुझी जिस्संति एवं जाव वेमाणियंति’ आ आलापकनो अर्थ तेणे एम विचार्यो के—‘सर्वे नैरयिक=नारकि=तथा देवो यदि व्युच्छेद पामी जशे’ आमां रहस्य ए कलुं के—‘वधा नैरयिकादिक क्षणविनश्वर छे.’ आची क्षणयक्षवादनी प्ररूपणा करतो करतो एक समये ते शिष्य राजगृह नगरमां गयो. त्यां आवकोए पैसा दइ तैयार करेला जणो पासे तेने कुटावा मांड्यो.

स प्राह यूयं आह्लाः, वयं साधवः, कथं कुट्यते? आवका जन्तुर्भवन्मतेन वयं आह्ला भवद्भिर्दृष्टास्ते विनष्टाः, वयं तु नवीना एवोत्पन्नाः, ये भवतां यतयः पूर्वमस्माभिर्दृष्टास्ते विनष्टाः, यूयं तु नवीना एव क्षणक्षयवादिवाद्भवन्मतस्येति आबकैः स शिक्षितः प्रतिबुद्धः इति चतुर्थनिहवोदाहरणं. (४)

त्यारे ते बोल्यो—तमे आरफ छो, भमे साधु छइए, केम अमने इडावा छो? आचको बोल्या के—तमारा मत प्रमाणे तमे अमने जे आदरूपे लोया ते तो बीना क्षणमां—बिनहु थया, अमे तो नवीनज उत्पन्न थया तमे तमे यति पण पूर्व अमे जे दीठा ते उत्तर क्षणमां बिनहु थया आतो तमे पण नवीन उत्पन्न थया कारण के तमे तो क्षणक्षयादी छो एटले तमारा मत प्रमाणे साधुने आरको उत्तर क्षणमां तेना ते रहेता नवी—आम कहीने आरकोप ते साधुओने प्रतियद कया आ चतुर्थ निहवनु उदाहरण कथु

अथ पचमनिहवोदाहरण—बीराद् दिशताष्टाविंशतिर्येषु गतेषु उल्लूकानदीतीरे एकस्मिन् खेववनपुरे उल्लूकानदीतीरिष्यो धनगुप्त उल्लूकानदीतीरपरत्रतीरे तिष्ठति, तस्य शिष्यो गंगाचार्य कान्तीताभिधान वनमस्ति, तत्र महागिरीशिष्यो धनगुप्त उल्लूकानदीतीरपरत्रतीरे तिष्ठति, तस्य शिष्यो गंगाचार्य पूर्वतीरे तिष्ठति, स स्वगुरुवदनार्थं परत्र तीरे जिगमिषुर्न्यामुत्तरन् स्वत्वाटमस्तकत्वेनाय शीतमुपरि चातप इति त्रियाद्वय युगपदेयानुभवन् 'जुगव दो' नत्थि डवओगा' इति भगवद्वचनमन्यथा मन्यमानो निहयो जात, अचार्यैर्यद्वयुक्तिभिर्वोधितोऽपि न मन्यते

— इवे पञ्चम निहवनु उदाहरण कइ छे —

बीरनिवाण पछी २२८ वर्ष बीतवा उल्लूकानदीने, तीरे खेववन पुरसमीपे उल्लूकानदीत नामनु वन छे त्यां महागिरिनि गिरिप, धनगुप्त नामनो हतो ए उल्लूकानदीतना सामा तीरपर उभो अने, तेगो गिरिप गंगाचार्य पूर्वतीरे उभा हने तेने

પોતાના ગુરુનું વંદન કરવા સામે તીરે જવાની ઇચ્છાથી નદીમાં પડી તરી ઉતરતાં પોતે ટાલીયો દોવાથી હેઠલ શીતલતા અને ઉપર તડકો લાગતાં જે ક્રિયાઓનો યુગપત્=એક કાલે અનુભવ થતાં—‘યુગપત્ જે ઉપયોગ નથી થતાં’ આંબું ભગદ્વચન અન્યથા માનવા લાગ્યો એ નિહત્વ ઉત્પન્ન થયો. આનાયોએ ઘણી યુક્તિયોથી સમજાવ્યો પણ તે માન્યો નહિ.

एकदा स राजगृहे वीरप्रभोग्याने मणिनायकयक्षभवने उत्तीर्णः, तत्र व्याख्यानगतलोकानां पुरः क्रियाद्वयस्य युगपदनुभवो भवतीति स्वमतं प्ररूपयन् यक्षेण सुदूरमुत्पाद्य कोपं च दर्शयित्वा तर्जितोरे मयात्रैव समवसुनवीर-
मुखात् श्रुतं, यत्क्रियाद्वयस्यानुभवो युगपन्न भवति, समयसूक्ष्मत्वेन युगपदनुभवाभिमानो भ्रम एवेति, त्वं किं वीरादप्यधिक एवेति यक्षेणैव स प्रतियोषितः. इति पंचमनिहृवकथा. (५)

एक समये ते राजगृह नगरना वीरप्रभ उद्यानમાં મણિનાયક યક્ષના ભવનમાં ઉતર્યો ત્યાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતા લોકોની આગલ ‘જે ક્રિયાઓનો एकी વચ્ચે અનુભવ ધાય છે’ એમ પોતાના મતનું પ્રરૂપણ કરતાં યક્ષે સુદૂર ઉગામી કોપ દેલાડી તરછોડ્યો અને કહ્યું કે—‘અરે ! મેં અહીંજ મમવશૂત થાણા મહાવીરને મુલેથી સાંભળ્યું છે જે ‘જે ક્રિયાનો एकी વચ્ચે અનુભવ નથી થતો समयની સૂક્ષ્મતાને લીધે અનુભવના અભિમાનની ભ્રાંતિ થાય છે. શું તું વીરથી પણ અધિક જ્ઞાની થયો. ? આવીરીતે યક્ષે તેને પ્રતિચોષિત કર્યો આ પચ્ચમનિહ્રવ કથા કહી.

अथ पट्टनिहोदाहरण कथ्यते—गीरात्पचशतचतुश्चत्वारिंशद्वर्षेषु गतेष्वतरजिकापुर्यां मृतगृह चेत्य, तत्र श्रीगुप्तनामाचार्या समवसृता, तद्वर्णार्थं प्रत्यासद्याद् ग्रामाद्रोहगुप्त शिष्य समायात स परमुदरपङ्कले हृषट् जवयुक्षसमाग्याकर च परित्राजक दृष्टा यमच्छ किमिदमिति, स प्राग् ज्ञानेन ममोदर स्फुटति, तेनात्र लोहपट्टो घट्टोऽस्ति, जव्यूषे च मत्तुल्य कोऽपि नास्तीति जवृशाग्या करं यद्वास्तीति, परित्राजकेन तदा- नीमेय पट्टो वादितो नास्ति विश्वे कश्चिदो मया सट् वाद करोति, रोहगुप्तेनाह वाद करिष्यामीति यदता पट्टो वारित

— इवे यष्टु निह्वनन्नु उदाहरण कहे उ —

वीरनिर्माण पछी ५४४ वर्षो बीरया मछी अतरजीरानामनी पुरीमा मृतगृहनामनु चेत्य इत्तु तेमा श्रीगुप्तनामना आचार्य समवसृत्त यया तेनु वदन करवा मांटे पासैना नाममाथी एक्क राहगुप्त नामना गुप्य आव्यो तेणे पेट उपर लोढानो पट्टो बाधेछ अने जायूना वृक्षनी शाखा जेणे हाथमा धारण करी छे एवा एक परित्राजक=साधुने जोइने पूछ्यु के- 'आ थु ?' त्वारे तेजे यष्टु के—ज्ञानयी मारु उदर फूटी जाय ते मांटे लोहपट्ट याध्या छे अने जव्यूषीयमा मारी बरोगरीनो कोइ नयी तेयी आ जव्यूनी हाळी हाथमा बाधी छे आप बोलतांन ते परित्राजके पट्ट=ढोल-वगडा-यो आ बिभमा पवो कोइ नयी जे मारी साये वाद कर ? आ सांपळी रोहगुप्ते यष्टु के—'हु वाद परीन' आम बोनी ढोल वागतो यथ कर्यो

स परिव्राजकस्ततो राजद्वारे गतः, रोहगुप्तस्तु गुरुसमीपे समाप्रातः, पटहक्षोभकरणदृत्तांतः कथितः, गुरुव
ऊर्ध्वरं न कृतं, स विविधविद्यावलवान्, यदि त्वं स्यादादयुक्तिभिस्तं वादे पराजेष्यसि, तदासौ कुविद्या-
भिस्तवोपद्रवं करिष्यति. रोहगुप्तः प्राहः गुरुभिस्तथा मम प्रसादः कार्यो यथा मम वादे जयः स्यादुपद्रवश्च न
कश्चित् स्यात्.

ते परिव्राजक ते पछी राजद्वारे गयो. रोहगुप्त तो गुरु पासे आवीने पटह वगडातो वंध कराव्यानो तमाभ दृत्तांत गुरु
आगळ निवेदन कर्चो, गुरुए कहुं—‘आ ते ठीक न कर्चुं. ए परिव्राजक विविध विद्यानी वळवान् छे. कदाच तुं तेने स्यादवाद
युक्तिओ वढे पराजय पमाडीश त्यारे ते कुविद्याओना प्रयोगथी तने उपद्रव करशे, रोहगुप्ते कहुं—‘गुरु ए तो हवे एवो प्रसाद
करवो के जेशी वादमां मारो जय थाय. अने कोइ उपद्रव पण न थाय.’

गुरुभिस्तस्य मयूरीनकुलीप्रमुखा विद्या दत्ताः, रजोहरणं चाभिमंध्य दत्तं, यदेताभिविद्याभिस्तव तस्य
परामवो न तिष्ठति, तदा तत्कुविद्याभिमुखभिदं रजोहरणं भ्रामणीयं, गुरुं वदित्वा स राजसभायां गतः,
तत्र मिलितौ वादिप्रतिवादिनौ, रोहगुप्तेनोक्तं वराकोऽयं परिव्राजकः किं जानाति? पूर्वपक्षो मयास्यैव दत्तः,
यथेष्टमसौ मे प्रश्नयतु? परिव्राजकेन चितितमसौ पूर्णविद्यावान् मया केनापि प्रकारेण जेतुमशक्यस्ततोऽस्यैव
सिद्धांतपक्षमहं गृह्णामि, न ह्यसौ स्वसिद्धांतपक्षमुत्थापयिष्यति.

ત્યાર મુકદ્ તને વપૂરી ત્યા નહીં જોઈ ત્યારે, અભિમનિત કરીને રજાશણ દીધું અને વપુ કે—મેં જે રિષાભા આવી પૂર્વે તારા વગમર નહિ થાય. પણ તેનો વરામર નારાવી ન થાય ત્યાર આ રજોશણ તાર મયાવરું નુકસાન થઈ જાય તારા રાજગુણ રાજસમાઈ મયો તર્ગ થય વાદી મતિસાદી મત્યા રોહગુણ ગાન્યો 'આ રિસાર પરિગ્રાજક' થું નાજો છે? મુન વને પૂર્વવત આપુ છું પૂર્વી મરનીમાં આવ ત મશ મન્ને પૂટે? વરિયાતક રિગારું કુ લાંગે છે તા પૂર્વ રિષાવાન, વાદ પણ મકારે જીતાય તેમ વને નથી જાગડુ થાન પનાત સિદ્ધાતને મુ પૂર્વવતકપે ભડ પગ્થે પ વદ વાતાના મિદાન વાનું ઉત્થાપન (મ્બન) નહિ કરે

મમેવ જયો મચિવ્યતીતિ વિવિલ્ય પરિગ્રાજકોક્તમત રાજિત્યમગીકુર્વે, જીવરાશિરજીવરાશિથ, પુણ્ય રાજિ પાપરાશિરજીવરાશિ, વૃદ્ધિમતા રોહગુણેન તદાનો જીવોડનીયો નો જીવધેતિ રાજિગ્રમમુક્ત, જીવાન્ન સાદય, અજીવા વદાદય, નોનીવા મુદ્ધકોક્તિય છિગપુછાન્તિ મથા લેકમ્ય વૃદ્ધિમદિમધ્યમત્ય ચેતિ પ્રકારમ્ય

પગ્થે મારોન ત્રય થને મામ રિસારી ને પરિગ્રાજકે વપુ કે— મુ રાજિદય મગિતાર વક છુ જીવ રાજી અને પ્રગીર- રાનિ તથા વુગ્ધરાનિ તથા વાપરાનિ, વૃદ્ધિમાન્ રોહગુણે ને મળે—'જીવ, પ્રજીવ અને નોજીવ, પમ વળ રાનિ વધીને—જીવ પ્રામાદિક, પ્રજીવ-રગદિક અને નોજીવ=છિગપુછાન્તિ મુદ્ધકાશિગ=વરાની મદરની કોડનકરુપ વોગ્ધ જેમ એવ દશમો માદિ માપ અને અત પમ વવારવય હાય તે જેમ મર્ગય મયનદ

एवं सर्वत्रेत्यादिवचोभिः स परिव्राजको निर्लोडितो रोहगुप्तस्याभिमुखं धृष्टिकान् सुमोच, रोहगुप्तस्तु मयूरानमुचत्, मयूरैस्तु ते सर्वे भक्षिताः, ततः परिव्राजकः सर्पानमुचत्, रोहगुप्तस्तु नकुलान् सुमोच, नकुलैस्तु निर्नाशिताः सर्पाः, ततः स परिव्राजक उंदरान् सुमोच, रोहगुप्तस्तु मार्जारान् सुमोच, मार्जारैस्तु ते भक्षिताः. ततः परिव्राजकेन मृगा मुक्ताः, रोहगुप्तेन व्याघ्रा मुक्ताः व्याघ्रैर्मृगा भक्षिताः. ततः परिव्राजकेन शूकरा मुक्ताः, रोहगुप्तेन तु सिंहो मुक्ताः, सिंहैः शूकरा भक्षिताः. एवं परिव्राजकेन ये ये जीवा मुक्तास्तत्प्रतिपक्षा रोहगुप्तेन मुक्तास्तैश्च ते विनाशिताः. अथात्यतस्त्रिन्नेन परिव्राजकेन गर्दभी मुक्ता, रोहगुप्तेन सा रजोहरणेनाहता परिव्राजकस्यैवोपरि चिष्टां कृत्वा गता. ततः स परिव्राजको राजादिभिर्हीलितो राजद्वारादुल्ले गृहीत्वा ग्रहिः कृतः.

आवां वचनोथी ए परिव्राजकने सूत्र गडयो. त्थारे ए परिव्राजके रोहगुप्त सामे 'बोछी मूक्या. रोहगुप्ते मयूर मूक्या ते बोछीने खाइ गया. बल्ली तेणे सर्प छोड्या. रोहगुप्ते नोळीया मूक्या ते सर्पेने खाइ गया. परिव्राजके उंदर मूक्या. रोहगुप्ते सामे विलाडा मूक्या ते उंदरोने खाइ गया. परिव्राजके मृग मूक्या तो रोहगुप्ते सामे व्याघ्र छोडयो ते मृगोनु भक्षण करी गया. ते पछी परिव्राजके मूरर मूक्या. रोहगुप्ते सिंह मूक्या ते मूररोने खाइ गया. एम परिव्राजक जे जे जीवने मूक्तो गयो तेने रोहगुप्ते तेना भक्षक जीवो सामा मूकीने सर्वेनो विनाश कर्यो. तदनंतर अत्यंत त्रिन्न थयेंला परिव्राजके गर्दभी मूकी तेना सामे रोहगुप्ते गुरुण मंत्री आपेलुं रजोहण डोरयुं तेथी परिव्राजक उपर लाद करती गर्दभी चाली गइ. परिव्राजकने राजादिके हडसेली राजद्वारनी व्हार काढ्यो.

अथ रोहगुप्त परिव्राजक जित्वा गुरुसमीपे समागत, सर्व वादस्वरूप जगौ, गुरुणोक्त नर कृत, पर त्वया राज-
सभाया गत्वा राशिन्त्रयस्थापनाविषय मिथ्यादु कृत देय, जिनशासने राशिद्वयस्यैव व्यवस्थापनात्, रोहगुप्तोऽव-
वदमया तादृशाया राजसभाया गत्वा मिथ्यादु कृत दत्वा स्ववचनमप्रमाणीकर्तुमशक्य गुरुणोक्त नात्र द्रष्टा कार्यो,
अवश्य तत्र गत्वा मिथ्यादु कृत देहि? एव वारवार गुरुणोक्त न्वित्र प्रज्ञान धृष्टो भूत्वापदद्राशिन्त्रयमेवास्ति,
नात्र कश्चिद्वेष

हवे रोहगुप्ते गुरु पासे जइ सयल्लु वादस्वरूप वणवी देखाइयु गुरुए कह्यु पण हवे राजसभामा
जइ तारे राशिन्त्रय स्थापन करेल ठे ते वावत 'मिथ्यादु कृत' देबु, केमके जिनशासनमा राशि वेज व्यवस्थापित करेल ठे,
रोहगुप्त बोल्हो—तादृश राजसभामा जइ 'मिथ्यादु कृत' दइ मारा पाताना वचनने अप्रमाण कहेवानु माराथी न यइ नके
गुरुए कह्यु—“ एमा जरा पण शरमानु न जोइये? अवश्य त्या जइने 'मिथ्यादु कृत' देबु, 'आम वास्वार कहेता राहगुप्त खिन यइ
जाहेर धृष्ट बनी गुरु सामे बोल्हा के—रानि नणन छे, एमा कह्यो दोश नथी

ततो गुरुशिष्योरेण वादो लभ्य, आचार्यो राजद्वार गता, शिष्येण सम वाद कर्तुमारेभिरे, वाद कुर्वतो
स्वयो पणमासा गता राजोक्त मम राजकार्यं सीदति, भवता वादममासिर्न जाता, ततो यातु स्वस्थाने भवत,
गुरुभिरुक्त कल्यदिनसे वादनिर्णय करिष्यामि तत प्रभाते राजादिजनपरिधृता गुरव कुत्रिक्तापणे समागता,

तद्वनिकं जगुर्देहि जीवानिति गुरुभिर्मुक्ते तेन कुमारकुमारीहस्त्यश्वाशनेके जीवा दर्शिताः, देहजीवानिति गुरुभि-
रुक्ते तेन घटपट्टादयोऽर्था दर्शिताः, देहि नोजीवानिति गुरुभिर्मुक्ते कुत्रिकापणधनिकः प्रहृ न संति लोकत्रये
नोजीवाः, यद्योक्तत्रय भवति तदेव कुत्रिकापणे भवति नान्यत्. एवं चत्वारिंशच्छतप्रश्नकरणेन अनलोडितो रोह-
गुप्तो निर्विषयीकृतः, स गणानिहय इति कृत्वा निष्कासितः, तेन वैशेषिकमतं प्रकटीकृतं, षट् पदार्थास्तेनैव प्ररू-
पिताः, इति ललूओ स पठ्यते. इति पट्टनिहवकथा. (६)

आ उपरथी गुरु तथा शिष्यनो चाद लाग्यो, आचार्ये राजद्वारे जड़ने शिष्यनी साथे चाद करवानो आरंभ
कर्यो. चाद करतां गुरु शिष्यने छ मास चीति गया. राजाण कण्ठु के—अमांसं राजकाज रज्जले छे, तमारा वादनी
समाप्ती थती नथी माटे हवे स्वस्थाने जाओ, गुरु बोल्या काल सवारेज वादनो निर्णय करी नाखीथुं. बीजे दिसे
सवारे राजादिजन साथे लइ गुरु कुत्रिकापण=[त्रणे लोकमां नीपजती वस्तुओ ज्यांथी मली शके तेवी तमाम पदार्थो वाली दुकान]
उपर आन्या. ते धनिक वेपारीने गुरुए कण्ठु के—‘जीओ आपो,’ त्वारे ते वेपारीए तुमार कुमारी नाथी घोंडा आदिक अनेक
जीव देखाड्या. फरी गुरुए कण्ठु—‘अजीवो आपो’ त्वारे तेणे घडा नद्य बगेरे पदार्थो देखाड्या. गुरुए कण्ठु के—‘नोजीव
आपो’ त्वारे कुत्रिकापणवाळा धनिके कण्ठु—त्रणे लोकरा नोजीव जेवो पदार्थ छे नहि. जे लोकत्रयमां होय ते आ कुत्रिकापणमां
होय, अन्य न होय. एम एरुतो चाखीश मक्ष प्रकरणवटे रोहगुप्तने निर्विषय=बोलतो वंथ करी—गणमांथी तेने निहव

कही नीकाली मूक्यो तेणे वैशेषिक मत प्रकट करी छ पदार्थ तेणेज प्रकट कर्यां तेथी तेने उलुओ फहेवाय छे आ छद्वा निहवनी यया कही (६)

अथ सप्तनिह्वनकथा यथा—वीरात्पचशतचतुरशीतिवर्षेषु गतेषु दशपुरे ईक्षुगृहोद्याने आर्यरक्षितमूरि समायात, तस्य गोष्ठामाहिल १, फल्गुरक्षित २, दुर्बलिकापुष्पश्चेति ३ शिष्यत्रय वर्तते, इतश्च मथुरायामक्रियायावउत्थित तत्र प्रतिवादी कोऽपि नास्तीति तत्रत्यसधेनार्यरक्षितसुरेज्ञापित, तैश्च तत्र गोष्ठामाहिलो वादलब्धिमिति प्रेषित, तेन तत्र गत्वा राजसभाया स पराजित, मथुराश्चाद्वैश्च गोष्ठामाहिलो वर्षाचतुर्मासक स्थापित तावता दशपुरे श्रीआर्यरक्षितमूरि स्वमरणमासन्न ज्ञात्वा स्वपटस्थापनायामेव चितयति—

— हवे सावमा निहवनी कथा कहे छे —

वीरनिगण पछी ५८४ वर्ष व्यतीत थया त्यारे दशपुरनगरमा ईक्षुगृह नामना लगाने विषये आर्यरक्षितमूरि आव्या तेनी साथे गोष्ठामाहिल, फल्गुरक्षित, अने दुर्बलिकापुष्प, ए नामना त्रण शिष्या हता आ तरफ मथुरामा अक्रियायाद उठ्या त्या मोइ प्रतिवादी न होयायी त्याना सधे आर्यरक्षितमूरिने विज्ञापन करावता तेओए गोष्ठामाहिलने वादलब्धिमान जाणी मथुरा मोरल्यो तेणे त्या जइने राजसभामा वादीने हराव्यो, मथुरावामी श्राद्धजनोए भक्तियी गोष्ठामाहिलने वर्षाचतुना चारमास मथुरामा राख्या, तेवाभा दशपुरमा आर्यरक्षितमूरिए पोतानु मरण नजदीक जाणी पोताना पट्टशिष्य तरीके नेने स्थापवो ते वावत चितन करवा लाग्या.

बुढो गणहरसद्वो । गोअमाईहिं धीरपुरसेहिं ॥ जो तं ठवेइ अपच्छे । जणतो सो महापावो ॥१॥ एवं चितयित्वा सर्वोऽपि संघ आकारितः, तस्याग्रे सूरिणोक्तमहं गोष्ठामाहिलंप्रति घृतघटसदृशो जातः, यथा घृतघटाद् घृतमपनीयते, तदा बहवो घृतविदवस्तल्लग्रास्तिष्ठन्ति, तथा मया यदा गोष्ठामाहिलः पाठितस्तदा मया स्वकोष्ठे बहवो विद्यांशा रक्षिताः, फल्गुरक्षितं प्रत्वाहं तैलघटसदृशो जातः,

‘गणधर शब्द गौतमादि वीरपुरुषोए वहन करेल छे तेने पाछल जे स्थापी नथी जतो ते जाणतो छतो महापापी छे.’ आम विचारीने सर्वसंघने तेडावी तेनी आगळ सूरिए कहुं के—‘गोष्ठामाहिल प्रति हुं घीना घडा जेवो रह्यो छुं. अर्थीत् घीना घडामाथी घी काढी लेवामा आवे तो पण तेमां घीना घणा विंदु=अंश—रही जाय छे तेम गोष्ठामाहिलने भणान्यो त्यारे में मारा कोठामां घणा विद्यांश राखेला हता. ते पछी फल्गुरक्षितने प्रति हुं तेलना घडा जेवो थयो.

यथा तलघटात्तैलमपनीयते, तदा तत्र तैलविदवः स्तोका एव तिष्ठन्ति, तथा मया यदा फल्गुरक्षितः पाठितस्तदास्य कोष्ठे मया घना विद्याः क्षिप्ताः. दुर्बलिकापुष्पप्रलहं निष्पाघटसदृशो जातः, यथा निष्पाघटान्निष्पापा अपनीयन्ते, तदा नैकोऽपि तत्र तिष्ठति, तथा यदा मया दुर्बलिकापुष्पः पाठितस्तदास्य कोष्ठे सर्वा विद्याः क्षिप्ताः, नैकापि विद्या रक्षितास्तीत्यर्थरक्षितसूरिणोक्ते संघः प्राह भगवन्! दुर्बलिकापुष्प एवाचार्यः क्रियतां? तस्यैव सर्वविद्यास्पदत्वेन योग्यत्वात्.

अथात् जेम तेलना घडापायी तेल ठालवी लेवामा आवे त्यारे ते घडानी अदर थोडा रिदुओ रहे, तेथीरीते फल्युरसितने भणायता तना कोठामां में घणी त्रिया नाखी तो पण मारा कोठामा केडलीक त्रियाओ तेने नहिं कहेतां मारा मनमा राखी पण ज्यारे दुर्बलिकापुष्पने भणाच्या त्यारे तो में तेना प्रति निष्पाय घटसदृशता राखी जेम निष्पाव=वृक्षाणांना घडामाथी यदाणा ठात्रीथे त्यार ते घडामा एक पण घटाणो तेमा रहेतो नथी तेम दुर्बलिकापुष्पना कोठामा ते तमाम त्रिया नाखी छे एकै त्रिया ने शेप राखी नथी; आवा आर्यरक्षितमूरिना वचन साभळी सवे महु 'हे भगवन ! दुर्बलिकापुष्पनेज आचार्य करा ? केयके तेज सन त्रिया सम्पन्न हावाथी ए पदपर आववा याग्य ते

तदा सघवच श्रुत्वापरक्षितमूरिभि रपटे दुर्बलिकापुष्पमूरि हृत, उक्त च दुर्बलिकापुष्पस्य हे वत्स ! यथाह फल्युरक्षितगोष्ठामाद्विह्वलीना लालनपालनविधौ प्रवृत्तस्तथा त्रियापि प्रवर्तितव्य, फल्युरक्षितादीनामपि गुणोक्त यथा भावतो मत्सेवाविधौ प्रवृत्तास्तथा दुर्बलिकापुष्पस्यापि प्रवर्तितव्य, अपि चाह सेवात्रिधौ कृतेऽपि न रोप गत, असौ तु न क्षमिष्यतीति सम्पर् प्रवर्तितव्य, द्वयोरपि पक्षयोरेवमुन्तत्वाशन हृतया त्रीआर्यरक्षि तमूरिर्देवलोक गत

त्यारे सयनु वचन साभळी आर्यरक्षितमूरिए ए पोताना पट उपर दुर्बलिकापुष्पने स्थाप्यो अने तने दगु के-हे वत्स ! जेम हु गोष्ठामाद्विल तथा फल्युरक्षित आदिपना लालनपाटनमा प्रवृत्त रथो तेम तारे पण प्रवृत्त रददु फल्युरक्षित आदिपने

पण कहें के तमे जेम मारी सेवामां रहेता तेम आ दुर्वलिकापुष्पनी सेवामां रहेहुं, वीजुं पण-तमे सेवा करी तेमां में कोइ पण काळे रोप कर्यो नथी पण आ तो तेम नहिं सही शके मोटे तेना प्रति तमारे सारीरीते नर्तेहुं, आम बेय पक्षने शोभन वचनो कही अनशनव्रत धारण करी आर्थरक्षितमूरि देवलोक पाप्म्या.

गोष्ठामाहिलेन श्रुतं गुरोर्देवलोकगमनं; त्वरितं तत्र समायातो जनान् पृच्छति को गणधरः स्थापितः? जनैस्तु घृतघटादिदृष्टांतप्रतिपादनपूर्वं दुर्वलिकापुष्पो गणधरः कृत इति प्रोक्तं, गोष्ठामाहिलः पृथगुपाश्रये कियत्कालं स्थित्वा बस्त्रादि सुक्त्वा दुर्वलिकापुष्पोपाश्रये समागतः, सर्वैरपि साधुभिरभ्युत्थानं कृतं, आनार्थगालापिताः कथं पृथगुपाश्रये स्थिताः? अत्रैव तिष्ठतु, किंतु स नेच्छति, आचार्योपाश्रयान्निर्गत्य स्वोपाश्रये गतः.

ज्यारे गुरुगुं देवलोकगमन गोष्ठामाहिले सांभळ्युं त्यारे ते उतावळा त्यां. आड्या अने जनोने पूछ्युं के 'गणधर कोने स्थाप्यो?' त्यारे संघना जनोये आर्थरक्षितमूरिण संघसमक्ष कहेला घृतघटादि दृष्टांत प्रतिपादन पूर्वक दुर्वलिकापुष्पने गणधर तरीके स्थाप्यानी बात कही. आ सांभळीने गोष्ठामाहिल जूदा उपाश्रयमां केदलोककाल स्थिति करीते वखादिक त्यांज मूकीने दुर्वलिकापुष्पना उपाश्रये गया, त्यां सर्व साधुओण अभ्युत्थान कर्हुं, आचार्ये पण वार्त्तालाप करतां पूछ्युं के—'नोखा उपाश्रयमां केम स्थिति करी? अहीज आवीने रहो' आम कहेतां तेणे इच्छा न बतावी अने आचार्यना उपाश्रयमांशी नीकळी पोताना उपाश्रये गया.

अथ गोष्ठामाहिलो पृथक् स्थितो जनान् व्युद्ग्राहयति, पर न कोऽपि तद्वच प्रतिपद्यते अन्वयादुर्बलं
अथ गोष्ठामाहिलो कुर्वति, सर्वे साधव शृण्वन्ति, साधुभिराकारितोऽपि गोष्ठामाहिलस्तत्र नयति, न शृणोति
कापुष्पसूरयोऽर्थपौरुषी कुर्वति ? अर्थपौरुषी कृत्वाचार्यैर्पुत्रियतेषु विज्ज्ञानमशिक्ष्योऽनुभाषते
न यूयमेव निष्पापघटसमोपेक्ष्यपौरुषी कुरुत ? अर्थपौरुषी उक्तेरे पण तेनु रचन कोऽ माने नहि, एवमा दुर्बलिकापुष्पसूरि अर्थपौरुषी

आ गोष्ठामाहिल पृथक् स्थित राशो जनोने उक्तेरे पण तेनु रचन कोऽ माने नहि, एवमा दुर्बलिकापुष्पसूरि अर्थपौरुषी
(अर्थ पदोरनु पचवलाण राखी व्याख्यान) वला त्यां वधा साधु-ओ साधके पण गाष्ठामाहिलने साधुओ गोलामा जाय तोय
आवे नहि, तेम साधके पण नहि अने कहे के-‘ए निष्पावयट पासे तमेज अर्थपौरुषी करो’ आचार्य अर्थपौरुषी करीने उठे तयारे
तेनो विज्ञानामनो शिष्य व्याख्याननु अनुभाषण करे

अष्टमे कर्मप्रवादे पूर्वे कर्म प्ररूप्यते, तत्र जीवस्य कर्मण कथं वध ? आचार्या भणति यद्ध ? स्पष्ट ? निका
चित्त ३ भेदेरात्मकर्मणार्थं, तत्रात्मप्रदेशो सहात्मतुयद्वयचिकलापवद्ध कर्म भवति, निकाचित्त तु नापितकृष्टि-
तन्मृचिकलापचवति, प्रथम हि जीवो रागद्वेषपरिणामै कर्म धत्ताति, पश्चात्परिणाममुचस्तत्कर्म स्पष्ट करोति,
तेनैवात्यतसकिलष्टपरिणामेन निकाचित निरूपकम करोति तद्वि उदयगतमेव वेगते,

ते कहे के-‘अष्टम कर्मप्रवाद पूर्वमा कर्मनी प्ररूपणा रही छे त्या जीवने कर्मनो मय केम थाय छे ?’ आ मशना उत्त-

રમાં આચાર્ય બોલ્યા કે—‘વદ્ધ, સ્પૃષ્ટ, નિકાચિત; આ ત્રણ ભેદથી આત્માને કર્મબંધ છે—તેમાં આત્મપ્રદેશોની સાથે કાચામૂત્રથી બાંધેલ મુચી સમૂહની પેઠે વદ્ધકર્મ કહેવાય છે. નિકાચિત તો નાપિતે ફટેલા મૂવીકલાપની પેઠે થાય છે. પ્રથમ તો જીવ રાગ-દ્વેષાદિ પરિણામ તહે કર્મ બાંધે છે. પાછલથી પરિણામને પકળી રાखी તે કર્મને સ્પૃષ્ટ કરે છે. તે અત્યંત સચિલપૃ પરિણામ વહેજ કરીનેજ કર્મ નિકાચિત ઉપક્રમ વગરનું=કરે છે તે ઉદયગત થાય ત્યારેજ જળાય છે.

इति विज्जननामशिष्यकृतप्रश्नस्योत्तरं दुर्बलिकापुष्पाचार्यैः कृतं, आसन्नोपाश्रयस्थेन गोष्ठामाहितेन श्रुतं, तत्रैव स्थितेन तेनोक्तमीदृक्षमस्माभिर्गुरोः समीपे न श्रुतं. यद्येवं कर्म बद्धं स्पृष्टं निकाचितं स्यात्तदा मोक्षा न स्यात्. तदा विज्ञानामशिष्यो वक्ति कथं तर्हि कर्म बद्धं स्पृष्टं निकाचितं भवति? स आह यथा कंचुकः कंचुकिकिशरीरं स्पृशति.

આ પ્રમાણે વિજ્ઞાન શિષ્યે કરેલા પ્રશ્નનું દુર્બલિકાપુષ્પ આચાર્યે ઉત્તર કહું તે પાસેના ઉપાશ્રયમાં વેટેલા ગોષ્ઠમાહિતે સાંબઢ્યું. ત્યાં વેઢાં વેઢાંજ તેણે કહું કે—‘આરું તો અમારા ગુરુની સમીપે અમે સાંબઢ્યું નથી. જો આવીરીતે કર્મ, વદ્ધ, સ્પૃષ્ટ, અને નિકાચિત થાય તો મોક્ષ નજ થાય. ત્યારે વિજ્ઞાન નામક શિષ્ય બોલ્યો કે—‘ત્યારે કેમ કર્મ, વદ્ધ સ્પૃષ્ટ અને નિકાચિત થાય છે?’ ગોષ્ઠમાહિલ બોલ્યા કે—જેમ કંચુક—(કેડીયું અંગરણો) કંચુકી (એ અંગરણો પહેરનાર) ના શરીરને સર્વતઃ સ્પર્શ કરે છે.

तथा कर्मात्मप्रदेशान् सृशति, न पुन क्षीरनीरन्यायेन तत्कर्मात्मप्रदेशौ सए धद्रसृष्टनिकाचितत्वभावेन क्षीरनीरवदेक्षीभावमापद्यते, तथात्वे हि कर्मयुच्छेद एव न स्यादिति गोष्ठामाहिल्यच श्रुत्या विज्ज्ञाशिष्य प्राह ओ गोष्ठामाहिल्य ! दुर्वृत्तिक्रापुण्याचार्या पूर्वोक्तमेवादिशति, गोष्ठामाहिल्य प्राहेम तेन जानति, पुनर्विज्ज्ञा-
शिष्य सखीन् प्रश्रयति, मूरिभिर्मुक्त गोष्ठामाहिल्यवचनमसत्यमेव, यथास्माभिर्मुक्त तथैव गुरुभिर्मुक्त

तेम कर्म आत्मप्रदेशोने स्पर्शे छे, पण धइ दूध पाणीनी पेठे नहि, ते कर्म आत्मप्रदेशोनी साये उद्ध सृष्ट निका-
चितत्वभावे करी दूधपाणीनी पेठे एकीभावेन नयी पामता जो तेम यतु होय तो कर्मोनी व्युच्छेद नज थाय
आवा गोष्ठामाहिल्यो वचन साभळीने विज्ञ शिष्य बोल्हो के—‘हे गोष्ठामाहिल्य ! दुर्वृत्तिक्रापुण्याचार्या तो पूर्वोक्त प्रश-
रनीज देशना नहे छे गोष्ठामाहिल्ये कथु के—‘आ बात ते जाणता नयी’ त्वारे पाळो निज्ञ शिष्य मूरि पासे आनीने
गोष्ठामाहिल्यनी चर्चा करी ते साभळी दुर्वृत्तिक्रापुण्यामूरि मोल्या के—‘गोष्ठामाहिल्यनु वचन असत्य छ जेम अमे यद्य तेमज
गुरुए कथु छे—

तत्र दृष्टात —यथाऽयं विदे बहि सर्वात्मना सवध्यते विद्युज्यते च, तथात्मप्रदेशौ सए कर्म सवध्यते विद्यु-
ज्यते चेत्यादि दृष्टातयुगत्यादिभिर्वद्वसृष्टनिकाचितकर्मरूपाणा कृता, पर गोष्ठामाहिल्यो न मयते. अयदा

नचमे पूर्वे प्रत्याख्यानानधिकारं गुरवः साधूनामेवं पाठयन्ति—साह्रणं जावज्जीवाए तिविहं तिविहेण पाणाडवायं पचक्खामि, एयं पचक्खवाणं वनिज्झइ, इत्याद्याचार्येणोक्ते गोष्ठामाहिल्लः प्राह 'जावज्जीवाएत्ति' न वक्तव्यं.

ते निषयमां दृष्टान्त—जेम तपेला लोढाना गोळमां अति तरात्मना सम्बन्ध पांमे छे अने विद्युक्त थाय छे तेम आत्म-प्रदेशोनी साये कर्मसंबन्ध थाय छे अने विद्युक्त थाय छे; इत्यादि दृष्टान्त युक्ति आदिस्थी बद्ध स्पष्ट तथा निकाचित कर्मोनी स्थापना करी पण गोष्ठामाहिल्ले मान्युं नहिं. एक समये नचमा पूर्वमां प्रत्याख्यानानधिकार गुरु साधुओने भणानी रखा हता तेमां आचार्ये कहं के—'साधूनां यावज्जीव=जीवता मुथी तिविध प्राणातिपातने त्रिविध=त्रण प्रकारे प्रत्याख्यान करं दुं—एम प्रत्याख्यान वर्णवाय छे.' आ वचनो सांपळी गोष्ठामाहिल बोल्हो के—'जावज्जीव' अर्थात् 'जीवतां मुथी' आम न कहेंवुं.

एवमुक्ते प्रत्याख्यानस्य सावधिकत्वेन परलोकांशसाभ्यनेन भंगसंभवात्, प्रत्याख्यानं कार्यं, तथाहि-सत्त्वं पाणाडवायं पचक्खामि, अपरिमाणए तिविहं तिविहेणं, एयं प्रत्याख्यानं कार्यं, गोष्ठामाहिल्लेनैवमुक्तेविज्झादि-शिष्याः सूरीन् प्रश्नयन्ति, सूरयः प्राहुः प्रत्याख्यानस्य कालावधिकत्वमवश्यं कार्यं.

एम कहेवाथी प्रत्याख्यान सावधिक थाय तेथी परलोकमां आशंमा थवाथी ए प्रत्याख्यानना भद्रनो संभव थाय,

माटे प्रत्याख्यान तो निरवधिक करणु जेय के—‘सर्व पाणातिपातनु प्रत्याख्यान करु छु, अपरिमाण निरिधिशु घणे प्रसार वढे’ आवीरीते प्रत्याख्यान करणु’ आय ज्यारे गोष्ठपाहिले कय त्यारे विद्वादि शिष्योए पाछा मूरि आगळ आवीने मूरिने गोष्ठपाहिले कहेआ बचनो कहो यतावी गृह्यु त्यारे मूरि बोल्या के—प्रत्याख्यानने कालनो अवधि तो आ वश्य कराय जाइए

अन्यथा मर्यादापत्त्याऽकार्यत्वमेव स्यात्, परलोकाशसामभवेन भगो नैव स्यात्, जीवहृत् सायद्य न सेविष्ये, मृतस्य त्वयद्य भान्निपरतिरिति यथोक्तनिर्बाह्मिन्नेन न प्रत्याख्यानभग एव ओद्दृष्टिकापुष्पोक्त मर्धरप्यगी-
कृत, अन्ये फल्गुरक्षिनादय स्थविरा एवमेव भणति, गोष्ठामाह्मिदस्तु सर्वेऽप्येते न किञ्चिज्ज्ञानतीति वदति
स्वोक्तमेव तीर्थकरोक्तमिति स्थापयति

एव न कर्त्तव्यी अमर्यादानी आपत्ति आवे तेया धर्मयता यइ जाय अने परलोभ्या आशसाना सभवेने एइ प्रत्या-
ख्यान भद्र नयी यतो जेय—‘हु जीवता सदोप वस्तुने नही सेलु, मुरा पत्री तो भरति अवश्य यवानी एटले त्या यथोक्त निराह
यतां प्रत्याख्यान भद्र नयी यतो तेम परलोभनी आगसा सभानने लीधे प्रत्याख्यानभग नयी यतो आ दुर्मलिमापुष्पनु कयन
सर्वेए मीकार्यु अय फल्गुरक्षित आदिक स्थविरो तो एज प्रमाणे मानरा लाग्या तथापि गोष्ठामाहिल तो—‘ए सर्वे कइ जाणवा
नयी’ एमज गेले अने ‘हु कहु छु एमज तीर्थकरो कही गया छे एम स्थापन मरे

आचार्योक्त स्थचिरोक्त च न मर्यते, तदा समस्तसत्त्वेन शासन देव्या कायोत्सग कृत, सा समागता

भणति किं देशयति संघः? संघेनोक्तं वज्र श्रीसीमंधरतीर्थकरपार्श्वे? एवं च पृच्छ यद्गोष्ठामाहिलो भणति तत्सत्यसुत पद्दुर्बलिकापुष्पादयो भणति तत्सत्यं? मम पुनः कायोत्सर्गबलं ददन? संघेन पुनः कायोत्सर्गः कृतः, सा गता भगवत्समीपे, भगवान् पृष्टः संघोक्तं, भगवान् ग्राह दुर्बलिकापुष्पादयः सम्यग्वादिनः.

आचार्ये कहेलुं के स्थविरोए कहेलुं माने नहि, त्यारे समस्त संघे शासनदेवीने उद्देशी कायोत्सर्ग कर्यो. शासनदेवी आनीने बोल्यां 'सङ्ग शुं फरमावे छे?' संघे कहुं के—'श्रीसीमंधरतीर्थकर पासे जाओ अने एम पूछो के—'गोष्ठामाहिल कहे छे ते सत्य?' के दुर्बलिकापुष्पादिक कहे छे ते सत्य?' अने अमने कायोत्सर्गनुं वळ आपो' संघे कायोत्सर्ग आदर्यो. ते शासनदेवी भगवत्समीपे जइने संघे कहेल प्रश्न भगवाने कहुं के—दुर्बलिकापुष्पादिक सम्यग्वादी छे.

गोष्ठामाहिलस्तु मिथ्यावादी निहवः ससम इति भगवदुक्तमाकर्ण्यगता शासनदेवता, भगवदुक्तमाचख्यौ, गोष्ठामाहिलः प्राहैपाल्पार्थिका तत्र गंतुमेव न शक्नोति, तदा गोष्ठामाहिलस्यैकांते दुर्बलिकापुष्पाचार्यैरेव सुक्तं हे आर्य! प्रतिपद्यस्व भगवदुक्तं अन्यथा संघेन त्वं बहिः करिष्यसे, स न प्रतिपद्यते, तदा संघेन ससमोयं निहव इति कृत्वा द्वादशविधसंभोगाद्बहिः कृतः.

अने गोष्ठाहिल मिथ्यावादी ससम निहव समजो. आ भगवद्वचन सांभली शासनदेवताए आनीने संघ आगळ कही

देखाइया गोष्ठ्याहिल चोल्हो के—'ए शासन देवता अल्पधिक्का=मल्लसामर्थ्यवात्री छे भगवान पास जइ शक्ति नथी त्यारे दुर्बलिकापुण्य आचार्ये एकातमां एम वहु के—'आर्य! भगवाननां कहेला वचन मानी जाओ, नहि करो तो सघ तमारो बहिष्कार मर्यो करणे आम कहेला छताय ते ता न मान्या. तेवारे 'आ ससम निहव छे' एम कही चारमकारना समोगमां तेनो बहिष्कार मर्यो तेनी सांये गारे प्रकारनो समोग करयो नहि एवो सने ठराव करी तेनो बहिष्कार मर्यो

द्वादशविधसमोगश्चार्यं पचकल्पये—उवहि १ सुअ २ भक्तपाणे ३। अजलिपगाहे ४ चायणा ५ य गिह्वाण ६ ॥
अप्सुहाणे ७ किङ्कम—करणे ८ वेयावचकरणे य ९ ॥ १ ॥ समोसरणे मन्त्रिसेज्जा १०। कदाए अ ११ निमनणे

१२ इति ससमनिहवकथा प्रतिपादिता

समोगना चार प्रकार पचकल्पमा—' उवहि=उपधि एटले वस्त्रादिमेट (१) सुअ=श्रुत एटले शास्त्र भण्डु भणावु (२) भक्तपाने=भक्तपाने एटले अन्न तथा पाणी (३) अजलिपगाह=अजलिपग्रह एटले हाथ जोडवा (४) चायणा=चायन कइ वागवु वचावु (५) गिमाय=निकाय एटले अनुष्ठान करवु करववु (६) अप्सुहाण=अभ्युत्थान आवे त्यारे उभा यवु (७) किङ्कमकरण—कीर्चितयर्मकरण एटले चीमेळु काम करवु (८) वेयावचकरण=वैयावृत्यकरण एटले भक्ति प्रभृति (९) समोसरणे सन्निसेना=समवसरणे सन्निहितता अर्थात् सभा समुदाय मेळा वगैरेमा वेसतु वेसाडवु (१०) यहा=यथा एटले

वातचीत करवी (११) तथा निमंतण=निमंत्रण एटळे नोतरां तेडां वगेरे (१२) आ वारेप्रकारनो व्यवहार बंध करवो ते द्वादशविधभोग वहिष्कार समजवो. आ प्रमाणे सप्तमनिह्नव कथानुं प्रतिपादन कर्तुं.

(७) सप्ताप्येते देशविसंवादिनो निह्नुवाः, संप्रति प्रसंगत एव बहुतरविसंवादिबोदिक उच्यते—

आ साते देश विसंवादी निह्नव कथा. हवे प्रसंगयी बहुतरविसंवादी=बोदिक=दिगंबर जैनमते निह्नवनिरूपण करे छे.

छब्बासएहि नब्बु—सारेहि तइया सिद्धि गयस्त चीरस्स ॥ तो बोडिआण दिठ्ठी । रहवीरपुरे समुप्पन्ना ॥ १ ॥ वीरात षट्शतनववर्षेषु गतेषु रथवीरपुरे दीपकोद्याने समवसृता आर्यकृष्णाचार्याः, तत्र नग एकःरे शिवभू-
तिनाना सहस्रमह्यो राज्ञः समीपे समागत्य वक्ति तव सेवां करोमि. राज्ञोक्तं परीक्षां कृत्वा तव सेवावसरो दास्यते.

(छब्बा०) वीरनिर्वाणथी ६०९ वर्षो वीत्या पछी रथवीरपुरेने विषये दीपक उद्यानमां आर्यकृष्णाचार्य समसृत थया=पधार्या. ए नगरमां एरु शिवभूति नामनो सहस्रमह्य राज्ञानी समीपे आवीने बोल्यो के—‘ आपनी सेवा करवी छे ’ राजाए कहुं—परीक्षा करीने तने सेवानो अवसर अपाशे.

अन्यदा कृष्णचतुर्दश्यां राज्ञासावाकारितः, उक्त च गच्छस्यां राज्ञौ दमशाने, इदं मद्यमयं पशुः स्वव-

लिदेय तद् द्रय गृहीत्वा स तत्र गत अन्ये पुरुषास्तद्वापनार्थं प्रच्छन्नश्रुत्वा पश्चात् प्रेषिताः, सहस्रमल्लेन
क्षुधातेन पशु निहत्वा तन्मास भक्षित, मद्य च पीत, ते पुनैव शिवाफेत्कारशब्देर्भाषितो न विभेति, पश्चा-
दागल्य सहस्रमल्लेन राज्ञे उक्त, मया वर्तिर्दत्त, सेवकैरपि तद्वस्त्यमुक्त, राज्ञा स्वसेवाया रक्षित .

एक वखते अघारी चउदशने दिवसे राजाए ते मल्लने बोला'यो अने कहु के—'आ गणे स्मशानमा जाओ' आ
मद्य अने पशुनु खलिदान करीओ छे, वेय वस्तु लइने ते स्मशानमा गयो राजाए तेने व्हीवराववा पुरपोने छाना पाठळ
मोडल्या सदस्रमल्ल तो बहु भूख्यो हतो ते पशु मारीने मास भक्षण करी मयपान करी वठो, पेला छाना पुरपोए बीचराववा
मारदयो पण जगय व्हीनो नहिं सवार राजा पासे आबी सहस्रमल्ले कहु के वलि दीधो सेवकाये पण कहु के अमे बहु व्हीव
राख्यो पण जराय व्हीनो नहिं खरेखरो बीर ने, त्यारे राजाए तेने पातानी नोडरीमा राख्यो

अन्यदा राजा मथुराग्रहणार्थ स्वसेवका प्रेषित त स^म सहस्रमल्लोऽपि प्रेषित मार्गे गच्छद्भिस्तै परस्पर-
रमुक्त भो आत्मभि सम्यग् राज्ञो न पृष्ट, का मथुरा आधेति. सहस्रमल्लेनोक्त द्वे अपि मथुरे ग्राह्ये, यत्र
दुष्कर तत्राह यास्यामि, एवमुक्त्वा स गत पाटुमथुराया, गृहीता च सा वलेन

एक समये राजाए पोताना सैनीकोने मथुरा सर करवा मोकल्या तेनी साथे सहस्रमल्लनेपण मोकल्यो मार्गमा चाकता परस्पर

વાતો કરતાં સેવકો બોલ્યા કે—‘આપને રાજને ‘કડ મથુરા’ લેવી એ પૂછું ભૂલી ગયા’ સહસ્રમહુ બોલ્યો કે ‘જેટલી મથુરા હોય તેટલી. બે હોય તો વેય લેવી.’ જ્યાં દુષ્કર મામલો હોય ત્યાં હું જદશ. આમ બોલીને તે પહેલાં પાંડુ મથુરામાં ગયો અને પોતાને ઘેરે એ મથુરાં લીધી

હક્તં ચ—સુરિ ત્વાગિનિ વિદુષિ ચ । વસતિ જનઃ સ ચ જનાદ્ગુણો ભવતિ ॥ ગુણવતિ ધન ધનાચ્છીઃ ।
શ્રી મલ્યાં જાયતે રાજ્યં ॥ ૧ ॥

કહું છે કે—શૂર દાની તથા વિદ્વાન્ એ ત્રણ પાસે જનો વસે છે અને તે જન ગુણવાન્ થાય છે. આ જગત્તમા ગુણવાન્ને ધન આવી મળે છે, ધનથી શ્રી=શોભા=સમ્પતિ=પ્રભાત્ર-જાગે છે અને પ્રભાવાદિકથી રાજ્ય પમાય છે.

નગરીં ગૃહીત્વા સ પથ્થાદાયાતઃ, રાજ્ઞા તુષ્ટેન ભણિતં ભો તુષ્ટોઽહં માગેય મનોઽભીષ્ટં ? તતસ્તેનોક્તં મમ દેહિ સર્વત્ર સ્વેચ્છાભ્રમણં ? દત્તં રાજા. અથાસૌ નિરંતરં સ્વેચ્છયા સર્વત્ર ભ્રમન્ રાત્રૌ મધ્યાહ્નેત્યમહરે વા સમાયાતિ, કદાચિન્નાયાત્વપિ સ્વગૃહે, દિવસે યાવદ્ ગૃહે નાયાતિ તાવત્તસ્ય ભાર્યા ન શુંકે રાત્રૌ યાવન્નાયાતિ તાવન્ન સ્વપિતિ.

પાંડુમથુરા નગરી લઈને સહસ્રામહુ પાછો આવ્યો ત્યારે રાજાએ પ્રસન્ન થઈને કહું કે—હું તુષ્ટ થયો છું. તારો ઇચ્છા હોય તે માગ. ત્યારે તેને કહું કે—‘મને સર્વત્ર સ્વેચ્છા ભ્રમણ આપો.’ રાજાએ તેને માગું તે આપું. તે પછી એ સહસ્રમહુ સર્વત્ર સ્વેચ્છા પ્રમાણે ભમે, રાત્રે, વપોરે, સવારે, છેલે પહોરે, ફરતો ફરતો ગમે ત્યારે ઘરે આવે કોઈ ત્રલતે ન પળ આવે. જ્યાં સુધી તે ઘરે ન આવે ત્યાં સુધી તેની ભાર્યા તોની ભાર્યાં ભોજન ન કરે; રાત્રનો જ્યાં સુધી તે ન આવે ત્યાં સુધી વિચારી સુઈ નહિ.

अयदा सा प्रकामं स्विना भवधू प्रत्याह हे मातस्त्वत्पुत्रौर्धरात्रे कदाचिदद्यानि, कदाचिदत्यप्रहरे समायाति, कदाचिन्नायात्यापि, दिवसेऽपि रात्रावपि चायमकाल एव समायाति, अह निद्राती क्षुधाती च तिष्ठामि, तदा भवध्या भणितमद्य त्वया द्वार दत्त्वा शयनीय, अह जाग्रती स्यास्यामि, तद्विषसे रात्रौ तथैव कृत

एक वखते बहु कटाळीने पोतानी सामुने जइने तेणीए बहु के—‘ मा ! तपारो पुत्र कोरुणो अघराते घरे आवे क्यारेक वजी छेले पहोरे ह्याल्या आवे अने कोकमोक टाणे तो नज आवे, दिवसे रात्रे रुढाणेज आवे, हु तो भूली भूली पीढाड तेमज रात्रना उजागरा वेतु हु, सामुए बहु के आज तारे वारणां कथ करीने मुइ रहेयु, हु जागीन ’ ते दिवसे एज प्रमाणे कयु

स मध्यरात्रौ समायात, द्वारमुद्घाटयेत्युक्तान् मात्रा भणित यत्रास्या वेलाया द्वाराण्युद्घटानि भवति तत्र ब्रज ? स रोषान्निर्गत, कृष्णाचार्योपाश्रय एवोद्घाटितो दृष्ट, मध्ये प्रविष्ट, वदित्वा भणति मा प्रधाजयत ? आचार्यो नेच्छति, तेन स्वयमेव लोच कृत ततस्तस्याचार्यैर्लिङ्ग दत्त, आचार्यस्तमादाय ततो विहृता, कालात रेण तत्रैव पुनरायाता, राजातद्वदनार्थमायात

ते मध्यरात्रे आग्यो अने ‘ द्वार उघाड ’ एम राड पाही त्वारे माहीथी माए नबार आप्यो के ज्या आ टाणे वारणा

उघाडां होय त्यां जाओ. ते तो रोपमां चाली नीकळयो, चालतां मार्गमां कृष्णाचार्यनो उपाश्रय उघाडो दीठो. अंदर प्रवेश करतां सामे आर्यने जोद वंदन करी बोल्यो के—' मने प्रव्रज्या=दीक्षा आपो. ' आचार्ये दीक्षा देवानी आनाकानी करी त्यारे तेणे पोतानी मेळे लोच कर्यो त्यारे आचार्ये तेने लिंग=साधुचिन्ह आप्यां, ए शिष्यने साये लइ आचार्ये अन्यत्र विहार कर्यो, काळांतरे पाछा त्यांज आव्या एटले राजा वंदन करवा आव्या.

गुरुननुज्ञाप्य सहस्रमल्लः स्वगृहे आकारितः, तस्य स्वगृहागतस्य रत्नकंचलं राज्ञ दत्तं, सोऽपि गुरुसमीपे समायतः, गुरुभिस्तद्रत्नकंचलमनापृच्छय गृहीतं ज्ञात्वा सहस्रमल्ले उपाश्रयाद्बहिर्निर्गते सति रत्नकंचलं खंडशः कृत्वा यतीनां पादप्रोष्ठनानि कृत्वा दत्तानि, स आगतः, तत्स्वरूपं ज्ञातं, सकषाय एव स्थितः.

गुरुनी अनुज्ञा लइ सहस्रमल्लने पोताने घरे बोलाव्यो ते ज्यारे आव्यो त्यारे राजाए तेने रत्नकंचल दीधो ते लइने गुरु-पासे आव्यो गुरुए पोताने पूछयां वगरज रत्नकंचल तेणे लीधो जाणीने सहस्रमल्ल उपाश्रयमांथी बहार गयो के पेळो रत्नकंचल लइ तेना कटका करीने साधुओने पग लुछवा माटे आपी दीधा. सहस्रमल्ल बहारथी आव्यो तेनुं स्वरूप गुरु जाणी गया के हजी ते कषाय सहितज छे.

अन्यदा गुरुभिव्याख्यायां जिनकल्पिका वर्णयते, जिनकल्पिका द्विविधाः पाणिपात्राः पतद्ग्रहधराश्च समाच-

રણા અપ્રાચરણાદ્યેત્યાદિજિનકલ્પમાર્ગો ગર્જિત , સત્ત્વમદ્દેન પુષ્ટ ક્રિમસો માર્ગ સ્ત્રાપત ન ક્રિયને ? ગરુભિક્ત સ માર્ગ' માપ્રત વ્યુચ્છિન્નાસ્તિ, તેનોક્ત યથેષ માર્ગોઽનુપ્રીયતે, તદા નાસ્ત્યસ્ય વ્યુચ્છેદ , પરલોકાર્થિનેય તવ મામોઽ નુષ્ટેય , સર્વથા નિ પરિગૃહ્યતમેવ શ્રેય , સૂરિમિક્ત ધર્મોપકરણમેવેત્તિ ન તુ પરિગ્રહ

एक समये गुरुए व्याख्यान चालता बच्चे जिनमल्लिकरुनु र्णन चत्रायु पाणिपात्र तथा पतद्गुह्यर एवा धे प्रकारना जिनकल्पिक क्या छे तेमा एण अप्राचरण तथा समाचरण पट्टे बल्लराग्वनारा तथा बल्लराहित एम द्विविध जीनकल्पिक मार्ग वर्णव्यो सहस्रमल्ले पूछयु—‘शु ए मार्ग हयणा न कराय ?’ गुरुए कयु के—‘हालमा ए मार्ग युच्छिन्न ययो छे’ त्यारे फरी तेजे कयु के—‘जो आजे एण ए मार्ग चळवीये तो व्युच्छिन्नेद न याय’ परलो- कार्पीए तो एन मार्ग अनुष्ठेय छे सर्वथा निव्यसिग्रह रहेतु एन श्रेयस्सर छे सूरिए रुनु के—‘धमनां उपकरण छे ते परिग्रह न कहेवाय

તપાતિ—જનનો ધાતવ સતિ । ડુંદૂદયા માસચક્ષુષા ॥ તેમ્ય' સ્મૃત દયાર્થ તુ । રજોદરણ ધારણ ॥ ૧ ॥

અર્થ —ચર્મચક્ષુષી ન જોડે ક્રાકાય તેવા યજ્ઞા મનુશ્રો હોય છે તેઓની દયાને અર્થે રમાદરણ રાલયાનુ છે ॥ ૧ ॥

આસને શાયને સ્થાને । નિદેષે ગ્રહણે તથા ॥ ગાત્રસક્રુચને ચેષ્ટ તેન પૂર્વ પ્રમાર્જન ॥ ૨ ॥

અર્થ:—આસનમાં શયનમાં સ્થાનમાં નિશ્લેષમાં પ્રહણમાં તથા ગાત્રસંકોષનમાં તેનાથી પ્રથમ પ્રવાર્જન કરવાનું થની શકે છે. ॥૨॥

તથા સંપતિમા: સત્વા: । સૂક્ષ્માશ્ચ વ્યપિનોઽપરે ॥ તેવાં રક્ષાનિમિત્તં ચ । વિદ્યેયા મુગ્ધવન્નિકા ॥ ૩ ॥

અર્થ:—તેમજ સંપતિમાલ્ય મૂક્ષમ સત્ત્વ=માળીઓ ચારે કોર વ્યાપક હોય છે તેની રક્ષા નિમિત્તે મુગ્ધગચ્છિકા સમજવાની છે. ॥૩॥

ભવંતિ જંતવો યસ્મા—દ્વન્નપાનેષુ કુત્રચિત્ ॥ તસ્માત્તેષાં પરીક્ષાર્થે । પાત્રગ્રહણમિલ્યતે ॥ ૪ ॥

અર્થ:—ક્યાંક ક્યાંક અન્નપાનાદિકમાં જંતુઓ હોય છે તેની પરીક્ષા અર્થે પાત્રગ્રહણ રુચ્છાય છે. ॥ ૪ ॥

અપરં ચ—સમ્યક્ત્વજ્ઞાનશીલાની । તપશ્ચેતિહ સિદ્ધયે ॥ તેપાનુપમદ્દાર્થીય । સ્મૃતં ચીતરખારણં ॥ ૫ ॥

અર્થ:—અપરણ=સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, શીલ અને તપ; એ સિદ્ધિનાં સાધન મનાય છે તેના ઉપગ્રહણાર્થે ચીતર=સ્મરખારણ મિહિત છે. ॥૫॥

શીનથાનાતપૈર્દૈશ—ર્મશકૈશ્વાપિ લેદિતા: ॥ મા સમ્યક્ત્વાદિષુ ધ્યાનં । ન સમ્યક્ સંવિધાસ્યતિ ॥ ૬ ॥

અર્થ:—દાદ, વાયુ, તદ્દકો, ઢાંસ, મસલાં; इत्यादि જંતુઓથી લેદિત મનુષ્યો સમ્યક્ત્વાદિકને નિપયે સારીરીતે ધ્યાનવિગ્ન નહિ કરી શકે.

तस्य न्वग्रहणे यस्मा—रक्षुद्रमाणिविनाशन ॥ ज्ञानध्यानोपधातो वा । महान दोषस्तदैव तु ॥ ७ ॥

अर्थ —जो उपर कहेला उपकरणोनु ग्रहण न करे तो छुद्रपाणीनु विनाशून यद् जाय अथवा ज्ञान तथा ध्यानना उपधात याय तो ते महोदो दोष गणाय ॥ ७ ॥

य एतान् धजयेदोषान् । धर्मोपकरणाहते ॥ तस्य त्वग्रहण युक्त । य स्याज्जिन इव प्रभु ॥ ८ ॥

अर्थ —ए धर्मोपकरण राख्या विना जे महात्मा उपर कहेला सगळा दोषोनु वर्जन करी शके, तेजे अग्रहण करतु युक्त छे एवो जे होइ ते तो साक्षात् जिनप्रभु जेवोज गणावा योग्य छे ॥ ८ ॥

जिनकल्पिस्तु प्रथमसहनन एव भवति, इदानीं प्रथमसहननाभावाज्जिनकल्पिकमार्गो नानुष्ठीयते, इत्यादिभिर्युक्त्या प्रतियोगितोऽपि नासौ प्रतिबुद्ध, प्रत्युतामर्षात् संप्रायरण लभ्यत्वैकान्येव चने गत, तस्योद्याने स्थितस्योचरा नाम भगिनी वदनार्थमागता

जिनकल्पिक तो प्रथम सहनन जाय. आ समयमा प्रथम सहनतो अभाव ते तेथी जिनकल्पिक मार्गनु अनुष्ठान नथी करतु इत्यादि युक्तिवदे गुरुए घणु समजाव्यो पण ते नज समज्यो उलटो असहनताथी पोते पेरेलु प्रावरण पण फेकी नाखी एकाकी वनमा चाली नीकळ्यो. एरु उद्यानमा ज्या ते हतो त्या तेनी उत्तम नापनी येन रदन करवा आनी

तं तथाविधं दृष्ट्वा तयापि चीवराणि त्यक्तानि. अन्यदा भ्रात्रा समं सा नगर्यो भिक्षार्थं प्रविष्टा, आवासो-
परिस्थैक्या गणिकया दृष्टासज्जातेर्लोको मा विरक्तो भवत्विति मत्वास्यां वरसि शाटिका व्युत्सृष्टा, सा नेच्छति,
एषा देवतया दत्तेति भ्रातृवचसा तया शाटिका परिश्रुता.

भाइने विवसन अवस्थायां जोइ तेणीए पण वस्त्र त्यज्यां. नगरमां एकवार वने साथे भिक्षार्थं पेठां त्यां उपर अटा-
रीमांथी एक गणिकाये दीठां. 'अमारी जातथी लोको विरक्त म थाजो' एम मानीने ते गणिकाए एक साडी पेळी साध्वीनी
छाती पर फेंकी, ए साध्वीतो साडी नहोती इच्छनी पण तेना भाइए 'आ तो अंतरीक्षथी देवताए दीधी छे' एम कळुं
एटले पेरी लीधी.

अथ शिवभूतिना कोडिन्नः कोट्वीरश्चति शिष्यद्वयं प्रतिबोध्य दीक्षितं ततो बोदिकमतं मिथ्यादर्शनं प्रवृत्तं
'सुच्चा नेआउयं मगं । वहवे परिभस्सह ॥' एतत्पदद्वयोपरि सप्तनिह्ववोदाहरणानि.

आ शिवभूतिए कोडिन्न तथा कोट्वीर एवा मामना वे शिष्योने प्रतिबोध करी दीक्षा दीधी तेओनाथी आ बोदिकमत
मिथ्यादर्शं न प्रवृत्त थयुं [सुच्चा नेआउयं मगं वहवे परिभस्स] "श्रुत्वा नैयायिकं मार्गं बहवः परिभ्रण्यन्ति नैयायिक मार्गने
सांभलीने घणाय परिभ्रष्ट थया छे." आ वे पद उपर आ सात निह्वना उदाहरणो दर्शाववाभां आन्यां.

सुइ च लब्धुं सद्धं च । वीरियं पुणं दुह्हं ॥ वहवे नोयमाणानि । नो^{१२} अंण पडिवज्जेण ॥१०॥

(सुइ) धम्म धवण (च) तथा मनुष्यपणाने (सद्ध) धमनी थच्चांने (लब्धु) पामीने (वीरिय) सयम सामर्थ्य (पुण) पुन (दुह्ह) दुलभ छे केमके (वहवे) घणा मनुष्यो (नोयमाणानि) थच्चायाळा छता पण (यण) सयमने (नो पयियज्जेण) अगीकार करता नयी

व्या०—च पुन श्रुतिं लब्ध्वा, च पुन अद्वा लब्ध्वा, वीर्यं पुन दुर्लभं, चारित्र पालने वलस्फोरण दुर्लभं, वलस्फोरण दुर्लभत्ये हेतुमाह, यतो यद्भवो जना रोचमाना अपि धर्मे रुचि, कुर्माणा अध्येतदीर्घानि नो प्रतिपद्यते, वीर्यं नो अगीकुर्वते, अणिकादिवत् ॥ १० ॥

अथ—श्रुति=श्रम तथा अद्वा वनेने पामीने पण वीर्य=चारित्र्य पालन करवानु वलस्फारण=पता दुर्लभ छे तादृश-वलस्फारणनी दुर्लभतानो हेतु कहे छे घणाय जन रोचमान=रमभा रुचि राखता छतां यण ए वीर्यं ने प्रतिपद्य नयी यथा श्रेणिक वगेरेनी पेठे ॥ १० ॥

माणुसंनमि आयाओ । जौ धम्म सुच्च सद्धं ॥ तंस्मी वीरिय लब्धुं । सवुडे निब्धुणे रंय ॥११॥

(माणुसत्तम्मि) मनुष्यपणाने विषे (आयाओ) आवेलो (जो) जे प्राणी (धम्म) धमने (सुच्चा) सामलीने (सवुडे) थच्चा राखे ते (तवस्वी) तपस्वी (वीरिय) सयम सामर्थ्यने (लब्धु) पामीने (सवुडे) सयरयाळो घयो धको (रय) रजने (निब्धुणे) दूर करीने=मुनि पामे छे ?

व्या०—मनुष्यत्वे आगतः सन् यो धर्मं श्रुत्वा श्रद्धां स तपस्वी वीर्यं लब्ध्वा संवृतः सन् निरुद्धाश्रयः रजः कर्मफलं निर्धुनोति, निश्चयेन धुनोति, दूरीकरोति. मुक्तिं प्राप्नोतीत्यर्थः ॥११॥ चतुरंग्यासन् इहैव फलमाह—

अर्थः—मनुष्यत्वमां आवीने जे धर्मं श्रवण करी श्रद्धा राखे छे ते तपस्वी वीर्यलाभ संपादन करी संवृत यह निरुद्धाश्रय बनी रजः=कर्मफलने निश्चये दूर करे छे. अर्थात् कर्मफल संखेरी आश्रयनिराश पूर्वक मुक्ति पावे छे. ॥ ११ ॥

—चतुरंगी स्थितिनुं अहोज फल दर्शवि छे—

सोही उज्ज्वल भूयस्स । धम्मो सुद्धस्स चिद्धई ॥ तिठवाणं परमं जायइ । धयंसित्तिव्वं पावैए ॥१२॥

(उज्जु अभूयस्स) मोक्ष प्रत्ये तैगाए थगेलाने (सोही) शोधि भाय छे तथा [सुद्धस्स] शुद्ध थयेलाने [धम्मो] यति धर्म [चिद्धई] स्थिर भाव छे (धयसत्ति) धोवडे सींचायेला [पावए] अन्तिको (ज) जेम जाग्यमान थाय छे. १२

व्या०—ऋजुभूतस्य चतुरंगीं प्राप्य मोक्षगन्तव्यं सग्लोभूतस्य शुद्धिर्भवति, कपायकालुष्यरहितः स्यात्, शुद्धस्य कपायकालुष्यरहितस्य धर्मस्तिष्ठति, क्षमादिदशविधधर्मः स्थिरो भवति, धर्मयुक्तस्य परममुत्कृष्टं निर्वाणं मोक्षो जायते, स जीवन्मुक्तो भवतीत्यर्थः, तपस्तेजसा जाज्वल्यमानो भवति, क इव? घृतसिक्तः पावक इव, घृतेन घृतोऽग्निरिव. ॥१२॥

પ્રથ — ઘડુશ્રુત-સર્વપ્રકારે આનંદ=સરલતા ધારણ કરતો, અર્થાત્ ચતુરંગી (દાન, શીઝ, તપ અને ધ્યાન, એ ચાર ધર્મની ચતુરંગી કહેવાય છે) પામીને મોગ ગમનાથ અત્યંત સરલ અનેકો, અતઃ પત્ત શુદ્ધ=સ્વાયત્તમનોદાપના વાતુલ્યથી રહિત યયેન્નાનો ધર્મ=સમાદિ દશચિધ ધર્મ સ્થિર થાય છે અને ધર્મયુક્ત પુરુષને પરમ ઉત્કૃષ્ટ નિવાળ=પાસપાસિ થાય છે એ પ્રયાત્ તેનો પુરુષ જીવનયુક્ત બને છે, અને ઘૃતસિન્ધુ=ચી હોમૈલા પાવક અગ્નિની પંદે તે તપસ્તેજવંદે જાગૃત્ત્યમાન થાય છે ૧૨

ત્રિગિંચ કર્મમુળો હેતુ । જસં સચિંણુ રૂપિણ ॥ સરીર પાઠેય હિદંચા । ઉંદુ પચકેમઈ દિસે ॥૧૩॥

(કર્મમુળો) કર્મના (હેતુ) કારણને (ચિગિચ) શોધીમાદ અને (સચિંણુ) દર્શાવે તેના (સચિંણુ) પુટકર [પાંચ] ચિકારરૂપ [સરીર] શરીરનો (દિષ્ટા) ત્યાગ કરીને [ઉંદુ] ઉચ્ચ પ્રત્યે જાય છે ૧૩

અર્થ—શિષ્યપ્રતિ ગુરુવંદતિ—હે સાધો! ત્વ કર્મળો હેતુ મિથ્યાત્વાચિરતિક્ષ્ણાયોગાદિક ‘ત્રિગિંચ’ ચિવેક કુન? પૃથક્કુન? પુન ક્ષાત્ત્વા ક્ષમયા યત્ત્વા યશ સયમ વિનય યા સન્નિતુ? સત્ય પુનરેય કુચંન્ પાર્થિવ શરીર હિત્વોચ્છર્વા દિશા મોક્ષપ્રતિ પ્રક્ષામતિ, ભવાન્ પ્રજાતિ, ત્વ પ્રયામીલર્થ પૃથિયા ભવ પાર્થિવ પૃથ્વીચિકાર ૧૩

અર્થ —નિય પ્રત્યે ગુરુ કહ ને—“હે સાધો! તુ કર્મના હેતુ-મિલ્યાત્ અગિરતિ ચપાપયાગાદિક ત્રિચિન્દ્રપે જાણ પુન સાદિ=સમાવેદે યશ નમયમ અયા વિનયને મેલ્લન પમ કરતા આ પાર્થિવ શરીરને ગ્રેહીને ઉન્નિદિગા=મોક્ષમાર્ગે પ્રક્ષમ

करीश. मोक्षपथे पलीश. पृथ्वीनो विकार होवाथी आ शरीर पार्थिव रुहेवाय छे. १३

विसालिसेहिं सीलेहिं । जक्ख्वा उत्तरं उत्तरा ॥ महासुक्का व दिप्पंता । मन्नन्ता अपुणच्चयं ॥१४॥

अपिप्या देवकामाणं । कामरूत्रविउविणो ॥ उहुं कप्पेसु चिह्णंति ॥ पुव्वावाससया वैहु ॥१५॥

साधुश्रो (विसालिरोहि) विसदृश (सीलेहि) वत पाळवारूप आचारे करीने (जम्मा) देवो थइने (उत्तरउत्तरा) प्रधान एवा (महा-
सुक्का व) महाशुक्ल (दिप्पता) देदीप्यमान [अपुणचय] पुनः चवतुं नशी एम [मण्णंता] मनाता तथा [देवलोकमोण] देवना काम
भोग प्रत्ये [अपिप्या] पामेला एवा, तथा [कामरूत्रविज्जविणो] इच्छा प्रमाणे रुपये रचवा वाला एवा ते देवो [बहु] घणा (पुव्वा
वाससया) पूर्व वर्ग सुधी (उहुं कप्पेसु) उंचे कल्पने विषे [चिह्णंति] रहे छे. १३-१५

व्या० साधवो विसदृशैरत्युत्कृष्टैः शीलैः साधुव्रतैर्यक्षा देवा उत्तरोत्तराः सौधमार्दिष्वच्युतातेषु तिष्ठतीति
क्रियासंबन्धः. कीदृशास्ते देवाः? महाशुक्ला इव चंद्रादित्यादय इव देदीप्यमानाः, पुनस्ते किं कुर्वाणाः? अपुन-
इच्चवं मन्यमाना अतिसौख्यभाक्त्याऽपुनर्मरणं मन्यमानाः ॥१४॥

व्या०—पुनः कीदृशास्ते यक्षाः? देवकामान् प्रति पूर्वभवानीणैर्व्रतैर्देवकामान् देवसौख्यानि प्रत्यर्पिताः, पुनः
कीदृशाः? कामरूपचिकुर्विणः, कामरूपं स्वेच्छया रूपं चिकुर्वति विरचयतीत्येवंशीलाः कामरूपचिकुर्विणः. अथ

तत्र देयलोकेषु कथं याचतिष्ठति? यद्भूनि पूर्वपर्यशतानि यावन्तिष्ठति, यद्भूनीतिशब्देनासरयेयानि वर्षशतानि यावदेवसुखानि भुजति, पूर्वपर्यशतायुषाभेव चरणयोग्यत्वेन विशेयतो देशनौचित्यज्ञापनार्थमित्यमुपयास - यद्भूमि पूर्वजन्मयेनैक पत्योपमं भवति यद्भूमिर्वर्षशतै पूर्वं यद्भूमि पूर्वशतै सागरोपमं भवति ॥१५॥

અર્થ—સાધુરુપા વિસદશ=અતિ હલ્કા મીલ=સાધુત-વંદે યશ=દેવ આદિક ઉત્તરોત્તરોત્કલ્પવાળા, સૌખ્યોદિકથી લઈને અચ્યુત પર્યંતમા સ્થિત થાય એ વહ્ની તે મહા શુભ=ચદ્રાદિત્ય સમાન દેવીપ્પમાન હોઈને અપુનરવ્યવ=ફરીને અચારી ર્યૂતિ (અષ્ટ પતન) થવાનુજ નથી પણ મનમા માનતા યાય છે ૧૪

અર્થ —તે યક્ષો, પૂવમવમા પોતે આચરેલા ત્રતને પ્રભાવે દેવકામ=દેવોષ્ અખિલપણીય સૌરુપ=પ્રત્યે અર્પિત થયેલા, વત્રી કામરૂપનિકર્મી, અયાદ્ સ્વેચ્છાનુસાર રૂપ ધારણ કરી શકનારા વહુ પૂર્વ વર્ષશત પર્યંત દેવત્રોમમા દેવ સુલોને મોગવે છે (પૂર્વ વર્ષશત આયુષ્યવાજાઓનેજ ચરણયોગ્યતા હોંને દેશના વિષયક ઔચિત્ય=લાયકાત-હોય છે એમ દશાવવા માટેજ અગ્રે આવો ઉપન્યાસ કરેલો છે યજ્ઞાક પૂર્વથી જઘન્યપ્રકારે એક પલ્યોપમ થાય, યજ્ઞાક વર્ષશતથી એક પૂર્વ થાય અનેક પૂર્વશતથી સાગરોયમ થાય છે ॥૨૫॥

तत्तथे ठिच्चा चहाठाण । जमखा आउथेबेचे चुआ ॥ उंवेति माणुस जोणि । से' देसगेभिजायए॥१६॥

(तत्थ) ते देवलोकने विवे (जम्बू) देवो (जम्बू) जेतुं स्थान होय ते प्रमाणे (द्विजा) रहीने पछी [ताउक्खण] आयुज्य क्षय थये छते [चुआ] त्यांथी चव्यां थकां (माणुसं जोणिं) मनुष्यनी योनिमां (उवेति ओवे छे (मे) तें जीव (दसंगे) दश अंगवालो [दसंगमि जायण] थाय छे. १६

व्या०—तत्र देवलोकेषु यथास्थानं स्थित्वा यक्षा देवा आनुक्षये च्युताः संतो मानुषीं योनिमुत्पद्यन्ते प्राप्नुवन्ति, तत्र दशांगा अभिजायन्ते, अत्र प्राकृतत्वादेकवचनं, दशभिरंगैः सह वर्तन्ते इति सदशांगाः, अथवा स इति ते इत्यर्थः, दश अंगानि येषां ते दशांगा इति पृथक् पदं, एकवचनेन कश्चिन्नवांगादेरपीती ज्ञापनार्थं ॥१६॥ कानि दशांगानि?—

अर्थः—तत्र=देवलोकमां यथास्थान=पोतपोतानी योग्यतानुसार—स्थिति पामी, यक्षो=देवो, आयुः क्षय थतां ते थेवलोकथी च्युत=भ्रष्ट थया सता, मानुषी योनिने प्राप्त थाय छे. ते सदशांग, अर्थात् दश अंग सहित उत्पन्न थाय छे, अथवा 'स' ए एकवचन प्राकृत होवाथी बहुत्वार्थमां थाय तेओ दशांग थाय छे. एटले कोइ नवांगादिकुं पण ज्ञापन कराय छे. १६
—ए दश अंग क्या ते कही वनावे छे—

खित्तं वरुं हिरणं च । पसवो दासपोरुसं ॥ चत्तारि कामखंधाणि । तत्थ से उववज्जइ ॥१७॥

[मित्त] क्षेत्र [वित्त] यस्तु (द्विरण्व च) तुल्य विभेदे (पसवो) पशुवो (दास) चावर (गौरपेय) पदातिको समूह (चत्वारि) आचार (कामस धाणि) कामभोगना हेतुरूप स्तुथो जेते चिये होय (तत्थ) तेवा कुळमा (से) ते (उचयज्झरि) उपपन्न गाय छे १७

या०—ते देवास्ततोत्पद्यते, तत्र कुत्र? यत्र चत्वार एते कार्यस्कथा भवति, तत्र कुत्र? यत्र क्षेत्र सम्यग्भवति ग्रामारामादिक, अथवा सेतुकेतुभयात्मक १, यत्र वास्तुगृह सम्यग्भवति २, यत्र हिरण्य सुवर्ण रूप्य वा ३, यत्र पशवो घोटाकस्त्वादय 'दासपौरस' चेटकचेरीपत्तिप्रमुखादिक ४, चत्वार एते स्कथा वर्तते काममनोज्ञशब्दादयस्तेषां हेतुय स्थास्तत्पुद्गलसमूहा, अनेनैकमगमुक्त ॥१७॥

अर्थ—ते देवो त्या उपजे रे ज्या चार कार्यस्थ होय छे त्या म्या? ते मतावे छे ज्या क्षेत्र सार होय, अथात् ग्राम वगीचा वगेरे होय अथवा सेतु=पुल केतु=निशान इत्यादि नियत होय (१) ज्या वास्तु=रहेगाने घर=सारा हाय (२) ज्या हिरण्य=सोनां रपा वगेरे द्रव्य होय, (३) ज्या पशु=हाथी घोडा वगेरे तथा दास पौरप=दासी दास पगपाला आदिक पुद्गल होय, (४) आ चार स्तुथ ज्या होय (काम मनोज्ञ गव्यादि तेना हेतु आ कहेवाय अने म्यथ ए पत्तत् पुद्गल समूह समजवा) आ एक अग वळ १७

मित्तं नान्द्रं होई । उच्चागोए अ वणंन ॥ अर्पायके मर्हापन्ने । अभिजाए जेसो वळे ॥१८॥

वळी ते (मित्रव) मित्रवाळो तथा (नाइव) ज्ञातिवाळो (उच्चगोण) उंच गोत्रवाळो थाय छे तथा (वण्णव) वर्णवाळो (अण्णायकै) शरपांतक (महापण्णो) महाप्रज्ञ तथा (अभिजाण) अभिजात=विनयवाळो तथा (जसो यशस्वी अने (बलें) बळवान् थाय छे. १८

व्या०—मित्राणि विद्यते यस्य स मित्रवान् १, ज्ञानिविद्यते यस्य स ज्ञातिमान् स्वजनवान् २, पुनस्त्वैर्गोत्रं यस्य स उच्चैर्गोत्रः ३, पुनर्वर्णवान् शरीरे सद्रर्णयुक्तः ४, पुनरल्पांतकोऽल्पांतको यस्य सोऽल्पांतकः ५, पुनः कीदृशः? महाप्रज्ञो महती प्रज्ञा यस्य स महाप्रज्ञो महाबुद्धिः ६, अभिजातो विनीतः ७, पुनर्यशस्वी ८, पुनर्बली बलवान् ९, 'जसो बले' इत्युभयत्र मत्स्वर्गीयग्रलोपः. अगनवकमिहोक्तं ॥ १८ ॥

अर्थः—जेने मित्र होय ते मित्रवान्, (१) ज्ञाति=स्वजन जेने होय ते ज्ञातिमान् (२) उच्चगोत्र जेने होय ते उच्चैर्गोत्र, (३) अने वर्णवान् एटले शरीरे रूपाळो, (४) वळी अल्पांतक=अल्परोगी, अथवा अल्पमनः क्षोभ वाळो, (५) तथा महाप्रज्ञ=महोदो बुद्धिवाळी (६) वळी अभिजात=कुलिन तथा विनीत (७) अने यशस्वी (८) तथा बली=बळवान् (९) (जसो बले) ए पदमां वने ठेकाणे मत्स्वर्गीय प्रत्ययनो लोप समजवो. आ पद्यमा नव अंग कहेवामां आव्यां एटले मळीने दोशे अंग थयां. ॥ १८ ॥

मुंचा माणुस्सए भोए । अप्पडिरूवे अहाउयं ॥ पुंवं विमुत्तसद्धम्मे । केवलं बोहिबुद्धियां ॥ १९ ॥

चैतरग दुहेह नैच । सजम पडिवज्जिया ॥ तवसा धुयवैम्म से । सिद्धे हयंइ सासंपेत्ति वेमि ॥२०॥ युग्म
(अदाउभ) भायुय पर्यत (अण्डिग्रे) वोजाने न मल्ली शके तेया (माणुस्सए) मय्य सयधी (भोए) कामभोगने (भोएवो)
भोगयाने (पुल्ल) पूर्व जममा (चिसुदसद्धमे) चिसुद (वेयल) कक रहित (वोदि) जिनयमना प्राप्तने (युग्मिमा) जाणाने तयार
पत्ती (चउरग) चार अंगो जे अत्यत (मुल्लह) दुग्म छे एम (मच्छा) नाणी, (सजम) चारिदने (पडिवज्जिया) अंगीकार करी
(तयसा) चार प्रकारना तप पडे (धुयवैम्मसे) नाश कर्यो छे सर्वेकन जेणे एवो (सासए) निरतर स्थितियाळो (सिद्धे) सिद्ध
[हयइ] थाय छे [चित्तिवेमि] एम इ कहु छु १९-२०

व्या०—तत्र स मनुष्योऽप्रतिरूप नयोरदृष्टरूप गरी सन् यथायुप मनुष्यायुप यावमनुष्यभोगान् सुकरया
पुनर्यथायसरे केवला नि कलका बोधि सम्यक्त्य बुद्ध्या प्राप्य, पुनश्चतुरर्गो दुर्लभा ज्ञात्वा मगम प्रतिपद्य
शाश्वत सिद्धो भवति कीदृश स पुन्य ? पूर्व विशुद्धमद्वर्म, पूर्व पूर्णजमनि विशुद्धो निदानरहित सद्धर्मो
यस्य स विशुद्धमद्वम, पुन कीदृश स ? तपसा धृतकर्मज्ञ, तपसा दूरीकृतकमलेश इति सुधर्मास्थानी जयन्त्या-
मिन प्रयाह हे जन्म ! अहमिति त्रीमि ॥२०॥

अथ —(युग्मम्=आ व गायानो साये अन्वय थाय जे तेयी ए ने गाथानु युग्म कहेवाय) त्या ते मनुष्य अप्रतिरूप=सर्वोत्कृष्ट
रूपधारी बनी यथायुप=मनुष्यायुप पर्यत तमाम मनुष्यभोगोने भोगवी पुन योग्य अवसरे केवत्र=निष्कृष्ट=मोधि=सम्यक्तरने
जाणीने पापीने पुनरपि दयम १० मी गारामां अथवा अपयत्तना आ अतमा दनापेला=मनुष्यत्वं, श्रुत, श्रद्धा, तथा समयमां

વીર્ય=સામર્થ્ય, આ ચાર અંગ વર્ણવેલ ચારે અંગ દુર્લભ સમજી સંયમ સેવીને શાશ્વત સિદ્ધ થાય છે. તે પુરુષ કેવો હોય છે ? તે કહે છે. જે પૂર્વે પૂર્વજન્મમાં વિશુદ્ધ સદ્ગુણ હોય, અર્થાત્ પૂર્વભવમાં જેને નિદાન રહિત ધર્મશુદ્ધિ સંપાદિત થઈ ગઈ હોય, તેમજ તપયોગથી ધુતકર્મણ, અર્થાત્ જેની કર્મલેશ તપે કરીને ધોવાઈ ગયા હોય દૂર કરાઈ ગયા હોય. એવો એ પુરુષ શાશ્વત સિદ્ધ થાય છે. ૨૦ એમ સુધર્મસ્વામી જંઘૂસ્વામીને બોલ્યા કે—“આમ હું કહું છું” —

इति श्रीमदुत्तराध्यायनसूत्रार्थदीपीकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायां

तुल्यार्थप्रयनस्यार्थ સંપૂર્ણ: ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

ए प्रकारे श्रीमदुत्तराध्यायननी सूत्रार्थदीपिकानामक उपाध्याय श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य श्रीलक्ष्मीवल्लभगणि रचित टीकायां तृतीयाध्ययनो अर्थ संपूर्ण થયો.

પ્રથમો ભાગઃ સમાપ્તઃ

॥ इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रे प्रथमोभागः समाप्तः ॥

